

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Småland'sk Hjemstavn.

Da Alfred Elmquist i julen 1911 skrev forordet til sin "Stamtavle over Gudman Elmquist" Efterkommere, kunne han - efter mange års efterforskning om Gudmanns liv og levned (se 55 11) - kun konstatere, at Gudmann var født ca. 1729 et sted i Sverige. Sporene pegede med rimelig sandsynlighed mod Småland, nærmere bestemt mod ejendommen "*Elmhult*" i Långaryd sogn (ca. 120 km NØ for Hälsingborg).

Alfred fandt endvidere ud af, at Gudmann må være kommet til Danmark senest 1756, og derefter redegør han med hjælp af kirkebøgernes oplysninger etc. for, hvorledes Gudmann gennem de følgende ca. 50 år slog sig igennem i København som gårdskarl, spækhøker og skomager, indgik ægteskab 3 gange, fik ialt 9 børn og døde 5/7-1814.

Derimod søgte Alfred helt forgæves oplysning i selve familien, både om Gudmanns ungdom i Sverige - og om hvordan hans rent familiære liv havde formet sig i Danmark. Familietraditionen var mærkværdig fattig på dette punkt.

Derfor véd vi så lidt om, under hvilke forhold den danske Elmquist-slægts stamfader voksede op. Og når vi tænker på, i hvor høj grad vor egen livsindstilling og senere virke er blevet præget af barndommens omgivelser og oplevelser - der også er medbestemmende for, hvad vi søger at videregive til følgende slægtled, kan det for den familieinteresserede føles som et savn, at vi véd så lidt om Gudmanns baggrund.

Men ved en sær skæbnens tilskikkelse kan vi måske alligevel få et overraskende godt indblik i Gudmanns baggrund i hans smålandske hjemstavn. Hør nu her!

Livet på landet var jo førhen så stærkt bundet af gamle skikke og traditioner, at disse, både i Sverige og Danmark, holdt sig næsten uændret fra meget gammel tid og indtil langt op i 1800-tallet.

Nu havde Alfred i 1901, altså 10 år tidligere, giftet sig med Louise Nyberg, der, som svensk au-pair-pige, en tid havde opholdt sig i hans barndomshjem. Louise kunne nu fortælle, at hun netop havde tilbragt en del af sin barndom i Långaryd sogn, fordi hendes stedfader, "farbror Abraham" (Sjögren), der var ud af gammel bondeslægt, boede der. Og så er det tilmed så heldigt, at hvad farbror Abraham fortalte "Lisa" (Louise) om sin egen barndom dér på egnen omkring 1840-50, er bevaret i et lille hæfte: "*Julen i Småland för 50 å 100 år sedan*", som "Wald. Zachrissons bogtrykkeri i Göteborg" udgav i 1905. Og det er altså rimeligt at antage, at forholdene dengang endnu havde været næsten de samme, som i Gudmanns barndom omkring 1730-50.

⁹⁾ Denne stavemåde er den bedst dokumenterede.

Da hæftet er trykt med gammel svensk retskrivning, hvori er indflettet mange særlige glosser, der gælder tidligere tiders forhold på landet, og da der endda er anvendt gotiske typer, har vi valgt at oversætte beretningen til nutidigt dansk, selvom en del af dens tidsånd og charme derved sættes over styr.

Før læsning af beretningen kan det være godt at klargøre sig følgende om de ydre forhold i Småland den gang.

Det svenske landskab prægedes da stadig mere af den i 1600-1700-årene stærkt øgede befolkning, som inddrog stadig nye arealer under driften. Landskabet fremtrådte stedse mere lys-åbent, efterhånden som skov blev nedhugget og og størstedelen af disse arealer ("ängen") blev inddraget i den daglige drift ved den årlige hugst af gærdselsmateriale, høsten af kviste, der tørredes og anvendtes til vinterfoder, den egentlige høhøst osv. Derved skaffedes det nødvendige grundlag for kreaturholdet - og kreatureres gødning var den nødvendige forudsætning for de arealmæssigt meget beskedne marker (der i Småland højst kunne andrage ca. 1/5 af äng-arealet: "Äng är åkers moder"). Markerne blev i muligt omfang ryddet for flest mulige sten, der henkastedes løst i de ret brede markskel, hvor røn, hæg, vildbælle, bærbærende buske og mange urter fandt en vokseplads - og de få svirr derfor kunne finde lidt føde. Den pløjede jord tilsåedes først og fremmest med korn til brød og den øvrige husholdning. I forårstiden steg røgen op fra nye skovrydninger, hvor man i asken såede rug og roer, der gav langt bedre udbytte end markerne, men kun et år eller to.

I et forsøg på at fordele jorden retfærdigt mellem landsbyens beboere, var den enkelte bondes jorder fordelt som små lapper ind mellem de andre bønders. Derfor måtte jordernes drift ske i vidtgående fællesskab, styret af bylavet. Godsejerne - og de unge blandt bønderne - kunne se det gamle fæstebrugs svagheder, men de nye driftsformer, hvor den enkelte kunne få sine jorder udlagt mere samlet og dermed til friere rådighed, mødte stærk uvilje, bl.a. fordi landsbyens sociale samvær derved blev brudt op.

For den, der måtte have lyst til at indleve sig lidt nærmere i det smålandske landskab og dets historie, kan der henvises til Gunnar Brusewitz gode lille bog: "Resa i tid och rum", side 18 ff (paperback-udgave 1984.)

Var Gudmann mon en sådan ung bondeknøs, der søgte bort for at finde andre veje og tage allehånde udfordringer op? I sit senere liv i København viste han i hvert fald, at han ikke var bange for at binde an med nye muligheder til at skaffe sig og sin familie en levevej.

Og var da forskellen mellem de smålandske landlige forhold omkring 1730 - og forholdene i Kongens København omkring 1800 - så stor, at Gudmann er veget tilbage for at fortælle sin 3.de hustru og deres børn ret meget om sin barndoms (måske lykkeligere erindrede) forhold og drømme? - Måske har vemodet og bristede drømme også spillet ind? - Måske var tiden til sådan fortællen også vel knap dertil, thi en almindelig smårborger måtte dengang slide i det fra tidlig morgen til sen aften for at klare til dagen og vejen - og Mette og børnene for optaget af øjeblikket og fremtiden.

K.E.

(Illustrationerne er fra hæftet.)

Julen i Småland

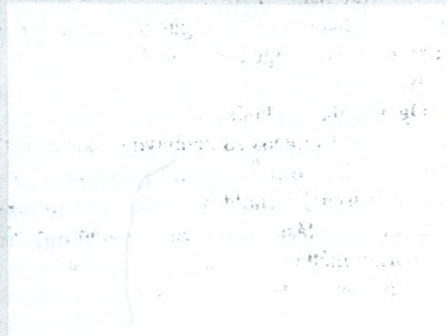
för 50 à 100 år sedan

Liza

farbror Abraham

11

Julen i Wästbo för 50 år sedan.

Hör omkring 50 år sedan var jag en halfwugen pojke, som jämte mina föräldrar och syston bodde i en bondstuga inne i det djupaste Småland. Wid ena sidan af vårt rödmålade boningshus låg en widsträckt hage, som buktade sig i små sänkningar och höjder, hvilka woro bewugna med åldriga ekar. Utmed andra sidan af huset bredde sig stogen, stor, mörkt och lockande. Wi barn fingo tidigt börja att hjälpa våra föräldrar i alla deras mångfaldiga sysselsättningar och hade ganska stråfsamma dagar. Men när arbetet wärte oss öfwer hufwudet och wi långtade efter att riktigt få leka och rasa ut, tröstade wi hwarandra med att till julen skulle wi få roa oss, så mycket wi wille. Efter julen långtade både små och stora, mycket för dess religiösa betydelses skull, men kanste ännu mer därför att wi då skulle få hvila ut efter allt arbete och få god, riklig julamat i stället för sill, potatis och hafrebröd, hwilket war hufwudrätten under året.

Jag finner det så naturligt, att wi alla långtade efter julens hvila och nöjen, då jag tänker på allt, hwad wi hade att göra. Om wåren war det alla åkrarne, som skulle plöjas, hafswas och sås. Så kom sommaren, då män skulle störda frukterna af wårens arbete. Arbetsdagen war så lång och warin; den räckte från solens uppgång till dess nedgång, ibland öfwen sedan stjär-

"Julen i Vestbo omkring år 1840."

"Omkring 1850 var jeg en opløben knægt, der sammen med mine forældre og søskende boede på en lille bondegård dybt inde i Småland.

På den ene side af vort rødmaledede stuehus lå et vidstrakt, indhegnet og småbakket græsningsareal ("hage"), og her voksede der også en del gamle egetræer. Til den anden side bredte den store skov sig, mørk og tillokkende.

Vi børn måtte tidligt begynde at hjælpe vore forældre med alle deres mange gøremål, og vi havde travle dage. Så når arbejdet syntes at vokse os over hovedet og vi længtes efter rigtigt at kunne lege og tumle os, trøstede vi hinanden med, at til jul kunne vi få lov til at more os lige så meget vi ville. Både store og små længtes efter julen; naturligvis dels for dens religiøse indhold, men måske endnu mere, fordi vi så kunne hvile dejligt ud efter alt det meget arbejde og få rigtig god og meget julemad - i stedet for de sild, kartofler og brød bagt på havremel, som resten af året var vor vigtigste føde.

Jeg synes også, at det er helt naturligt, at vi alle længtes efter julens hvile og fornøjelser, når jeg tænker på alt, som vi ellers havde for. Hør nu her!

Om foråret var der alle markerne, der skulle pløjes, harves og tilsås.

Og om sommeren skulle man høste alle frugterne af forårets arbejde, og da var arbejdsdagene var både lange og varme, thi vi var på færde lige fra solopgang til solnedgang, ja somme tider endda endnu, når stjernerne begyndte at lyse, for den gang talte man ikke om 10 eller 8 timers arbejdsdag.

Når så tyttebærrerne i sensommeren lyste rødt ude i bakkerne, tog mor os børn med sig, så at vi kunne hjælpe hende med at plukke bær, der lavedes til mos¹⁾ - eller vi samlede enebær²⁾, som brugtes til enebær-sirup og enebær-saft, der anvendtes hele året.

Min bror og jeg måtte også hjælpe med at gøre markerne i jorden til vinteren og med at grave tørv op, samle lyngris og hugge brænde. Vi skulle desuden hugge gran- og enebær-kviste i småstykker, som siden hen skulle bruges som strøelse i kostalden og hos hestene.

Vi havde også en del at gøre med kreaturerne, der skulle passes omhyggeligt, for deres trivsel gik ofte forud for menneskenes. Den, der blev passet aller bedst, var grisen, som skulle nå at blive rigtig trind og fed i god tid før jul, når den skulle slagtes.

1) Tyttebær kan holde sig i rå tilstand, dækket med vand eller mosede næsten uden sukkertilsætning.

2) Enebær, der er tre år om at modne, har en kraftig aroma og smager både sødt og bittert. Bærrerne kan f.eks. tørres, knuses, opblødes, sis, koges med humle, sødes, gæres og tappes. Anvendes til grød m.v. og medicinsk mod vattersot, maveonder, luftrørskatar, og som urindrivende, nyrestimulerende; øger mælkeproduktionen.

I november blev det så tid at tærse. Dér skulle jeg være med, så snart jeg havde nået den respektable alder af 12 år. Det var jeg ikke ligefrem glad for. Thi allerede kl. 4 morgen skulle vi, med plejlen klar i hænderne, stå parate til at begynde arbejdet ude på loen. For ikke at blive ansét som doven - og det ville man jo under ingen omstændigheder - måtte man straks smide trøjen, og der var koldt, så fingrene var helt stive og ikke til at styre. Derfor gjaldt det bare om at tage rask fat - så det var ikke mærkeligt, at man var blev dygtig træt, førend vi holdt inde med arbejdet kl. 9 aften.

Så var det rarere, når vinteren begyndte og alle gårdens folk hen under aften samledes inde i stuen rundt om ilden, der blussede på armen. Mor og mine ældre søstre satte sig da til at spinde og væve, mens mine yngre søstre kartede uld. Vi drenge hjalp, da vi blev lidt ældre, far med at snitte og snedkerere.

De mindste af os skulle "lyse" - dvs. holde lange, tyndt udklævede og brændende kæppe af tørt træ - for dem, der arbejdede. Det skete jævnlige, at de små lysbærere, efterhånden som aftenen skred frem, blev slemme søvnige. Så kunne det hændes, at de ældre fortalte eventyr om nisser og spøgelser, og så kan det nok være, at vi lyttede åndeløst spændte, også selv om vi havde hørt den samme historie mange gange før. Men ellers kunne det godt ske, at søvnen tog magten fra os, og da kunne en håndgribelig tilrettevisning rigtignok gøre os lysvågne på et øjeblik. For at undgå sådant, fandt vi en dag på at klemme små pinde fast mellem øjenlågene, og på den måde kunne vi bedre holde Ole Lukøje på afstand.

I god tid begyndte vi at tælle dagene indtil jul, og jo færre de blev, desto travlere blev arbejdet. Når så den dag kom, da sognets skrædder og dets skomager med alle deres lærlinge kom for at gøre os fine til den store højtid, da følte vi, at nu stod den for alvor for døren. Så toges det klæde frem, som mor og vore søstre havde spundet og vævet af ulden fra vore egne får og af den hør, som far havde dyrket. Og der blev en syen, som varede til langt ud på natten, thi skrædder og skomager havde travlt, så det forsløg. Det var jo i alle hjem, at man ville have nyt til julen, og mester skulle nå hele vejen rundt og ikke glemme nogen. Han ankom i ilmarch med alenmålet under armen og hele rækken af læredrenge efter sig; den yngste kom som den sidste, slæbende på pressejernet. Den lille stakkel frembød et pudsigt syn, som han anstrengte sig for at følge med de andre og endda havde den tungeste byrde. Og når så far, mor og vi børn hver især havde fået nyt tøj, skyndte mester sig med sine mange hjælpere videre til næste gård.

Omkring 14 dage før jul skulle der slagtes, og den stakkels gris, som nu var vel opfedet, måtte lade livet. Vi mandfolk, der ellers ikke brød os om at deltage i kvindearbejde, nedlod os nu til at hakke pøsekøddet i stykker, vel vidende, at vi nok til gengæld ville få en lille smagsprøve. Mor og vore søstre var i fint humør, mens de tilberedte den dejlige pølse under iagttagelse af flere

spøgefulde trylleformler, som ansås nødvendige, hvis slagtingen skulle lykkes. For at pølsen ikke skulle revne, slog de den til sidst tre gange mod murværket ved ildstedet, idet de sagde: "Hvis du vover at revne, skal vi os frygtelig hævne" (Om du spricker itu, skall du få för sju) eller "Kom af gryden li'så tyk og stor som selveste vor mor".

Når der bagtes og bryggedes anvendte mor også flere mystiske ceremonier. Og mor lavede meget øl og bagte meget brød, for at vi kunne have nok deraf til langt efter jul, somme tider helt til påske og pinse. Det ansås nemlig, at brød og øl, der havde været gemt julenatten over, var bedre og drøjere end ellers, og jo flere julenætter desto bedre. Ja, det hændte endog, at forældre lagde en hel tønde juleøl til side, hvis der i årets løb var født et barn - og siden gemte øllet helt til barnets bryllupsdag. Det holdt sig udmærket, blot det ikke kom i berøring med luften.

Jeg har også kendt gamle koner, der i deres kistegemmer havde brød, som de selv havde bagt i deres ungdom. Sådant brød var nemlig meget værdifuldt og brugtes som lægemiddel for både mennesker og dyr.

Det var en stor fornøjelse at se på, når mor bagte de flotte "hane-" og "putte-høne"-kager, som skulle ligge øverst på vore "jule-stakke". Hver af os børn og medhjælpere fik nemlig sådan en stabel af rugbrød, sigtebrød, vörtbrød (brød tilsat øl-urt) og hvedebrød, og øverst lå så en hane- eller puttehøne-kage.

Det var også morsomt, når mor støbte de tykke julelys, som skulle lyse juleaften. Der støbtes mange andre lys samtidigt, thi det sagdes, at lys, der havde ligget færdig støbte julenatten over, var langt bedre end andre.

Julen kom jo nærmere og nærmere, og så kom tiden for den store rengøring. Så samlede vore søstre alle skeer, fæde og andre sager af træ for at koge dem i cnebær-lage og bagefter skure dem helt rene. Skåle og potter af metal blev pole-rede, så de strålede "som solen i Karlstad". Og når så vægge, lofter og gulve også havde nydt godt af rengøringen, begyndte det at se festligt ud i huset, men så var det også blevet dagen før juleaften.

Nu skulle vi "klæde julestue", og alle husets beboere samledes om aftenen for at hjælpe med. Da havde vi børn også et ord med at sige. De gamle juleduge og -ark, der kun kom frem ved juletid, blev fundet frem fra deres gemme-steder.

Dugene bestod af firkantede stykker stof, hvorpå man i gammel tid havde malet situationer fra bibelhistorien. De bibelske personer var malede iført kraftigt farvede kapper og knæbukser og med rund-klippede frisurer, ligesom bønderne selv; hestene var malet lyse i klart røde og blå farver.

Der var én bestemt dug, som ikke måtte savnes, hvis den rette julestemning skulle sikres, og det var den, der forestillede brylluppet i Kana.

På denne dug så man brudeparret, men her var de klædt på efter smålandsk skik, og præsten havde også kjole og krave. Gæsterne sad rundt om bordet, og der var dækket med knive og gaffer. Og midt på bordet så man et fad med en stegt gris og med teksten: "Skær og spis". Man tænkte ikke på, at jøderne ikke måtte spise flæsk. Der var også vist en spillemand, som strøg fiolen flittigt, alt mens han med foden stampede takten for at indbyde unge og gamle til dans.

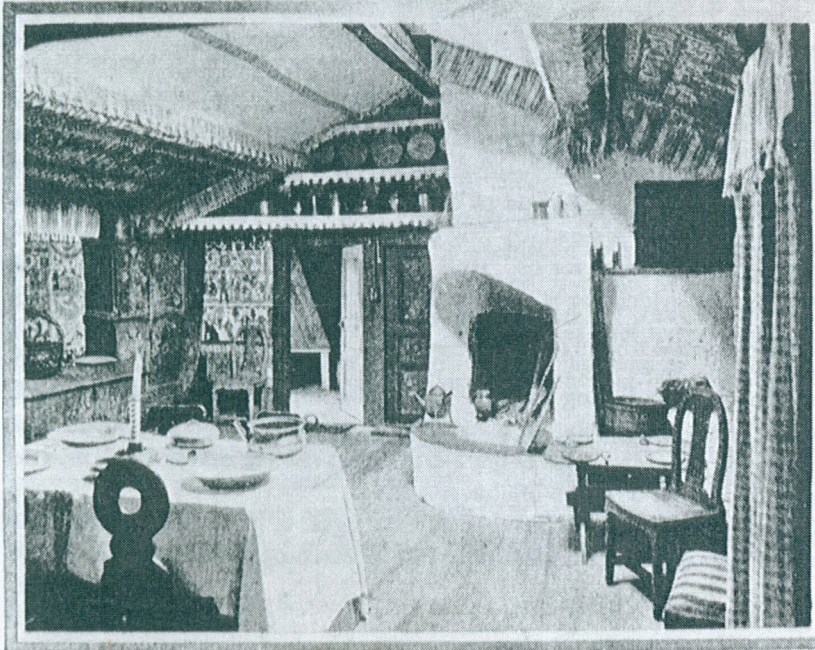
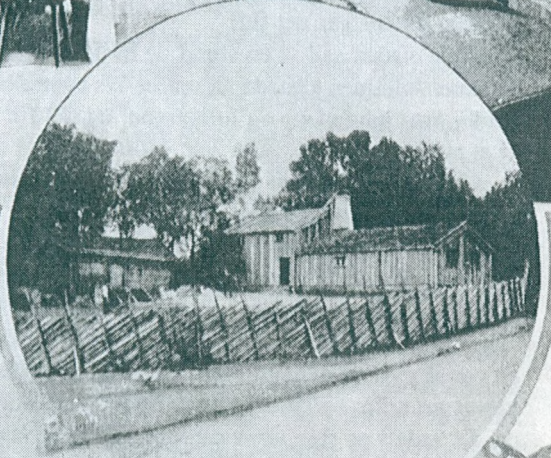
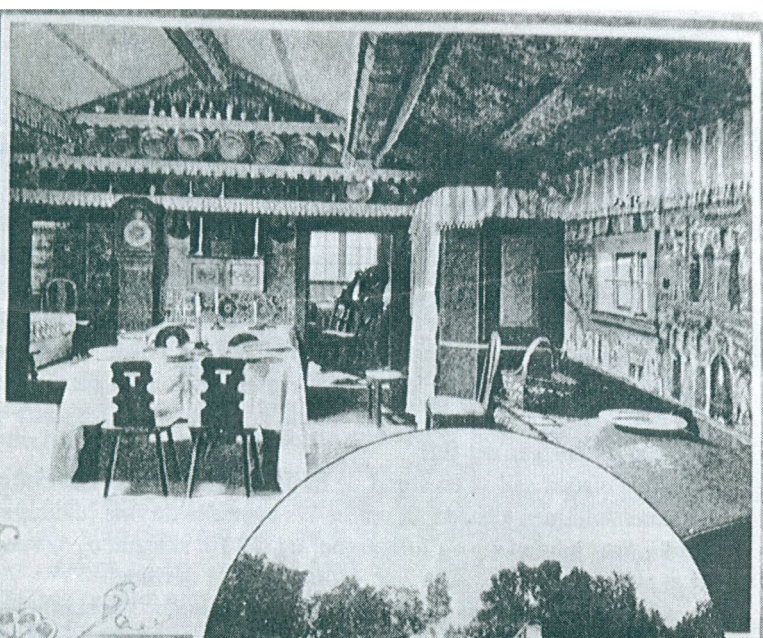
Julearkene havde oftest skæmtende motiver. Vi havde f.eks. et ark, som forestillede kærligheds-træet. Det var et stort og løvrigt træ, i hvis krone nogle unge mænd var krøbet op og drilsk kiggede ned på de unge piger, der stod neden under. Pigerne kiggede fra deres side længselfuldt op i træet, og nogle af dem prøvede at få fat i en mand. Der var en "dåka" (giftelysten pige), der klatrede op ad en stige, og en anden pige kastede med sten efter de drilske fyre, og til sidst gjorde pigerne kort proces ved at save træet omkuld.

Alle dugene og arkene blev sat op på væggen, så den var helt dækket med dem, og op under loftet spændte vi hvide, hulsømsprydede linneduge; til disse fæstnede vi de fineste sjaler eller silkestof, som fandtes i huset. Ned fra midten af sjalet hang yderligere enten en halm-krone eller et rødt æble. På hylderne strålede alle husets nypudsede tinkopper og messingskåle; på den øverste hyld strålede sølvbægre og sølvkrus og langs hyldens kant hang mors sølvkæder og smykker. Til sidst fandt Mor og vore søstre alt, hvad de havde af fine duge, forklæder og handsker frem og hængte dem op over nogle stænger - mens far og vi drenge intet sådant havde at vise frem, for dengang var det ikke på mode for os at bruge halsbind.

Nu var julestuen blevet så fin, at det var en lyst at se, og nu manglede vi blot at strø julehalm ud over gulvene, stille julebordet med 2 klapper op og lægge en stor hvid dug på det. På den sattes julelysene og julefadene.

Langt om længe kunne vi så komme i seng, men hvilen blev ikke lang, for før daggry skulle far være langt ude i skoven for at hugge et stort knippe grangrene og slæbe det hjem ad den vej, som køerne fulgte om sommeren - for hvis han gjorde det, ville de til sommer komme hjem af sig selv om aftenen.

Om formiddagen på juleaftensdag havde far og vi drenge travlt med at fjerne alle redskaber og vogne fra gårdspladsen og gøre den fint i orden. I lo og lade, som vi i forvejen havde rengjorte, strøede vi enebærris, og bagefter bar vi så meget vand ind, at køerne i flere dage ikke behøvede at gå ud for at drikke - og for at de skulle forstå, at det var jul, fik de rigelig med grut-vælling og det allerbedste hø. Vi satte også et kornneg ud til fuglene. Vi bar vand og brænde ind i køkkenet til flere dage og lagde fint, tørt bølgebrænde frem til juleilden, for sådant brænde varmede og lyste bedst op. Nu gjaldt det blot om at være færdige til kl. 12, for da blev der ringet til højtid fra kirketårnet, og derefter måtte man ikke udføre noget tungt arbejde.

Smålandstugan i Slottaskogen, Göteborg

Ved 2-tiden spiste man julemiddagen. Det var et øjeblik, man havde længtes efter i måneder, uger og dage. Nu skulle der "dypes i gryden".

Så snart vi kom ind i stuen, nød vi synet af den store gryde med kød-suppe, som stod på det åbne ildsted. Henne ved bordet stod far ved fadene, der var fyldte med dampende kød, flæsk og pølse - og store stabler med tykke brøds-kiver. Efter bordbønnen tog alle hver en brøds-kive, som man dyppede ned i kødsuppen og spiste sammen med kød, flæsk og pølse. Åh, hvor smagte den "dopp-middagen" dejligt i de tomme maver, som ikke havde sat ret meget til livs i de seneste travle dage. Nu kunne vi spise - og det gjorde vi også, så det forslog, for nu var det jul!

Efter maden sad vi en stund og hvilede os og beundrede den smukt pyntede julestue. Juleilden kastede sit varme lys over alle de fine juleduge, såvel som på bordet med julefadene og julelysene, og det fik skålene og krusene på hylderne til at stråle og glinse. Der var vel nok dejligt derinde!

Men før vi vidste af det, skulle vi ud i badstuen. Vi skulle alle have et bad, først kvinderne og derefter mændene. Der var ordenlig varmt inde i badstuen, og det varede ikke længe, før vi blev så varme, at det dampede af os. Vi blev siddende derinde i varmen lige så længe, vi kunne holde det ud - og så løb vi hjem i det bare undertøj. Hverdagsklæderne holdt vi i favnen. På grund af brandfaren lå badstuen langt væk fra de andre bygninger, og det hændte, at sneen var så dyb, at vi måtte vade knædybt igennem den, så egentlig kunne vi være blevet grundigt forkølede, men det hændte aldrig, thi bålet på det åbne ildsted og dét inde i os selv (efter det kraftige måltid) jog den ubudne gæst på flugt.

Nu klædte vi os rigtig fint på, og rene og velplejede gik vi ind i julestuen for i ro og mag at fejre juleaften. Derinde småboblede det i grødgryden, der stod ved siden af ilden. Grøden var færdigkogt og parat til at spises.

De af os, som havde lyst og mod til at "gå års-gangen", tog fat i grydens ophæng, og så løftede vi under dyb tavshed gryden af. Ophængene løsnedes, og idet vi holdt fast i selve gryden, gik vi ud og 3 gange rundt om huset med den. Når det var gjort, gik vi ud på de veje og stier, det nu faldt os ind, men stadigt tavse. Dét var "års-gangen", og på dén tur ville det, som skulle ske i det kom-mende år, åbenbares for os. Hvis du syntes, at du ude over markerne så høsten stå rig og gylden, og at du så høstfolk, der var travlt beskæftiget med at meje og køre kornet ind, så betød det, at det ville blive et godt år. I modsat fald ville du se, at arbejdet gik trægt og at kornlæssene var små. Du kunne også opleve at møde lig-tog og glade bryllups-optog. Men alt, hvad man så, skulle man holde for sig selv, og ingen, der havde deres liv kært, turde tale om, hvad de havde set. Man hørte heller aldrig nogen tale om deres syner, men det kunne jo skyldes, at de ingenting havde set!

På denne tur ud over markerne hændte det også, at vi kiggede indenfor i en eller anden nabogård. Vi lindede bare lidt på døren og kastede en eller anden

julegave ind - og så forsvandt vi straks, lydløse som ånder. Folkene i gården foer naturligvis op og forsøgte at få fat i gavegiverne, så vi måtte bogstavelig talt tage benene på ryggen for ikke at blive fangede, thi sådant ville føles som en skam.

Når vi så kom hjem, var julebordet dækket til aftensmad. Midt på bordet havde mor sat et stort fad med oksekød, oksefodder, flæsk og alle mulige slags pålægsmad (evt. grønsager). Det store Fad stod dér som en konge, med de andre og mindre fade rundt om sig. På den ene side lyste en stor nykærmet og pynteligt tildannet klump smør og på den anden side tronede juleosten, fed og rund. Den var lavet allerede ved midsommertid, da mælken er bedst og var derfor af fineste kvalitet. Langs bordkanten var der sat lange rækker tallerkener med hver sin kniv og ske, af træ eller horn, og en "julestak" og et forgrenet lys stod foran hver tallerken. Også ølkanden stod dér, parat til at gå på rundtur.

Men inden vi satte os til bords for at nyde disse lækkerier, skulle vi først sørge for kreaturerne og for nissen. Derfor gik vi en tur over i den pyntede stald for at fodre og fortælle dyrene, at det var juleaften. Nissen måtte vi under ingen omstændigheder glemme. Selvom han egentlig ansås for at høre til de onde ånde-magter, tilgodeså man ham alligevel godt. Han kunne jo både finde på at komme til en gård og forlade den igen, og det gjaldt om, at han hellere kom end gik. Hver juleaften lagde mor derfor egenhændigt alle slags pålæg og julegrød med en smørklat i midten ned i en skål, som hun stillede ude på loen. Efter nogle dage fandt vi skålen tømt, og derfor kunne ingen jo tvivle om nissens nærvær. At katte og rotter skulle turde røre nissens mad, det faldt os aldrig ind.

Ved 8-tiden tændtes julelysene, og vi satte os i bestemt orden rundt om julebordet. Siddende oplæste far alle katekismens "Bønner før måltidet", og vi lyttede andægtigt. Derefter bød far os alle velkomne til bords - og det lod vi os ikke sige to gange. Vi skubbede forsigtigt vore "jule-stakke" og julelys til side, så vi bedre kunne få overblik over den lækre anretning. Far trak det store pålægsfad hen til sig og tog selv en rigtig god portion, og derefter delte han ud til alle os andre. Ølkanden gik også rundt. Med stor alvor tømte vi det ene fad efter det andet. Efter kødet fulgte klipfisken, der var rigeligt strøet med stærk, stødt peber. Så fulgte der blodpølse og grynepølse, og så kom turen til højtidsretten: den hvide grød med smørklatten i midten, som alles skeer søgte ind imod.

Denne grundige aftensmad sluttede med "koldskål", som var lavet af juleøl, maltudtræk kogt med humle, og brødtørninger. Til sidst læste far bordbønnen og ønskede, at maden måtte bekomme os godt, hvorefter vi i kor svarede: "Stor tak, hæder og ære for maden".

Nu indtrådte et nyt højtideligt øjeblik. Far gik ud af stuen, mens vi andre blev siddende på vore pladser. Og udefra kiggede far så ind gennem vinduet, - som hverken var forsynet med rullegardin eller persienne, og han så nøje på alle de tilstedeværende. Hvis en af dem skulle dø i årets løb, ville denne nu ses med

hovedet under armen. Husbonden måtte hverken med ord, minespil eller noget som helst andet tegn forråde, hvad han havde set, for hvis han gjorde det, måtte han træde i den udpegedes sted og selv gå døden imøde.

Inden man derefter gik fra bordet, læstes sluttelig juledagens epistel og evangelium, og man sang nogle julesalmer. Til sidst skubbede mor asken på det åbne ildsted sammen i en bunke og lukkede for træk-spjældet. Fra nu af måtte asken ikke røres, før man kom hjem fra froprædiken ("jul-ottan") - thi til den tid ville man kunne læse visse hemmeligheder i den.

Ved 10-tiden gik de, der ville med til froprædiken i kirken, til ro. Så mange som muligt burde og ville med, og derfor blev kun nogle få hjemme for at passe på huset. Og de, der skulle blive hjemme, måtte våge hele natten, dels for at passe på julelysene og dels for at kunne vække de sovende om morgenen.

Julelysene skulle være tændte, lige indtil man kunne regne med, at froprædiken i kirken var begyndt. Lysene måtte ikke snydes eller vægen klippes en eneste gang og de måtte ikke flyttes fra deres plads fra det øjeblik de var blevet tændte, thi så kunne de ikke danse. Man forestillede sig nemlig, at vor Frelser blev født ved midnat, og at lysene til minde herom netop da ville "danse", dvs. at flammerne ville flakke heftigt til alle sider. De kloge forklarede ganske vist, at julelysenes dans skyldtes, at visse gasser havde samlet sig inde i lysene under den tykke lys-skorpe, men den forklaring anså almuen som en åbenbar forhånelse. Nej, når lysene dansede, så vidste man, at nu var klokken 12, og derefter stillede man så sine ure. Man havde jo dengang ikke jernbanens alarmklokker ved vej-overskæringerne at rette sig efter, og derfor stillede man normalt urene efter solopgangen og almanakken. Men i adventstiden havde man ikke kunnet se, når solen stod op, og så var det godt nu at have julelysene at rette sig efter.

De sovende blev vækkede i god tid, for "julottan" begyndte allerede kl. 4, og vi havde meget langt til kirke. Men tanken på julottan gød liv i vore trætte kroppe, og før vi vidste af det, var vi på vej sammen med en mængde af folkene fra de omliggende gårde. Nogle af mændene bar spruttende tjærefakler, som lyste kraftigt på den hvide sne og således spredte mørket.

Det var en dejlig vandretur i den stille, højtidsfyldte nat. Overalt lå den blændende hvide sne, der knirkede så sært under vore fødder, og den gnistrede og blinkede i fakkelskæret. Inde i skoven stod grantræerne tavse og alvorlige; kun en ganske sagte susen bevægede grenene nu og da. Over vore hoveder blinkede stjernemvrimlen, og fra alle gårde lyste venlige lys. Flere og flere mennesker kom til, alle med fakler - så da vi nærmede os kirken, oplystes himlen ligesom af et hav af ild. I en bestemt lavning et stykke fra kirken kastedes dog alle faklerne, der endnu en tid lå spruttende og flammende.

Da så klokkerne begyndte at ringe fra kirketårnet, åbnedes dørene til den oplyste kirke, og menigheden vandrede i et højtideligt optog og til orglets toner ind i Herrens hus.

Inden man satte sig, plejede man med hånden at stryge hen over bænkenes sæde for at mærke, om dér mon lå lidt jord - i så fald vidste man, at også de døde i nattens løb havde holdt gudstjeneste derinde i kirken. Og hvis nogen skulle have tvivlet herpå, blev vedkommende straks overbevist, thi man tænkte ikke over, at der, i forbindelse med at man få dage forinden havde fejlet i kirken, havde lagt sig en del støv på bænkesæderne.

Snart genlød julesalmerne under kirkens hvælvinger, og så lod fra prædikestolen det gamle og dog evigt nye evangelium om Guds barnet, der lod sig føde her på jorden til frelse for os mennesker.

Umiddelbart efter ottesangen fulgte højmessens, og tilsammen varede de to gudstjenester omkring 4 timer - så der blev både varmt og tung luft i kirkerummet af de mange osende tællelys og den store skare af mennesker! Både derfor og fordi man havde siddet stille så længe, men da også på grund af at vores naturlige træthed efter de foregående dages slid, blev det for meget for mange, og den ene efter den anden faldt hen i et blund. Kvinderne holdt sig lidt bedre vågne, takket være de små, fine æsker, der var fyldte med ingefær, annis og sukkerbidder, og som de flittigt stak tungespidsen ned i. Æskerne vandrede også frem og tilbage fra den ene til den anden, der sad i samme bænk. På samme måde vandrede mændenes snus-æsker, men det hjalp nu ikke lige så godt mod søvnen. Og da der i vort sogn ikke fandtes en særlig kirkevagt, der gik omkring og dunkede i gulvet for at vække de sovende, måtte præsten selv forsøge at holde menigheden vågen, dels ved at tale så højt han kunne og dels ved ind imellem at slå i prædikestolen - dette nu ikke så meget for at vække de sovende, som for ikke selv at blive overdøvet af menighedens snorken.

Så var da begge gudstjenester endelig slut, og vi skulle hjem. Og nu hastede man ud, og der begyndte et ligefrem kapløb mellem dem, der havde omtrent lige langt hjem. Den, som kom først, ville nemlig sidenhen blive den, som først fik bjærget sin høst. Vi unge mente, at det her var ramme alvor, og mangan ung knægt og pige fik i det kapløb lagt grunden til senere sygdom.

Det første man nu gjorde, når man kom hjem, var at undersøge aske-hoben på ildstedet. Hvis man i den mente at kunne finde et spor, som pegede udad, så betød det, at nogen af sønnerne eller døtrene i årets løb skulle rejse hjemmefra for at blive gift - men hvis sporene syntes at pege indad, skulle man tage imod en svigersøn eller -datter i hjemmet.

Naturligvis var vi meget nysgerrige efter at lede efter disse spor. Og hvis der virkelig fandtes sådanne, fik far og mor travlt med at tale med de unge. Mor samlede vore søstre omkring sig, for det var nemlig hende, der skulle afgøre, om pigerne nu også var giftefærdige, og far trak os drenge til side for at drøfte sagen med os. Den gang talte man ikke så meget om, hvorvidt børnene var gamle nok til at blive gift, men mere om de var *tilstrækkelig arbejdsduelige*

til at kunne stifte eget hjem. Hvis forældrene ikke mente det, så hjalp hverken bønner eller gråd. Og fordringerne dertil var dengang slet ikke små.

Efter at vore forældre således havde forklaret os, hvad der fordredes af os, før vi kunne gifte os, fjernedes den profetiske aske, og der tændtes ny ild op, og mor gav i hast os sultne kirkegængere morgenmad. Juledagens middagsmad spites tidligt, og den bestod udelukkende af rester fra dagen før. Forresten stod julebordet til stadighed dækket under hele julehøjtiden, så at vi, når som helst vi havde lyst, kunne forsyne os. Efter middagsmaden oplæstes en eller anden af Luthers prædikener til dagens tekst, nogle salmer blev sunget, og man talte sammen om indholdet i de prædikener, man havde hørt om morgenen. Siden tog de ældre sig en velfortjent lur, mens vi unge og mere livskraftige gik ud i det frie. Sammen med de unge fra nabogårdene samledes vi så til kælking og til at løbe på skøjter. Da havde vi det rigtignok sjovt ude i bakkerne, som vi strøg ned ad i hvinende fart - og ude på isen var det ikke mindre fornøjeligt. Kulden knob os i kinder og næse, så vi blev helt røde, men takket være farten og motionen frøs vi ikke, tværtimod blev vi så varme, så varme.

Når det begyndte at mørkne, måtte vi hjem for at passe dyrene, og så spiste vi en tidlig aftensmad for snarest muligt at kunne gå i seng og få hvilet ordentlig ud ovenpå alle strabadserne. Det blev en dejlig søvn.

2. juledags morgen blev vi vækket af mor, som trakterede os på sengen med sylte, brød og juleøl. Hun havde allerede tændt en kraftig ild på armen. Og efter at vi havde fået en slurk af ølkruset, var vi rigtig oplagte til at sætte os op og smage på alle de andre gode sager. Bagefter stod man op, mens bålet spredte sin dejlige varme i hele stuen.

Denne dag anstrengte mor og vore søstre sig ganske særligt med påklædningen, idet de iklædte sig alle de bedste og fineste klædningsstykker de havde - tillige med, hvad de måtte have fået i julegave. Det var nu, at silkedugene og smykkerne fra farmors og farfars tid kom frem til ære og værdighed. I det hele taget klædte vi os alle i vort bedste tøj til kirkegangen.

Denne dag begyndte gudstjenesten først kl. 10. Og man havde ikke, som dagen før, travlt med at komme hjem. Nu gjaldt det om at vise al sin stads frem og se, hvad fint de andre havde på. Efter gudstjenesten samledes man derfor en tid lang på kirkebakken, hvor mændene bød hinanden på smagsprøver af lomme-lærkerne, alt mens de drøftede allehånde emner - og kvinderne så på hinandens fine klæder og viste hinanden, hvad slags mad de havde svøbt ind i deres duge. Vi unge samledes i et hjørne og skændtes lidt om, hvem der var kommet først hjem igår, og talte også om, hvad vi havde oplevet på kælketurene og under skøjteløbet, og aftalte måske til sidst flere sådanne ture. Tilsidst gik alle hjem i ro og mag og i større flokke.

Når vi var kommet hjem, lagde mor og vore søstre straks højtidsklæderne til side og tog hverdagstøjet på. De fine klæder kom først frem igen ved kirkegang nytårsdag og til Hellig Tre Konger, hvor man påny viste stadsen.

Denne eftermiddag sad man ellers inden døre i fred og ro inde i stuen og glædede sig over julearkene og juledugene, som altid syntes os lige nye, selvom vi havde set dem år efter år. Så blev der læst en prædiken højt. Og så snart juleilden var brændt ned og mennesker og dyr havde fået deres mad, gik man i seng, thi man havde endnu ikke fået hvilet rigtig ud efter alle de foregående anstrengelser. Så sov man dybt og drømte dejligt lige til den lyse dag.

Derefter fulgte hverdagene med alle deres vældige julegilder. Alt arbejde var bandlyst, og man gik fra det ene gilde til det andet. Det gik flot til ved disse julegilder. Der var mad og drikke i overflod. Værtsfolket bød rundt og nødede, og man måtte spise alt det man orkede, for ellers blev man anset for at være "højtidelig". Men man måtte ikke reagere straks på den første nødning og heller ikke på den næste, men lade sig nøde ordentligt og bogstavelig talt lade sig slæbe hen til bordet. Hvis man skulle gøre det rigtig godt, smuttede man ud i brændehuset og gemte sig dér eller et andet sted, så at værtsfolket måtte gå rundt og lede efter en og med venskabelig skubben og puffen få en hen til bordet. Og så blev der iøvrigt leget - og bagefter danset, og spillemanden måtte stryge violinen den hele nat lige til det lysnede i Øst.

Sådan gik det dag efter dag hele julen igennem lige til Hellig Tre Kongers dag, da det sidste julegilde blev holdt hjemme hos os selv.

Først derefter kom den grå hverdag påny med masser af alt slags arbejde og med den daglige, mere magre kost.

Men vi kunne i lang tid leve på minderne om julen - og senere hen kunne man jo begynde at se frem til den næste jul.

Således fortalte farbror Abraham for Lisa. --"

GUDMANN ELMQUIST

ca. 1729 - 1814

I sin "Stamtavle over Gudman Elmquist's Efterkommere" fremlægger A.G.J. Elmquist i 1911 de af ham indsamlede oplysninger om Gudmann. Disse oplysninger gengives nedenfor med den originale retskrivning, men - for at lette læseligheden - med mindre redaktionelle ændringer :

"Gudmann Elmqvist var født i Sverige ca. 1729, men hvor hans vugge har staaet, er ikke oplyst i de københavnske Papirer og Protokoller, hvori han omtales.

Rimeligvis var han en fattig Karl af Almuen, hvem Lyst til Eventyr eller hjemlig Nød har drevet til Udvandring, og nogle og tyve Aar gammel, formodentlig 1755 eller 56 - i hvert Fald ikke senere, er han kommet til København.

At han ikke har været nogen boglærd Person, ikke har kunnet skrive - maaske knap læse - se af Skifteprotokollen; 1787 skriver han med *ført Pen* sit Navn: Gudmand Ellemqvist.

Navnets Stavemaade har været ham nogenlunde ligegyldigt: I Nicolaj Kirkebog 1797 staaer der Gudmand Ellemqvist, men her ere *l* og *e* omhyggeligt

udstregede; 1784, 19. Juli, staar der i Nicolaj Kirkebog: Gustman Ellemqvist; 1790 sammesteds: Gudmund Elmquist, og i 1795 i Trinitatis Kirkebog: Gudmann Elmqvist.

Man faar det indtryk af ham, at han ganske vist maaske oprindeligt hjemme-fra har lært noget af *Skomagerprofessionen*, men han har dog ikke været mere udelukkende Skomager, end at han har været parat til at tage fat på "Hvadsom-helst".

Første Gang han optræder i Arkiverne, er han nemlig Gaardskarl i Køben-havn, men kaldes Skomagersvend. Maaske er det i den første Tid efter An-komsten til den fremmede By, at han vælger denne mere indifferente Stilling, fremfor at løbe Mestrene paa Døren om Svendeplads; det er i Aaret 1757.

Nogle Aar senere er han gift og forsøger da at ernære sig og Familien ved Professionen; han kaldes Skomagersvend og Skoflikker (1759-1764), boende i Store Regnegade i Nicolaj Sogn.

1768, d. 22. Februar, tager han pludseligt Borgerskab som Spækhøker, men han synes ikke at have haft Held med sig i denne Stilling, thi allerede Aaret efter, 1769, d. 17. Juni, omtales han igen, i Nicolaj Kirkes Begravelsesprotokol, som Skoflikker i Store Regnegade, og i 1774, d. 13. Januar, nævnes han i samme Bog som Skoflikker i Hellig Geiststræde.

1776, d. 18. November, nævnes han - i Hof- og Stadsrettens Forseglingspro-tokol Nr. 5 - som Skoflikker, boende "til Leje i Kælderen under Fru Dum-reichers Gaard Nr. 212 i Adelgaden".

Muligvis har han arbejdet sig noget tilvejs, thi 1778, d. 16. Marts, melder Skomagerlaugets Mesterskabsprotokol: "gjorde Gudmand Elmqvist Mesterstykke og betalte 8 Rigsdaler til Lavet".

Han er altså nu Skomagermester, er godt 50 Aar, og kan indskrive sin Søn i Lære: 1782, d. 18. Oktober, lod Mester Gudmand Elmqvist sin Søn *Michael* "en- og udskrive efter udstandene Lære for Svend Frie og Løsgiven", siger Skomagernes Drengeprotokol.

Skomager er han nu også Resten af sit lange Liv, i smaa Kaar, og kæmpende med Sygdom og Kreditorer.

Han *flytter* ofte:

1787, 1. Juli er der Folketælling; Købmager Kvarter, Antonistræde 315, beboes af 2 Familier, og 2^{den} Familie er: Gudman Ellemqvist, hosbonde, 55 Aar, gift i 3^{die} Ægteskab, Skomagermester; Mette Marie Thisted, hans Kone, 25 Aar gl., gift i 1ste Ægteskab, Caspar Petersen, 23 Aar gl. ugift, Skoma-gersvend; Jens Hørsted, Læredreng, 18 Aar gl., ugift. Børnene af 1ste Ægteskab omtales ikke, de har vel været døde eller har boet uden for Hjem-met. Gudmanns Alder, 55 Aar, som opgives, er ikke paalidelig, thi herefter

skulde han være født 1732, og efter anden Opgivelse er Fødselsaaret 1729.

1790 boede de i Silkegade, ligesaa i 1793;

1794 boede de atter i Antonistræde.

1801, 1. februar, er der atter Folketælling: Købmager Kvarter, 12^e Afd. Antonistræde 324-25 beboedes da af 8 Familier, og 8de Familie er : Gudman Elmqvist, Husbonde, (66 Aar) [altså født 1735 !?], gift 2^{den} Gang [?!], Skomagemester; Mette Manck (!), hans Kone (37 Aar gl.), gift 1^{ne} Gang, Adolph Friederich (12 Aar), Gerthardus (7 Aar), Jacob Claudius (3 Aar), deres Søner. Marie Elisabeth (10 Aar), Anne Kirstine (5 Aar), deres Døtre. Niels Westergreen, logerende (46 Aar), Enkemand efter 1^{ne} Ægteskab, Skomagersvend; Peter Westergreen, hans Søn (12 Aar).

1814 boede Gudmann på Christianshavn i Prinsensgade 380, og her døde han "af Alderdom d. 5. Juli 1814", og blev begravet i Staden 9. Juli s.A. Jorden kostede 75 Rigsdaler (Trinitatis Begravelsesbog).

Gudmann var 3 Gange gift:

1^{ne} Gang med

ANNE KRISTINE NIELSDATTER BLOCH

ca. 1725 - 1774

Allerede 1757 faar Gaardskarl Gudmann Ellemqvist en Datter, Marie Elisabeth, døbt; rimeligvis er Anne Nielsdatter Moderen, med hvem han saa indgaar Ægteskab 2 Aar senere. Datteren opholder sig i Hjemmet og nævnes mellem de andre Børn uden Antydning af, at hun ikke er deres Helsøster.

Anne Nielsdatter er 4-5 år ældre end Manden, og hun er allerede en gammel pige, over 30 år, da hun lærer ham at kende. Forholdet fæstnede sig ved et Barns Fødsel og førte senere til Giftermålet. 1759, 26. Januar, viedes de i den Herre Zebaoths Kirke (Garnisons), efter at han d. 24, Januar havde betalt 1 Rigsdaler til Byen (Københavns Raadstues Ægteskabsprotokol).

I dette Ægteskab fødtes 2 Børn, en Datter og en Søn.

Anne Nielsdatter synes ikke at have fristet sin yngre Bejler ved "opsparede Midler", thi han ernærer sin Familie som Skoflikker. Naar de 1768 forsøger sig som Spækhøkerfolk, er det altsaa næppe en Forretning, der grundes paa Medgiften. Forretningen gik daarligt, og snart slog de sig atter paa Skoflikkeriet.

Aaret efter hjemsøgte Hjemmet af Kopper, og den ovenomtalte Datter, Marie Elisabeth, nu 12 Aar gammel., faldt som et Offer for Soten. Datteren *Ingeborg*, 10 Aar gl., og Sønnen *Michael*, 5 Aar gl., har maaske ogsaa haft Sygdommen, men begge har i saa Fald overstaet den, skønt Vaccination dengang ikke var indført.

Snart efter angribes Anne Nielsdatter, "Skoeflikker i Hellig-Geiststræde Gudmand Ellemqvists Hustru" af "en tærende Sygdom", hvoraf hun dør, knap 50 Aar gl, efterladende Mand og 2 Børn. Hun blev begravet paa Assistens Kirkegaard 1774, d. 13. Januar.

Nogle Aar har Enkemanden hensiddet i uskiftet Bo. Først 1776, d. 18. November, melder Hof- og Stadsrettens Forseglingsprotokol (Kl.V), holdtes der Skifte efter "Anne Kristine Nielsdatter hos Enkemanden Gudmund Ellemqvist, Skoeflikker, i hans tillejeboende kælder, under Fru Dumreichers Gaard Nr. 212, beliggende i Adelgaden". Enkemanden erklærede, at hans for omtrent 3 Aar siden afdøde Hustru med ham efterlod 2 Børn, Sønnen *Michael*, 13 Aar gl., og en Datter *Ingeborg*, 17 Aar gl., paa hvis Vegne mødte Skomagere Gotfried Wisner.

Boet registreredes og vurderedes som følger:

Adskilligt:

1 lidet Bord og 4 adskil. Stole	1 Rdlr.	o Mrk.	o Sk.
1 gl. Furre Dragkiste	1 -	o -	o -
1 do. Madskab, 1 hænge do., 1 lidet Skriin og 1 Pyramide	o -	4 -	o -
1 Himmelseng med trycket Lærreds omhæng	1 -	o -	o -
3 adsk. Dynere, 3 Puder og 1 Par lagener	4 -	o -	o -
1 liden Kaaber-thekiedel, 1 Ildtang, 1 Rist og en træefod	o -	5 -	o -
1 hackebrætt og 1 Spand	o -	2 -	o -
noget adskiel. Skomagerværktøj for	o -	2 -	8 -
	<u>9 Rdlr.</u>	<u>1 Mrk.</u>	<u>8 Sk.</u>

Videre erklærede Enkemanden ikke at være ejende, men derimod anmeldte han at være skyldig til en og anden i alt den Summa 25. Rdlr. 2 Mrk. 8 Sk., hvorfor han begærede sig Boets registrerede Effekter udlagte og Skiftet sluttet; da den saaledes anmeldte Gæld meget oversteg Boets vurderede Ejendele, saa blev det med Tilsynsværgens Samtykke ham ekstraderet.

Underskrift:

Gudmund G.E.Ellenqvist.

Navnet er her skrevet med Protokolførerens Haand. G.E. er kun en Gentagelse af Forbogstaverne; thi naar Folk ikke kunde skrive deres eget Navn, plejede man at lade dem tegne i romersk Majuskelskrift Forbogstaverne til deres Navn mellem deres af en anden skrevne For- og Efternavne. Dette har Skrivere her anset for en overflødig Ceremoni og har skrevet alt selv uden en Gang at tilføje: m.f.P.

Dette Skifte er uden Tvivl foretaget paa Grund af Enkemandens Hensigt at indgaa nyt Ægteskab; dette er imidlertid næppe indgaaet i København, da den 2^{den} Hustrus Daab og Vielse forgæves er eftersøgt i Stadens Kirkebøger.

2^{den} Gang gift med

MARGARETHA CATHARINA HENRICHSDATTER TORDAL ca. 1740 - 1784

Hendes Herkomst er, som sagt, ukendt og Vielsesattesten ubestemt; men antager man, at Skifteforretningen er foretagen i Anledning af det nye Ægteskab, må dette formodentlig have fundet Sted i begyndelsen af 1777 eller tidligst i Slutningen af 1776.

Det fremgår af Skifteprotokollen, at det var et fattigt Hjem, Margaretha Tordal gik ind til, men, skønt der intet vides om, hvorvidt hun har tilført Boet enten nogle Sparepenge eller økonomisk Dygtighed, saa synes de Aar, i hvilke hun styrede Hjemmet, at medføre en Forbedring af Forholdene: Gudmann Elmquist bliver 1778 Mester og lader 1782 sin Søn udskrive af Drengeprotokollen som Svend.

Ægteskabet var længe barnløst; i Hjemmet var formodentlig kun de to Børn af hans første Ægteskab, men 1784, i Juli Maaned, kom Margaretha i Barselseng og døde. Barnet maa ikke have levet ret længe, thi det omtales ikke i Nicolaj Kirkebog, hverken som født eller begravet; maaske har det været dødfødt - og da der 1787, d. 18. januar, holdtes Skifte efter "Gudmand Ellemqvistes for 2½ Aar siden afdøde Hustru", erklærede han, at den afdøde ingen Børn efterlod sig, samt at hendes Udarvinger vare ham ubekendte.

Et Tegn paa, at Familiens Økonomi var kommen på en noget bedre Fod, er ogsaa Registreringen over Boets Effekter, der lyder saaledes:

Nr.	en	Fin	The	Potte	og	6	Spise	Skeer	o	Rdlr.	1	Mrk.	8	Sk.
2.	1	Kobber	Kaffe	Kiedel					o	-	2	-	0	-
3.	2	gl.	Jæmgryder						o	-	2	-	0	-
4.	1	Tiær	(?)	Foed										
5.	1	Ildtang							o	-	1	-	8	-
6.	1	gl.	Stand.sæng	med	gl.	Dyner			4	-	0	-	0	-
			og	5	Puder									
7.	2	Par	gl.	Lagener	á	3	Mrk.	Parret	1	-	0	-		
8.	1	Slag-	Bænk						o	-	4	-	0	-
9.	1	Bord	og	3	Stole				1	-	0	-	0	-
10.	1	gl.	Speil	og	4	adskillig	støcker		o	-	3	-	0	-

fortsat:

11. 1 Værksted Bord og 2 Stole, samt noget Smaat Værktøj	1	-	0	-	0	-
12. 1 Caffé Kande, 1 Kruus med Tin Laag, 4 Par kopper og noget beskadiget Sten Tøj	1	-	0	-	0	-
13. 30 Stk gl. Læster	0	-	1	-	0	-
14. 1 gl. Lehne Stoel	<u>0</u>	-	<u>4</u>	-	<u>0</u>	-
	<u>11 Rdlr</u>		<u>1 Mrk.</u>		<u>8 Sk.</u>	

Da Enkemanden angav at skyldte Værten for $\frac{1}{2}$ Aars Husleje 12 Rdlr. og Geheimeraad Rosenkrantz' Fuldmægtig, Hr. Humle, for bekommet Læder 40 Rdlr., hvorved Boets Gæld kom til at overstige dets Indtægt med 40 Rdlr. 4 Mrk. 8 Sk., udleverede dette til ham.

Også denne Gang har Skiftet været holdt paa Grund af nyt Giftermaal. Enkemanden var nu nær de 60, Børnene af 1te Ægteskab var voksne, 28 og 23 Aar, og havde maaske forladt Hjemmet, og han tager sig en ung kone midt i 20'erne.

Ældre skomager ved arbejdet. (malet af Fr. Vermehren 1823-1910)

3de gang gift med

METTE MARIE SØRENSDATTER (THIESTED) 1763 - 1823

Den 28. Februar 1787 trolovedes hos Holmens Provst: Skomager Gudman Ellemqvist, nu Enkemand og boende i Hummergaden, og Pigen Mette Marie Sørensdatte (Thiested). Vielsen fandt Sted den 13. April. Brudgommens Forlover var: Johan Christian Nielsen, Maler-Frimester, og Brudens: Gotfried Wiisner, Skomagemester, en gl. ven af E. (se Skiftet 1776). (Holmens Kirkes Vielsesprotokol).

Først ved den yngste Søns Daab kaldes hun Mette Marie Thisted.

Mette opgives død 1823, d. 27. Juli, 60 Aar gl. (altsaa født 1763), og hun er muligvis identisk med en Mette Marie, der 1766, d. 22 Juli, døbt i Vor Frue Kirke, og som var Datter af Skibstømmermester Søren Nielsen og Maren Pedersdatte. At Alderen ikke derved kommer til at stemme, spiller ingen stor Rolle, da Opgivelserne ved Dødsfald ofte viste sig meget upaalidelige.

Hendes Broder var Søren Thisted, "Podemester", 1813-14 Lieutenant ved Københavns Infanteri Regiment, som med sin Hustru, Anna Christensen, havde en Søn, Jørgen Overgaard Thisted, der blev Præst og gift med Mette Maries Datter Marie Elisabeth.

Den relative Velstand, som Skiftet efter Elmquist's 2de Hustru vidner om, synes efterhånden at være gaaet til Grunde, og her kan anføres, hvad en Overlevering vil vide, at alt, hvad de ejede, gik tabt under Københavns Bombardement 1807.

Maaske er det dog allerede tidligere begyndt at gaa ned ad Bakke for dem, thi det berettes, at den ældste Søn af det 3de Ægteskab, *Adolph Friederich*, paa Grund af sine gode evner var bestemt for Studeringerne, men at han, da de ikke havde Raad dertil, maatte nøjes med en Skriverplads i Rentekammeret. Denne Søn var, kun 19 aar gl., med blandt Livjægerne i Classens Have 1807.

Skønt det altsaa tidligere maa være gaaet tilbage for Familien, kan den naturligvis godt have tabt alt under Bombardementet.

Et Fingerpeg med Hensyn til Familiens sociale Stilling kan man maaske ogsaa faa ved at efterse Navnene paa de Personer, der har fungeret som Faddere ved de forskellige Lejligheder.

I 1759 (ved Ingeborg Christines Daab) var det: Nicolaj Pedersen, Albrecht Schmidt, Joh. Raa, Cathrine Skifters og Agnete Widewelts, og deraf kan man ikke forestille sig synderligt, det har vel været Fattigfolk som Værtsfolket selv.

I 1764 (ved Michael Daab - og fire Aar før de forsøger sig som Spækhøkere) var der tale om: Brændevinshandler Weilbye i Chr. Bernikowstræde, Skomager

Rosenberg i Slippen, Skomagersvend Lemche, Skomagerkone Ane Kathrine Funck fra Gl. Mønt og Tømmermesterdatter Birte Kierstine Swane i Aabenraa. Det lyder ganske anderledes oplysende, og man kan tænke sig dem som nogenlunde velsituerede Folk.

I 1788 (ved Adolph Friederichs Daab) var det Skomager Kronberg i L. Kongensgade, Colding, Portner paa Regensen, Skræder Bass i Hummergaden, Kaptajn Kircksteens Kone og Broderdatter.

I 1790 (ved Marie Elisabeth Daab) var det Kandestøber Reis i Silkegade, Skrædder Nolin svensk Navn) i Kirkestræde, Skomager Danielsen i Hummergade, Fru Kaptajn Elisabeth Widerøe, Gothersgade, Hattemagerdatter Elisabeth Jansen.

I 1793 (ved Gert Hardius' Daab) var det Brygger Bech i Nørregade, Bymand (?) Thomsen i Laksegade og Peter Rold, Madam Mette Marie Kircksteen og Frøken Kragenskjold (!). Dette sidste Navn imponerer ved sin Hentydning til flotte Forbindelser, og noget lignende er tilfældet i:

1795 (ved Ane Kirstines Daab): Løjtnanterne Restorph, Budde og Brochdorff, Mm. Møller og Frk. van Deurs -- men måske er det blot Skomagerens Debitorer, der her har maattet erlægge et Afdrag paa Gælden. Betydeligt solidere lyder det i:

1797 (ved Jacob Claudius' Daab): Mm. Kirkerup og Mm. Gyllich (*se senere!*), Prokurator Garp og Boghandler Poulsen.

Mette Marie Sørensdatte, der jo var 35 Aar yngre end sin Mand, kom også til at overleve ham. 1814, d. 5. Juli, døde Gudman Elmqvist af Alderdom, 85 Aar gl., og begravedes d. 9. Juli s. A. Paa Skiftet efter ham nævnes *intet* om hans Herkomst eller Hjemstavn; Navnene paa de 5 yngste Børn angives, og det meddeles, at *Adolph Friederich* var myndig og Bogtrykker i Aarhus, og at Gert var Skomagermester i København.

Vurderingen lyder således:

1: 1 Fyrredragkiste	5 Rdlr.
2: 1 Topseng med Omhæng	5 -
3: 2 Dyner, 3 Puder, 1 Par Lagen	<u>10 -</u>
	<u>20 Rdlr.</u>

Datteren, *Ane*, gift Vogelsang, der i Moderens Fravær var tilstede ved Forseglingen og Registreringen, angav, at "Boet ikke var mere ejende". Ved Skiftehandlingen mødte Enken, *Marie Thisted*, selv og tilkendegav, at hun ingen Udgifter havde haft i Anledning af Begravelsen, da saadant var bekostet af hendes Børn. Derimod anmeldte hun at skyldte 25 Rdlr. i Husleje, hvorfor de registrerede Effekter efter hendes Begæring udlagdes hende til Gældens Dækning. Saavel hun som Datteren, *Ane*, underskrev i Protokollen med ført Pen.

Aaret efter, 1815, blev *Marie Elisabeth* gift med Pastor Jørgen Thisted, og *Mette Marie Elmqvist* flyttede over til sin Svigersøn og Brodersøn Thisted i Skindergade. Her døde hun d. 27. Juli 1823 (60 Aar gl.) af "Brystsyge", - hermed forstaas dog næppe Tuberkulose - og blev begravet d. 30. Juli s.A. i fri Jord i Staden.

I Følge Hof- og Stadsrettens Forseglingsprotokol G.S. 377-78 Nr. 1324:

Anno 1823, 28 Juli, indfandt Skiftekommissionen sig i Gaarden Nr. 24 i Skindergaden hos Præsten Hr. Thisted, hos hvem Marie, Enke efter Skomager Elmqvist, har logeret, og i Gaar er død, for at tage under Skiftebehandling, hvad hun maatte have efterladt. Hr. Thisted (Jørgen Overgaard Thisted, gift med Datteren Marie Elisabeth) var tilstede og tilkendegav, at den døde har efterladt 5 Børn, men da hun i flere Aar har nydt alle Livets Nødvendigheder, har hun ingen Ejendom efterladt, som til Skiftebehandling eller Deling kan paavises. Paa Grund af denne Erklæring, da intet var at behandle, blev Forretningen straks sluttet.

''

Dette var en in extenso gengivelse (med visse redaktionelle ændringer) af, hvad læge A.G.J.Elmquist skrev i den af ham udarbejdede, i 1913 udgivne stamtavle, s. 8-16.

Når man erindrer, at der i familiens kreds slet ikke forelå sikre oplysninger eller minder om Gudmann, er det imponerende, at A.G.J.Elmquist ved sit flittige studium af arkiver og forskellig korrespondance har kunnet give os et så fyldigt og nogenlunde sikkert indtryk af vor *stam-faders* herkomst, liv og karakter.

Desværre blev oplysningerne om Gudmanns tre hustruer knapt så dækkende. Og da Mette Marie Sørensdatter er *stam-moder* til hele den i stamtavlen senere nævnte flok, er det naturligt, at man i slægten har følt savnet af nøjere oplysninger om hende.

Hvis vi resumerer de af A.G.J.Elmquist indsamlede oplysninger, får vi dog indtryk af en ret gæv pige, der, selv kun 24 år gammel, gifter sig med den ca. 57-årige enkemand og, fordelt over 10 år, føder ham 3 drenge og 2 piger, der alle bringes godt i vej trods de - som det synes - meget beskedne kår, hvorunder familien levede. Da hun selv er 51 år gammel, dør den ca. 85-årige mand (en *dén gang meget høj alder*) uden at efterlade hende værdier. Hun bor derefter en lille halv snes år dér, indtil hun dør 60 år gammel.

Når man betænker forskellen mellem det indtryk, vi har fået af Gudmann's tidligere levevilkår og de vilkår, hvorunder hans og Mette Maries børn siden lever - ja så fornemmer man, i hvilken grad Mette Marie må have båret og præget hjemmet og børnene - uden selv at stille forventninger eller krav.

Men hvem var Mette Marie egentlig ? - og hvorfra stammede *hun* ?

Mette Marie Sørensdatter (Thisted):

Ved flittig søgen i de københavnske kirkebøger fandt A.G.J.Elmquist frem til, at hun *muligvis* var datter af den københavnske skibstømmermester Søren Nielsen og Maren Pedersdatter, der 22. juli 1766 fik døbt en datter Mette Marie i Vor Frue kirke. Ganske vist skulle hun i så fald være 3 år yngre end angivet ved hendes død, men en sådan uoverensstemmelse anså A.G.J. for ikke ualmindelig i de tider.

Slægten slog sig til ro dermed. Der var i hvert fald ingen, der tog sig på nærmere at efterprøve denne antagelses ikke urimelige, men dog svageste led: at Mette Marie skulle være født i København! --- thi dette kunne tilsyneladende kun modbevises ved at gennemlede alle kirkebøger *udenfor* København! - og ved dér at finde sådanne oplysninger om hende, at det kunne dokumenteres, at hun blev Gudmanns hustru!

A.G.J.Elmquist har dog, uden selv at være klar derover, faktisk selv peget på et spor: Man vidste, at den Mette Marie, som Gudmann giftede sig med, havde en bror, Søren Thisted Podemester, der 1813-14 var Lieutenant i Københavns Infanteri Regiment, og som med sin hustru, Anna Christensen, havde en søn, Jørgen Overgaard Thisted, der blev præst og gift med Mette Maries og Gudmanns datter Marie Elisabeth. Men dette spor blev altså ikke fulgt op.

Det blev det imidlertid langt senere og fra anden side, nemlig af et medlem af familien Gyllich.

Efter at min far, organist Gudmund Elmquist, i anden anledning havde haft kontakt med Julie E. Gyllich, der på sine gamle dage arbejdede med sin egen stamtavle, fik jeg i efteråret 1950 nogle breve fra hende.

Af disse breve fremgår det:

- at Mette Marie Thistedes Forældre var Skoleholder Søren Jacobsen Thisted i Solbjerg sogn (ca. 10 km N for Hadsund), død 28-9-1766, 46 år gl., og Anne Lucie Gyllich, født ca. 1727, død 24-9-1801, 74 år gl. Mette Marie betegnes da som skoleholder Tønnes Andersens hustru, så hun havde altså gift sig påny - og

- at Mette Marie i sit første ægteskab havde 3 børn:

- 1) Mette Marie Sørensdatter, døbt 5-6-1763, gift med Gudmand Ellemquist, Skomager i København,
- 2) Geert Sørensen Gyllich, døbt 15-9-1765; antog sin Mors pigenavn og rejste til St. Croix, Vestindien, hvor han blev plantage-ejer og Prokurator (Julie Gyllichs Oldefar), og gav arveafkald,
- 3) Søren Sørensen Thisted, døbt 11-1-1767; bosiddende gartner (podemester) i Aalborg.

Frk. Julie Gyllich slutter med at skrive:

"Jeg tror altså, at det ville være rigtigt, om De slog en Streg over Formodningen (i Elmquist-stamtavlen) om, at Skibstømrer Søren Nielsen skulde være Mette Marie Thisted's Far, for jeg synes, at Viborg Landsarkiv har Bevis gennem Protokollen, for at de véd, hvem der var hendes Forældre. - Hvordan kunde Mette Marie Ellemquist ogsaa være i Slægt med Forfatteren til "Breve fra Helvede" -- (Thisted), hvis hun ikke var født Thisted ?. -- "Breve fra Helvede" skal iøvrigt i vore Dage være meget værdsat af Frimurere."

Til yderligere bekræftelse herpå faldt der en dag i 1972 et brev ind gennem dørsprækken hos redaktør Carl Johan Elmquist (55 32 2). Brevet var fra provst T. Rugholm, og da det indeholder yderligere oplysninger om efterkommere af Mette Maries to brødre, skal følgende citeres:

"Emiliehøj 10, Højbjerg, d. 14-7-1972.

Hr. Forfatter, mag.art. C.J.Elmquist.

Som Amatør-Genealog gennemlæser jeg adskillige Slægtsbøger. Og for en Tid siden havde jeg Stamtavlen over Elmquisterne fra 1912 hjemme. Aarsagen var egentlig de mange dygtige Bidrag, som Bjørn Elmquist leverer i TV.

I nævnte Slægtsbog oplyses, at man ikke kender Stammoderen Mette Marie Sørensdatter Thisted's Ophav, men kun vidste, at hun døde i 1823, 60 Aar gl., hvorfor hun maa være født ca. 1763.

Saa kom jeg i Tanker om, at jeg i Anledning af slægtshistoriske Undersøgelser i Falk-Jensen og Hjort-Nielsens Værk om Jurister havde set, at en Geert Sørensen Gyllich, som kom til Vestindien som Jurist, var døbt i Solbjerg Sg., Hellum Hrd., som Søn af Skoleholder i Graverhusene Søren Thisted og Anna Lucie Geertsdatter Gyllich. Jeg formodede da, at denne Geerts var Broder til Mette Marie. At der blandt Fadderne ved hendes yngste Barns Daab i 1797 var en Madam Gyllich, og at der blandt hendes Efterkommere var flere med Navnet Geert, bestyrkede denne Formening. Og ved mit næste Besøg paa Landsarkivet i Viborg blev Formodningen bekræftet, idet jeg i Solbjerg Kirkebog fandt følgende:

"Dom 2.p.Trin - 5. Juni - 1763 havde Skoleholder i Solbjerg Søren Thisted og Hstr. Anne Lucie til Kirke, Mette Marie kaldet".

At Præsten fejlagtigt har skrevet 2.p.Trin. i Stedet for 1.p.Trin. - som dette Aar var 5. Juni - betyder mindre.

Jeg undersøgte ikke, hvilke andre Børn Skoleholderparret havde. I Forvejen vidste jeg, at Mette Marie havde en Broder Søren, som blev Podemester i Aalborg og Fader til præsten og Forfatteren Jørgen Thisted. Det var forøvrigt sidstnævnte, der 1813-14 var Løjtnant i Kbh.

Derimod kan jeg oplyse, at nævnte Geert Güllich ca. 1792 i St. Croix blev gift med Cathrine Marie Heitmann, der var Enke efter C.F.Kipnasse. I dette Ægteskab fødtes Sønnen Jacob Heitmann Güllich, der blev Major og Chef for Brandkorpset i Frederikssted og gift med Adrienne Meley. I de forskellige Skildringer af Forholdene i Vestindien paa den Tid faar vi et meget sympatisk Billede af Majoren, se f.eks. Thorkild Hansen "Slavernes Øer", S. 407.

I Biografisk Leksikon omtales en Teatermaler Valdemar Güllich (Søn af Fabrikant Frantz Friederich Güllich (1799-1876). Fabrikanten kan efter hans Fødselsaar godt være et Barnebarn af Skoleholderen, og det kan evt. være hans Moder, der i 1797 var Fadder ved Mette Maries yngste Barns Daab.

Venligst Hilsen
Deres forbundne

T. Rugholm

"

Vi må altså herefter lade den gode skibstømmermester Søren Nielsen og hans kone Maren glide ud af billedet, hvor respektable forfædre de end kunne have været for os.

Til gengæld er der en del andre brikker, der nu naturligt falder på plads.

Det har i slægten, som tidligere nævnt, givet anledning til undren, at Mette Maries og Gudmanns fem børn opnåede en væsentlig anden, man tør måske endnu bruge glosen "højere" placering i samfundet, end de selv havde nået, og jeg tror, at det allerede var ved familiefesten i "Josty" (Kbhvn., d. 20 maj 1939), at det blev nævnt, at et og andet kunne tyde på, at vi, hvis vi ville søge tilbage til kilden, hvorfra alle vore fortrinlige egenskaber stammer, i lige så høj grad skulle søge den hos Mette Marie som hos Gudmann.

Efter det nu oplyste er det i hvert fald nærliggende at antage, at især Mette Marie har ansvaret for, hvad der i børneflokkene kom frem af såvel interesse som evne for boglige sysler i videste forstand - som måske også for visse anstrøg af forretningsans og sparsomhed. Og at Mette Marie havde fået i hvert fald en del af de førstnævnte evner i arv fra sin fader, skoleholderen, thi man skulle i de tider nok have vist mere end almindelige evner og interesse for, ligesom Mettes far, at være blevet holdt til bogen.

Det er også værd at bemærke, at 2 af Mette Maries sønner blev bogtrykker-uddannet -- mens den tredie efter en tid som velrenommeret skomagermester kan trække sig tilbage som "particulier".

Af døtrene bliver den ældste gift med sin fætter på mødrene side, pastor Jørgen Thisted ("en ejendommelig begavet mand" (A.G.J.Elmquist)), og hun fik sønnen, Valdemar, der skrev flere bøger, der altså var værdsatte i midten af forrige århundrede og efter min mening røber stor indlevelsessevne og sproglig behændighed.

Mette Maries yngste datter giftede sig første gang med, den ganske vist vel foretagsomme, koffardi- og senere kaper-kaptajn, Vogelsang - og anden gang med den engelske konsul i Ålborg, købmand Jens Herskind. Hun satte sig som bekendt, dermed et markant spor i Elmquist-slægten, da hendes barne-barn af dette andet ægteskab, Louise (843) i 1875 giftede sig med hendes ældste brors sønne-søn, E.E. Elmquist (513).

Vi har også fået en ret nærliggende forklaring på, at fire af Gudmanns og Mette Maries børn bosatte sig i Jylland, nemlig i Århus og Ålborg. Kan man ikke næsten fornemme, hvorledes Mette Maries forældre på forskellig måde har hjulpet og præget børneflokken i den fattige københavnske Elmquist-familie?

Men lige mærkeligt forbliver det dog, at den samme børneflokk, da dens medlemmer blev voksne og selv fik børn, ikke synes at have videregivet eller nedskrevet nogle af deres barndoms minder om Gudmann og Mette Marie og livet i deres beskedne hjem, således at disse minder kunne videregives - til den ellers opvakte og ret så skrivende familie.

K.E.

GUDMANN - TEGNESERIEN

Ved Elmquist-samfundets møde på Sostrup, den 10-11 september 1977 var et af indslagene, at vi ved gruppevis samvirke skulle fremstille en Gudmann-tegneserie, der i 12 billeder skulle vise hans opvækst i Småland og senere virke i København.

På forhånd var nogle af deltagerne udpeget til at lede de enkelte grupper. Billedernes emner var også forud fastlagt - men deres nærmere indhold og kunstneriske udførelse var det op til den enkelte gruppe at skabe. Gruppernes leder indestod for motivets historiske sandsynlighed, men måtte - især såfremt de ikke mente selv at besidde de ønskelige kunstneriske evner - meget gerne søge støtte hos dertil mere kompetente personer i gruppen.

Denne samling kunstværker blev, takket være Grethe og Henning Steen Møllers omsorg, bevaret for eftertiden - og genfundet i november 1994 på deres loft - og mens originalerne opbevares i slægtens arkiv, foreligger værkerne nu i fotografisk gengivelse.

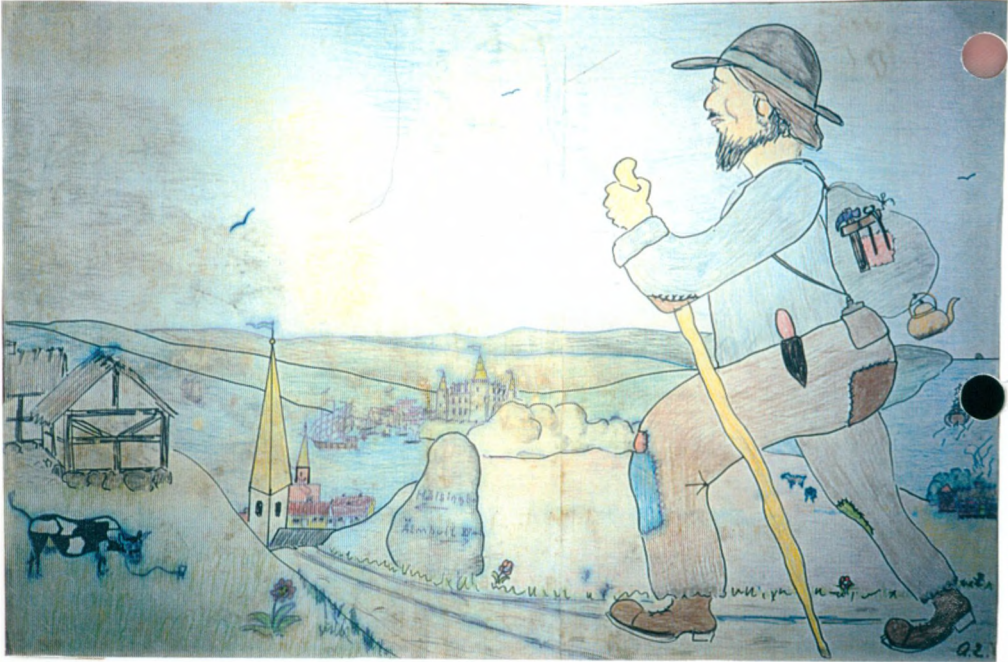
Resultatet, der fremgår af de følgende sider 31 - 36, bekræfter mere end mange ord slægtens alsidige indsigt og evner - og vi tror, at mange i slægten fremover vil være taknemmelige for at råde over dette genuine stykke slægtshistorie, der, måske især for yngre slægtled, vil frembyde en på én gang koncentreret og legende let indføring i vor stamfaders levned.

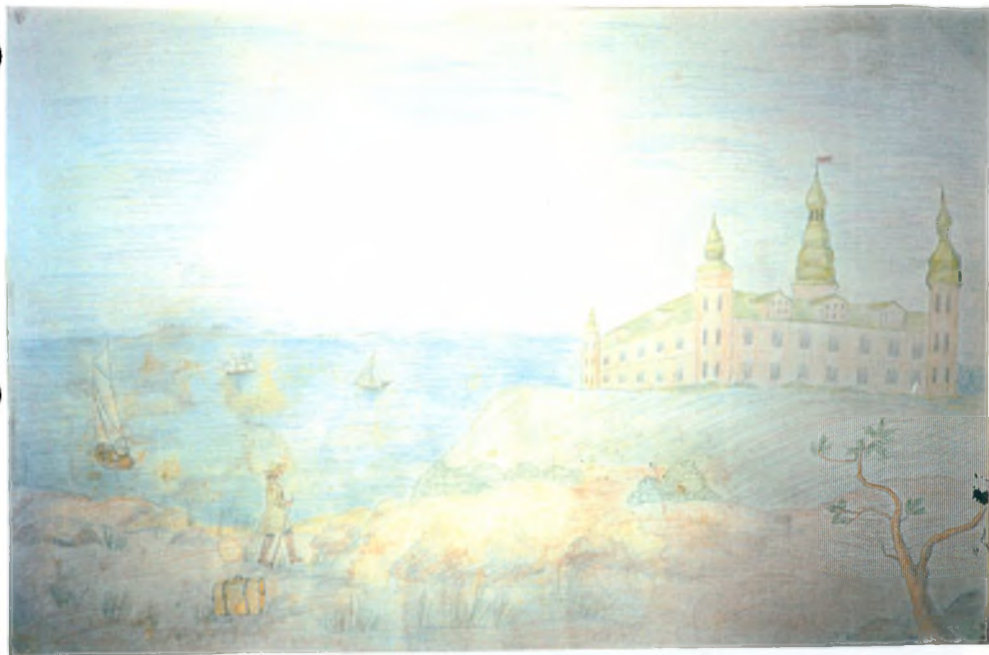
Oversigt over kunstværkerne

Nr.	Side	Emne	Historisk ansvarlig	Kunstner
1	31 øv.	Gudmann i vuggen	Helene Højring	Helene Højring
2	ne.	Elmhult. Små kår	Søster Elmquist	Søster Elmquist
3	32 øv.	Skåne. Øresunds kyst	"Fyr" = Axel E.	"Fyr" = Axel E.
4	ne.	Øresund	Ole Søndergaard	Ole Søndergaard
5	33 øv.	Helsingør	Kr. Elmquist	Marianne og Olav
6	ne.	På Kongevejen	Grethe Steen Møller	Ka.Margr. + Henn.
7	34 øv.	Gårdskarl i Kbhvn.	Helene Højring	Helene Højring
8	ne.	Skoflikker i Kbhvn.	Anne-Sofie Hermann	Jacques H.
9	35 øv.	Spækhøker i Kbhvn.	Bo Neergaard-Jacobsen	Bo Neerg.-Jacobsen
10	ne.	Svendestykke	Orla G. Hansen	Orla G. Hansen
11	36 øv.	Gift m. Mette T.	Mette & Peter Gravesen	M.& P. Gravesen
12	ne.	Familie m. 9 børn	Ninna Poulsen	Ninna Poulsen

--oo00oo--

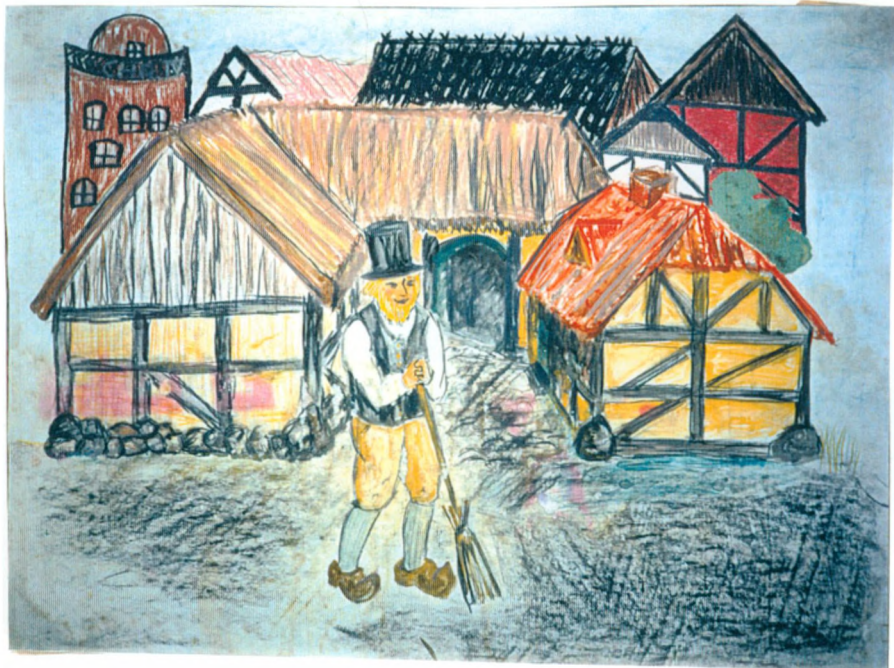

5

6

7

8

12.

ADOLPH FRIEDERICH ELMQUIST

1788-1868

Adolph Friederich blev født d. 19. sept. 1788 som 5-ældste barn af skomager Gudmann E., København, og som ældste barn af dennes 3.^{die} hustru, Mette Marie, født Sørensdatter (Thiested).

Adolph Friederich underskrev sig: Adolph Friderik Elmquist (eller Frederik), A.F.Elmquist eller blot Elmquist. Vi véd ikke, om han i familiens kreds blev kaldt ved begge fornavne eller blot det ene.

A.F.E.'s 80-årige liv faldt i en periode af Danmarks historie, der var fuld af en voldsom udvikling både indadtil og udadtil og derfor stillede befolkningen på *meget hårde prøver*, vel især i perioderne 1790-1815 (Napoleon), 1848-50 (Tre-årskrigen) og årene omkring 1864.

For den læser, der måtte føle sin parat-viden herom beskedent - og måske ikke mindst vedrørende de for hele landet yderst betydningsfulde krigsår 1801-14

("Englands-krigene"), der jo falder sammen med A.F.E.'s barne- og ungdomsår - er der i nedenstående fodnote¹⁾ søgt givet en kort oversigt herover.

Adolph Frederik havde lige fra barndommen vist sig som en livlig og opvakt dreng, og det bestemtes derfor, at han skulle studere. Han blev sendt i Petri tyske realskole, og hans dér erhvervede sproglige kundskaber kom ham senere meget til gode, men forældrenes små kår viste sig utilstrækkelige til at holde ham ved bogen, og han måtte forlade den betrødte vej.

I stedet fik han så stilling som skriver i Rentekammeret, datidens finansministerium og finanshovedkasse.

Som 13-årig havde han oplevet slaget på Rheden 2. april 1801, og en gnist af den patriotiske begejstringsflamme, der den dag tændtes i Københavnernes bryst, har sikkert også fænget hos ham, thi da Englænderne 1807 kom igen, og fæerne trak endnu tættere sammen om staden, følte den nu 19-årige skriver det som sin pligt at melde sig under fanerne. Temmelig ung har han vel været til at optages i livjægerkorpset, men de ekstraordinære forhold har begunstiget hans ønske, og han opnåede at deltage i Livjægerens raske, men forøvrigt ret betydningsløse udfald d. 31. aug. i Classens Have N for Østerport.

1)

1792 indtrådte den franske revolution. Danmark-Norge søgte længe at holde sig neutral, men blev til sidst tvunget til at vælge side, og kom herved i strid med England i årene 1801-14.

1801, d. 2. april, angreb en engelsk flåde den del af den danske flåde, der lå i vinterhi i København. Militært set stod vi til at vinde dette slag på Rheden, men kongen veg for Nelsons list og trusler og meldte Danmark ud af Østersømagternes neutralitetsforbund.

1805 besejrede Nelson Napoleons flåde ved Trafalgar.

1807 trak det påny op til et opgør mellem England og Frankrig, og vor store flåde ville da kunne blive et godt kort på hånden for Napoleon. England valgte derfor at komme ham i forkøbet ved at sende krigs- og troppetransportskibe mod København, gøre landgang med ca. 29.000 mand ved Vedbæk og belejre byen både fra land- og søsiden.

2. sept. 1807 begyndte englændernes et bombardement, og det fortsatte de følgende 3 nætter indtil d. 5. ved middagstid; ialt 14000 skud sendtes ind over byen, hvor 1800 dræbtes og ca. 1500 blev såret. Englænderne sejlede væk med de brugbare skibe og ødelagde meget materiel.

På trods af flådetabet gav vi dog ikke op overfor englænderne. I stedet opmuntredes der til at vise privat initiativ ved såkaldt "Kaperkrig" (søøver), hvorved man opbragte fjendtlige handels-skibe; da kaperflåden var størst, var den på ca. 600 skibe.

Dernæst byggede vi ialt ca. 220 roede Kanonbåde med 25-65 mands besætning. Disse både kunne i vindstille, med stor fremgang, ros ud til angreb på alle fjendtlige skibe.

Løvrigt rådede vi stadig over en del skibe, som ikke var faldet i Englændernes hænder - og nye byggedes.

1808 erklærede vi sammen med Frankrig og Rusland krig mod Sverige (der stadig holdt med England). Napoleon sendte i denne forbindelse et fransk/spansk hjælpekorps herop. Ved et mislykket forsøg på at sikre denne styrkes overførsel til Sjælland kom vort linieskib Prins Christian Frederik d. 22. marts ved Sjællands Odde i en ulige kamp med 5 engelske skibe. ▶ ▶ ▶

Den danske general Peymann måtte kapitulere, og Englænderne sejlede af sted med en stor del af vor flåde - til hele folkets forbitrelse og sorg.

A.F.E. vendte tilbage til sit arbejde i Rentekammeret, og allerede i 1808 fik han tilbud om fast ansættelse. Men i mellemtiden havde han forlovet sig, og nu syntes embedsvejen ham altfor trang og langsom. Den lyst til at sysle med bøger og litterære sager, som siden fulgte ham gennem hele livet, gjorde sig allerede stærkt gældende, og han gik derfor i boghandlerlære hos Schoubothe i Børsen nr. 5.

Det har vistnok i hine dage ikke været så indviklet en sag at dygtiggøre sig til at handle med litteraturens frembringelser; men alligevel gjaldt det for en vordende boghandler, måske dengang endnu mere end nu, om at etablere sig på det, med henblik på fremtiden, rigtigste sted.

A.F.E. har været klar herover og indset, at det måtte være bedre at være den første i en provinsby fremfor den sidste i hovedstaden, og han udså sig derfor det dengang lille Århus, hvis indbyggerantal da kun var 4-5000 (lidt mindre end Randers!) mod hovedstadens ca. 100.000.

Den 17. april 1811 holdt A.F.E. så bryllup i København med ▶▶▶

1) (forts.)

Hjælpekorpsset indkvarteredes spredt ud over landet og gav anledning til en del ekstra fødsler!.

1809 besatte Englænderne Anholt, og i

1811 mislykkedes et dansk forsøg på tilbageerobring.

Inflation: Samtidigt satte en kraftig inflation ind. I 1808 var rigsdaleren faldet til ½ af dens sølv-værdi, 1810 til 1/5 og 1812 til 1/14 deraf og -

1813, d. 5. januar, gik staten bankerot; nye mønter/sedler blev udstedt (bytteforhold ca. 1:10), og al fast ejendom belagt med en 6% bankhæftelse at forrente. Alligevel faldt de nye penges købekraft endnu en tid lang.

1812 gik Napoleon mod Rusland, men det hårde vintervejr på de russiske sletter blev katastrofalt for ham. Nu var vi Napoleons eneste forbundsfælle i hans kamp mod England, Rusland, Preussen, Østrig og Sverige!

1813: I august fik derfor et dansk korps på ca. 10.000 mand marchordre mod syd, og det kæmpede en tid lang med betydeligt held. Efter slaget v. Leipzig d. 19. okt. vendte dog krigslykken afgørende, og 10. dec. blev vort korps indesluttet i Rendsborg af svenske styrker, der under kong Karl Johan drog videre nordpå mod Jylland, som lå helt blottet for danske styrker.

1814: Ved fredsslutningen d. 14-15 jan. i Kiel måtte Danmark give afkald på Norge til fordel for Sverige.

I Norge gav man dog ikke op. Der var Fr.6's fætter statholder og i stedet for at godkende freden i Kiel, indkaldte han til grundlovgivende forsamling i Eidsvoll d. 10. april, hvor loven blev underskrevet 16. maj. Allerede d. 29. maj rykkede Karl Johan så over den norske grænse, men blev mødt med så stor modstand, at han d. 8. aug. 1814 sluttede en våbenhvile, hvorved Norge skulle bevare sin selvstændighed i personal-union med Sverige.

Vinteren 1814-15 holdtes efter Napoleons fald fredskongres i Wien. Marts 1815 vendte Napoleon tilbage til "de 100 dage" - indtil det endelige nederlag ved Waterloo d. 18 juni.

(— se eventuelt også det let læste og meget smukt illustrerede værk: "De så det ske - Englandskrigene" - ved Lars Lindeberg -, Lademanns forlag 1974.)

Farvefoto efter maleri fra 1807 af J.P. Møller

HELENE AMBROSIA FOLANDT 1790-1862

Helene var født d. 29. sept. 1790 som ældste barn af "fri muremester" (han havde ikke gjort mesterstykke) i København, **Johannes Folandt** og **Johanne Christiane, f. Mortensen**, begge født 1756.

I det Folandt^{ske} ægteskab var der 4 børn, og Helenes ene, 10 år yngre, søster Anne Marie giftede sig i 1820 med A.F.E.'s, 5 år yngre bror, Gert Hardius Larsenius, (stamtavle nr. 7).

Det gamle murermeisterpar har således en solid andel i den nuværende Elmquist-slægts arvelige anlæg. ²⁾

Det unge brudepars rejse til Århus skete med skib fra Kalundborg - iøvrigt med fare for at blive antastet af engelske krydsere.

Lidt tidligere, måske allerede i 1810, men i hvert fald i første halvdel af 1811, havde A.F.E. oprettet den første egentlige boghandel i Århus, (der havde tidligere været en "kommissionsboghandel"), - "i Kjøbmand Jordans Gaard imellem begge Torvene", og i juli 1811 annoncerede A.F.E. i "Aarhus Stiftstidende" med, at han, foruden bøger, tilbød "Kobbere, Musikalier, Skriv- og Velinpapir, Lak, Oblater, Blyanter, Færvelader, linierede og ulinierede Skrivebøger m.m."

I tilknytning til boghandlen startede A.F.E. et Lejebibliotek, der allerede fra begyndelsen var på ca. 2500 bind og senere udvidedes til mere end 5000 bind, omfattende bl.a. danske, tyske og franske bøger.

Straks efter at han i 1811 bosatte sig i Århus, gik han iøvrigt ind i borgervæbningen, hvor han hurtigt avancerede til premierløjtnant og senere opnåede kaptajns-rang. Det var A.F.E.'s virksomhed på dette felt, der ved borgervæbningens afgang i 1826 skaffede ham titel af Overkrigskommisær.

Samme efterår (1811) indtrådte A.F.E. så i redaktionen af den avis, som kgl. privilegeret bogtrykker Niels Lund selv havde startet i 1794 og fortsat ejede, og kort efter optrådte A.F.E. som ene redaktør og bestyrer af trykkeriet, for så - fra d. 1. jan. 1812 - ved kontrakt at overtage Niels Lunds hele virksomhed for 5000 Rdl. samt en årlig "aftægts"-ydelse. A.F.E. blev senere universalarving.

På mindre end ét år var A.F.E. således både blevet gift, havde stiftet hjem i en ham hidtil ukendt by, oprettet en alsidig boghandel med et tilknyttet stort lejebibliotek samt købt avisen (egl. "Aarhus Adressecomptoirs Efterretninger", senere "Aarhus Stiftstidende") og det dertil knyttede trykkeri.

²⁾ Under bombardementet i 1807 vides denne familiens kvindelige medlemmer at have, ligesom så mange andre i de dage, taget tilflugt til husets kælder, mens murermesteren vel har været ude ifølge sine pligter som borger, d.v.s. medlem af borgervæbningen. En bombe vides at være eksploderet i huset over dem, thi en af døtrene blev derover så forskrækket, at hun slog et fad mælk, som hun stod med, over sit hoved og antog i sin forvirring, at hun var såret af bomben.

Murermester Folandt blev i sin høje alderdom næsten blind, og som følge deraf var han så uheldig at falde på en byggeplads, et ulykkestilfælde, der havde døden til følge 29. aug. 1827. Et halvt år efter, 26. feb. 1828, døde hans enke. Ved skiftet angaves boet at omfatte gården nr. 137 i Gothersgade (solgt v. auktion for 9830 Rdlr. Sølv og selve det omfattende bo at have en masse på ca.800 Rdlr. Sølv.

(I den gamle stamtavle er på s. 26-27 boet specificeret udførligt).

A.F.E. måtte naturligvis optage lån i betydeligt omfang. I juni 1812 lånte han således 8000 Rdl. D.C. mod 1. prioritet i den af ham samtidigt købte gård nr. 158 B på Studsgade, og "på mit ærlige ansigt" opnåede han et lån på yderligere 4000 Rdl. D.C. hos stiftamtmand, baron Güldenchrone til Vilhelmsborg.

Selv under stabile prisforhold ville alt dette være en stor mundfuld, og under den forrygende inflation, der året efter (1813) førte til statsbankerot, kunne det umiddelbart synes at have været et meget voveligt foretagende for en mand uden særlig finansiel baggrund. Alligevel indlader A.F.E sig imidlertid allerede i 1814 på nye ejendomshandler, idet han nu køber den - mod gaden 14 fag store - 2 etages ejendom (med grund ned til stranden): Mejlgade nr. 48, men samtidigt sælger han dog nr. 158 B Studsgade - samt en ejendom i Vestergade. I denne forbindelse optager han yderligere lån på ialt 7100 Rdl. Man må næsten antage, at A.F.E. har "spekuleret" i, at inflationen ville fortsætte endnu nogle år efter bankerotten.

Selve avis- og bogtrykkeriets teknik har næppe interesseret A.F.E. så meget, og dets standard, der allerede ved overtagelsen havde et mådeligt renommé, lod han i de første år og under de herskende økonomiske forhold lide en del ved manglende vedligehold/fornyelse. Og under indtryk af de netop da stærkt stigende priser på papir, anvendte han de første år papir af yderst ringe kvalitet.

I 1819 ansatte A.F.E. dog en meget dygtig typograf, S. Warberg, som fik rettet meget op på disse forhold, og A.F.E. slog sig indtil videre til ro hermed, måske også ud fra den betragtning, at han var fri for konkurrenter.

Da sådanne senere - fra 1840 og fremover - meldte sig hos myndighederne med ansøgninger om tilladelse til at etablere sig - og bl.a. henviste til, hvad de betegnede som A.F.E.'s uvilje til at udføre arbejde for andre forlæggere samt urimeligt høje takster for sådant såvel som for annoncer, strittede A.F.E. længst muligt imod, men anskaffede så i 1841 nye typer, og da den første konkurrent i dec. 1846 kunne åbne sit bogtrykkeri, anskaffede A.F.E. et års tid senere en "Hurtigpresse" - og bevarede således føringen! Boghandlen og lejebiblioteket videreførtes i en årrække, men trådte gradvis i baggrunden for det øvrige virke.

Til den nye virksomhed som redaktør viste A.F.E. sig meget vel skikket, og med energi og livsmod tog han fat. Den gang var der næppe noget, som kunne kaldes journalistik; man redigerede med rød blyant og saks. Man har senere fundet gamle årgange af Illustreret Tidende, hvor store stykker af artiklerne er indstregede, åbenbart i den hensigt, at de uforandrede kunne indgå i Stiftstidendes spalter.

Bladet var stiftets eneste, og blev endog citeret af den københavnske presse.

A.F.E. undlod så vidt muligt at tilkendegive en bestemt politisk farve, men lod altid avisen fremtræde yderligt loyal og royalistisk. Senere sluttede den sig

dog til det yderste højre, hvilket standpunkt siden blev fastholdt, så længe avisen var i slægtens eje.

A.F.E. åbnede iøvrigt gerne bladets spalter for polemiske indlæg fra læserkredsen, men han undgik også her så vidt muligt at tage parti i sådanne sager. Avisen stod også åben for poetiske bidrag.

I 1818 begyndte A.F.E. udgivelsen af

"Læsefrugter samlede på Litteraturens Mark".

Det blev en stor succés - med over 500 abonnenter. I årene 1818-33 og påny 1839-40 udkom ialt 66 bind, hvert på 3-400 sider.

Navnet var en kombination af det tyske "Lesefrüchte" (samlede frugter) og det danske "læse".

Indholdet var bl. a. oversatte historiske romaner og noveller af en række udenlandske forfattere såsom Byron, Castelli, Claren, Goethe, Herder, Hoffmann, Kleist, Lafontain, Jean Paul, Schopenhauer, Steffens, van der Welde m.fl. Napoleon og hans krigere spillede iøvrigt ofte en væsentlig rolle i mange af de deri indeholdte frygtelige mordhistorier og kriminalberetninger, som dengang var på mode.

Men også mange danske forfattere optrådte med bidrag i Læsefrugternes spalter, bl. a. H.C. Andersen, Sneedorff Birch, Blache, St.St. Blicher, Bødtcher, Frederikke Bruun, I.K. Høst, Ingemann, Hanna Irgens, Schaldemose og Oehlen-schläger.

Særlig kendt er det blevet, at St.St. Blicher - som allerede mens han boede i Randlev havde fået optaget polemiske indlæg - i årene 1814 og -17 fik trykt 2 bind digte hos A.F.E. Gennem en årrække derefter var Blicher fast leverandør til "Læsefrugterne", dels med oversættelser og dels med egne arbejder, hvoraf vel særlig hans: "Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog" (i bind 23 B 1824) bidrog til at gøre både ham og "Læsefrugterne" litterært kendte.

Samarbejdet fortsatte til ind i 1820^{erne}, da Blicher (1823) begyndte at klage over for små honorarer: 5 Rdl. pr. ark for B.' originale arbejder og 3 Rdl for oversatte, og forbindelsen ophørte helt omkring 1825.

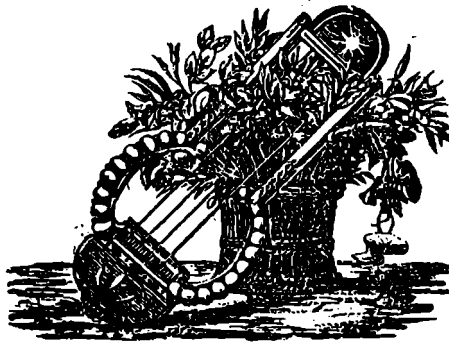
Forholdet ml. Blicher og A.F.E. er senere, ca 1900, af Jeppe Aakjær gjort til genstand for en meget *én*sidig bedømmelse. Med støtte i nogle af Blichers mere eller mindre privat fremsatte bemærkninger, anklager Aakjær A.F.E. for at have været utidig påholdende og uden forståelse for Blichers litterære kvaliteter og personlige vanskeligheder - påstande, som familietraditionen og senere uvildige undersøgelser imidlertid må afkræfte. (Se nærmere herom bl. a. i den af A.G.J. Elmquist udarbejdede stamtavle samt i Emanuel Sejr's bog om Stiftsbogtrykkeriets historie (1937).)

Bæsefrugter,

samlede paa Literaturens Mark

af

A. F. Elmquist.

Otte og fyrgetyvende Bind.

Trykt i Aarhund Gistebogtrykkerie.

1830.

Selv bidrog A.F.E. kun i mindre udstrækning; dog findes der bl.a. en fortælling med hans navn, nemlig "Mølleren i Gyrstinge" (bind 40-41), bygget på nogle interessante notitser, som han fandt på en rejse til sin fætter, pastor Thisted, i Gyrstinge og Flinterups kirkebøger - samt på prosa optegnelser om nogle polakkers begravelse i Århus (bind 42).

Digte findes der mange af. Enhver fødselsdag eller lignende i kongehuset, f.eks. en af de kongeliges ankomst til Århus, fremkaldte stedse et loyal digt, og (i bind 33) lod han trykke sin: "Vuggevise for mit blinde barn" - barnet var Laura (den senere generalinde v. Freiesleben), og hendes syn blev heldigvis reddet. Digtet blev senere sat i toner af domkirkens organist Kabell.

Senere udgav A.F.E. (sammen med sønnen Harald) fra 1850-54 et lignende tidsskrift: "Cimbria" og dets fortsættelse: "Almuevennen Cimbria".

Under krigen 1848-50 arbejdede A.F.E. på at skaffe hæren bøger og fortsatte hermed gennem en årrække og blev i 1860 derfor udnævnt til Ridder af Dannebrog.

A.F.E. redigerede personlig og så godt som ene Stiftstidende i 58 år, og dens abonnenttal steg i denne tid fra 400 til 3000. I en årrække havde han dog en værdifuld støtte i byrådsmedlem og folketingsmand, konsul I.M.Mørch, som skrev gode ledende artikler om politiske og kommunale spørgsmål.

A.F.E.'s eneherrerådeme i redaktionen var naturligvis kun mulig under forudsætning af datidens primitive journalistik; han betragtede sig vistnok altid som "et Slags Mester" i forhold til sine undergivne, der - ligesom andre svende og drenge - var på kost hos ham og spiste ved hans bord.

A.F.E. var også meget længe næsten enerådende i Jylland som forlægger, og med avisens meget store opland sad han i det hele taget i en nøgleposition.

Han og hans kone opbyggede sig da også både en meget stor bekendtskabskreds og en særdeles vel funderet økonomi - selvom A.F.E. ved sin lyst til ejendomsspekulationer og byggeri flere gange i sine yngre dage måtte se sig reduceret til den samme uformuenhed, hvormed han var begyndt.

Sammen deltog de ivrigt i byens kulturelle liv og viste her bl.a. stor interesse for skuespil. På "Apotekerens Loft" (Løveapothekets) og senere i klubben "Polyhymnia" stod den smukke, livlige mand og hans skønne hustru i spidsen for "Det dramatiske Selskab", (hvortil han bl.a. oversatte og forfattede skuespil og selv agerede som første elsker som Axel i "Axel og Valborg"); Selskabet kom til at virke meget vækkende og det åbnede bl.a. for A.F.E.'s ven, Chr. Nieman Rosenkilde, en glimrende bane som skuespiller. A.F.E. var også for klubben en stor økonomisk støtte, idet han både lånte og skænkede den penge.

Hjemmet var i mange år en slags litterær salon i Århus og det første og sikreste tilflugtsted for fremmede, der kom hertil. De kongelige skuespillere, som gennem et par årtier næsten hver sommer berejste de vigtigste provinsbyer, Rosenkilde, Nielsen, Liebe, Kirchheiner, Holst m.fl. var jævnlige gæster, og digtere som H.C. Andersen, Ingemann, Blicher, Overskou m.fl. søgte også det Elmquist'ske hjem, når deres vej førte dem til Århus.

I disse årtier, da byen udviklede sig fra at være den lille landlige by ved "Mindet" til at blive "Jyllands Hovedstad", hørte navnet Elmquist således til mellem "Byens Fædre".

Da A.F.E. i 1862 kunne fejre sit 50-års jubilæum som redaktør og ejer af trykkeriet, skrev han en leder, hvori han med sit valgsprog, "Gud alene Æren", som overskrift ser tilbage på de mange år. Herfra skal følgende citeres:

» Jeg ser den lange Række af Avisens Aargange staae for mig. Men hvor ere Aarene blevne af - og hvor (?) Mængden af dem, med hvem jeg begyndte min Løbebane eller som jeg traf på vejen i hjertelig Forståelse.

... Jeg nedskriver disse linier som den ældste Redacteur i Landet.

... Der gives dem, som have meent og mene, at jeg ikke er fulgt med Tiden - og jeg indrømmer villigt, at mine Kræfter kun have været svage til at fyldestgjøre Tidens stedse tiltagende Fordringer, ... mens dog min Interesse for Sagen er forbleven usvækket indtil denne Dag. Men ... det er min Mening, at Provindsbladene ikke ... just skal lede den offentlige Mening; ej heller har jeg nogensinde kunnet beqvemme mig til at gjøre Aarhus Stiftstidende til et Partiblad, men stedse holdt paa, at forskjellige, ja modsatte Anskuelser og meninger kunde faae Adgang til déri at udtale sig.

... Hvor have ikke alle Ting omkring mig forandret sig, siden jeg begyndte min Løbebane som Stiftstidendes Redacteur! Først denne kjære Aarhus By!

Da jeg i Foråret 1811 kom hertil fra Kjøbenhavn, fandt jeg en smudsig gammel by med skjæve, foroverludende Huse, med slet brolagte Gader, hvor Køerne vraltede frem og tilbage under den opmuntrende Lyd af Hyrdens Horn, og som kun svagt belystes med nogle faa hist og her anbragte Tranlygter... en lille verden for sig selv, med smaalige Forhold og vistnok i mange Henseender indskrænket Synskreds.

Dog havde hiin Tid ogsaa sine store Goder, ja, hvad Mere er, sine Fortrin, navnlig udmærkede den sig ved en Gemytlighed og et Sammenhold, som vi Gamle ofte med Beklagelse maae savne i den nuværende.

... Til hvilken Grad af Lethed og Overflødighed har ikke Samqvemmet i disse halvtredsindstyve Aar udviklet sig, saavel i det materielle som det aandelige! Dampskibe krydse Sundene i alle Retninger; Paa Chausseer, saa jævne som Stuegulve, fare Posterne frem og tilbage, og Jernbaner ere

anlagte eller projecterede fra den ene Ende af Landet til den anden. For fire Skilling flyver et Brev hele Landet igjennem, og hvo som ikke finder denne Meddelelsemaade expedit nok, kan ved Hjælp af Telegraphen i eet Nu give sine Tanker og Følelser Luft paa et Sted, som er hundrede Mile fjernet.

... Da jeg overtog Redactionen af nærværende Tidende var det det eneste Blad i Aarhus Stift, - nu udkomme der sex. ... Og i Boglitteraturen, navnlig den saakaldte skønne, hersker der nu sammenligningsviis en sand Oversvømmelse af Frembringelser.

Da jeg i sin Tid udgav mine "Læsefrugter" med et Bifald, hvorom jeg endnu bevarer en glad Erindring, stod jeg dermed saa godt som ene i vor Literatur. Nu vilde et saadant lidet Hefte Morskabslæsning kun lidt forslaa til at fyldestgjøre Tidens Fordringer. Men det læsende Publikum var dengang uden Sammenligning mere nøisomt.

... Af mine Forældre bestemt til Studeringer, men ved deres Uformuenhed hindret i at fortsætte dem, maatte jeg bryde mig en ny Livsbane ... og mine første Velgjørere til at fremme dette mit Foretagende ere mig endnu i frisk Erindring .. og det er min Trang at nævne dem her for at hædre deres Minde.

... Da jeg overtog Officinet, forefandt jeg kun nogle faa Kasser med halvudslidte Typer og en gammel brøstfældig Træpresse... For Tiden kan ikke mindre end en Hurtigpresse og et Par Jernpresser forslaae, og mens dengang det hele Arbejde kunde udføres af et Par Mennesker, behøves der nu, trods de mange mekaniske Forbedringer, ikke færre end en halv Snees.

Og nu selve Avisen! Dengang udkom den tre Gange ugentlig med 8 smaae Spalter (3- å 400 linier). Nu udkommer den 6 Gange ugentlig, med 12 store Spalter (11- å 1200 Linier), foruden Følgeblade. Prisen er alligevel bleven uforandret. I Aaret 1812 havde Avisen 400 Abonnenter, mest i Byen og Nabobyerne; nu udgaaer den i ca. 3000 Exemplarer, hvoraf endog adskillige gaae til Udlandet, navnlig til Norge, til Hamborg og til England.

Disse fremskridt skylder jeg et velvilligt og overbærende Publikum. Det er altsaa til dette, jeg i disse Linier har at henvende min hjertelige Tak. En saadan bringer jeg herved de gode Indvaanere af Aarhus By, hvor jeg i en saa lang Aarrække har fundet et lykkeligt Hjem, venlig Deltagelse og en kjær Virkekreds, ... og dernæst mit dyrebare Fædreland, gamle Danmark, hvis Frihed og Velvære jeg priser mig lykkelig ved at have seet fremblomstre, og hvis Borger jeg føler mig stolt af at være.

Gud velsigne Danmark!«

HELENE AMBROSIA fulgte trofast sin mand gennem de mange år og fødte ham i årene 1812-25 otte børn.

I 1814 flyttede de til den 14 fags og 2-etages ejendom, Mejlgade nr. 48 (købt for 3000 + 666% rbdv sælvværdi), som foruden deres hjem skulle rumme bogtrykkeri, legebibliotek og boghandel. Her kom Helene altså til i næsten 50 år at leve som den ansvarlige husmoder - indtil sin død den 23. maj 1862.

Der var meget at se til. Eksempelvis havde hun i 1834, foruden sin egen familie: tre tjenestefolk, fem typografer og to lærlinge, der daglig skulle have kost og logi. Og som nævnt kom der mange og krævende gæster i hjemmet, ligesom hun udadtil repræsentativt og selskabeligt skulle stå ved sin mands side - og dertil, efter datidens skik, hjælpe nødlidende, hvor det var hende muligt. I A.G.J.E.'s stamtavle fremhæves hendes gudsfrygt og menneskekærlighed:

...» fredselskende og godgørende var hun i høj Grad. Mange fattige eller lidende eller på anden måde ulykkeligt stillede Mennesker søgte til hende og fandt ikke blot Understøttelse, men også værdifuld Trøst og Opmuntring, sunde og gode Raad. Derhos var hun spøgefuld og humoristisk og gav derved store Bidrag til Hjemmets Hygge; hun holdt særdeles meget af Børn og kunde mange gamle Fortællinger og Viser, hvormed hun glædede de smaa. Hun var som yngre meget smuk, som ældre statelig. I hendes unge Aar skrev Jørgen Thisted engang et Digt til hende i Anledning af hendes Fødselsdag:

Hvad der hører Himlen til
skues ej hernede,
hvis det ej sig svøbe vil
i et jordisk Klæde,
Kærlighed i Kindens Ild,
Tro i Øjets Blikke,
og i læbens klare Smil
Haab som brister ikke.

Hun var i høj Grad elsket og agtet af alle, som kendte hende. I hendes ældre Aar var der noget meget ærværdigt og patriarkalsk over hende. (Det var derfor ikke underligt, at nogle af Børnebørnene talte med hinanden om, "at Abraham maa vistnok have set saadan ud som Bedstemoder").«

Det gamle pars guldbryllup i 1861 formede sig næsten som en byfest. Straks om morgenen opvartedes parret af borgermusikken og kanonsalut. Kl. 10 var der gudstjeneste og altergang i hjemmet, og fra kl. 12 til 4 gik der en stadig strøm af gratulanter og deputationer igennem huset. Kl. 4½ var der middag på hotel Royal, hvortil man kørte gennem festligt smykkede gader. Senere var

hjemmet illumineret, og der bragtes et fakkeltog af byens sangforening. Festen sluttede med kanonsalut.

Året efter døde Helene Ambrosia, og med den tiltagende alder og de stadig stigende fordringer fra publikums side til journalistikken modnedes A.F.E.'s beslutning om at trække sig tilbage. 1867 købte han i København en villa på hjørnet af Bülowvej og Helenevej; efter sin hustru gav han villaen navnet "Helenesminde". Her blev han plejet af døtrene, indtil han den 10. okt. 1868 døde af koldbrand, 80 år gammel.

Ifølge hans testamentariske bestemmelse stiftedes 1872 et legat for ugifte kvinder og enker i Århus (5000 Rdl.) Derimod blev hans testamentariske ønske om, at avisen stedse skulle forblive i familiens eje, senere tilsidesat.

Guldbryllups-parret.

Der findes også et andet, mindre retoucheret, men også mindre skarpt fotografi.

Deres Søn *Alfred Hjalmar E.* (55) har i sine egne erindringer fortalt lidt om sit barndomshjem; se herom hans biografi. På dette sted vælger vi i stedet at lytte til, hvad dennes *ældste søn*, Thorvald, mindes derfra.

Thorvald E. (551), der blev født i 1847, havde nemlig sit barndomshjem i en af de ejendomme, som A.F.E. i årenes løb havde købt: "Den lille hvide gård på Mejlgade lige overfor Bangs Oliemølle" - altså næsten lige overfor det gamle Elmquist-hjem, hvor Thorvald derfor ofte kom over, og hvor han, (da hans far i 1864 fik præstekald i Virring-Essenbæk øst for Randers) af hensyn til sin skolegang, ligefrem boede, indtil han blev student i 1866. Hans (vistnok i 1890eme) nedskrevne "Minder fra mine Bedsteforældres Gaard i Aarhus", hvoraf følgende er et uddrag, giver et indtryk af livet i det gamle hjem i Mejlgade 48.

- » Der er en Gaard, i Århus By den knejser,
mod Haven Kattegattes Bølger slå!
Og ud fra den saa mange "Blade" rejser
med Nyt til store og med Bud til smaa.
De rappe Hjul sig rundt i "Pressen" svinge,
bag Muren virker Trofasthed og Flid!
Der løfted Sjælen først sin Barnevinge,
og derfor glemmer jeg den ingen Tid.

Gik man ind i Porten paa den velholdte to Etages Ejendom, mødte Øjet i Gaarden en række smukke Lindetræer. Man gik altid til daglig ind ad Porten forbi "Kælderskuret" for at komme ind i Lejligheden. Over Kælderskuret kunne man gennem Vinduet se min Bedstefader, den flittige og virksomme Mand, siddende ved sit Skrivebord med sit Redaktionsarbejde - mærkeligt nok med Lyset fra Højre Side.... Fra hans Vindue kunne man tværs over Gaarden se Typograferne arbejde i Sætteriet.

Gennem et par noget mørke Entreer, i den inderste af hvilke der stod et smukt, stort bornholmsk Stueur, kom man ind i Stuerne. I Midten laa "Mellemstuen" (ud til Gaden), møbleret med solide, smukke Møbler i Empirestil. Navnlig var der et overordentlig smukt Skrivebord med Messingforsringer. Her stod "den medicæiske Venus", en Statue i Alabast, og flere andre smukke Ting. Ved Indervæggen stod Fortepianoet, hvor Tante Louise (53) i Mørkningen spillede sine smukke gammeldags Musikstykker, medens i det fjerne Oliemøllens og Bogtrykkerpressens Maskiner dannede et dæmpet Akkompagnement, og Spurvene kvidrede i de smukke gamle Lindetræer..

Herfra kom man ind i min Bedstefaders oplyste Arbejdsværelse, hvor alle Væggene var bedækkede med små Billeder i Ramme af berømte Mænd og Kvinder. Et anseligt og godt Haandbibliotek var der ogsaa,

men ellers var Møblementet efter de Tidens Skik tarveligt. Dog var der derfor alligevel stilfuldt ... Her sad han selv - en temmelig lille Mand, lidt foroverbøjet, med smukke, regelmæssige Træk og graat Haar. Jeg tænkte mig altid i min Barndom "Vorherre" under Bedstefaders Skikkelse.

Han var en meget livlig, stundom noget hidsig Mand, iøvrigt i et og alt en Sangviniker og meget fredselkende, med en udpræget Sans for det skønne (en smuk ung Mand og en køn ung Pige kunne næsten altid være sikker paa at faa hans Ja til dette eller hint).

Han elskede Litteratur, Musik og Poesi, men da han i sin Ungdom ikke havde faaet nogen omhyggelig Uddannelse, var dén, som han selv havde erhvervet, noget mangelfuld, på flere Punkter noget overfladisk og ukritisk. Som yngre skrev han Smaadigte og deltog gerne i Dilettantkomedie.

Kom der Digtere og Kunstnere til Aarhus, var de sikre på at finde et gæstfrit Hjem i Mejlgade. Jeg erindrer fra min barndom de kgl. Skuespillere C.N. Rosenkilde og Nielsen, og Digteren H.C. Andersen har i min Bedstefaders Hus taget mig på Skødet og fortalt mig Eventyr.

Bedstefader ville ikke have passet til nutidens Redaktørtyper. Han redigerede sin Avis for en stor Del "med Saksen", idet han benyttede Meddelelser fra de store Blade og kun sjældent skrev en selvstændig Redaktionsartikel. Men altsom Tiden gik frem, fulgte han dog med, navnlig ved at skaffe sig gode Korrespondenter fra København. - Det mere anekdotagtige og underholdende Stof samlede han til Lørdagsavisen, hvorfor Aarhusianerne lavede den Vittighed, at det nok var hans datter Louise, der redigerede Lørdagsnummeret.

... Inden for Mellemstuen var det største Værelse (ligeledes til Gaden), alm. kaldet "den store Stue", en meget smuk Sal, hvis Empiremøbler var betrukne med fint gult Damask, og i hvis Loft der hang en stor Lysekroner med Glasprismer. Denne Stue var smykket med ret kostbare, store Kobberstik af den romerske og franske Historie. og Stuen brugtes kun ved højtidelige Lejligheder og om Søndagen, da et l'hombre eller Whist-parti ofte om Aftenen arrangeredes dér.

Til den anden Side af Mellemstuen var Spisestuen (også til Gaden), der til daglig brugtes som Dagligstue. Her var Forhøjninger ved Vinduerne, som man dengang brugte det, hvor Familiens kvindelige Medlemmer sad med deres Arbejder, og tillige et stort Refleksionsspejl uden for Ruderne, som satte én i Stand til at betragte Gaden til begge Sider.

Bag ved denne Stue var et lille Kammer, som alt i Huset rigt prydet med Billeder. Her erindrer vi, at Bedstemoder, en smuk, statelig Kone, tog os ind, naar hun havde et alvorligt Ord at tale med os, enten om dårlige Karakterer i Skolen eller anden Uskikkelighed. Jeg erindrer endnu hendes milde, alvorlige Blik, når hun kærligt og indtrængende talte til vor Samvittighed.

Gården i Mejlgade nr. 48

- vistnok set fra porten, mod baghuset;
 - i sidefløjen t.v. køkken, folkestue m.m.
- udateret tegning af Jens Ølsgaard

Adolph og Helene

... Oven paa var Soveværelserne, efter at Lejligheden dér var blevet ledig ved Bortflytning. I Tante Louises to smaa Værelser ud til Gården boede min Broder og jeg, da Fader og Moder (1864) var flyttet til Vurring. Og jeg erindrer endnu, hvorledes jeg dér på Vinteraftner laa i Sengen og hørte Havets Brusen og Domkirkeurets alvorlige Slag.

I Sidebygningen var Køkkenet, Fadeburet og Spisekammeret, hvor Tante Caroline (53) residerede, samt Pigernes Værelse og en slags Folkestue, hvor der spistes; længere henne Stalden, Karlekammeret og Vognporten (Bedstefader holdt Heste og Vogn). - Over gaarden var Trykkerie, hvor vi Børn havde vore Venner blandt Typograferne: Blanck, Andersen, Lind, Lund.

Bag denne Bygning var Haven, vor Barndoms Eldorado. Den var kun lille, i to Terrasser, og gik ned til Havet, det dejlige Hav med Udsigt til Mols og Hels (Helgenæs). Her legede vi prægtigt med Sabler af Irisliljer, Vandkalve i Beholderen, der stod i Hjørnet og meget andet. Og herfra gik vi i Vandet gennem Udgangen under "Altanen", og tumlede os i Bølgerne.

I Enden af Trykkeribygningen var en Havestue, hvor man levede om Sommeren med aabne Døre ud til Haven og Stranden. Og oven over denne Stue var et ligesaa stort Værelse, der mest stod ubeboet, men dog var hyggeligt møbleret. Her var Udsigten over Havet endnu bedre. Her "repeterede" vi til Eksamen og så Lynene slå ned i Havet i Tordenvej. Og her stod et gammelt Klaver, hvor vi skulle øve os.

Bedstefader blev en rig Mand. Dette var for ham, der var opfødt i smaa Kaar i København og som en fattig ung Mand var kommen til Aarhus i 1811, noget, der faldt helt uvant. Selv var han i høj Grad nøjsom, og da hans Formue voksede fra Aar til Aar, tror jeg egentlig slet ikke, at han havde nogen rigtig Forestilling om, hvor rig en Mand han var.

Dette var Grunden til den Paaholdenhed, som nogle har følt sig stødt af og udlagt som Gerrighed, og som stundom gjorde det vanskeligt at faa penge af ham. Grunden var dog aldeles ikke Gerrighed; det hele var kun et Udslag af, at han bestandig følte sig som den, der maatte være flittig og nøjeregnende for at kunne komme igennem. Alt var da ogsaa rigeligt og rundeligt i Huset, saa der var ingen Smalhans.

- At reducerede Eksistenser som Fr. Snedorff-Birch og tildels Steen Blicher, om de end paa Grund af deres uomtvistelige Begavelse altid mødte Gæstfrihed i den gamle Gaard, ikke kunne faa Bedstefader til stadigt at forstrække dem med Penge, er ikke underligt, men er dog blevet udlagt paa en perfid Maade af Folk som Jeppe Aakjær og andre.

Vanskelighed ved istundom at faa penge fra Bedstefader gjorde, at Bedstemoder tit maatte træffe sine Dispositioner paa egen Haand og skjule

et og andet for ham, hvad der jo ikke var heldigt og undertiden udviklede et Hemmelighedskræmmeri mellem Bedstemoder og Tante Caroline, der burde være undgaaet. Langt mere end sin Mand havde hun sans for det komiske og humoristiske.

Min Bedstemoder var meget smuk, en junonisk Skikkelse, dog meget svær på sine ældre Dage. Hun var ligesom min Bedstefader overordentlig livlig, elskværdig og gæstfri. Intet under derfor, at Huset blev et Hjem for mange yngre og ældre. Min Bedstemoder gav sig mere af med Børn end min Bedstefader. Navnlig kunne hun fortælle os Historier, Barndomserindringer fra Slaget på Rheden 1801, Bombardementet 1807 - og Eventyr.

En ægte dansk Kvinde var hun, elsket af alle.

Da hun pludselig bortkaldtes ved et Hjerteslag d. 29. maj 1862, var der Mange, der sørgede over Tabet ... «

Arhus, den 15.de Septbr. 1846

Arbejds

Elmquist

Rough. vinkelens' Bøstykke i Arhus.

A.G.Elmquist' håndskrift

A. F. Elmquist og H. C. Andersen

H.C.Andersen besøgte i juni 1830 Århus og besøgte da A.F.E., som viste sin gæst byens seværdigheder. Siden lod A.F.E. H.C. Andersen befordre videre til Randers i sin private stadsvogn. Bagefter sendte H.C.Andersen flere bidrag til Elmquist's tidsskrift "Læsefrugter".

De første digte af Andersen heri var: "Skizze efter Naturen" og "Børnene og den graae Morlille" (i Andersens nedenstående brev kaldet "Phantasier"), der blev optaget heri, findes i bind 48, side 125-28 og gengives her i faksimile.

125

Skizze efter Naturen.

Solen kinner i Naboens Gaard, Husene ere saa lave;
 Gaarden har Plads til en Møding Kun og en trealens Have;
 Haven er i sin egen Maneer, den har stet ingen Gange,
 Men den eier een Stilleløbar-Bust, der er saa god som saa
 mange,

Mutter i Dag har næstenbeels flult baade Møding og Have,
 Thi sine Sengklæder paa et Stillebæd har hun i Solen, den
 brave.

Ungerne sole sig ogsaa lidt, ligge paa Dyne og Pude,
 Hver har i Haanden et Smørrebrød, som de fortære berube;
 Smørret smalter i Solens Brand — Søviien over dem
 daler —

Gaardhønen stikker sit Hoved frem, bryster sig stolt og gal.

S. C. Andersen.

Børnene og den græe Morlille.

I Hjertet sidder en lille Person,
 han gestikulerer saa saare,
 Men det er ækelt saa sølsom han er,
 han sømmes bestandigt i Laare;
 Han digter allene de rørende Ting,
 Af Vand er vist Tanken og Tonen,
 Thi, tanke! vore Dine staae lidt under Vand,
 Høndt be er' saa langt fra Personen,
 Han bør ei flippe i Verden ud,

126

Saa blev der først Graad og Jammer,
 Vort Dyrst skal være hans Fangeaar,
 og Hjertet hans Fængsels Kammer.
 Han sidder Jo suunt inden Vægge der,
 Skjondt evig og altid han straaer:
 „Her er saa snevert! o ud! der ud!
 hvor Himlen og Sollyset straaer! !“
 — Nei, saa gaar det meget bedre til
 hos dem som boe i vor Pande;
 Vel er det Lagkammer lidet og lavt,
 dog rummer det godt maa man saae!
 Thi der er tusind' velsignede Smaae,
 ja tusinde til, og lidt flere,
 Der synge og springe ved Dag og Nat,
 (hos visse de mindre genere);
 Det er Phantasiens levende Smaae,
 de kende ei Savn eller Langsel;
 Ja, tidt gjør' de Nar af den lille Person,
 der sidder i Hjertets Fængsel.
 De kan de deiligste Eventyr,
 og naar vi Menneſter laſe,
 Saa spille de strax, som Comedie Akt,
 her lige over vor Næse.
 Ja, tidt kan de udvide Kammeret selv,
 saa mange alt føle en Svimlen,
 Men tank dog ogsaa, hvor høit det gaar,
 det gaar gennem hele Himlen;
 Saa høit, saa høit over Sol og Planet,
 ja langt paa den anden Side!
 Hvorledes de ellers kan gjøre Eligt,
 ja det maa vor Herre vide!
 — Men vil' de gjøre for stort et Syrling,
 hvad eller Spectakel og Trætte,

127

Da kommer Fornuften, en graa Morllil,
 hun bringer dem snart til rette.
 Lidt tyøser hun ogsaa og er lidt vred
 paa ham som i Hjertet græder,
 Men ofte hun troster, da synge de Smaa
 saa smukt om Himmelens Glæder.

Men Dagene vinde og Narene gaae,
 om selv de er nok saa mange,
 Da bliver det Fængsel i Hjertet her,
 for svagt til at holde sin Fange.
 Det Taglammer selv er i skrøbelig Stand,
 det taaler ei Børnens Springen,
 Den gamle Morllille dem tager i Favn,
 som Moder, hun glemmer slet ingen;
 Og Hjertets Lille, det længsels Varn
 er nærmest ved hendes Hjerter,
 Saa barnligt, saa trygt det hviler der,
 og glemmer sin Sorg og Smerte;
 Da er hun ei længer en graa Morllil,
 med Furer og Sorg paa sin Pande,
 Mel, ung og blomstrende hæver hun sig
 til Himlens lysende Lande,
 Der fluer hun klart over Død og Grav;
 langt i det Uendelige;
 Dog, Salligheden hun føler hist,
 kan forbisse Læder ei sige.

S. C. Andersen.

Et brev fra H.C.Andersen til Adolf Frederik Elmquist.

Carl Johan Elmquist (55 32 2) skrev i "Dagens Nyheder" d. 29. marts 1930, følgende (udsendt til slægtsamfundets medlemmer v. Advent 1974) :

I maj måned 1831 begav H.C. Andersen - nylig fyldt 26 år - sig ud på sit livs første udenlandsrejse, den rejse, hvis litterære udbytte blev rejsebogen med den lange titel "Skyggebilleder af en Reise til Harzen, det sachsiske Schweitz etc.etc. i Sommeren 1831." Andersens forfatterskab var dengang endnu af et beskedent

omfang, og bortset fra "Det døende Barn" og enkelte andre digte rummede det intet af de arbejder, vi idag regner for hans mesterværker. Ikke desto mindre havde han allerede vundet et vist ry og regnede sig, med rette, for en virkelig digter.

Ved at spinke og spare havde han samlet en sum penge, som burde være tilstrækkelig til den forholdsvis korte rejse, men alligevel var han ængstelig for, at pengene ikke ville slå til, og han udnyttede alle muligheder for at hente forstærkning. Dette er baggrunden for et langt brev, som han den 14. april sendte min tipoldefar, Hr. Krigskommissair Elmquist i Aarhus. Af brevets første ord synes det at fremgå, at Andersen også tidligere har skrevet til Læsefrugternes udgiver, som han besøgte under sin Jyllandsrejse i 1830. Måske har han senere skrevet til ham, men det brev, der her skal gengives in extenso, er, så vidt jeg véd, det eneste bevarede, og at det efter at have vandret gennem generationer er havnet hos mig, betragter jeg som en stor lykke.

Gulnet og noget laset er det unægtelig, men den gotiske skrift står endnu tydeligt på papiret. Det er skrevet før frimærkernes og kuverternes tid, foldet omhyggeligt sammen og forsejlet med lak, hvoraf endnu en stump sidder tilbage. Ved siden af adressen har Andersen skrevet "frit", hvoraf det fremgår, at afsenderen har betalt portoen. Min far, som var dygtigere end jeg til at læse gotisk håndskrift (og Andersens er ikke let at dechiffere), har med pertentlig omhu skrevet brevet af, og denne afskrift betjener jeg mig af i det følgende, men jeg tør stå inde for, at ikke en tøddel er forandret.

Til brevets indhold skal kun knyttets en enkelt kommentar: Den roman, der omtales i begyndelsen, blev aldrig skrevet færdig. Det skulle have været en historisk roman i Walter Scotts manér, men andre litterære projekter kom i vejen, først og fremmest rejsebogen, som udkom allerede i efteråret 1831. Man tør vist gå ud fra, at brevet i det mindste delvis har bragt digteren det økonomiske udbytte. Alligevel holdt det hårdt for ham at få pengene til at slå til; for, som dr. Topsøe-Jensen siger i sin efterskrift til "Skygebillede", havde han endnu ikke lært at rejse sparsommeligt, en kunst, han siden skulle mestre til fuldkommenhed.

"

Kjøbenhavn den 14 April

Kjære Hr. Elmquist.

De har nu i en lille Evighed ikke hørt fra mig, men Grunden her til er, at jeg har saa ganske beskæftiget mig med at samle Materialer til min Roman, saa at jeg i den Tid ikke har kunnet bestille andet. I Dag har jeg ellers den Fornøielse at tilsende Dem to nye Digte, det ene er originalt,

det andet derimod en Bearbejdelse af Bellmanns smukke Vuggeviser; det vil fornøje mig om De kan benytte dem i Læsefrugterne. - Når Deres Søn nu reiser hjem skal De faae nogle andre Smaasager, som jeg vil gjemme til denne gode Lejlighed. Nu begynder da Vaaren, Træerne springe ud, og jeg føler da ogsaa Trang til at springe med, men denne Gang skal det være en længere Reise end den jydskes ifjor; jeg vil besøge Udlandet. Jeg maa ud i Verden lidt; her hjemme sniger der sig for meget Sygeligt ind i min Sjæl, som jo ogsaa mine sidste Digte bære Præg af; det vil derfor i mange Henseende være godt for mig at komme lidt ud. Jeg reiser først i Mai, over Hamborg til Hartzen, seer maaske Kassel og Berliin og smukke Stæder der ligge der imellem, og haaber at bringe et stort poetisk Udbytte hjem. Jeg maa selv betale Reisen, altsaa kan jeg ikke blive længe borte. 150 Rdlr vil jeg tage ud af Sparekassen, mere tør jeg ikke, men det bliver da for lidt, hvorfor jeg i disse Dage, seer at trække ind Alt hvad jeg kan faae, fra de Boghandlere der have faaet mine sidste Digte; De vil derfor bevise mig en særdeles stor Tjeneste ved at lade mig faae ved denne Maanedes Slutning, alt hvad De til den Tid har kunnet og kan indbringe (Deres Rabat fradraget) fra "Phantasier og Skizzer". Jeg haaber at De ret overrasker mig med en Slump Penge, thi De er den jeg haaber det meste fra. Til Gjengæld skal De faae et af de bedste Digte jeg skriver i Udlandet, men nu disse, thi Pladsen er ikke stor her. - Hils Deres gode Kone og Børn.!

"Syt er mit vilde Hjerte."

Ak, Natten er saa lang, saa lang,
Syt er mit vilde Hjerte,
Jeg trænger til en Vuggesang,
Der dulme kan min Smerte.
Jeg føler mig saa træt, saa træt,
Men Hjertet kan ei blunde,
Det kan ei længer drømme det,
Som Barnet eengang kunde!

Ja drømme, drømme er så smukt,
En Himmel Drømmen bringer,
Naar Søvnens har vort Øje lukket,
Da faae vi Engle-Vinger,
Vi blive atter børn igjen
Med Barnets Fryd og Smerte,
Hvert Menneske er os en Ven,
Og trofast hvert et hjerte.

Alt har jeg Drømme-Himlen tømt,
 Seet Livets stærke Strømme,
 Ja, jeg har levet, jeg har drømt,
 Hvad Hjertet her kan drømme!
 Dog bruser det saa mangen Gang,
 Sygt er det vilde Hjerte,
 Kun Dødens dybe Vuggesang
 Kan dulme denne Smerte. -

H.C.Andersen

Vuggevise
 (frit efter Bellmann)

Sov Barnlille, uden Vee,
 Tidsnok vil det ende,
 Du vor onde Tid skal see,
 Og dens Galde kjende!
 Verden er en Sorgens Ø,
 Bedst du aander, skal du døe
 Blive Muld i Graven.

Saadant er vort Jordliv her
 Gid jeg det ei vidstel
 Som vi ånde bedst nu der,
 Ligge vi i Kistel
 Ja, Barnlille, tænk derpaa,
 Når du seer de Blomster smaa
 Smykke Mark og Enge.

Eengang flød en Kilde frem
 Mellem Skovens Ege,
 Og en lille Dreng, med dem,
 Sprang i muntre Lege;
 Bedst som han sit Billed saae
 I de klare Bølger staae,
 Var det reent forsvundet.

Visselul, hør du mig,
 Giv dig Gud det Bedstel
 Naar du vaagner, jeg til dig
 Klipper Mænd og Heste!
 Bygger Korthus – Lulle lull
 Derpaa blæser dem omkuld,
 Synger smukke Viser.

Moder her til Barnet har
 Kirsebær og Blommer,
 Og er du en lille rar -,
 Præstemanden kommer,
 Smukke Navne da du faaer,
 Visselulle! Vuggen gaær,
 Sov min søde Unge!

H.C.Andersen.

Jo flere Penge jeg kan indkassere, deslængere sydt paa kan jeg komme, derfor haaber jeg at De af Interesse for mit poetiske "jeg", seer at trække ind til mig, hvad der kan erholdes fra de der have Bøgerne i Kommission for Dem. - De skulde ellers ikke selv have Lyst at gjøre denne Reise? Vi kunde saa mødes i Hamborg. Dr. Ryge og Overskou reise ogsaa paa denne Tid til Paris, den sidste har faaet Understøttelse til sin. Lev vel.

Deres meget forbundne
 Andersen.

"

Aaret efter, 1815, blev *Marie Elisabeth* gift med Pastor Jørgen Thisted, og *Mette Marie Elmqvist* flyttede over til sin Svigersøn og Brodersøn Thisted i Skindergade. Her døde hun d. 27. Juli 1823 (60 Aar gl.) af "Brystsyge", - hermed forstaas dog næppe Tuberkulose - og blev begravet d. 30. Juli s.A. i fri Jord i Staden.

I Følge Hof- og Stadsrettens Forseglingsprotokol G.S. 377-78 Nr. 1324:

Anno 1823, 28 Juli, indfandt Skiftekommissionen sig i Gaarden Nr. 24 i Skindergaden hos Præsten Hr. Thisted, hos hvem Marie, Enke efter Skomager Elmqvist, har logeret, og i Gaar er død, for at tage under Skiftebehandling, hvad hun maatte have efterladt. Hr. Thisted (Jørgen Overgaard Thisted, gift med Datteren Marie Elisabeth) var tilstede og tilkendegav, at den døde har efterladt 5 Børn, men da hun i flere Aar har nydt alle Livets Nødvendigheder, har hun ingen Ejendom efterladt, som til Skiftebehandling eller Deling kan paa vises. Paa Grund af denne Erklæring, da intet var at behandle, blev Forretningen straks sluttet.

..

Dette var en in extenso gengivelse (med visse redaktionelle ændringer) af, hvad læge A.G.J.Elmquist skrev i den af ham udarbejdede, i 1913 udgivne stamtavle, s. 8-16.

Når man erindrer, at der i familiens kreds slet ikke forelå sikre oplysninger eller minder om Gudmann, er det imponerende, at A.G.J.Elmquist ved sit flittige studium af arkiver og forskellig korrespondance har kunnet give os et så fyldigt og nogenlunde sikkert indtryk af vor *stam-faders* herkomst, liv og karakter.

Desværre blev oplysningerne om Gudmanns tre hustruer knapt så dækkende. Og da Mette Marie Sørensdatte er *stam-moder* til hele den i stamtavlen senere nævnte flok, er det naturligt, at man i slægten har følt savnet af nøjere oplysninger om hende.

Hvis vi resumerer de af A.G.J.Elmquist indsamlede oplysninger, får vi dog indtryk af en ret gæv pige, der, selv kun 24 år gammel, gifter sig med den ca. 57-årige enkemand og, fordelt over 10 år, føder ham 3 drenge og 2 piger, der alle bringes godt i vej trods de - som det synes - meget beskedne kår, hvorunder familien levede. Da hun selv er 51 år gammel, dør den ca. 85-årige mand (en *dén gang meget høj alder*) uden at efterlade hende værdier. Hun bor derefter en lille halv snes år dér, indtil hun dør 60 år gammel.

Når man betænker forskellen mellem det indtryk, vi har fået af Gudmann's tidligere levevilkår og de vilkår, hvorunder hans og Mette Maries børn siden lever - ja så fornemmer man, i hvilken grad Mette Marie må have båret og præget hjemmet og børnene - uden selv at stille forventninger eller krav.

Men hvem var Mette Marie egentlig ? - og hvorfra stammede *hun* ?

Mette Marie Sørensdatter (Thisted):

Ved flittig søgen i de københavnske kirkebøger fandt A.G.J.Elmquist frem til, at hun *muligvis* var datter af den københavnske skibstømmermester Søren Nielsen og Maren Pedersdatter, der 22. juli 1766 fik døbt en datter Mette Marie i Vor Frue kirke. Ganske vist skulle hun i så fald være 3 år yngre end angivet ved hendes død, men en sådan uoverensstemmelse anså A.G.J. for ikke ualmindelig i de tider.

Slægten slog sig til ro dermed. Der var i hvert fald ingen, der tog sig på nærmere at efterprøve denne antagelses ikke urimelige, men dog svageste led: at Mette Marie skulle være født i København! --- thi dette kunne tilsyneladende kun modbevises ved at gennemlede alle kirkebøger *udenfor* København! - og ved dér at finde sådanne oplysninger om hende, at det kunne dokumenteres, at hun blev Gudmanns hustru!

A.G.J.Elmquist har dog, uden selv at være klar derover, faktisk selv peget på et spor: Man vidste, at den Mette Marie, som Gudmann giftede sig med, havde en bror, Søren Thisted Podemester, der 1813-14 var Lieutenant i Københavns Infanteri Regiment, og som med sin hustru, Anna Christensen, havde en søn, Jørgen Overgaard Thisted, der blev præst og gift med Mette Maries og Gudmanns datter Marie Elisabeth. Men dette spor blev altså ikke fulgt op.

Det blev det imidlertid langt senere og fra anden side, nemlig af et medlem af familien Gyllich.

Efter at min far, organist Gudmund Elmquist, i anden anledning havde haft kontakt med Julie E. Gyllich, der på sine gamle dage arbejdede med sin egen stamtavle, fik jeg i efteråret 1950 nogle breve fra hende.

Af disse breve fremgår det:

- at Mette Marie Thistedes Forældre var Skoleholder Søren Jacobsen Thisted i Solbjerg sogn (ca. 10 km N for Hadsund), død 28-9-1766, 46 år gl., og Anne Lucie Gyllich, født ca. 1727, død 24-9-1801, 74 år gl. Anne Lucie betegnes da som skoleholder Tønnes Andersens hustru, så hun havde altså gift sig påny

- og at hun (Anne Lucie) i sit *første* ægteskab havde 3 børn:

- 1) Mette Marie Sørensdatter, *døbt* 5-6-1763, gift med Gudmand Ellemquist, Skomager i København,
- 2) Geert Sørensen Gyllich, *døbt* 15-9-1765; antog sin Mors pigenavn og rejste til St. Croix, Vestindien, hvor han blev plantage-ejer og Prokurator (Julie Gyllichs Oldefar), og gav arveafkald,
- 3) Søren Sørensen Thisted, *døbt* 11-1-1767; bosiddende gartner (podemester) i Aalborg.

Frk. Julie Gyllich slutter med at skrive:

"Jeg tror altså, at det ville være rigtigt, om De slog en Streg over Formodningen (i Elmquist-stamtavlen) om, at Skibstømrer Søren Nielsen skulde være Mette Marie Thisted's Far, for jeg synes, at Viborg Landsarkiv har Bevis gennem Protokollen, for at de véd, hvem der var hendes Forældre. - Hvordan kunde Mette Marie Ellemquist ogsaa være i Slægt med Forfatteren til "Breve fra Helvede" -- (Thisted), hvis hun ikke var født Thisted ?. -- "Breve fra Helvede" skal iøvrigt i vore Dage være meget værdsat af Frimurere."

Til yderligere bekræftelse herpå faldt der en dag i 1972 et brev ind gennem dørsprækken hos redaktør Carl Johan Elmquist (55 32 2). Brevet var fra provst T. Rugholm, og da det indeholder yderligere oplysninger om efterkommere af Mette Maries to brødre, skal følgende citeres:

"Emiliehøj 10, Højbjerg, d. 14-7-1972.

Hr. Forfatter, mag.art. C.J.Elmquist.

Som Amatør-Genealog gennemlæser jeg adskillige Slægtsbøger. Og for en Tid siden havde jeg Stamtavlen over Elmquisterne fra 1912 hjemme. Aarsagen var egentlig de mange dygtige Bidrag, som Bjørn Elmquist leverer i TV.

I nævnte Slægtsbog oplyses, at man ikke kender Stammoderen Mette Marie Sørensdatter Thisted's Ophav, men kun vidste, at hun døde i 1823, 60 Aar gl., hvorfor hun maa være født ca. 1763.

Saa kom jeg i Tanker om, at jeg i Anledning af slægtshistoriske Undersøgelser i Falk-Jensen og Hjort-Nielsens Værk om Jurister havde set, at en Geert Sørensen Gyllich, som kom til Vestindien som Jurist, var døbt i Solbjerg Sg., Høllum Hrd., som Søn af Skoleholder i Graverhusene Søren Thisted og Anna Lucie Geertsdatter Gyllich. Jeg formodede da, at denne Geerts var Broder til Mette Marie. At der blandt Fadderne ved hendes yngste Barns Daab i 1797 var en Madam Gyllich, og at der blandt hendes Efterkommere var flere med Navnet Geert, bestyrkede denne Formening. Og ved mit næste Besøg paa Landsarkivet i Viborg blev Formodningen bekræftet, idet jeg i Solbjerg Kirkebog fandt følgende:

"Dom 2.p.Trin - 5. Juni - 1763 havde Skoleholder i Solbjerg Søren Thisted og Hstr. Anne Lucie til Kirke, Mette Marie kaldet".

At Præsten fejlagtigt har skrevet 2.p.Trin. i Stedet for 1.p.Trin. - som dette Aar var 5. Juni - betyder mindre.

Jeg undersøgte ikke, hvilke andre Børn Skoleholderparret havde. I Forvejen vidste jeg, at Mette Marie havde en Broder Søren, som blev Podemester i Aalborg og Fader til præsten og Forfatteren Jørgen Thisted. Det var forøvrigt sidstnævnte, der 1813-14 var Løjtnant i Kbh.

Derimod kan jeg oplyse, at nævnte Geert Güllich ca. 1792 i St. Croix blev gift med Cathrine Marie Heitmann, der var Enke efter C.F.Kipnasse. I dette Ægteskab fødtes Sønnen Jacob Heitmann Güllich, der blev Major og Chef for Brandkorpset i Frederikssted og gift med Adrienne Meley. I de forskellige Skildringer af Forholdene i Vestindien paa den Tid faar vi et meget sympatisk Billede af Majoren, se f.eks. Thorkild Hansen "Slavernes Øer", S. 407.

I Biografisk Leksikon omtales en Teatermaler Valdemar Güllich (Søn af Fabrikant Frantz Friederich Güllich (1799-1876). Fabrikanten kan efter hans Fødselsaar godt være et Barnebarn af Skoleholderen, og det kan evt. være hans Moder, der i 1797 var Fadder ved Mette Maries yngste Barns Daab.

Venligst Hilsen
Deres forbundne
T. Rugholm

"

Vi må altså herefter lade den gode skibstømmermester Søren Nielsen og hans kone Maren glide ud af billedet, hvor respektable forfædre de end kunne have været for os.

Til gengæld er der en del andre brikker, der nu naturligt falder på plads.

Det har i slægten, som tidligere nævnt, givet anledning til undren, at Mette Maries og Gudmanns fem børn opnåede en væsentlig anden, man tør måske endnu bruge glosen "højere" placering i samfundet, end de selv havde nået, og jeg tror, at det allerede var ved familiefesten i "Josty" (Kbhvn., d. 20 maj 1939), at det blev nævnt, at et og andet kunne tyde på, at vi, hvis vi ville søge tilbage til kilden, hvorfra alle vore fortrinlige egenskaber stammer, i lige så høj grad skulle søge den hos Mette Marie som hos Gudmann.

Efter det nu oplyste er det i hvert fald nærliggende at antage, at især Mette Marie har ansvaret for, hvad der i børneflokkene kom frem af såvel interesse som evne for boglige sysler i videste forstand - som måske også for visse anstrøg af forretningsans og sparsomhed. Og at Mette Marie havde fået i hvert fald en del af de førstnævnte evner i arv fra sin fader, skoleholderen, thi man skulle i de tider nok have vist mere end almindelige evner og interesse for, ligesom Mettes far, at være blevet holdt til bogen.

Det er også værd at bemærke, at 2 af Mette Maries sønner blev bogtrykker-udannet -- mens den tredje efter en tid som velrenommeret skomagermester kan trække sig tilbage som "particulier".

EDVARD J. J. ELMQUIST
1812-1866

Edvard Julius Johannes Elmquist blev født i Århus den 2. juli 1812 som ældste barn af redaktør Adolph Friederich Elmquist og Helene Ambrosia Folandt.

Edvard har, så vidt vi véd, ikke nedskrevet erindringer fra sit forholdsvis korte, men tidvis nok så dramatiske liv, og vi er derfor henviste til, hvad hans yngre bror Alfred (55) fortæller om ham i sine egne erindringer - samt til en nekrolog i Randers avis. Alfred skriver:

"I en alder af 8 Aar optraadte Edvard på Scenen, idet han i det dramatiske Selskab udførte Titelrollen i Oehlenschlägers "Den lille Hyrdedreng" og gjorde som saadan megen lykke."

"Edvard var oprindelig noget svagelig, men hærdedes efterhaanden ved stadig Omgang med Sønnerne af Distriktslæge Doktor Weis, navnlig Christian, der var hans Jævnaldrende. Dér øvedes han i adskillig Sport baade tillands og tilvands

(Gamle W:, som var Holstener af Fødsel, havde en sejlbaad, som heed: "De veer Jungs" - de fire drenge); der huggedes med Pallasker, endogsaa uden Hjælm eller Armskinner; Gymnastik og Svømning dreves med Flid.. Saaledes blev E: efterhaanden stærk og kraftig, en udmærket Gymnastiker; jeg husker bl.A. hans elegante Springen over Springstang - det var en reen Fornøjelse at see."

Edvard blev Student i 1830 (laud), og tog i 1835 juridisk embedsexamen.

Den 28. dec. 1839 giftede han sig med

EMMA MATHILDE SCHWARTZEN
1812-1870

Emma var datter af herredsfoged Ludvig Schwartzen, Lejre, og hustru Amalie Frederikke Wilhelmine, f. Barth; iøvrigt nedstammede Emma også fra en søster af Ludvig Holberg - hvilket forklarer, at 2 af hendes børnebørn (Gerda og Aage, 5136 og 5137) fik disse to navne som mellemnavn. Emmas broder Julius, der - når lejlighed i familien gaves - holdt af at synge sammen med Alfred Hjalmar E.(55), blev iøvrigt operasanger ved det Kgl. Teater.

Edwards og Emmas Bryllup stod i Frue Kirke i København - under ret usædvanlige rammer, thi på grund af Frederik den 6tes nylige død var kirken behængt med sorte tæpper og ingen orgelmusik måtte lyde.

Emma var et livligt Stemningsmenneske, musikalsk begavet og havde en smuk sangstemme. Alfred Hjalmar skriver om hende:

"Livlig og velbegavet som hun var, forstod hun at gøre Hjemmet behageligt og hyggeligt; altid følte de, som gjæstede det, sig vel tilmode dér; ved sin sjælfulde Sang beredte hun mange en Nydelse, som ikke let glemtes."

I årene 1839-50 var Edvard ansat i Københavns Politi, først som Kopist, senere som Fuldmægtig og fra 1844 som Politiasistent.

Hans virke her faldt i en meget bevæget og urolig tid, særlig Tiden efter Frederik den 6tes Død og senere, da den schleswig-holstenske Deputation var i byen. I en nekrolog over Edvard nævnes det, at han i denne stilling udviste stor dygtighed og åndsnærværelse i kritiske øjeblikke og ved sin altid humane opførsel vandt almindelig anerkendelse.

I 1850 blev han udnævnt til Byfoged og Politimester i Randers, samt Herredsskriver i Nørhald, Støvring og Galten Herreder, hvilken sidste stilling senere ombyttedes med Byskriverembedet i Randers. I 1852 blev han udnævnt til Kancelliråd og i 1865 til Justitsråd.

Hans broder, Alfred, skriver om hans virke her, at

"Edvard her efterhånden vandt en høj Grad af Popularitet" - og at denne forøgedes end mere ved hans Optræden under den tyske Okkupation i 1864. Jeg talte med ham i Aarhus, da han tilligemed adskillige Randers Borgere førtes som Fanger derigjennem paa Vejen til Rendsborg; de kom dog ikke længer end til Kolding. Hvad der bevirkede deres Tilbagesendelse, veed jeg ikke. Men senere sad han tilligemed tre andre juridiske Embedsmænd som Fange paa Randers Raadhus, indtil Fjenden forlod Byen."

"Jeg besøgte ham dér en Dag, efter at jeg var kommen til Virring og ledsagede Fangerne paa en Spadseretur, under bevogtning af 2 preussiske Soldater. Randers Borgere kappedes om daglig at forsyne Fangerne med alle Slags Spise- og Drikkevarer."

"Efter Frigivelsen benyttede han en længere Permission til at besøge Hustru og Børn, som under Okkupationen havde opholdt sig i Kjøbenhavn. Da han mod Aarets Slutning fejrede sit Sølvbryllup, modtog han mange Vidnesbyrd om Medborgeres Højagtelse og Hengivenhed."

"Men ikke lang Tid overlevede han denne Festsdag; i Begyndelsen af 1866 gjorde en Brandbyld Ende paa hans Liv. Han blev kun 54 Aar gammel."

Hans hustru Emma, "- med hvem han havde levet et meget lykkeligt Samliv, flyttede med sine 3 Sønner til Kbhvn., men overlevede ham kun i 4 Aar; hende Lig blev ført til Randers og begravet der."

Randers Avis skrev bl.a. således om ham:

I sin saare omfattende Virksomhed vandt Justitsraad E. i ualmindelig grad sine Medborgeres Agtelse, Tillid og Hengivenhed. Med en usædvanlig Grad af Arbejdsdygtighed forenede han den lykkelige Gave, let og sikkert at kunne sætte sig ind i de forskelligste Forhold og Sager, og en Vilje, der altid var rede til at hjælpe med Raad og Daad. Hans Livs Retning var at virke godt, at gavne, og derfor havde navnlig Byens Håndværkerstand stedse i ham en troe Ven og Beskytter. Ethvert Skridt til deres Opkomst var vis paa hans Interesse og Medvirkning; han har saaledes store Fortjenester af den Stiftelse for fattige Haandværkere, som vi i en nær Fremtid vil se rejst (Hospitalet), ligesom han ogsaa har skænket Haandværkerforeningen et Legat, der bærer hans og Hustruens Navn. Det skal siges til hans Ære: han var ingen fornem Mand i dette Ords almindelige forstand; han var nedefter, som han var opefter, ligefrem og retsindig.

Et smukt Blad i hans Krone er den afdødes mandige og urokkelige Holdning i Preussertiden; han havde en dyb Følelse af Danmarks Ulykke og Fornedelse. Det kostede ham hans Frihed. Han hensad paa Raadhuset, hvis vi ikke tage Fejl, 4-5 Uger i Occupationstiden; men det var en Fornøjelse at møde den frejdige Mand, naar han med en preussisk Vagt efter sig, gik sin korte daglige Tur. Han blev løsladt af Fangenskab, men hans Virksomhed her var umulig under preussisk Regimente, hvorfor han gik til Kjøbenhavn for ikke daglig at være Vidne til de Ydmygelser, han ikke kunne forebygge.

Sit 25-aarige Embedsjubilæum fejrede han som fangen Mand. At han var vor konstitutionelle Frihed oprigtig hengiven, har vi al Grund til at tro, og det er et smukt billede, vi gemmer af Byens Politimester, naar han i sin sorte Kjole skred foran vore Grundlovsprocessioner".

Georg Chr. Elmquist (557) skriver om Edvard:

"- han døde, da jeg vel var ca. 9 Aar gammel og mindes ham som en middelhøj, svær og tykhalset Mand, formodentlig af samme Statur som jeg nu (ca. 1915) - jovial, venlig og gavmild mod os Børn. Han gav mig nemlig en Gang en Mark. Han skal have været en dygtig Jurist og Embedsmand og var meget afholdt som Politimester - endnu mange Aar efter hans Død hørte jeg ham omtale med Venlighed af Randers Borgere."

EDVARD ELMQUIST 1851-1900

Edvard Emanuel Elmquist blev født de 6. februar 1851 i Randers som yngste søn af justitsraad, byfoged i Randers, Edvard Julius Elmquist og Emma Mathilde Schwartzen.

Jeg har desværre ikke kendt min farfar, og min far (Aage Elmquist) var kun 12 år, da hans far døde, men min far og faster Gerda har i min barndom fortalt mig meget om ham. Han døde kun 49 år gammel, men nåede at udrette utrolig meget, sin tidlige død til trods.

For at give et fyldestgørende billede af min farfar har jeg valgt at bruge den lille bog, som hedder "Familien Elmquist" som kilde. Den er skrevet af Alfred G.J.Elmquist og er fundamentet for vores stamtavle.

Edvard Elmquist blev cand.jur. i 1874 (laudabilis). 1875 blev han ansat som kasserer i Aalborg Diskontobank, mens han samtidig var fuldmægtig hos den kendte politiker og tidligere folketingsmand, prokurator A. Bentzen, og 3 år senere blev han kompagnon i dette sagførerfirma.

Han besad stor arbejdskraft og virkelyst og havde særligt opmærksomheden fæstet på husmandsstanden, hvis økonomiske kår han følte sig kaldet til at forbedre. Han fattede da planen til sit livs store værk, "Husmandskreditforeningen", og indbød i marts 1879 folketingets medlemmer til et møde i København, hvor han udviklede sin plan for dem. Her slog hans tanker hurtigt an, og med utrættelig iver og energi søgte han indpas for sine ideer i regerings- og politiske kredse, således at husmandsloven gik glat igennem og udkom 28. maj 1880. Den 29. juni s.å. holdtes den konstituerende generalforsamling, hvor han som 29-årig valgtes til direktør. Foreningen talte år 1900 over 35.000 medlemmer og havde da udlånt 40 millioner til jyske husmænd.

I sin stamtavle skrev A.G.J. Elmquist om ham: "Dette var hans største bedrift; den vil sikre ham et anset og æret navn for efterverdenen langt ud over husmændenes kreds". For mig at se lidt svulstige ord, når det betænkes, at Edvard, på tidspunktet for Husmandskreditforenings 50-års jubilæum ikke fandtes omtalt offentlig nogen steder, hverken i bøger eller i leksika, men kun i Aalborgbladenes nekrologer ved hans død - så kun 30 år efter hans død, var han glemte. Dog blev der rådet lidt bod på det, da man i 1950'erne gav det ca. 100 m stykke af Boulevarden, hvor Kreditforeningen ligger, navnet Elmquist Boulevard. (Kreditforeningen bruger ikke gadenavnet, men adressen Boulevarden 43.) -

Løvrigt stiftede han i 1893 "Kreditforeningen for ejendomme uden avlsbrug", hvori han var direktør, og desuden var han administrerende direktør for "Livsforsikringsselskabet Fremtiden" og havde mange andre tillidshverv.

Han deltog også i det politiske liv. Min farmor fortalte, hvilken rædsel den unge juridiske kandidat - 23 år gammel - vakte i det gode konservative borgerskab med sine radikale venstreideer. Ja, disse ideer, som han i sin ungdommelige begejstring serverede, hvor det kunne lade sig gøre, var så oprørte og uanstændige, at min farmors morbror, kæmper Michael Herskind, fik besked af sin fætter, den gamle Obel (tobaksfirmaets grundlægger), at han ikke ønskede at blive bedt sammen med sliq ung u-opdragen revolutionær laban. Løvrigt gik det min farfar, som det gennem tiderne er gået med mange unge radikale, at han endte som god moderat venstre- mand.

Allerede i 1877 udgav han et par politiske pjecer under navnet "Neither-Nor". De vakte megen opsigt. Den ansete politiker, Thomas Nielsen, mente, at pjecerne sikkert måtte stamme fra en gammel og erfaren politiker, da de røbede så megen modenhed og myndighed.

I 1892 var han opstillet i Vejle som folketingskandidat for Venstre og i 1898 i Aarhus. Han opnåede anselige stemmetal (i Vejle manglede han kun 28 stemmer), men blev dog aldrig valgt ind i Rigsdagen. Alle hans andre engagementer hindrede ham i at gå fuldhjertet ind i politik.

I Århus præsenterede han sig for sine vælgere med bl.a. følgende udtalelse:

"Jeg stiller mig som en bestemt modstander af socialismen, der, gennemført, ville tilintetgøre det sidste århundredes arbejde for at hævde individets frihed, og som modstander af den agitation, der spreder bitterhed og ophidselse og derved hindrer det samarbejde mellem store og små, hvoraf netop disse sidste ville høste fordel. Ingen kan mere oprigtigt og varmt end jeg ønske at gavne de små i samfundet; at hæve så mange som muligt op til at leve på lykkeligere vilkår; men jeg mener, at dette arbejde kan og må gøres på det bestående samfunds grund, ikke ved at omvælte det."

Dette var ikke mundsvejr fra hans side; hans livs gerning beviste, at han satte sine bedste kræfter ind på at gavne de små i samfundet.

Mennesket bag denne dynamiske udstråling har jeg nedenfor prøvet at samle et billede af, dels ud fra, hvad jeg er blevet fortalt af min far og dels ud fra en artikel i "Fra Himmerland og Kær herreder", 1947, s. 78-95, (skrevet af P. Lauritsen):

Hans politiske syn var båret af frisind, ærlig overbevisning og mod til at stå ved den, og den røde tråd gennem alt hans virke var at gavne de små i samfundet. Ved hjælp af en veludviklet forhandlingsevne og en oratorisk begavelse fornaede han ofte at samle de forskellige politiske partier på saglig grund. Ved brug af de rette argumenter og en ukuelig vilje forstod han at rejse stemningen til fordel for det, der lå ham på hjerte, og bringe sagen til afgørelse. Både hans ydre kraftige skikkelse og hans intellektuelle personlighed gav ham noget af det høvdingepræg, som uvilkårligt påvirkede hans omgivelser. Alt groede i ham og om ham.

I det daglige liv var han dog ofte upraktisk og mærkelig, hvad der fortæltes mange morsomme historier om, men dem kender jeg desværre ikke. Min farmor Louise har her været en stor støtte for ham. Han var altid med, hvor livet rørte sig, hans tale tumlede let med alle emner, hans muntre vid spillede på mange strenge; men selv om han var så underholdende, var han ikke nogen stor ynder af selskabelighed. Trods hans frejdige og hjertevindende væsen var han ikke, dybest set, nogen særlig udadvendt karakter, hvis fortrolighed det var let at få adgang til. Den var forbeholdt den nære vennekreds. Trods sit altfavnende virke var han nok lykkeligst i sit hjem med sin kone og sin børneflokk på 9.

Han var meget religiøs og var med i ledelsen af den grundtvigske menighed. Det virkede voldsomt, når han hver søndag mødte til gudstjeneste hos sin nære ven, pastor Johan Clausen, og kom op ad kirkegulvet efterfulgt af sin kone og en hale af børn - og det gjorde det ikke mindre opsigtsvækkende, at han altid kom for sent. En bekendt spurgte ham engang: "Hvorfor slæber de alle deres børn med i kirke hver søndag? Bliver det ikke bare en vane?" Svaret kom prompte: "Vi har så mange dårlige vaner, så der sker vel ikke noget ved, at ens børn får en enkelt god".

I selskab kunne han med urokkelig alvor spørge sin kone tværs over bordet: "Louise, vil du tage noget med hjem til børnene, eller skal jer?". Intet under at de tilstedeværende vred sig af latter, da han ved et selskab tog et lommeterklæde frem, og der samtidigt trillede to kandiserede frugter hen ad gulvet. (Værtinden havde faktisk givet ham dem, hvad gæsterne ikke vidste.)

Trist, at dette dejlige menneske skulle blive alvorligt syg i efteråret 1899. Et par måneders kurophold i Karlsbad kunne ikke ændre noget. Efter en afmagringskur rantes han af tuberkulose, som forårsagede en lungehindebetændelse, og trods indlæggelse på en klinik i København kort før påske døde han den 7. juni 1900 - 49 år gammel. Deres sølvbryllup var i maj, på hvilket tidspunkt han kun var en skygge af sig selv, og alle kunne se, hvor det bar hen.

Denne biografi af Edvard Emanuel er måske blevet lidt lang; men jeg blev så fascineret af hans korte, men meget spændende levnedsløb, og jeg føler en vis stolthed ved at fortælle om min farfar og håber i al ydmyghed, at nogle enkelte af hans gener lever videre i mit afkom.

Edvard Elmquist giftede sig den 5. maj 1875 med:

LOUISE HERSKIND
1853-1939

Louise Herskind blev født den 6. november 1853 på gården "Frydendal" syd for Ålborg. Hun var datter af landmand Adolf Gudman Herskind og Laura Sahl. Adolf Herskind var søn af Ane Kirstine Elmquist (8), og altså barnebarn af Gudmann Elmquist.

I sine barndomsår på "Frydendal" oplevede min farmor Jyllands besættelse i 1864. Hun fortalte gribende om den sørgelige begivenhed. Først drog de danske soldater med vajende fane og klingende spil forbi gården ud til Lundby Bakker, hvor de som bekendt faldt i et baghold lagt af de tyske soldater og blev mejet ned, og hvorfra de overlevende sårede og fortvivlede vendte tilbage forbi gården på deres flugt til Aalborg.

Louises barndomshjem var et gæstfrit hjem, og min far (Aage E. 51-37) fortalte os, hvor dejligt det var at komme på ferie ude på landet.

Som 22-årig blev hun gift med cand.jur. Edvard Emanuel Elmquist, og de bosatte sig i Aalborg. Børneflokken voksede hurtigt; det blev til 9 ialt, hvoraf 2 piger døde - Laura som 16-årig og Helene som 5-årig - begge af difteritis.

Der må have været nok at tage vare på, min farfars store udadvendte virke taget i betragtning.

Men i 1900 ramte sorgen det lykkelige og harmoniske ægteskab *særlig hårdt*. Louise mistede, som foran omtalt, sin mand en måned efter deres sølvbryllup.

Der var ingen pension til hende, og min farfar var ikke en velhavende mand, da idealisme jo sjældent skaber formuer. Hun valgte at flytte til København af hensyn til børnenes uddannelsesmuligheder. Her flyttede hun ind i en 1.sal's lejlighed ude på Frederiksberg (på hjørnet af Vesterbrogade og Kochsvej), og ved gode venners hjælp fik hun en klasselotterikollektion, som skulle skaffe hende det daglige brød. Ja, for det var små kår, men et gæstfrit hjem formåede hun at skabe. Om søndagen var dørene altid åbne for de unge, deres venner og familien.

Trods den "nedtur" det må have været, bevarede hun altid sin værdighed, og der var respekt om hendes person. Jeg husker, at min far fortalte, at hans bror Erik bebrejdede sin mor, at nogen havde set hende komme op ad Vesterbrogade slæbende på et knippe hø til hækassen, men han fik svar på tiltale: - "han skulle ikke bryde sig om at skamme sig over sin mor, fordi hun ikke følte sig for god til at spare 10 øre ved selv at bære høet hjem".

Alle hendes 7 børn fik gode uddannelser, og som barn husker jeg, at hendes børn nærede en dyb kærlighed og respekt for deres mor til hun døde 85 år gammel.

For mig at se gjorde hun nok én stor fejl, ved at faster Gerda blev boende sammen med hende til hendes død; men det gjorde ugifte døtre ganske vist ofte på den tid. De havde også sommerhus sammen i Lillerød. Jeg registrerede med undren som barn, at farmor nærmest behandlede faster Gerda som et barn, skønt voksen og lærerinde.

Flere gange om året kom jeg på ferie hos min farmor, og jeg syntes, det var spændende at se på sporvognene ned på Vesterbrogade. Hun havde altid en kanarieugl i vinduet, og faster Gerda havde altid en schæfer eller senere en airedale-terrier, som vi gik tur med i Frederiksberg Have. Hver sommer kom farmor og boede 8-14 dage hos os i Svendborg - ofte sammen med ungdomsvennerne pastor Clausen og hans kone Herdis. Farmor havde lært sig nøjsomhed og spiste gerne op for os børn, hvis vi havde fået for meget, for intet måtte gå til spilde. Da fru Clausen, som var en meget kontant dame, så det, sagde hun: "Louise, en mor er ikke en skraldespand".

Jeg var 13 år da min farmor døde, og hun efterlod absolut et savn. Hun omfattede alle i familien med varme, interesse og kærlighed.

Hun var en stærk og flot personlighed.

1993 Søster Elmquist (51 37 3)

Erik

Louises 80-års-dag
på restaurant Nimb

Aage

Henning Gudmund Jensen (76 33 1) blev (ca. 1998) i forbindelse med andre historiske studier opmærksom på, at en "direktør Elmquist" i 1898 var opstillet som folketingskandidat i Århus. Henning tænkte først på Geert (763), der i 1897 havde startet Århus Dampvaskeri - og Henning tog sig derfor på at undersøge sagen nærmere. Det stod dog snart klart, at talen var om Edvard (513); det gav Henning lyst til - bl.a. ved at søge i aviserne fra 1800-tallets senere årtier - at gå videre og samle de foreliggende data og sammenstille dem, således som det fremgår af nedenstående:

---- Edvard Elmquist var en realiteternes mand, der gennem forhandlingspolitik ønskede at skabe resultater frem for kamp, og som misbilligede den kampform Venstre dengang anvendte: den såkaldte planpolitik og "riffelrummel". Nogle kaldte ham da også Højremand, skønt hans styrke kom frem, når han talte for at hjælpe de små i samfundet, thi da var der klang i hans stemme og en varme og vilje, der rev med. Men han var ikke Socialist, ej heller Radikal, men Venstremand, for hvem kun resultater talte. Som ikke politisk valgt "stod han udenfor" og kunne forhandle til alle sider, og en sag blev ikke lukket, før der var et resultat i hus.

For skønt Elmquist var en habil jurist, havde penge- og kreditforhold hans største interesse og blev fundamentet for hans omfattende politiske virke, samtidigt med han primært drev og deltog i en advokatvirksomhed i stadig fremgang.

Som bankmand og advokat havde han mødt en virkelig trængt fraktion i samfundet - husmændene. Der var dengang omkring 160.000 jorddyrkende husmænd (foruden de jordløse), hvis fremtidsudsigter var alt andet end lyse, og hvis kreditværdighed var ringe. Der var politiske tanker fremme om at hjælpe disse med statslån, og fra 1878 tilførte E. så denne debat sine tanker om en husmandskreditforening, altså en forening af solidariske låntagere, men her gerne med lidt statsgaranti, fordi sikkerhedsstillelsen ikke var så god, som den, de tidlige stiftede kreditforeninger kunne stille.

De første af disse var startet helt tilbage i 1850, men efter at den fri næringslov i 1857 var vedtaget (som lovet i grundloven af 1849) var der fulgt en depression, som 2 af kreditforeningerne ikke kunne klare. Den ene gik i betalingsstandning, og den anden konkurs, og her havde låntageres solidariske hæftelse revet nogle med i faldet og kostet andre dyrt, mens obligationsejerne kun redede 1/4 til 1/3 af papirenes pålydende.

Elmquist's plan havde den fordel, at den var en direkte fortsættelse af noget allerede kendt, men altså uden denne lånerkreds' betydelige solidariske formåen.

E. startede d. 27 marts 1879 en stor lobbyvirksomhed for tanken ved på egen hånd i en trykt skrivelse at invitere alle folketingets medlemmer til møde på "Tre Hjorte" i København.

Der kom en snes medlemmer, som nedsatte et udvalg til sagens fremme. Og endnu samme aften skrev E. og Venstres landstingsmand, Th. Nielsen, et udkast til et lovforslag og andragende til indenrigsminister Skeel, Dronninglund v. Ålborg. Desuden opsøgte E. selv de enkelte politikere rundt i deres logier i byen.

Det er iøvrigt et godt resultat af E.'s forhandlingsevner, at Skeel - hvem han uden videre tog over og talte med - lod sig overtale, selv om denne mødte stor modstand for tanken (loven) i sit eget Højre, der kaldte den socialistisk.

Loven blev vedtaget i den følgende folketingssamling d. 28. maj 1880.

Samme dag underrettedes E. pr. telegram, og han gik straks i gang med at tegne interessenter, således at der allerede den 29. juni kunne afholdes generalforsamling med statutter og nedsættelse af styrelse.

Han blev hjulpet af mange, men specielt er der grund til at nævne redaktøren af Vendsyssel Tidende.

Hen på efteråret kom der også på Øerne en Husmandskreditforening efter samme mønster, og allerede inden årets udgang havde den jyske forening, med E. som direktør, en betydelig omsætning - og ca. 20 år senere mere end 30.000 interessenter - og det sagdes, at E. kendte alle disse.

Kreditforeningstanken havde dog stadig mange modstandere i såvel Højre som Venstre - men alle slog sig til tåls, når E. brændte for en sag; for ham havde høj som lav tillid til. Han virkede ikke blot i skrift, men rejste også landet tyndt ud til foreninger og landbrugsskoler m.m. og talte om idéen og dens fordele såsom konvertering, men ikke mindst agiterede han voldsomt for oprettelsen af flere husmandsbrug til den voksende landbefolkning, der netop i disse år ellers emigrerede til U.S.A. for at få jord.

I 1890 blev E. formand for direktionen i livsforsikringsselskabet "Fremtiden" og medvirkede i forbindelse dermed til oprettelse af en folkeforsikring.

I 1893 deltog han i starten af Jysk Grundejerkreditforening, og blev ved oprettelsen dens administrerende direktør. Som sådan gjorde han store forarbejder til et skrift om Kreditforeningsvæsenets historie i anledning af, at det d. 20. juni 1900 ville være 50-årsdagen for den lov, der muliggjorde den første forenings oprettelse - men hans helbredstilstand hindrede ham i at gøre skriftet færdigt.

Til yderligere hjælp for de økonomisk aller svageste kom i 1896 loven om u-amortisable lån - der også kan føres tilbage til ham.

Det foregående kan i høj grad karakteriseres som praktisk landspolitisk arbejde.

For at fremme hans landsdels infrastruktur medarbejdede han også ved dannelsen af de 4 nordjyske privatbaner - og socialpolitisk indenfor lokalområdet ved oprettelsen af en Plejhjemsforening for Ålborg Stifts østlige del.

Efter 1864 og tabet af Sønderjylland blev landet ved valgloven 1866 nyopdelt i valgkredse med én folkevalgt fra hver kreds, så hver folkevalgt skulle referere til nogenlunde lige mange vælgere. Dette holdt ind til 1901, hvor der igen justeredes, samtidigt med at hemmelig afstemning indførtes.

Denne 35 års periode var politisk en barsk, kompromisløs og hadsk periode, hvor Højre og Venstre stredes om magten, og det hele kulminerede i Provisorietiden under Estrup (1880'erne), hvor landet regeredes med provisoriske love.

Alligevel lykkedes det for E., der som "ikke valgt" stod udenfor striden, netop i disse år, og ad forhandlingens vej, at få gennemført sine tanker og reformer - en ret enestående bedrift, og tilsyneladende finansieret af den unge mand selv. Han blev så kendt af alle, at han blot gik under navnet Elmquist eller direktør Elmquist.

Kun 2 gange bevægede E. sig direkte ind i politik med valg for øje.

I 1892 blev han ret sent opfordret til at opstille i Vejle for Venstre mod Radikales Falkenstjerne, der dog vandt knebent over E. med 1206 stemmer mod 1178.

I 1895 var der, trods dette fine resultat, ingen, der havde bud efter ham. Socialisten, redaktør Harald Jensen, vandt da i Århus søndre kreds med 1287 mod Højres 842 og Venstres 687.

Da valget 5. april 1898 nærmer sig, udkastes i denne søndre kreds allerede i februar et forslag om en fælles borgerlig kandidat mod redaktør Harald Jensen. Det stærke højreblad, Jyllands-Posten, tager dog voldsom afstand fra noget sådant, sandsynligvis fordi valget næsten alle andre steder skal stå mellem en Venstre og en Højrekandidat, så forslaget kan bringe uorden i den klare ideologiske kamp. Der sker derfor ikke noget før en Venstremand - vel nærmest en Radikal - tilbød sig som fælleskandidat i slutningen af marts, men han møder så stor protest fra begge sider, at han skyndsomt trækker sig d. 28 marts.

2. april - 3 dage før valget henvender man sig til direktør Elmquist, der accepterede at opstille som kandidat for både Højre og Venstre mod socialisten redaktør Harald Jensen). E. tilkendegav klart, at han ville føre Venstre "for-handlingspolitik" på tinge uden at binde sig til nogen bestemt Venstre-retning.

Han indkalder til fælles valgmøde næste dag, søndag d. 3., samt et møde med egne "antisocialistiske" vælgere om aftenen.

Fællesmødet valgte en socialdemokrat som dirigent, der brugte alle kneb til at begrænse Elmquist' taletid, og tilrettelagte indskrevne talere gjorde, at E. til sidst måtte forlade mødet (for at nå næste møde) uden at have afgivet sin slutreplik. Aftenmødet gik udmærket, ligesom han fik og leverede et godt valgoplæg i aviserne, den eneste dag før valget, hvor de udkom.

Han tabte valget 1303 mod 1759.

En valganalyse efter valget hævder, at trods det han var Venstremand, fik han loyalt de konservative stemmer, men at det var Venstre stemmer han manglede!! Højre har altså accepteret Elmquist' valgoplæg "Forhandlingspolitik" ikke bindende sig til eksisterende Venstres ideologiske retninger. Hvilke visioner kunne en politik som denne ikke have haft efter systemskiftet 1901.

Selv om hans modkandidat var redaktør af Demokraten i Århus, havde E. en fin pressedækning den ene dag, der var til rådighed.

I det hele taget havde han altid fine pressemuligheder, der loyalt ville optage hans mange skrivelser. Aarhus Stiftstidende, som var hans farfars og senere hans onkels avis, var overtaget af Funch Thomsen, men var stadig familiær positiv, ligesom Ålborg Stiftstidende - hvor redaktør Laurits Schiøtts-Christensen var gift med hans kones niece. Men det gjaldt også Venstre-pressen, med Vendsyssel Tidende i spidsen, hvor redaktøren havde været med ham på barrikaderne omkring Kreditforeningens grundlæggelse 1880. Det er ikke lykkedes mig at finde et negativt indlæg mod ham.

Men ellers var en strålende karriere dermed slut. Allerede året efter er helbredet så dårligt, at han må tage til Karlsbad og Syden for at samle kræfter, men foråret 1900 må han lade sig indlægge på klinik i København, hvor Louise og han fejrede deres sølvbryllup 5. maj, og hvor han døde 7. juni 1900 i en alder af 49 år af tuberkulose fra hustru og 7 børn.

20-3-1999

H:Gudmund Jensen, Mariedalsvej 28 B, 8820 Brabrand.

264066.gudmund @get2net.dk

PS: I Vendsyssel Tidende nr. 134 - 14. juni 1900 - var der en stor omtale af E.'s begravelse i Ålborg. Hans nekrolog havde man samlet i et særligt hefte i A5-format, og med hans billede på forsiden, som:

"Gratis Følgeblad nr. 18 til Vendsyssel Tidende nr. 134".

Da jeg i marts 1999 eftersøgte dette følgeblad, fandt jeg - også efter søgning i Statens Avissamling - kun en mikrofilm af forsiden. Her havde måske ellers været det bedste grundlag for denne biografi. (HGJ)

--- Til slægtsarkivet er taget en fotokopi af forsiden af Aarhus Amtstidende for d.3-4-1898 samt af forsidesiden af samme avis for 5.april, hvor bl.a. fællesmødets "gemene Hyklere" udstilles.

Einar E. **Gerda E.** **Thyge Rohde** **Emma E.** **Age E.** **Anna Elisabeth Mende** **Adolf E.**
Louise E. **Susette Bertelsen** **Erik E.** **Charlotte E.**
 1919

EMMA ELMQUIST
1881 - 1967

Emma Mathilde Louise Elmquist blev født den 19. februar 1881 i Aalborg som datter af kreditforeningsdirektør Edvard Elmquist og Louise, født Herskind. Hun var nr. 4 af en søskendeflok på 9.

Efter faderens tidlige død i år 1900 flyttede familien til København med undtagelse af søstrene Laura (1877-1892) og Helene (1884- 1892), som begge var døde.

Som ældste datter, og på det tidspunkt voksen, var Emma en stor støtte for sin mor. Efter endt skoleuddannelse var hun ansat i Landbrugsministeriet (1903-1920) og hjalp også sin mor økonomisk, blandt andet med lommepenge til brødrene, da de senere studerede ved universitetet. Hun var sammen med sin mor et samlende midtpunkt for familien. Hendes søskende følte sig hele livet meget nært knyttet til hende. Mellem nogle gamle breve fandt jeg et fødselsdagsbrev - 2 lange sider - skrevet på vers af hendes lillebror Aage, som da var 16 år. Det ville vist sjældent forekomme idag.

Emma var 2 gange i Italien for at studere kunst og var en ivrig læser af såvel gammel som ny litteratur.

I 1914 blev hun gift med

THYGE PREISLER ROHDE

1888 - 1791

Thyge, der var født i København og uddannet som ingeniør, var blevet ven med Emmas bror, Erik, da de arbejdede sammen i Rusland. Han var ansat hos F.L.Schmidt.

Thyge var et meget fint og klogt menneske. Det var måske ikke altid så nemt at være svoger i den meget dominerende Elmquist-familie; men på grund af sit beskedne, men absolut myndige væsen var han meget respekteret af dem alle.

De to havde, for os andre at se, et yderst lykkeligt og harmonisk ægteskab, og de oplevede at fejre guldbryllup.

Først boede de to i København og havde sommerhus i Lillerød, som Allerød dengang hed, hvilket Emmas mor og hendes søster Gerda også havde; men sidst i tyverne flyttede Emma og Thyge permanent til Lillerød efter at have bygget huset om.

Det blev et meget gæstfrit hjem, hvor Emma og Thyge elskede at samle familie og venner, og selv om pladsen ikke var stor, var der altid plads til alle. Her gjaldt det gamle ord: "Hvor der er hjerterum, er der også husrum". De forstod altid at skabe en festlig stemning.

Som stor pige var jeg ofte på sommerferie i Lillerød. Jeg glemmer aldrig min faster Emmas varme hjælpsomhed mod mig, da jeg som studerende i København skulle have min hund, en stor rottweilerhan, anbragt i 3 måneder, indtil jeg skulle hjem på sommerferie. Skønt de selv havde en bister foxterrierhan, og skønt de to hunde hadede hinanden, lagde hun både hus, have, postbud og diverse forbipasserende til. Det gik aldrig stille af, og det var et stort besvær, hun påtog sig for min skyld; men sådan var hun, når nogen i familien havde hjælp behov - altfavnende.

Hendes svigerdøtre beskriver hende også som en meget varm og altid hjælpsom svigermor, som smed alt, hvad hun havde i hænderne, hvis der var brug for hjælp til børnene. Da hendes yngste søn, Holger, drog ud i verden, skrev hun til ham 2 gange om ugen.

Hun præsterede det meget flotte at tage kørekort i en alder af 69 år. Køretimerne var egentlig kun ment som en aktivitet, som hun så gerne ville hygge sig med; men da kørelæreren, efter et anseligt antal køretimer, opfordrede hende til at gå op til prøve, gjorde hun det - til hele familiens store forundring - og bestod med glans. Hendes bror, Erik, blev så imponeret over hendes heltemodige præstation, at han forærede hende en Morris Minor, som hun havde glæde af i mange år.

Det endte med, at de tre søskende, Emma, Gerda og Erik, alle boede i og nær Allerød og havde megen glæde af hinanden i deres sidste år.

Marts 1995. Søster Elmquist (51 37 3)

1886

GERDA ELMQUIST

1886-1972

Gerda Louise Holbergiana Elmquist blev født den 11-1-1886 i Aalborg som datter af kreditforeningsdirektør Edvard E. og Louise f. Herskind. Hun var nr. 6 af en søskendeflok på 9.

Jeg er blevet bedt om at skrive lidt om min faster Gerda. Hun havde ikke selv børn, så det er mig en kær opgave, da jeg og min familie var nært knyttet til hende; men det er også et stort ansvar at skulle tegne et billede af en person - ikke mindst fordi faster Gerda var så farverig en person, og man vil gerne have alle facetterne med.

Hvor kunne hendes far og mor dog døbe et sagesløst barn "Holbergiana"? Det grænser efter min mening til det grusomme, men er måske én af årsagerne til, at hun blev så speciel - for det var hun. (Det skal dog retfærdigvis tilføjes, at forklaringen er, at Louise Herskind's oldemor var søster til Ludvig Holberg.)

Hendes far døde, 49 år gammel, da hun var 14 år, og det var en dyb sorg, som hun bar på hele livet. Hun elskede og beundrede ham - sagde at han var det yndigste menneske, hun havde kendt. Jeg syntes, det var et mærkeligt adjektiv at bruge om en mand; men hendes sprog og ordvalg var meget karakteristisk.

Derfor har jeg også nydt at sidde og lytte til det bånd, på hvilket Kristian Elmquist optog (jan. 1968) et interview med faster Gerda hjemme i hendes hyggelige stue i Allerød - eller rettere i Lillerød, som det hed i gamle dage. Jeg morede mig over hendes malende sprog, og jeg følte det, som om jeg sad i stuen sammen med hende og kunne se hendes kærlige og interesserede blik og smukke smil for mig.

Hun elskede at fortælle om slægten og om gamle dage, og hun dramatiserede ofte sine beretninger, så når hun f.eks. fortalte om sin bedstefars møde med "Røverne fra Rold", så man det hele lyslevende for sig og kunne næsten høre piskesmældene. Selv om hun var en herlig fortæller, så var hun mindst lige så god til at lytte.

Familien flyttede til København efter hendes fars død, for der, mente hendes mor, havde børnene bedre mulighed for at få en uddannelse; men de levede under yderst beskedne kår. Min farmor fik en lotterikollektion og formåede, takket være sin legendariske sparsommelighed, at skabe et godt og gæstfrit hjem for familien. Faster Gerda boede sammen med sin mor indtil dennes død i 1939.

Faster Gerda var et dybt religiøst menneske. Hendes store ønske var at blive missionær. Såvidt jeg ved kom hun til London, for at blive uddannet; men nåede ikke længere, da hun måtte rejse hjem p.gr.a. sygdom og fik en hjerneoperation og led meget af hovedpine. Senere gik hun på seminariet og blev lærer og under-viste på Frederiksberg hele sit liv og var elsket af sine elever; men drømmen om at virke som missionær måtte hun opgive.

Hendes forhold til kristendommen var ret specielt. Så vidt jeg ved, gik hun meget sjældent i kirke, og selv hendes bisættelse foregik fra hendes stue i Lillerød. Hun levede egentlig som en slags "ekstern nonne", idet hendes forhold til Vor Herre og Jesus var yderst personligt. De fyldte en stor del af hendes tilværelse, og nu og da tror jeg, hun havde ret private aftaler med Vor Herre, som var helt skræddersyede til at passe til hendes egen livsfilosofi. "At tage fra de rige og give til de fattige" forvaltede hun egenhændigt ved at give mange flere penge til Santalmissionen, end hun økonomisk evnede, hvilket hun så klarede ved at skylde ret store beløb både til købmanden og ismejeriet.

Den situation var selvfølgelig uholdbar i det lange løb; men det blev så klaret, når hendes bror Erik kom hjem et par gange om året, og - elskelig og gavmild som han var - indfriede hendes gæld. Faster Gerda kunne overhovedet ikke se noget forkert i sit overforbrug, for det gik jo til Santalmissionen.

Dog var det ved at blive katastrofalt under 2. verdenskrig, hvor onkel Erik ikke kunne komme hjem, men det blev vist ordnet alligevel ved, at hun fik overført fra de midler, han havde i Danmark. Hendes brødre kunne også være lidt hårde ved hende og drille hende. Jeg husker engang, vi var samlet i Svendborg, hvor hun råbte vredt til dem: "I tror ikke, vi kvinder kan leve uden en mand, men det er nu ikke det eneste vigtige i tilværelsen."

Noget man altid forbandt med faster Gerda's person var hunde. Først var det en schæferhund. Senere var det et bjerg af en airedaletterier ved navn Tokki, som sikkert alle i familien husker. Den blev luftet i en enorm lang line i Lillerød, og til stor moro for de omkringboende måtte faster Gerda det samme antal gange rundt om træer og telefonpæle, som Tokki fandt for godt, samtidig med at hun råbte meget højt for at advare andre hundeejere. Ikke desto mindre undgik min stakkels fætter Mogens ikke at få Tokki's prægtige tandsæt sat i overarmen, da vi på cykeltur rundt i landet kom for at besøge hende. Hendes elskelige svoger Thyge Rohde sagde engang på sin stilfærdige måde: "Det er nu ikke altid så nemt at være i familie med Gerda i en lille by som Lillerød".

Som student boede jeg i 1½ år hos faster Gerda. Tokki blev meget gammel og affældig, og en aften, jeg kom hjem og gik ud i badeværelset, faldt jeg pladask oven i Tokki's lig, som faster Gerda havde sat derud i kurven lige ud for døren til mit værelse. Hun kunne slet ikke forstå, at jeg blev noget chokeret. Næste dag blev "den afdøde" kørt til Lillerød. Det foregik i slalomkørsel uden om alle vandpytterne, fordi den flotte Ford 31 lige var blevet vasket. I Lillerød havde gartneren gjort klar til en fyrstelig begravelse, hvor jeg udgjorde "følget".

Kort efter fik hun 2 Herthapointere, som huserede voldsomt i lejligheden. De krævede megen motion, og faster Gerda kunne godt finde på at vække mig kl. 2 om natten og bede mig lufte dem, hvis hun var lidt sløj. Hendes sidste hund var en sort puddel, som hed Per'sen. Bortset fra, at den blev fodret konstant under alle måltider, var den nok den nemmeste; men da boede hun også fast i Lillerød, hvor hele haven var indhegnet.

Vort samvær på Svend Trøstsvej var oftest festligt, selv om det også kunne slå gnister imellem os. Faster Gerda var utrolig sød og tolerant over for os unge - også overfor mine til tider ret ofte skiftende venner; men hun var heller ikke bleg for at udnytte deres arbejdskraft, som den gang hun ikke ville betale skraldemændene et par kroner for at fjerne en gammel jernseng, som hun ville af med. Det blev to af mine venners lod i en sen natte-time i ly af mørket at slæbe den over i anlægget foran Forum. Som så mange forbrydere vendte hun tilbage til gemings-stedet på sine natlige hundeluftningsture og skubbede desperat jernsengen længere ind under buskene. Hun var meget lettet den dag, hun kunne berette, at nu var sengen endelig væk.

Det blev også fortalt vidt og bredt i familien, da faster Gerda skulle prøve den ny Helsingør-motorvej. "Alle var så venlige og vinkede", fortalte hun bagefter. Den kendsgerning, at hun kørte i den forkerte retning, kunne hun ikke tage særlig højtideligt. *Hun* vidste i hvert fald, på hvilken side af vejen Karlebo lå.

Der blev fortalt utallige morsomme historier om faster Gerda, men takket være hendes store personlighed, var hun ophøjet lige glad med, hvad folk mente om hende.

Hun havde et stort og varmt hjerte, der bankede for os alle, og hun omfattede mig og min familie med en interesse, trofasthed og kærlighed, som er sjælden at møde.

Jeg kan huske, at da Lizzie Herskind - en slægtning fra Riga - efter krigen prøvede at komme til Danmark, var familien ikke altfor begejstret; men hvem sørgede for, at hun blev modtaget med varme og kærlighed? Det gjorde faster Gerda.

Hun formåede at bevare et ungt sind, og med sit lattermilde væsen prøvede hun altid at bagatellisere problemer og glatte ud, hvis der var uenighed.

Jeg vil slutte med at citere biskop Vincent Lind, som jeg hørte holde et både klogt og humoristisk foredrag for nylig. Han sagde: "Det værste, der kan ske for én, er, - den dag man banker på Himmerigs port - at Sankt Peter spørger, når han lukker op: "Hvem er du?" Det er jeg sikker på ikke skete for faster Gerda, da hun blev lukket ind til det evige liv i Paradisets have, som hun troede så fuldt og fast på.

Faster Gerda var et elskeligt menneske - til gavn og glæde for utrolig mange, og alle de dejlige og festlige minder om hende lever videre i os, som var så heldige at stå hende nær.

"Gud i vold" var hendes motto, og det står på hendes gravsten på Aalborg kirkegård.

November 1993

Søster Elmquist

51 37 3

1933

ERIK ELMQUIST

1890 - 1965

Erik Elmquist blev født d. 28. jan. 1890 i Aalborg som næst yngste søn af husmandskreditforeningsdirektør, overretssagfører Edvard E. Elmquist og Louise, f. Herskind.

Erik var kun 10 år gl., da han mistede sin far, og Eriks mor måtte da med 7 børn flytte fra Aalborg til mere beskedne forhold i København (se 513).

Erik tog præliminæreksamen i 1906 og kom derefter i maskinlære hos F.L. Smith & Co., hvorfra han blev svend i 1909. Derefter uddannede han sig til maskinkonstruktør og i de følgende år ledede han en række arbejder for samme firma rundt om i verden med ophold i Ungarn, Polen, Rusland, Sibirien, Sverige, Irland, England, Belgien, Sydafrika og Kenya - så han måtte siges at være en vidt berejst mand.

Erik giftede sig d. 13. juli 1916 med

CHARLOTTE ELMQUIST 1891 - 1968

der var datter af Gert Hardius Larsenius Elmqvist og hustru Mariane, født Wulff (763) og var altså selv født Elmqvist; derfor findes mine minder om hende på hendes særlige biografi-blad (7631).

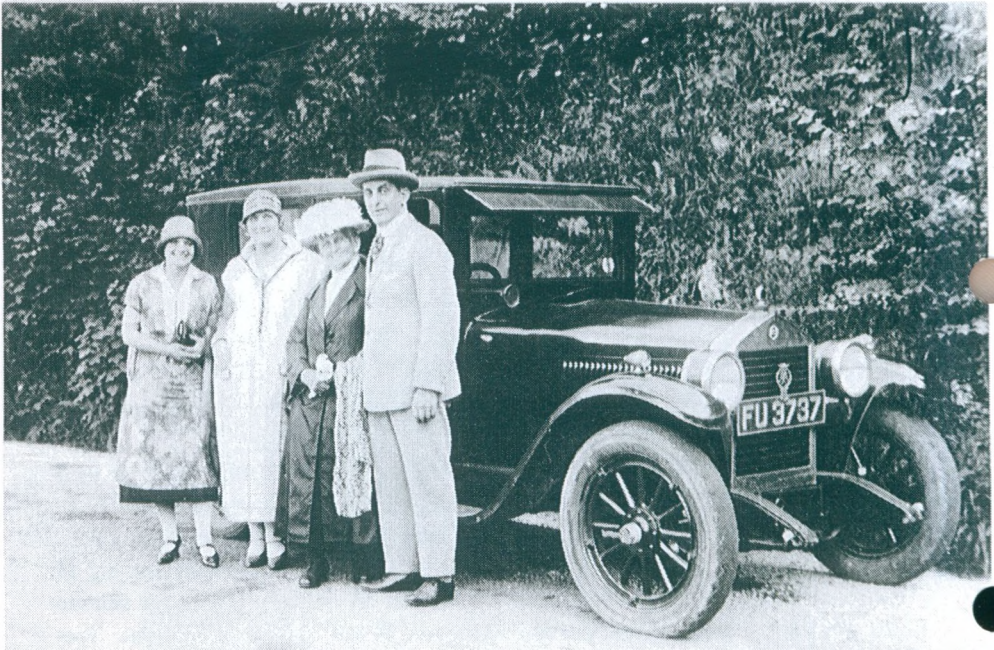
De to bosatte sig straks i England.

Erik startede i 1925 sin egen ingeniørforretning i England: Parry & Elmqvist, Ltd. i Scunthorpe, og han var formand for dette selskabs bestyrelse 1934-62.

Iøvrigt var han medlem af bestyrelsen for: Ketton Portland Cement Co., Ltd., Sheffield; for Ribblesdale Cement, Ltd., Sheffield; for Contract & Work Supply Co., Ltd., Doncaster, og for Luda Concrete Co., Scawby.

Desuden var han rådgivende ingeniør for jern- og stålværker og for Portland Cementfabrikker.

Uanset sin manglende akademisk uddannelse blev han optaget som medlem af Dansk Ingeniørforening.

Erik på udflugt med f.v.: Charlotte, ? , og hans mor Louise.

Ja, det var så alt det, han nåede i sit arbejdsliv, og det må jo siges at være flot gjort af en smededreng fra København.

For at belyse ham som arbejdsgiver, indfører jeg her nogle erindringer fra et familiemedlem, som i sine unge dage var ansat hos onkel Erik:

- » Et par år efter min uddannelse som ingeniør blev jeg, mens jeg var ansat i et andet firma, kontaktet af onkel Erik, som tilbød mig et job i hans rådgivende ingeniørfirma i England.

Ved et møde i København aftalte vi løn og ansættelsesperiode, hvorefter begge parter kunne stå frit. Den aftalte løn var ikke fyrstelig, heller ikke i forhold til danske forhold, men oveni lønnen fik jeg flytteudgifter og et månedligt beløb til boligudgifter.

Onkel Eriks firma lå i en industriby ved navn Scunthorpe, i det nordøstlige England., 300 km N for London. Onkel Erik boede med tante Charlotte i det mondæne Middelsex i London. Onkel Erik tog så toget, ca. 3 dage om ugen, til Scunthorpe. De sidste 50 km til Scunthorpe skulle han køres i firmaets fine "Limousine", idet toget fra London ikke kørte gennem Scunthorpe. Det var altid et eftertragtet job at hente chefen, og det var et krav fra onkel Erik, at kørslen foregik på en måde, så en mønt kunne stå på højkant på bilens køler, uden at vælte.

I firmaet var ansat ca. 10 mand og 3-4 kontordamer. Til jul fik alle gifte medarbejdere en gås som gave, hvorimod de ugifte medarbejdere ikke fik denne gave. Som arbejdsgiver var onkel Erik en respekteret, men frygtet chef af personalet.

I de 3 ugentlige dage, hvor onkel Erik var i Scunthorpe, boede han på byens pæneste hotel. Når han mødte på kontoret ved 9-10-tiden, summede kontorerne af travlhed. Som regel arbejdede han til henad kl. 21, hvor han gerne så, at så mange som muligt af medarbejderne blev på kontorerne, til han gik hjem.

Henad torsdag tog onkel Erik så toget til London, eller videre til møder rundt om i England, hvor han sad i bestyrelser for cementfabrikker og andre firmaer, og så faldt der en afslappet ro over alle de ansatte i firmaet, efter de 3 arbejdsdage i opskruet tempo.

Samtidig med at onkel Erik var en krævende arbejdsgiver, var han et varmt og behageligt privatmenneske. Han var glad for at lege, blandt andet havde han et langt rum øverst oppe i sit store hus i London, hvor vi skød med luftbøsse og spillede dart.

Vi har også været med tante Charlotte og onkel Erik i det fine stor magasin "Harrods", hvor legetøjet ikke måtte berøres. Alligevel måtte onkel Erik prøve en wirestyret helikopter, som faldt ned og blev beskadiget, hvorefter han pænt betalte ved kassen, hvad han havde ødelagt.

Efter 1,5 års ansættelse skiltes vore veje arbejdsmæssigt efter mit ønske. Jeg har lært meget af min tid i onkel Eriks firma, og jeg kan sige, at jeg har den største respekt og beundring for den karriere, som onkel Erik skabte sig over det meste af verden.

Dette er erindringer fra et tidligere hos onkel Erik ansat familie-medlem.

21. februar 1995

✱

Rosdale: Gert Hardius E. og hustru Mariane, Charlotte og Erik.

Som nævnt i citatet var onkel Erik et varmt og behageligt - og jeg vil tilføje - elskeligt menneske.

Han var elsket af alle niecer og nevøer som en forgudet eventyronkel, og det fortsatte ned i næste generation.

Onkel Erik havde altid gaver med hjem til os børn - specielt udvalgt til hver enkelt. Han elskede alle former for mekanisk legetøj, og ofte, når han kom hjem fra England, og hele familien var samlet hos farmor i hjørne-lejligheden på Vesterbrogade 174, forsvandt han ned ad bagtrappen med os unger i en hale efter sig for at lege med flyvere eller lignende på den stille Kochsvej. Jeg husker, han havde mit første par nylonstrømper med hjem til mig efter krigen, og en anden gang et smukt bastbælte fra Trinidad, som jeg minsandten genså på min ældste datter her for nylig. Den slags vækker hyggelige minder.

Onkel Erik var meget humoristisk, så der var altid sjov og fest omkring ham. I København samlede han familien til flotte middage på Nimble eller i Tivoli. Han og tante Charlotte var enestående gæstfri over for familie og venner.

Rosedale: Charlotte i haven, med hunden - og kat i muffedisken.

Det var også en oplevelse at blive inviteret over til dem i deres hjem "Rose-dale" i Stanmore i det nordlige London. En stor villa med bindingsværk, kviste og karnapper - det varede længe førend man lærte alle rum at kende. - beliggende i en pragtfuld stor have med tennisbane nede for enden. Onkel Erik elskede at fylde huset med gæster i weekenderne, og da de havde både stue- og kokkepige (som regel danske) samt chauffør/havemand, gjorde det sagen overkommelig.

Charlotte og hendes forældre i stuen på Rosedale

Vi unge fik lov at køre hans store Rover, i hvilken der var bar ved bagsædet. Han satte en pil på vindspejlet (keep left) og gav mig én hovedregel at køre efter i trafikken: "Hold altid tilbage for dem, der er større", og den regel har jeg kørt efter siden. Han kørte selv utrolig stærkt, og det syntes vi børn var spændende.

Min far elskede at fortælle historien om, da onkel Erik som ung inviterede en smuk ung dame ud til middag. Hun udøste sine drømme og forhåbninger om at blive skuespillerinde - han lyttede og indtog rollen som den psykologiske rådgiver, og hans indtrængende bøn til hende var: »Glem det - De vil aldrig egne Dem til at blive skuespillerinde«. Det var Bodil Ibsen.

De to brødre elskede at drille hinanden, men de havde heldigvis så megen selvironi, at alle morede sig. Onkel Erik var selskabsmenneske og holdt meget af at kurtisere damerne, og hans store charme gjorde ham til en eftertragtet bordherre.

Onkel Erik var berømt - for ikke at sige berygtet - for sin manglende præcision. Han betalte gerne taxaen ekstra for at køre som en brækket arm til lufthavnen, hvor han næsten altid blev råbt op over højtaleren, som man brugte det dengang, hvis en passager ikke var mødt op - han tog det med ophøjet ro og smilede sit charmerende smil.

Som nævnt i stamtavlens biografier om hans søstre Emma og Gerda var han enestående generøs over for sin familie, og det var ikke kun over for de nærmeste. Han havde altid et vågent øje for, hvis nogen trængte til hjælp.

Onkel Erik og tante Charlotte har sat sig et smukt minde, idet de oprettede et familielegat: »Ingeniør Erik Elmquist's og hustru Charlotte Elmquist's Mindelegat«, hvilket mange enker, fraskilte kvinder og ikke mindst de unge i familien har nydt godt af - sidstnævnte til hjælp til studier og studierejser. Fælles for dem alle er, at de skal være descendenter - dvs. efterkommere i lige nedstigende linie - efter onkel Eriks og tante Charlottes forældre.

Efter nogle og fyrré års ophold i England vendte han tilbage til Danmark for at opfylde sin ønskedrøm: At købe en rigtig dansk gård. - Firlænget med toppede brosten - der skulle være heste og køer - en hønsegård og en andedam - kort sagt lige efter mønstret: "Jeg en gård mig bygge vil".

Det blev "Rødegård" nær Allerød, hvor flere af familien havde slået sig ned.

Desuden købte han også et lille bindingsværkshus i Vindeby på Tåsinge - nær sine to brødre - Aage i Svendborg og Einar i Odense.

Onkel Erik mestrede kunsten, at lytte - ikke mindst til alle os unge, som han omfattede med en varm interesse, som han videreførte på vore børn. Ulykkeligvis fik de ingen børn selv; men hele hans liv gennemsyrede af en levende interesse for - og ægte kærlighed til familien.

Marts 1996. Søster Elmquist (51 37 3)

Charlotte

1945

EJNAR ELMQUIST 1895-1979

Ejnar Thorkild Elmquist blev født d. 1. juni 1895 i Ålborg som søn af overretssagfører Edvard Elmquist og Louise, f. Herskind. Han var den yngste af 9 søskende.

Min far var en meget køn dreng. Han blev meget forkælet og man - især de kvindelige medlemmer af familien - føjede ham i eet og alt. Det fortælles, at efter min fars fødsel blev det nødvendigt med en amme. Min farmor averterede, og et stort antal meldte sig. De blev anbragt på en lang række i entreen og blev kaldt ind i stuen en efter en, hvor min far prøvespiste. De første 5 fandt ikke nåde for lille Ejnars smag, men nr. 6 var han tilfreds med, og hun blev antaget.

Da min far var 5 år gammel, døde hans far. Hans mor flyttede til København med 7 børn, idet 2 af min fars søskende var døde forinden. Medens familien boede i Ålborg, levede den uden økonomiske bekymringer, men ved min farfars død skete der en væsentlig ændring. Min farmor måtte nu alene tilveje-

vejebringe det økonomiske grundlag for familiens trivsel. Hun fik en lotterikollektion, men da hun var en usædvanlig stærk personlighed, og da de ældre søskende hjalp til, oplevede min far ikke nogen væsentlig ændring i sin tilværelse.

Min far blev student fra Sorø Akademi i 1914, og han begyndte derefter en uddannelse indenfor forsikringsbranchen. I 1923 blev han fuldmægtig i forsikringsselskabet Baltisk Lloyd og i 1927 skiftede han til Nordisk Brandforsikring. I 1930 blev han kontorchef i De fynske Købstæders Brandforsikring i Odense. I dette firma blev han i 1938 udnævnt til direktør.

Min far var en meget flittig mand. Medens han arbejdede i København, underviste han om aftenen i engelsk på forskellige handelsskoler. I Odense havde han flere tillidshverv; fra 1935 var han næstformand for bestyrelsen for Dansk Arbejde's Odense afd., og fra 1952 medlem af landsforeningens hovedbestyrelse; fra 1937 næstformand for bestyrelsen for Ejendomsakts. Rosendalen, og fra 1962 tillige direktør for selskabet; fra 1942 formand for Stiftssammenslutningen på Fyen; fra 1954 medlem af bestyrelsen for Fællesrepræsentationen for danske gensidige Forsikringsselskaber; i en årrække fra 1956 medlem af Assurandør-Societet, og i årene efter krigen var han taksator vedrørende de skader på indbo, der var opstået på Fyn som følge af sabotage og Schalburg-tage. Fra 1964 var han revisor i Fyens Landmandsbank. Han var R. af Dbg.

Den 9-12-1922 blev min far gift med min mor,

ODA INGEBORG WESTPHAL

1898-1988

Min mor, der var født d. 29-1-1898 som datter af maler Robert Westphal, var indtil 1925, hvor jeg blev født, ansat som telefonistinde ved Københavns Telefonselskab. Derefter havde mor ikke erhvervsarbejde.

Min forældres ægteskab var ret stormfuldt. Fælles for dem begge var dog deres store kærlighed og omsorg for mig. Mine forældres ægteskab blev opløst i 1944, og

d. 24-7-1945 blev min far gift med

ELISABETH SCHIERBECH

1898-1991

Elisabeth, der var født d. 11-8-1898 som datter af docent, dr.med. N.P. Schierbeck (død 1909) og hustru Kirsten f. Høffding (død 1918), var uddannet som fysioterapeut og arbejdede som sådan både i USA, Belgien og København. Heller ikke hun havde arbejde uden for hjemmet, efter at hun blev gift.

Min fars og Lisbeths ægteskab var meget lykkeligt. Lisbeth elskede min far højt og forkælede ham endnu mere, end hans mor og søstre havde gjort. Et typisk eksempel herpå var Ejnars stående replik, når Lisbeth havde serveret aftenkaffe og kommet sukker og fløde i hans kop: "Er der rørt rundt?"

Til min fars arbejde var knyttet tjenstebolig - en stor lejlighed i Odenses centrum. Her boede han og hans familie indtil 1970, hvor han sammen med Lisbeth flyttede til en mindre villa i udkanten af Odense.

Stor betydning for min fars liv havde hans sommerhuse. Medens min far og mor boede i København, havde de sommerhus i Allerød. I Odense havde de sommerbolig ved Kerteminde, og fra 1950 havde min far og Lisbeth sommerhus ved Bovense mellem Nyborg og Kerteminde. Huset lå vidunderligt lige ud til Storebælt. Her boede de hele sommeren, idet min far hver dag kørte til sit arbejde i Odense. Da Libeth i 1988 solgte villæen og sommerhuset, flyttede hun til et ældrekollektiv. Hun købte samtidigt en kolonihave i nærheden af kollektivet. Hun passede selv haven lige til sin død i 1991 og var i det hele taget helt enestående aktiv, f.eks. aflagde hun - og bestod - i en alder af 85 år praktisk køreprøve i Odenses gader i centrum.

Som nævnt var min far en meget flittig mand og opnåede almindelig anerkendelse for sit arbejde. Han var - som følge af sin ret spartanske opvækst - også et meget økonomisk menneske. Han var charmerende og kunne i sociale sammenhænge være meget morsom. Han var samtidig i besiddelse af en vis selvironi. Følgende anekdote, som min far meget gerne fortalte, bekræfter disse karakteregenskaber. Jeg vil gerne have, at han huskes for denne historie:

Kort tid efter at min far var flyttet til Odense, fik han på kontoret besøg af sin tidligere chef. Denne blev inviteret til middag hos mine forældre. Under desserten bad min far den unge pige om at gå ned i vinkælderen og hente en flaske portvin. Den unge pige blev nøje instrueret om at tage en bestemt flaske fra den øverste hylde, yderst til højre i bagerste række. Da den unge pige kommer tilbage, stiller hun en flaske foran min far med et smæld og forkynder på klingende fyensk: "Dæ var ellers ik' svær å find' - der var kun dai saem".

Den 11 januar 1979 gik min far i seng - veltilpas i helbredsmæssig henseende. Han vågnede ikke næste morgen.

Samme nådige skæbne fik hans to koner - Oda i 1988 og Lisbeth i 1991.

Min far levede et lykkeligt liv. Han havde det held, at begge hans koner var vidunderlige mennesker.

Oktober 1995 Mogens Elmquist (51 39 1)

Brev
fra Georgine Elmquist
til hendes bror, Harald Nielsen

skrevet i Århus. d. 21. juli 1849
(under den tyske indkvartering)

(Brevet blev fundet af Lissy Elmquist (55 32 2), da hun i juli 1997 gennemså sin afdøde mands gemmer. Brevet er skrevet med gotisk skrift, på hvidt falsset papir 21,5 x 27,5 cm.

"Oversat" af Henning Steen Møller (76 22 1) og Kr. Elmquist, Juli 1997.)

--00--

Aarhus, af 21de Juli 1849.

Endelig er jeg da atter saa lykkelig at kunne faae et lille Brev bort til Dig, kjæreste Harald. og det uagtet Byen endnu er besat af Fjenden. Først på Tirsdag blive vi saa lykkelige at faa dem paa Døren og saa er der gaaet ogsaa en heel Maa-ned siden vi sidst aandede frit. Hvad vi i den Tid har lidt og gennemgået, kan kun de tænke sig, som selv har prøvet det.

Man roser nok i Bladene Fjendens humanitet, men Gud veed ogsaa man har været nær ved at slaas med dem, førend man fik dem lidt ordentligere. De har just ikke mishandlet Folk undtagen nogen enkelte, og heller ikke gjort Optøjer paa Gaderne i Fuldskab, men hjemme i Husene har de ofte været uforskammede.

Hvergang man fik ny indkvartering, var de frygtelig grove, kasserede alting og gjorde et fælt spektakel, og da dette skete undertiden hver tredie, fjerde og femte dag, saa gik man i en stadig Angst for at få nye Tropper.

Vi har i vort Huus været svært belagt hele tiden, og da Freisleben er borte og Fru Secher hverken kunde eller havde Lyst til at bidrage Sit, saa maatte vi i Stakler tage imod hele Stadsen. Den første Dag fik vi strax 10 Mand, som buldrede og skjældte fælt fordi der ikke var plads nok. Den Dag var Alfred dog hjemme og kunde tage sig af det, men ellers var jeg næsten bestandig ene og maatte tage imod deres Grovheder, da Realskolen skulde holdes til det Yderste.

Undertiden fik jeg min Svigerfader herover, som det da lykkedes at faa dem talt tilrette, medens jeg med Pigerne søgte at faa Munden stoppet paa dem med Smørrebrød, Øl og Brændevin. Næste dag fik vi 5 til og beholdt dem i nogle

Dage; vi maatte da rømme hele vort Kjøkken, Pige-kammer og Spisekammer til- ligemed en Entree, Bagtrappen og Bryggers, og saa maatte vi koge Mad til dem neden under i Fru Sechers Kjøkken. Selv fik vi i et Par Dage ingen ordentlig Mad, førend de kom paa Naturalforplejning; da det først blev bragt i Orden gik det jo den ene dag som den anden; men hvilken Hurlumhej for mig at faa alting flyttet og rende rundt i det fremmede Kjøkken fra Morgen til Aften.

Disse 15 havde vi i 10 dage, saa kom de ud paa Landet, og saa fik vi 14 Mand og en Underofficer, som var ?¹⁾ og vilde behandles som Officer. Han heed Adalbert von Wex og var en grov Esel, som da han fik to værelser og god Levemaade omfavnede han Alfred, bøiede sig Støvet for mig og sagde altid: ganz nach Ihrem Belieben, legede med Thorvald og var behagelig mod Marie. Han holdt udmærket Orden paa sine Folk, de havde en mærkværdig og usæd- vanlig Respekt for ham, og her var meget fredeligt og roligt, saalænge vi havde dem, men saa fik vi nogle ækle Fusillierer (Skarpskytter), som stod i Kjøkkenet og stak Marie med Knappenaale, sagde Hurra efter de Danske og drillede hende med at de Danske vare nogle bange Nolinger(?).

Dem havde vi Gud været lovet kun to Dage efterat de havde bortkastet to Torvekurve, to Terriner med Tallerkner over og tolv Skeer samt flere Ting, der indeholdtes i Kurven(?), og det var ved at bringe Mad i Vagten. Men sligt maatte man finde sig i, og det var da heller ikke noget at tale om, imod al den Ægrelse at gaa der paa Pinde for sin arrigste Fjende og behandle dem som et Herskab.

Saaledes er det gaet [op] og ned, snart har man faaet fæle og snart ordent- lige Mennesker. Enkelte af de "flinke", som Marie kalder dem, komme af og til og gør en Visit, saasom en Hr. Moll, Hr. Frøxler, Hr. Wedigefeldt; andre veed vi ikke Navnene paa, men saa bliver de benævned: "den frygtelig Flinke, Jøden, ham ned Vorten paa Næsen, den Brystsvage, ham med de Saffians-mor- gensko, ham som altid spiser Sennep til Mad, Westphaleren og den Lyshaarede" og saa fremdeles.

Thorvald har en god Ven, som besøger ham et Par Gange om Dagen, han hed- der Wilhelm og er nærvæd at staa paa Hovedet for Thorvald.

I de sidste 8 Dage har vi kun haft 10 Mand, og det er gamle Karle fra Lande- værnet, som længes meget efterat komme hjem, og som mylre af Utøj, og så ville de endda paastaa, at i Preussen kjender man ikke til den Slags, men de danske Tropper mylre, siger de.

Disse 10 Mand var fæle da de kom, jeg troede de havde smidt mig ned af Trapperne, jeg fik strax Bud ud efter Alfred paa Skolen, og da han kom blev de ordentlige efterat de havde faaet en god Frokost tillivs, og dem beholder vi nu til Tirsdag, saa slaar Forløsnings Time.

¹⁾ muligvis "Mannfasslerist"; i så fald måske "fangevogter".

Hvad det koster at have de Mennesker uagtet de faar deres daglige ration til Middagsmad, kan du ikke tænke dig. De drikke Kaffe to á tre Gange om Dagen foruden Snaps to Gange om Dagen, og saameget Smør, som de kunne fortære. Vi er rigtignok blevne godt hjulpe af Svigerfader, men det er jo ogsaa hans Ind-quartering i en vis Maade, ellers veed jeg ikke, hvor vi skulle have taget Pengene fra.

Vi har haft en skrækkelig Indquartering; alene i Carøes Gaard 26 Husarer med Heste; i deres egen Gaard 16 - 17 Mand Infanterie og en læge med Tjenere; i den Gaard, hvor vi før boede, 12 Mand med Underofficerer og Marketenter osv.

Hjemme paa Guldsmedegaden har de foruden de Menige for Tiden fået en saxisk Garderoberst, Hr. von Holzendorf med tre Tjenere, skifteviis med Chefen for de blaae Husarer, Grev Westarp; naar den ene var i Byen var den anden paa Landet. De har maattet rømme hele Leiligheden til Gaden og boer kun ovenpaa paa dine gamle Værelser.

Af alle som har gaaet meget igjennem medens Fjenden har været her, beklager jeg ingen saameget som den stakkels Fader. Han har som Præces for Ind-quarteringskommisionen hverken haft Ro Dag eller Nat, og saa har han af Byens Folk kun faaet Skam til Tak, bleven udskjældt af dem fordi de fik Ind-quartering og maattet taale alle mulige Krænkelser og Bebrejdelser. Især har Jespersen som sædvanlig overdænget ham med Grovhed saa han nu har besluttet sig til at give ham sin Afsked som Læge naar der bliver Fred og Ro, og saaledes har mange været ækle, hvorover vi da Alle har ægret os meget mere end over Fjenden. Nattero har han aldrig haft, Commisionen har undertiden siddet oppe hele Natten eller ogsaa begyndt tidlig Kl. 3 á 4 om Morgen. Han seer ogsaa elendig ud, bare han ikke skal blive syg, naar han faaer lidt Ro.

Vil Du sende indlagte Brev til Bornholm jo før jo heller og betale 4 skil. for det. Idag faaer jeg ikke Tid til mere; imorgen tidlig gaar Posten herfra. Lev nu vel, min kjære Harald og ? -

ingen underskrift

2 Breve til Harald Nielsen, bror til 55 Georgine E.:

(Fundne 1997 af Lissy Elmquist blandt Carl Johan E.'s efterladte papirer og tydedeaf Henning Steen Møller (76 22 1) og Kr. Elmquist. Oktober 1997.)

1. Brev:

Århuus d. 14te Maj 1849.

Kjære Harald!

I dette Øieblik, da Fienden nærmer sig; hans Forposter staaer nok ved Hovedbroe(?) eller omtrent i den Linie, sender jeg disse linier og dermed underretter dig om, at vi alle her ere i bedste Velgaaende og ved et godt Mod; thi hvor Fienden hidtil er kommen frem respekterer han baade Personer og Gods, naturligvis forsaavidt muligt. Ingen af os reise bort men forbliver tilstede og tager Tingene som de kan falde sig; men Gud forlade dem som have styrtet Land og Riger i denne Ulykke. Tak Westergaards på det hjerteligste for al deres Opmærksomhed og Godhed for os ved at vilde indrette Værelser til Familien, ifald den vilde flygte. Jeg veed ikke hvorledes jeg skal kunde gjengælde dem Alt dette. Skulde Correspondenzen blive afbrudt kommer du til at anmode Westergaards om at lægge den Godhed til de øvrige, nemlig at hjælpe Dig med de behøvede Contanter, ifald Du ikke skulde kunde faa dem hos Bertelsen mod Forevisning af dette Brev.--

Omend og Fienden occuperer Byen, tænker jeg dog nok at kunde tilskrive dig af og til hvorledes det gaar os men der kan da ikke skrives andet, end hvad Enhver(?) maa læse. Vær Du forøvrigt ligesom vi herhjemme gandske rolig og ængst Dig ikke over os. Men klem paa det bedste Du kan med at faae Examen jo før jo heller og skeer det ikke er jeg bange det sker aldrig da den Smule jeg har truer med at vorde reduceret til Nul i disse ulyksalige Tider. Men læs således, at dit Helbred dog ikke lider. Og nu Gud befalet. Mange Hilsner fra os alle til Dig og de gjæve Westergaards.

Din hengivne Fader
Nielsen

I den grueligste Hast, medens Contoret staaer fuld af alle Slags Folk, der vente paa paa at vorde expederede.

S.T.

Hrr Student Nielsen

S.T. Hr. Studiosus Theolog Nielsen
Dronningens Tværgade 401
Kjøbenhavn.

2. Brev:

Aarhus 9/12 52

Kjære Harald !

Tak for Dit sidste Brev, som jeg allerede for længe siden vilde have besvaret, dersom min Tid havde været lidt mindre knap. Jeg seer, at ogsaa Du er beskæftiget baade tidlig og silde; det glæder mig imidlertid at erfare, at du alligevel ikke fortryder det Bytte, du har gjort. Dog - Grunden hvorfor jeg just skriver idag og ikke paa Søndag eller en anden Dag er denne, som jeg ikke længer vil skjule for dig: Det er nemlig blevet mig paalagt at sende Dig en Hilsen fra et kvindeligt Væsen, som jeg veed er Dig ikke aldeles ligegyldigt. Du har maaske længe gaaet og ventet i Stilhed, om du dog ikke engang skulde høre Noget fra hende. Ikke sandt? Jeg tror ganske vist ikke at have taget fejl i at gjætte Dit Hjertes lønlige Tanker. - Ja, hun sender Dig en Hilsen, en hjertelig Hilsen! At den først kommer nu, det er uden hendes Skyld, den gode Sjæl! Thi først igaar aabnedes hendes Fængsels Døre, først igaar løstes hendes Tunges Baand. Ja, hvorfor skulde jeg ikke sige det reentud: Det er - min Datter, som hilser Dig, rigtignok endnu kun med lallende Tunge, men dog efter bedste evne.

Og jeg - og Gine og vi alle - hilse ogsaa hende med Glæde og bede Gud bevare hende saavel som hendes elskelige Moder fra alle de utallige Farer, som her paa Jorden true et Menneskes Liv. Det længe Forventede er altså forsaaavidt overstaet, og jeg kan ikke noksom takke ham, som har beskaaret mig saa stor en Naade. -

Thorvald har været syg og Alfred har været syg; begge kom sig heldigvis itide. Derefter angrebes Gine af La Grippe, og vi ønskede nu, at ogsaa dette maatte gaa forbi, før det afgjørende Øjeblik kom. Dette skete imidlertid ikke. Hosten er der endnu idag, men den er, saavidt jeg skjønner, i Aftagende, saa jeg haaber, at Alt fremdeles vil gaa godt. Hvis Du faar Tid og Lyst dertil, kunde Du jo gjerne fortælle det til Freieslebens; det vil vistnok interessere dem.

Desværre vedbliver det at være daarligt med Karna; hun ligger bestandig tilsen og er meget afkræftet. Hun og Harald ere rigtignok at beklage. Forresten er hvertandet menneske sygt i denne Tid; jeg for min Deel er sluppen med en dygtig Snue.

Du veed nok ikke af, at den af Dig oversatte Fortælling for længe siden har været optagen i Cimbria; rigtignok saaledes, at jeg skamferede Din Indledning og foretog Forkortninger hist og her. Jeg gjemmer et Exemplar af den hele Aargang til Dig; det kunde maaske mere Dig at gjenemsee den her i Julen.

Jeg har da besluttet mig til at søge Gads Embede her, eller som Dr. Weis siger: Jeg har besluttet mig til "at være Gad". Min Ansøgning er nu paa Veien

til Kjøbenhavn. Det vil jo (blive) smaa Kaar, især det første Aar, da Gad skal have det halve af Indkomsterne, og maaske jeg ved at vente til Realskolens Nedlæggelse kunde gjøre mig Haab om et meget bedre Embede (dette er kun paa 750rd). Men jeg anseer mig forpligtet til at søge det, og Alle opfordrede mig dertil. Jeg har nu overgivet min Sag i en højere Haand, forvisset om at Udfaldet, hvordan det end bliver, vil blive godt.

Jeg har lovet Smith at prædike for ham engang i Juletiden; det bliver, haaber jeg, 2^{den} Juledag, saaledes at jeg i den øvrige Tid af Ferien vil kunne, uden Forstyrrelser, nyde godt af Dit Selskab. Foruden mine mange Informationer har jeg Meget at oversætte, deels til Cimbria, deels til Tusind og een Nat. Dersom jeg bliver Præst veed jeg ikke, hvorledes jeg skal kunde overkomme alt det Udenomsarbejde, og dog kunde jeg godt behøve at beholde det. Nu faar man jo at see !

Vil du hilse Ludvig Sørensen saa meget fra mig ! Har han endnu ikke begyndt at søge? Prædiker han noget? Mon jeg ikke skulde have seet Din Ven Frost(?) i Kjøbenhavn? Er han ikke temmelig lille, med ganske mørkt Haar?

Lev nu vel kjære Harald, indtil vi sees om 14 Dage. Gud forunde Dig og os alle en glædelig Juletid.

Hilsner fra Gine og den hele Familie.

Din hengivne
Alfred Elmquist.

S.T.

Hr. Cand Theol Harald Nielsen
Afleveres hos S.T. Hr. Institutbestyrer Rosing
Horsens.

jeg skal hvide gjengjættede Ord og del
dette. Altså forsvindende blinde
af hvide Luminer Du der al end.
mede Herbergende ord al leges
der gødet her de savige, vand.
lig al gite og Dig med de de
forvilde Lønløst i færd. Der
ikke hvide hvide Lær der
for Beredelse med alvornet
vædig af hvide hvide.

Du endog hvide oivopare
Altid, hvide jeg dog med al hvide
hørbund Dig af de gode Lide
der gæve og vand der end de ikke
flavis andet end fæl Lige og vand
kote. Men Du forsvindende lige.

And vi for fjend gødet toly
og Angt Dig ikke bare at; end
Hvem gæve der hvide Der Lær
vand al vand Lær vand je for
is hvide og hvide Ord.

og jeg hange det skal hvide, da hvide
to jeg forsvindende vand al hvide.
Injunktio die hvide v hvide ingit hvide
alder; vand hvide al der hvide og hvide
Dig i vand hvide. Hvide hvide
for hvide der. Dig og de hvide hvide
gæve. hvide

 hvide
Der gødet hvide vand hvide
Hvide vand af hvide hvide der
Hvide vand vand hvide

Hv. Hvide hvide

THORVALD ELMQUIST
1847- 1920

Thorvald Jørgen Adolf Elmquist blev født i Århus d.17. okt. 1847 som ældste søn af pastor Alfred Hjalmar Elmquist og Georgine Christine Nielsen.

Han blev student fra Århus Katedralskole i 1866 med laud. og cand. theol. i 1872 med laud.

Hans første præstegering var som kapellan i Høring-Årslev v. Randers (1872-76), hvorefter han blev sognepræst - først i Ørre og Sinding SØ for Holstebro (1876-78), så i Ry (1878-82), dernæst i Gudum og Lilleverde nær Ålborg (1882-89) og derefter i Flødstrup og Ullerslev på Fyn(1889-98). Da han gerne ville til en købstad, blev han nu præst i Nakskov og Branderslev (1898-1906) og var provst for Lollands vestre provsti (1904-06), men søgte så tilbage til et landsogn: Hvedstrup og Fløng v. Hedehusene (1906-18), hvorfra han blev pensioneret.

Thorvald blev ridder af Dannebrog i 1898.

Som 20-årig (julen 1867-68) forlovede han sig med den kun 14-årige

SOFIE MARIE RING
1853 - 1908

Sofie blev født d. 25. juli 1853 som datter af lærer i Vissing, Niels Christian Ring og hustru Marie, f. Balle.

Brylluppet måtte dog vente, indtil Th. havde fået sin kapellanstilling i 1872, og det stod 7. aug. 1873.

Sofie blev - som Thorvald selv senere skrev i sit bidrag til den gamle stamtavle -: "et mønster på en præstekone. Hendes virksomhedstrang, utrættelige omhu for hus og hjem, mand og børn, hendes praktiske greb på arbejdet, således at det skred let og hurtigt for hende selv og udførtes på bedste måde af dem, hun havde under sig, hendes evne til at skabe skønhed og hygge omkring sig væsentlig ved egen flid og eget arbejde, hendes store kærlighed til hendes nærmeste og det varme og rige moderlige hjerte for andre, der satte hende i stand til at være så meget for alle de mange, unge og gamle, med hvem hendes liv bragte hende i berøring - vil aldrig glemmes af dem, der kendte hende. Alle disse store og velsignede åndens egenskaber forbandt hun med stor ydmyghed, beskedenhed og vished om Guds kærlighed. Hun elskede sang og musik og naturens skønhed. Høj, statelig og smuk, med det tidligt grånende ejendommelige hår, spredte hun skønhed og harmoni omkring sig; aldrig ledig og dog tilsyneladende aldrig træt kunne hun overkomme det utrolige, stadig arbejdede hendes travle fingre, og samtidig planlagde hun allerede nye arbejder, der kunne forskønne hjemmet og glæde andre; hendes tjenestepiger elskede hende som en moderlig veninde."

.. Allerede langt tilbage mærkedes dog de første begyndende symptomer på den sygdom, der i en forholdsvis ung alder skulle lægge hende i graven. Hun døde den 12. juni 1908 på Diakonissestiftelsen i København af mavekræft, omgivet af mand, børn og børnebørn, knapt 55 år gl.. På hendes bautasten står salmelinierne: "Dejlig er jorden, prægtig er Guds himmel! Skøn er sjælenes pilgrimsgang." ----

Thorvald giftede sig 2^{den} gang d. 17. august 1909 med

THERESE RUDOLPH
1852 - 1934

“Therese Johanne Caroline var født d. 25. april 1852 i København som datter af justitsråd, læge i Grønland, Christian Rudolph og hustru Emilie Noline Bahs.

Therese havde fra sit 17. år opholdt sig, først som lærerinde, senere som plejedatter hos redaktør H.F. Elmquist (54) og hustru i Århus, og var således forbunden med slægten Elmquist og dens traditioner gennem mere end en menneskealder” (citater fra A.G.J Elmquist's stamtavle).

Thorvald har selv sat hende et smukt minde i sine erindringer (se side 40).

-- I sit kirkelige arbejde følte Thorvald sig først især tiltrukket af Indre Mission (Vilh. Beck), men nærmede sig i studieårene den grundtvigske bevægelse; han vendte sig dog også undersøgende mod flere andre religiøse retninger, men forlod ret snart disse, omend ofte med en blivende respekt for deres grundtanker.

Selvom han hen gennem livet fandt, at: “den grundtvigske retning dog er den sundeste og sandeste”, blev det ham stadig vigtigere at virke og arbejde for indbyrdes fordragelighed, respekt og broderskab og *fred* mellem de forskellige kirkelige retninger.

Thorvald, der både var meget familiekær og selskabeligt anlagt, var først og fremmest særdeles flittig i sin præstegering både i selve kirken og i det opsøgende sognearbejde, men derudover påtog han sig i mange år også at holde foredrag langt udenfor sognet, hvilket, især ved vintertid, dengang medførte lange og strabadserende rejser ad dårlige veje, gående eller i åben vogn.

Dette var mere, end hvad hans, fra barndommen noget svagelige, helbred kunne holde til, og allerede i Hørning, men især i Ørre brød hans helbred flere gange alvorligt sammen derved og medførte lange sygelejer - i Ørre overraskedes han endog af et alvorligt udbrud af tuberkulose, som han dog - under Sofies omhygelige pleje - overvandt.

Thorvald følte sig - i sin altid store iver for at forkynde og udbrede den kristne tro - tiltalt af, ja forpligtet til efter bedste evne at “være med fremme i første linie” i næsten alt folkekirkeligt arbejde; han stiftede ungdomsforeninger og holdt bibellæsninger ude i sine sogne og var ofte medstifter af (og meget aktiv i) stedlige præstekonventer - og han engagerede sig stadigt mere i arbejdet med at skrive; han var således gennem en årrække både medudgiver, senere eneudgiver, af “Kirkebladet”, kirkelig medarbejder ved “Nationaltidende” og desuden skrev og fik han udgivet en række bøger.

Han var også aktiv indenfor Santalmissionen, “Stefansforeningen” og Københavns kirkefond. [Stefansforeningen stiftedes 1876 i Århus, opløst 1920; forening til fremme af det kristne barmhjertighedsarbejde, gav stødet til oprettelse af bl.a. de samvirkende menighedsplejer].

Thorvald følte og nød sin egen store spændvidde og arbejdskraft, men da han gennem årene led en del menneskelige skuffelser (bl.a. som følge af andres snæversyn i forhold til hans arbejde), erkendte han, at han i længden ikke magtede de ydre, ofte politiserende konfrontationer. Hans ønske fra barneårene om at blive og være præst udvikledes derfor derhen, at han i de senere år samlede sine kræfter og evner om at prædike og skrive for ganske almindelige mennesker, overalt hvor han fandt forståelse og et behov derfor..

«I vinteren 1908-09 blev Thorvald ramt af årebetændelse, fik et langt sygeleje, men kom sig nogenlunde. Et nyt anfald af samme sygdom tvang ham til i 1913 at søge sin afsked, hvorefter han flyttede til København og levede sine sidste år i travl virksomhed med at assistere forskellige københavnske præster. Som følge af en påtænkt omlægning af sogneforholdene ved Vartov kirke, konstitueredes han i flere år som præst ved denne kirke. I 1916 fik han udgivet sin sidste bog: "Kirkens Enhed".

Årene i København under den første verdenskrig med den upraktiske anden hustru har næppe været lette. -- Thorvald døde d. 19. aug. 1920 pludseligt, efter at han på en spadseretur ud til sin yngre bror Georg [556], på Peder Bangsvej, var blevet uvel på vejen (sprængning af Coronararterien). Han blev begravet på Vestre Kirkegård i København, hvorfra hans og hans anden hustrus kister senere (1946) blev overflyttet til Hvedstrup kirkegård» [notat v. Harald Elmquist (5515) i slægtsarkivet].

Thorvald begyndte 1893- inspireret ved læsningen af sin fars erindringer og med tanke på børnene - på skrift at samle og berette om sine egne oplevelser og erfaringer, og der foreligger fra hans hånd ca. 100 tæt beskrevne foliosider erindringer, der både giver et godt billede af Thorvalds person, tanker og sind og af, under hvilke vilkår en landsby-sognepræst levede og virkede i sidste halvdel af 1800-tallet.

--Da Thorvalds og Sofies store og livskraftige børneflokk på flere måder har vist meget stort slægtssind og bidraget afgørende til Elmquist-samfundets oprettelse og fortsatte liv, er der med henblik på optagelse i vor biografisamling forsøgt udarbejdet et sammendrag af disse erindringer, som (i en elegant håndskrift og i et letflydende, omend ret ordrigt sprog) er bevarede.

Dette sammendrag vil kunne føles mangelfuldt i udvalget og sammensætning af dem, der har haft lejlighed til at læse den originale tekst. Det kan derfor tilrådes dem, der måtte foretrække at "gå til kilden", at henvende sig til slægtssamfundets bestyrelse for enten at låne originalen eller få taget en fotokopi deraf !

(Hans gren af Familien samles endnu (1999) hvert år i december til en mindestund i kirken og på kirkegården med efterfølgende samvær (se biografi 551: "Juletradition i 551-familien").

--000--

Livserindringer af Thorvald Elmquist

- påbegyndte 1893

Gloria in excelsis Deo,
Et in terra pax,
Hominibus bono voluntatis !

..o0o..

(forkortet 1999 v. Kr. Elmquist)

			Side:	Her fødtes:
I:	Barn-dom	1847-66	6	
II:	Student	1866-72	12	
III:	Hørning	1872-76	16	Alfred - Kristian
IV:	Ørre	1876-78	19	Axel
V:	Ry	1878-82	23	Marie - Harald
VI:	Gudum	1882-89	26	Thora - Karen Louise
VII:	Flødstrup	1889-98	32	Asger
VIII:	Nakskov - og senere	1898-1906 → 1920	38	

Teksten er sammensat af (næsten) ordrette citater fra originalen.

Kortere udeladelser er markeret med en lille bølgestreg: "~" lige før den fortsatte tekst..

Nogle længere udeladelser er resumeret - og oplysende bemærkninger samt stamtafle-numre er anført i firkantede parenteser: "[]".

I: Barndom

“Jeg blev født d. 17.de Oktober 1847 i Aarhus i den lille hvide Gård på Mejlgade lige overfor Bangs Oliemølle” - som ældste barn af daværende kaldskapellan ved Frue Kirke, Alfred Hjalmar Elmquist og hustru Georgine, født Nielsen.

Det er så forunderlig dunkelt, hvad jeg kan erindre fra mit barndomshjem, særligt hvad jeg kan erindre om min elskede mor, endskønt jeg var 8¼ år, da hun døde. ~Jeg kan ikke selv forklare mig dette uden af den omstændighed, at jeg gennem hele min barndom levede omtrent lige så meget i mine bedsteforældres hjem på Mejlgade og Guldsmedegade. ~Dog kan jeg mindes hende som den ømme og selvopofrende mor, der med sjælden omhu plejede og passede os børn, der i de første år var meget skrøbelige og sygelige.

Jeg kan erindre hyggelige aftner i vort hjem, når vi børn var i seng og far læste højt for mor af “Hjortens Flugt”~eller sang sine mange sange ved klaveret ~og mors sorg ved hendes far, byfoged Jørgen Niensens, pludselige død i 1853 ~hendes eget sidste sygeleje ~og den tidlige morgen, da far kom ind i børnekammeret, vækkede mig og sagde under tårer: “I nat er din elskede mor død”.

Det forekommer mig - men det er vel kun en indbildning - at jeg utydeligt kan mindes krigsårene 1849-50, da en ung tysk soldat, Wilhelm Pfegelding, der var indkvarteret hos os, således havde forelsket sig i mig, at han spadserede med mig ved stranden, lod mig smide stene i vandet osv. og bad om at jeg, når jeg en gang blev voksen, måtte besøge ham i hans hjem i Rhinprovinsen.

~Som allerede sagt levede jeg som barn meget hos Bedsteforældrene. ~Senere tilkom min onkel, redaktør H. F. Elmquist's og min fars svoger, ritmester Th. Freiesleben's hjem [57] og endelig flyttede i 1856 min så kære og uforglemmelige morbror Harald Nielsen til Århus som lærer ved Borgerskolen.

Navnlig var min bedstefar Elmquist's lige overfor os liggende hjem skuepladsen for mange af vore barnlige lege. Efter min mors død kom vi endog til at bo dér i gården. Her fandt vi på bogtrykkeriet mangan en adspredelse, ligeså i haven ved stranden, hvor vi gik i vandet om sommeren og tidligt lærte at svømme. Min bedstefars hus var et livligt hus. Især mindes jeg familiedagene om søndagen, når vi alle var samlede. Om sommeren kørte vi da gerne til Risskov og drak the på den grønne plads. Om vinteren spillede tante Louise [53], og jeg lå da mange gange ved klaveret og drømte, mens tonerne klang ~og jeg kan mindes den dag, da jeg, 6 år gammel, skulle første gang i skole, hvorledes min mor da gav mig støvler på, og jeg meget benøvet holdt mit indtog i jomfru Feilbergs drengeskole, hvor jeg straks gav mig til at græde, men blev trøstet ved at få et billede at se på.

Mest levende står dog for mig mit 4 måneder lange sygeleje af hoftebetændelse i vinteren 1855-56. Ved at sidde på kolde stene havde jeg pådraget mig denne farlige sygdom, som længe lod mig svæve mellem liv og død, eller i hvert fald med den sørgeligste udsigt for mig til at blive en krøbling. Det var den sidste vinter mor levede. Men Herren hjalp mig atter på fode, og jeg har aldrig sporet nogen meen af denne sygdom, har endog kunnet gå indtil fem mil lange fodture.

Fantasiaen er jo altid udviklet hos børn, men hos mig var den måske mere end sædvanligt tilstede. Allerede som lille dreng sværmede jeg for at være "hest", og jeg kunne leve mig således ind i denne forestilling, at jeg var en hest, at jeg næsten ikke var til at bringe ud deraf.

-I mit 11^e og 12^e år sværmede jeg således for sømandslivet, at jeg absolut ville være søofficer. Jeg kendte alle skibene i Århus havn, samlede på skibslisters og kunne tilbringe hele timer ved havnen.

-I det hele holdt jeg meget af at gå og drømme og fantasere ~og jeg havde ikke videre sans for almindelige drengespredelser, lærte mig således aldrig at løbe på skøjter, ride eller køre, brød mig ikke videre om at danse, spille bold etc. Men ridder- og røverlege tiltalte mig, og når min bror Alfred [553] og jeg kunne få en sådan leg i gang, var det min lyst ret at fantasere mig selv og ham ind i, hvilke gæve kæmper vi var.

- Forøvrigt var jeg tit slem imod min bror Alfred, lige indtil vi blev studenter, og det har ofte angret mig meget.

-Omtrent ved år 1861 skete der et omslag med mig. En hel side af mit væsen, der hidtil havde ligget brak ~brød igennem. Det var begejstringen for at blive Præst.

Jeg kan, Gud ske lov, sige, at jeg fra barndommen af er opvokset i troen. ~Jeg følte som mine søskende, at den alvorlige, dybe og sande kristentro, der levede i min fars hjerte, og som gik gennem hans milde evangeliske forkyndelse, den tro, hvorm han sjældent udtalte sig, var den grundvold, på hvilken livet alene kunne bygges.

Det var egentlig ikke ved min fars forkyndelse, at dette gennembrud skete. Det var Marie Bebudelsesdag 1861 i Århus domkirke, at jeg ved en prædiken af pastor Troels Smith fik denne hidtil ukendte lyst. ~Nu var jeg hver søndag i kirke, undertiden endog flere gange. Med den største iver kastede jeg mig over teologiske skrifter ~og her var min far, i hvis studerekammer jeg næsten bestandig sad og læste, mig en trofast vejleder.

-Alle mine tanker drejede sig nu om at blive præst. ~Jeg drømte om mig selv i den hellige gerning og studerede "Geistlig Stat" og "Stats-kalenderen" til jeg omtrent kunne dem udenad.

-Far var residerende kapellan til Frue kirke og sognepræst til Åby. ~Til Åby kom vi børn jævnlig med fader, når han blev hentet om søndagen i den lille tarvelige bondevogn med en hest.

Umiddelbart efter min mors begravelse rejste han 3-4 uger og tog mig som den ældste med ~og vi opholdt os i længere tid i Højrup præstegård hos fars kære ven og fætter, digteren Valdemar Thisted [61].

Dette blev begyndelsen til en række af sommerejser, som jeg havde megen fornøjelse af. [1857: Randers, Mariager, Ålborg, Nibe, Gunderupgård - 1858: Sorø, Svendborg, Tåsinge, Odense og Skanderborg]. Disse rejser er senere blevet supplerede med rejser og fodture på egen hånd, så at jeg har set mit fødeland på kryds og tværs bedre end de fleste ~og gerne i selskab med den kære onkel Harald Nielsen. [Th.'s morbror, se også biografi for stamtavle nr. 55, side 28]

Denne sjældne morbror og trofaste ven lige fra min og mine søskendes spæde barndomstid, fortjener det kærligste minde hos os alle. ~Han har været uendelig meget for sin elskede afdøde søsters børn. ~Skønt tungsindig af naturen besidder han dog et rigt fond af ægte humor, der gør ham til et af de hyggeligste og elskværdigste mennesker i en familiekreds. Selv har han bestandig været ugift (han er cand. theol. og overlærer ved Århus Borgerskole i c. 30 år), men i vort hjem har han som en trofast ven altid været regnet som en af vore egne. Han besidder fin æstetisk dannelse, grundige historiske kundskaber, udmærkede gaver til at have med børn og unge mennesker at gøre, og bagved alt dette en dyb og alvorlig guds frygt. ~Hvor har han ikke kunnet fantasere og lege med os børn og med vore børn igen, ~hvor fornøjelige var ikke vore spadsereture med ham; hvormeget har han ikke lært og fortalt os. Hvor har vi ikke dyrket Blicher, Holberg og Trap i forening og hvilke morsomme dagbøger har vi ikke i forening med ham forfattet på vore rejser ~og hvor meget har han ikke været for vor kære far i hans sidste år.

I 1855 kom jeg i forberedelsesskole og i 1857 i Århus Latinskole. Jeg har ikke fået noget videre godt indtryk af latinskolelivet. Kun enkelte af lærerne på disse skoler synes mig at have virkelig interesse for deres gerning og kærlighed til eleverne. ~De fleste af lærerne syntes nærmest at tjene for brødets skyld, ~og derfor er der heller ikke den hengivenhed og kærlighed hos eleverne overfor lærerne som f.eks. på højskolerne. Man tænker mest på at gøre spilopper, gå lærerne under øjne, og tonen mellem disciplene er ofte rå og slet. Har man ikke hjemmefra noget at stå imod med, bliver det let til skade at gå en latinskole igennem.

~Min bedste ven fra skoledagene, trofast også indtil denne dag, skønt vore forskellige studier skilte os noget i det udvortes, var Julius Lassen (nu juridisk professor i Kbh.). ~Med ham oprandt for mig og min bror Alfred en herlig tid, nemlig en række herlige sommerferier, tilbragte i Jul. Lassens hjem, Bisgård på Samsø.

Disse lykkelige dage, da det synes mig, at solen altid strålede fra en skyfri himmel, da vi - som Jus.'s søster Gusta engang bemærkede - ikke havde nogen

anden bekymring, end hvorledes vi bedst skulle more os, disse ferier med minderne fra Bisgård, Sannholm, Ørnslund, Tranbjerg, Kolby osv., hvor så mange unge, livsglade mennesker var samlede, står som noget af det skønneste i mine drengeår. I sommerferierne 1861, -62, -63, -64 og -66, i julen -63, -64 og endelig med min hustru i sept. -73 har jeg gæstet det kære Samsø, "Lykkens Ø", som vi kaldte den.

~Vort hjem var efter mors død blevet bestyret af forskellige. I året 1860 kom Johanne Rebekka Jensen, præstedatter fra Houbjerg til os som husbestyrerinde, og med hende indgik far sit andet ægteskab d. 12. marts 1861. Jeg er overbevist om, at hvad der bragte ham til at gifte sig anden gang efter tabet af en så yndig og dyrebar hustru som min mor, var ene og alene hensynet til os børn, som han gerne ville skaffe moderlig omsorg og pleje påny.

Og det skal siges, at vor anden mor har opfattet dette sit vanskelige og betydningsfulde kald med stor samvittighedsfuldhed. ~I de senere år blev hun svagere ~og er nu i en meget skrøbelig tilstand. Det var ofte svært for far i hans sidste år, men med sin ridderlige, noble tænke måde bar han det alt sammen i kærlighed, altid lige hensynsfuld og overbærende imod hende.

~I Houbjerg hyggelige præstegård hos vore nye bedsteforældre åbnede sig et nyt og tiltalende hjem for os i ferierne. Den dejlige natur, de mange sønner og døtre dér i hjemmet, bidrog til også her at skaffe os mangan fornøjelig ferie, og bestandig har Houbjergfamilien fulgt os med deltagelse.

Min åndelige udvikling skred imidlertid fremad. Jeg levede bestandig i fars værelse, læste i hans bøger, som jeg kendte på en prik og talte med ham. D. 4 maj 1862 blev jeg konfirmeret af ham. ~Mere og mere samlede min interesse sig om kirken og præstegerningens hellige sag. ~Men min retning var i hine år temmelig forskellig fra min nuværende ~og var stærkt opfyldt af antipati mod Grundtvigianismen.

~Da kom det sørgelige krigsår 1864. Hvor godt husker jeg ikke begejstringen, da soldaterne drog af sted, de mange nye krigssange, den forfærdelige skuffelse med Dannevirke og den påfølgende sørgelige sommer. Det var en solklar søndag i marts, at de fjendtlige tropper drog ind i Århus. Regiment på regiment, eskadron på eskadron, drog de med blinkende pikkelhuer, glimrende uniformer og klingende spil ind ad Frederiksport, en uoverskuelig række, der syntes aldrig at skulle få ende. Man fik ret en ydmygende følelse af Preussens og Østrigs vældige militærmagt og Danmarks lidenhed.

Vi havde stadig indkvartering i vort hjem på Rosensgade, men midt under krigen blev far, der havde søgt i flere år - og som aldrig, trods sin gode eksamens-karakter og sine udmærkede, men beskedne egenskaber synes at være blevet påskønnet efter fortjeneste - endelig kaldet til sognepræst for Virring og Essenbæk ved Randers.

Hermed begyndte et helt nyt afsnit af vort liv. I efteråret 1864 flyttedes vort hjem derud.

Mit kære Virring - hvor jeg mindes dig med glæde og tak, hvadenten jeg ser dig ved juletid med den hvide sne over markerne, med tørverøgen, der stille løftede sig over den fredelige landsby, med kirken højt på bakken over præstegårdens lade, hvor man kunne se manden stå ovenover ladetaget og ringe, med hygge og fred, og den gamle præstegårds stuer, hvor onkel Harald sad og læste Trap, mens vi andre fornøjede os på hver vor måde - eller i den varme sommer, når solen strålede over moserne og de grønne enge ved fjorden, over de nye plantninger i Langhaven, som det var den kære fars glæde at opelske.

~I 26 år var du vort kære og lykkelige hjem, hvortil vi altid droges hen, selv efter at vi havde fået vore egne hjem. ~Er der noget sted på jorden, hvor jeg føler mig "hjemlig" til mode, da er det på Virring- og Hørning-egnen, hvor mit hjem var i ungdomsårene, og hvor jeg selv fik mit første hjem, hvor jeg fandt min elskede hustru og hendes kære forældre. Århus er blevet mig for stor og fremmed i tidens løb. -

~Jeg husker godt, med hvilken begejstring min bror A. og jeg så Virring første gang i sommeren 1864. Vi havde *vandret* hele vejen (5 mil) fra Århus dertil og på vejen gæstet Boecks i Hornslet. Hvilken glæde, når vi skulle fra Århus i ferierne, hjem til Virring, og så godt som altid var den kære onkel Harald den faste feriegæst.

~Siden så vi det gamle stuehus i 1872 blive ombyttet med et nyt; -tiderne omskiftedes, men selv blev vi ved med at være knyttet sammen.

~Vort [A. og mit] opholdssted i Århus blev imidlertid først en kort tid onkel Harald E.[54]'s og tante Karens hjem, senere bedstefars. Min bedstemor var død 1862; min gamle bedstefar, der endnu indtil 1867 redigerede "Aarhus Stiftstidende", boede i den gamle gård med tanterne Louise [53] og Caroline [Louises plejesøster] samt min kusine Laura Krabbe [5214]. Her fik Alfred og jeg et godt hjem. Mere stille var der blevet efter bedstemors død, men hyggeligt og godt var der, især når om vinteraftener tante Louise spillede i mellemstuen (hun spillede dejligt), bedstefar arbejdede i kontoret, hjulene surrede ovre fra trykkeriet, Bangs oliemølle klappede, og den trofaste tante Line [Caroline] sad derude i spisekammeret og sørgede for de mange munde, skønt selv krumbøjet af gigt. Hyggeligt var der også på vore to små værelser ud til gården og i den lille have med altanen ud mod havet.

De sidste to år, jeg tilbragte i Århus skole var i mange måder de bedste og fornøjeligste af dem alle. Det fædrelandssind og den begejstring for at rejse det sønderflængede Danmark til nyt liv, som efter krigen 1864 kom til syne alle vegne, strakte også sine virkninger til latinskolens elever. Såkaldte "æstetiske" foreninger kom i gang de fleste steder med foredrag, oplæsning af digterværker osv. I Århus stiftede vi således foreningen "Heimdal", hvoraf vi havde meget fornøjelse. ~Vi havde mange fornøjelige lørdag aftener i vort lokale på Latinskolens loft, spillede

dér komedie, holdt sold osv. Foreningen fremmede også et udmærket kammeratliv mellem alle os disciple i skolens øverste klasser. ~ Vi udgav en avis: "Gjallerhornet", og i 1863 optrådte jeg som forfatter (anonym) med en lille kritik i Stiftstidende af den dårlige kirkesang i Frue kirke, til megen forbitrelse for den gamle alterdegn Kahr, der absolut ville vide forfatterens navn.

Afskillige småsange har jeg også skrevet, ~ mest muntre viser ~ men jeg følte snart, at den bundne stil ikke er mit domæne.

~I sommeren 1865 drog flere af mine bedste venner til København som studenter. Det år, der nu fulgte, det sidste af min skoletid, blev i mange måder vemodigt og alvorligt, men desto rigere på åndelig udvikling og vækst.

I september 1865 blev jeg, der altid havde været mager og bleg, angrebet af en hårdnakket bronchitis, der varede flere måneder og afmagrede mig end mere. Lægen forordnede, at jeg skulle "drive", og skønt jeg jo i dette mit sidste skoleår havde meget arbejde med at forberede mig til artium, måtte jeg lade læsningen hvile og i det sted "spadsere", drikke sodavand og mælk etc. Det var et dejligt efterår ~ med lange ensomme ture i Ris- og Marselisborg skove, hvor det brogede løv skinnede i den endnu varme sols stråler, ~ men vemod var der over mig, thi jeg vidste jo ikke om jeg fik lov at blive student med de andre.

-- Men midt under denne vemodsfulde tid opgik der er stort lys for mig. Nye indblik åbnede sig for mig ind i Guds rige, så dette år måske har været et af dem, der har haft allerstørst betydning for mig. Hidindtil havde jeg været kristelig vakt, men egentlig ikke kirkelig. Kristenlivet var for mig mere et enkeltmandsliv end et samfundsliv. Jeg levede i daglig bøn og var glad ved at gå i kirke; med håb og lyse drømme så jeg frem mod præstegerningen. Men jeg manglede endnu aldeles klarhed og fasthed i min kristendom, det meste var følelse og fantasi, og alt fra grundtvigsk side var jeg fremmed for.

~Den mand, som havde ærinde til mig ~var Indre Missions nuværende leder, pastor Vilhelm Beck. Det var d. 17 november 1865, på en solklar og mild efterårsdag, at jeg i Århus domkirke første gang så og hørte den ~dengang unge kapellan, ganske anderledes frisk og tiltalende end senere. ~Hvilken smeltende klang var der ikke i hans røst, hvilket stråleglimt i hans øje ~lignende en præstes kikkelse fra Kingos tid. [han talte over Mt.25, 31-46].

Et mægtigt lys opgik for mig over Herrens *sakramenter*. Livet i Guds *menighed*, de Helliges samfund, fik betydning for mig som aldrig før. *Bekendelsen* begyndte at bryde frem. Navnlig var det *dåben* og dens nåde, der blev levende for mig.

En tanke, der allerede tidligere havde været oppe hos mig, var tanken om at blive missionær. ~Senere så jeg dog, at missionærgerningen ikke var mit kald.

Men i dette sidste år i Århus levede jeg meget med i forsamlingslivet indenfor vækkelseskrede og sluttede mig i det hele til vækkelsen af indre missions farve.

Jeg var imidlertid blevet raskere, og i den varme sommer 1866 tog jeg artium med bedste karakter og var nu student.

II: Student

Da jeg i året 1886 blev student, havde jeg ingensinde før set København. Nu skulle den være mit opholdssted i 6 år. Det var en aften i begyndelsen af september, at jeg kørte ind på Københavns banegård. Far var kommet dertil nogle dage i forvejen; jeg havde nemlig gjort en afstikker om ad Samsø. Jeg så ham dog først næste morgen i hotel "Danmark", men modtoges på banegården af min gamle skolekammerat M. Sørensen og stud med. Karl Nommels. Hos sidstnævntes mor, enkefru N. på Nørrebro, hvor også S. boede, skulle jeg nemlig være pensionær.

København gør jo et glimrende indtryk på den, der kommer om aftenen ad jernbanen, med sine mange strålende lys, sine klingrende sporvogne og Tivoli lige overfor banegården. Jeg blev da også imponeret - men særligt indtryk gjorde det på mig, da jeg gik over dæmningen ved søerne, og S. pegede på en lygterække langt borte i det fjerne med de ord: "Derude bor den store docent!" Det var professor Rasmus Nielsen; han mente, en mand, der den gang havde et stort navn blandt de unge studenter

-Hos fru Nommels fandt jeg et rart og hyggeligt hjem; hun og hendes børn har siden den tid bestandig været blandt vore kære og trofaste venner.

-Også jeg blev snart begejstret for R. Nielsen, hvis glimrende veltalenhed ikke kunne andet end rive hen - men det hele var blot glimrende sæbebobler.

I studenterlivet har jeg aldrig levet videre med. -Jeg var vel en tid medlem af Studenterforeningen, men fandt kun liden smag i hele ånden og tonen. - Hele min interesse var rettet på det kirkelige, var et års tid med til alle kristelige møder, besøgte de forskellige kirker, men havde min stadige plads om søndagen i Johanneskirken. -Trods den stærke religiøse retning i mit liv og væsen, var jeg dog slet ikke pietistisk; jeg kunne prægtigt være glad og munter. -Man siger, at "Karret vil smage længst af, hvad der først kom i det", og det er sandt, at hvordan end min udvikling senere er blevet, har det altid kunnet spores hos mig, at jeg har gået i skole hos Beck og den indre mission

Blandt de familier, jeg kom til i København, må nævnes mine egne slægtninge [m.fl.]; -jeg kom gerne disse steder på visit om formiddagen, og stundom tilbragte jeg en aften dér.

Nok så meget udbytte havde jeg af kammerat- og vennelivet. En ny og kær ven fik jeg i Henrik Haar (senere præst i Søllinge på Fyn) -han var dengang et glad og frejdigt menneske, der efterhånden ligesom jeg kom over i den grundtvigske retning. Senere knækkede sygdom for en stor del hans frejdige livsmod, men desto mere modnedes han i den skønneste ydmyghed og tålmod.

-Hans Rosendahl, en præstesøn fra Urlev ved Horsens, blev mig ikke mindre kær. -Han var et forunderligt varmt og stærkt bevæget hjertemenneske. Hjertet brændte i ham efter at udrette noget for Herrens sag, og han og jeg enedes da om at udbede os lov til at holde småforsamlinger for de gamle på Almindelig Hospital. - I 1868 blev han forlovet med en datter af Fr. Barfod, der optog ham i sit hus som en søn, men samme år blev Rosendahl, der længe havde været brystsvag, syg af tyfus og døde. Velsignet være hans minde!

Med Julius Lassen vedblev jeg at pleje venskabet. Gennem ham kom jeg også i bekendtskab med den udmærkede maler Carl Thomsen, som dog senere er blevet borte for mig.

-Julen 1966-67 tilbragte jeg -hos min onkel, Valdemar Thisted i Tømmerup ved Kalundborg, -der altid har været mig en sympatetisk skikkelse, hans yndige hustru ikke mindre. Han havde lige skrevet "Breve fra Helvede"; -den af hans bøger, jeg holder mest af, er dog "Præstekald".

Mit helbred var forøvrigt ikke godt i mit første studieår. Ofte led jeg af brystdårighed og hoste, men efterhånden blev det bedre. I sommeren 1867 tog jeg Philosophicum med bedste karakter.

-Så drog jeg da hjem til Virring og tilbragte sommerferien, var bl.a. i Houlbjerg, men mest betydningsfuldt blev dog det besøg, som jeg endelig opnåede at aflægge hos Vilh. Beck i Ørum, 4 mil fra Virring. Beck var fornøjelig i det daglige liv -jeg har dog altid hos ham fundet for meget "brandert-" og vittigheds-mageri.

-Men her traf jeg Jens M. Andersen, en vendelbo, et udmærket begavet menneske både fra åndens og hjertets side -han var af den grundtvigske retning -ved samtalerne med ham gik den grundtvigske anskuelses skønne og rige lys op for mig.

..Nu gik min vej til Vartov kirke, hvor Grundtvig netop den gang efter sin sygdom havde begyndt at prædike igen, -og hvor menighedssangen og samfundslivet fængslede og løftede mig, -jeg følte mer og mer, hvilken ganske anderledes klarhed og forståelse af såvel kristenlivet som menneskelivet den grundtvigske oplysning bød mig fremfor Indre Mission.

Nu oprandt den livligste og åndeligt rigeste del af mit studenterliv.

[Th. fortæller her begejstret om personkredsen i "Vennelaget", en snæver diskussionsforening (som han selv var med til at oprette) med foredrag og ("ved de dampende tobakspiber") lange samtaler om mellemværendet mellem den grundtvigske retning og Indre Mission, "men den tone, som gik igennem det hele, var egentlig langt snarere ønsket om disse retningers indbyrdes venlige forhold end deres indbyrdes modsætning.." - samt med sommerlige skovture til Rungsted og til Lyngby, "hvor vi hørte den udmærkede P. Rørdam" osv.].

Julen 1867-68 blev såre betydningsfuld for mig. Allerede i flere år havde jeg i ferierne hjemme i Virring haft et tilholdsted hos lærer Rings lige overfor præstegården. Jeg var der næsten daglig, spillede skak, passiarede osv. Men der

var også noget andet, som drog mig. Allerede den første gang jeg kom hos Rings, havde den ukonfirmerede datter Sofie gjort et dybt indtryk på mig ved sit yndige ansigt, og jeg glemte hende ikke siden. ~Nu var hun konfirmeret; jeg så, at hun kunne blive en udmærket præstekone; jeg troede også at mærke, at hun holdt af mig. Til sidst kunne jeg ikke være i uvished længere. Efter inderlig bøn og rådførelse med Gud, måtte jeg have vished, om hun ville være min brud, og d. 17. jan. 1868 blev vi forlovede ved hendes lille søster Alfridas vugge i Virring skole.

~Unge var vi, da vi gav hinanden vort ja, vel egentlig alt for unge. Men Herren føjede det så underligt dejligt for os, at vi voksede sammen mer og mer, mens tiderne gik! Tak for al din trofasthed og kærlighed !

~Både mine forældre og svigerforældre var meget glade ved vor forlovelse. Men nu skulle jeg over til København og læse på kraft. ~Det gik imidlertid småt nok med læsningen det første år. Men en stor velsignelse var det for mig så tidligt at have fundet min brud. ~I ferierne var jeg bestandig hjemme i Virring hos mine forældre og min forlovede, hvis far i 1868 blev forflyttet til Høring lærerembede, nær ved Virring, hvor jeg altså nu også fik et hjem.

Min bedstefar, A.F. Elmquist, som tillige med tanterne Louise og Caroline samt min kusine Laura Krabbe, i 1867 var flyttet til den lille smukke ejendom "Helenesminde" på Bülowsvej [i København], døde dér i oktober 1868, og da tanterne gerne ville have mig til at bo hos sig, flyttede jeg til "Helenesminde" samme efterår. Her var hyggeligt, roligt og rart at være. Gamle minder lavede op, når tante Louise spillede og vi talte om Århus og de hensvundne dage. Om formiddagen ved kaffebordet havde vi gerne besøg af tanternes konsulent og ven, ritmester Bruhn, og om søndagen kom tante Emma [51] med sine sønner, Vogelsangs [8], Chr. Arboe [522] og andre.

Just lige efter min indflytning på Helenesminde hørte jeg på Allehelgensdag i Vor Frelsers Kirke for første gang biskop P.Chr. Kierkegaard prædike, en mægtig prædiken om udviklingslivet i kristenlivet, der gjorde dybt indtryk på mig. Denne prædiken i forbindelse med det noget afsides sted, hvor jeg nu boede, samt den omstændighed, at jeg nu var forlovet og måtte arbejde med kraft, bidrog i forening til at give mig smag for det stille, rolige hjemmeliv. ~En gang imellem var jeg dog i det Kgl. Teater.

~Særlig tilbagetrukket blev mit liv, da min bror Alfred kom til Helenesminde, og jeg i jan. 1870 flyttede ind i nabohuset hos en muremester Flindt, mens jeg dog vedblev at gå ind på Helenesminde til måltiderne. Her levede jeg ret et herligt "stilleben", regelmæssigt og hyggeligt i mit store lyse værelse ud imod Helenesmindes have og Landbohøjskolen. Ingen uden den, der har studeret, kender denne ejendommelige hygge i det stille studerekammer..

Særligt om aftenen, når gardinerne er rullede ned, når lampen lyser i det lune kammer, piben er tændt og bogen eller pennen taget frem, - hvor kan man da leve dejligt i tankens og studeringernes stille rige, mens man lader verden gå sin skæve

gang derudenfor! ~ Det har været og er endnu en fristelse for mangen præst, hvem studerekamrets fred og ro er blevet så kær, at han kun altfor nødtigt ombytter den med livet og virksomheden for Guds rige derude i menneskelivets brogede vrimmel.

~ For mig har der altid været en underlig skiften mellem lysten til det stille liv og lysten til deltagelse i det brogede liv udenfor. ~ Min hurtige opfattelsesevne, min livlighed, min lethed i at tale osv., vel også nogen forfængelighed, har bragt mig til undertiden at kaste mig ind i mangt og meget, ~ men atter og atter er der efter en sådan tid fulgt et tilbageslag, og jeg tror at et i det mindste til en vis grad stille og tilbagetrukkent liv både passer mig bedst og er det gavnlige for en virkelig livsudvikling.

Det var dejlige fredelige dage, jeg levede i de sidste 2½ år af min studentertid. Mine opmuntringer var at modtage breve fra min brud og skrive lange epistler på 16-20 sider til hende igen. Iøvrigt var jeg flittig og læste foruden examensfagene meget uden om, således f.ex. Thomas a Kempis.

~ I ferierne var jeg som sagt i Virring og Hørning hos min elskede Sofie, med hvem jeg voksede mere og mere sammen. Sofie besøgte mig og Helenesminde i sommeren 1869, kort før hun blev angrebet af en hoftebetændelse, hvoraf hun i mange år havde mén, men som hun dog, Gud ske Lov, senere aldeles forvandt.

~ Den sidste tid i København blev mig imidlertid en streng kampens og anfægtelsens tid. ~ Allerede siden 1870 havde jeg følt mig stærkt hendragen til den romersk-katolske gudstjeneste. Dens tilsyneladende præg af højtidsfuld tilbedelse, dens kirkepragt og imponerende ærværdighed, i forening med den dybe, ædle mystik, jeg lærte at kende hos Thomas a Kempis, udøvede en stærk indflydelse på min fantasirige natur, og jeg besøgte jævnlig messen i St. Ansgarkirken i Bredgade. Denne påvirkning var dog ikke af nogen dyberegående art; den romersk-katolske lære kunne jeg aldrig forsones mig med.

Desto mere fik en anden åndelig bevægelse at betyde for mit liv. Det var Irvingianismen. De alvorlige begivenheder i Frankrig ved kommunens opstand 1871 og de dermed følgende blodige rædselsgerninger, socialismens indtrængen i vort fædreland og den omstændighed, at jeg samtidig fik fat i Charles Bøhms bog: "Lys og Skygge", vakte min opmærksomhed for et stykke af den kristelige åbenbaring, som jeg hidtil havde kendt altfor lidt til, læren nemlig om de sidste tider og Herrens genkomst.

Jeg søgte Irvingianismens kirke i Lille Kongensgade. ~ Denne gudstjeneste var netop noget for mig. Havde jeg den gang kendt den engelsk-biskoppelige kirkes langt smukkere og langt sundere kulturform, således som Høj Kirkens mænd havde sat den i stil, havde jeg vel ikke følt mig så stærkt hendragen til Irvingianismen.. Men den engelske gudstjeneste i København var den gang såre tarvelig, gammel-dags og lidet opbyggelig...

~ Hvilken kamp opstod nu ikke i min sjæl. ~ Hvad ville det blive til, hvis jeg måtte opgive håbet om præstestilling i folkekirken? Mon Sofie kunne følge mig?

-Hvor jeg bad og kæmpede i hine dage! ~Jeg søgte klarhed hos mange, ~men det hjalp kun lidt.

~Det var dobbelt svært under disse åndelige kampe at skulle læse til examen. Og midt under det hele kom til ove rflod en meget indtrængende opfordring til mig fra Vilh. Birkedal om at blive hans kapellan ved Ryslinge valgmenighed efter min examen. Det var mig umuligt at sige ja hertil...

~Min irvingianske anfægtelser holdt længe ved ~endog i de første år efter at jeg var blevet præst ~men nu har jeg forlængst indset, hvilket sværmeri det hele er, og udbyttet af min granskning nedlagde jeg i to små bøger: [1875 om Irvingianismen og 1882: " Vejledning for lægfolk om ret forståelse af de sidste ting.]

Så tog jeg da ved Guds nådige hjælp den teologiske embedsexamen d. 17. juni 1872 med karakteren: Laudabilis.

III: Hørning

Nu var jeg altså teologisk kandidat. Sikkert kunne mit Laud have åbnet mig adgang til en karriere i København. ~Jeg var imidlertid forlovet, længtes efter min brud og efter en kapellanplads i det kære, hjemlige Jylland. ~Og kapellanpladsen lå der alt, ventende på mig, ja i grunden var der hele to tilbud, begge på Randers-egnen. ~Det ene af dem var et tilbud, som navnlig mine svigerforældre tilskyndede mig til at modtage. Det var fra pastor Gjølbye i Årslev og Hørning, nabo-pastorat til Vurring.

~Ihvorvel jeg nok ville have haft godt af at vente lidt og bruge min kandidattid til friere studier og rejser, længtes jeg for meget efter præstegerningen og jeg modtog derfor kapellanpladsen i Årslev og Hørning samme sommer. Der ville imidlertid hengå et halvt års tid, inden jeg kunne blive ordineret.

~Den 18. dec. oprandt min ordinationsdag i Århus dejlige domkirke, hvor jeg var døbt og hvor min far var ordineret. ~Det var en dejlig dag. Tåren brændte på kind af taknemmelighed og glæde overfor Herren. ~Om morgenen havde jeg været ved mors grav, og mange rige minder strømmede i denne stund ind på mig...

På 2. juledag blev jeg indsat i min kapellangerning. Da jeg i præstekjole og krave kom til Hørning kirke, mens klokkerne ringede sammen, mødte den gamle Johan Hornbæk mig, en af de skønneste bondeskikkelser, jeg har set, med et ærbødigt: "Goddag Hr. pastor Elmquist!", og samme dag forrettede jeg første gang den hellige dåb og søndagen efter første gang den hellige nadver (for min brud, mine svigerforældre og andre) i Hørning kirke.

Mit hjem blev foreløbig Årslev præstegård. Sognepræsten var en alvorlig, stille og elskværdig mand ~som jeg kom til at ære og elske for hans dybe kristelige alvor og liberale stilling overfor mig, den yngre. Han prædikede endnu af og til og besøgede væsentligt sjælesørgergerningen i Årslev, så at jeg nærmest havde med Hørning at gøre.

~Min første præstegerning var i mange måder brydsom nok. Dette havde sin grund i min forgænger, B.C. Henriksen, som kun ugerne på grund af svaghed havde opgivet sin stilling, men vedblev at bo i Hørning med sin mor og sine søstre. Han var en ganske forunderlig fremtoning. Filosofisk begavet havde han alle dage levet et fuldstændigt eneboerliv, kun fordybet i studiet af Grundtvig ~og havde ved sine filosofisk-mystiske prædikener fuldstændig imponeret og bjergtaget den lille grundtvigske kreds. ~Jeg ville gerne i lag med ham og grundtvigianerne dér, men stødte på en fast og uovervindelig modstand.

Jeg havde dog også adskillig glæde af min gerning. Kirkerne var godt besøgte, mine bibellæsninger i Hørning skole endog overfyldte, og snart fik jeg også en lille beskeden vennekreds.

~Jeg har aldrig lidt af nogen benovelse ved at skulle prædike, men heri lå også en fristelse, navnlig i mine første år. Jeg lagde altfor stor vægt på en ydre ordpragt og flydende diktion, ~men som den unge og temmelig lidt erfarne mand kunne jeg naturligvis ikke lægge et i lødighed tilsvarende indhold ind i formen. ~Efterhånden som jeg kom frem i livet, blev prædikerne jo også mere og mere selvoplevede og indholdsrige. Min styrke har altid været livlighed, hjertelighed, jævnhed og klarhed, men at bringe ny eller dybsindige tanker er ikke faldet i min lod, og min forkyndelse har aldrig fremkaldt nogen *større* vækkelse i de mig betroede menigheder.

Tiden nærmede sig nu, da jeg kunne håbe at få et eget hjem for mig og min brud. Et lille hus med have umiddelbart lige overfor mine svigerforældre blev købt og indrettet til kapellanbolig.

~D. 7de august 1873 stod så dagen for Sofies og mit bryllup. Det var en dejlig dag. I en lang skare vandrede vi til kirke, far viede os, og ved festmåltidet i den store, lyse og blomstersmykkede skolestue blev en bryllupssang af min kære ven, Julius Lassen afsunget.

Så var nu altså min elskede Sofie min hustru, og med glæde og håb flyttede vi ind i vort lille hjem. Det var en velsignet tid. Jeg syntes, at jeg var Vor Herre langt nærmere end ellers i disse dage, et vidnesbyrd om, hvorledes den store glæde, ligesom den store sorg, formår at bringe hjertets dybeste strenge til at klinge. ~Hvor hyggelige var ikke vore aftener i den lille dagligstue. ~Og hvor lykkelig følte jeg mig ikke i mit studereværelse, fri for den trykkende examenslæsning og med Sofie bestandig i min nærhed. ~Søndag aftenerne var vi gerne ovre hos mine svigerforældre eller i Årslev præstegård. Hyppigt var vi naturligvis i Virring og hos de kære Vaters i Øster Alling, hvor Sofie havde været i huset det sidste år før brylluppet ~og vi kom også en del ud til bønderne

Allerrigest blev glæden, da d. 21de maj 1874 vort første barn blev født. Det var en kampens, bønnens og tårernes dag, men aldrig har jeg været så glad, som da på hin dejlige forårsdag al nød var vel overstået og vi holdt en lille velskabt dreng i vore arme, som vi kunne kalde vor egen Alfred, opkaldt efter min far.

Egentlig havde jeg temmelig lidt at bestille i Hørning. Egentlig videnskabelige sysler har aldrig ligget for mig, og jeg var endnu ikke dengang begyndt på at optræde som kristelig populær forfatter. ~Jeg var en ret flittig deltager i Randers præstekonvent, hvor jeg med glæde mindes daværende pastor D. Pontoppidan ~og hans søn, den senere så bekendte Morten Pontoppidan, kom undertiden til os i Hørning.

[T. søger et par embeder på Randersregnen, hvor han helst vil være] ~og da tilmed kapellanlønnen havde ondt ved at slå til, især efter at vor anden søn, Kristian var blevet født, vedblev jeg at søge. ~Havde kun ikke dette Henriksenske vrøvl været!

~Den sidste vinter i Hørning blev i visse måder skæbnesvanger for mig. Da skete det en aften i januar 1876, da jeg havde været gående over til Virring, at jeg ved hjemkomsten fik en blodspytning, ~og dog, - mærkværdigt nok - vi agtede det ikke videre. Tre dage senere holdt jeg aftenmøde i Hørning, prædikede næste søndag, og tog til Randers, gik i sne til Virring osv. Det var i sandhed et voveligt spil, men - det gik godt på det nær, at jeg længe havde en tør hoste og min magerhed tiltog yderligere.

D. 24de juli 1876 blev jeg (28¾ år gammel) så kaldet til sognepræst for Ørre og Sinding menigheder i Ribe stift, mellem Holstebro og Herning. Det var rigtignok et såre afsides sted, jeg nu skulle virke på, tilmed i et barsk klima og et besværligt embede. ~men ofte må man sande det ord, at "Herren er dårerens formynder". ~Det gik dog meget bedre, end man skulle have tænkt, og mit ophold i Ørre står endnu den dag i dag som en god og velsignet erindring for mig.

~Min indsættelse blev fastsat til 8. okt, ~men samme høst blev jeg angrebet af en meget ubehaglig strubekatarrh, der en tid lang aldeles berøvede mig stemmen. Flere gange måtte min bror Alfred, der nu var cand. theol., prædike for mig. ~Lidt bedre blev det dog, og på 15de søndag efter Trin. holdt jeg min afskedsprædiken, en vemodig dag, dog ikke uden velsignede vidnesbyrd om den kærlighed, jeg havde vundet i den lille vennekreds, der havde sluttet sig om mig i Hørning. En kone (Sidsel Dyrholm) sendte således min hustru og mig et lille kærligt og velment digt til afsked. Det var for os, som om vi først nu skulle til at drage ud i den vide verden. Hidtil havde vi jo været ligesom under forældrenes vinger; nu skulle vi til at prøve livet på egen hånd.

Ligger fuglen i ægget stum en tid,
Den dog drømmer om sang og vinger.
Snævert er ægget, men verden vid -
Og med sang sig fuglen udsvinger.

IV: Ørre

Hvor godt husker jeg ikke hin tidlige morgen sidst i september, da jeg stod rede til at drage fra Hørning for at følge med alt vort tøj til Ørre, hvor jeg i forening med en snedker skulle se at få det opstillet, til Sofie kom med børnene. "Farvel, kære Thorvald!", sagde min svigermor, denne vor trofaste, næsten uundværlige støtte i vore første ægteskabsår, da jeg tog hende om halsen og kyssede hende, og så gik det afsted ud i verden.

Jeg ser endnu det lange vogntog med alle vore sager svinge ind på Randers banegård, og så rejste jeg da afsted langt ud mod "det fjerne Vesten". 8 dage senere kom kære Sofie med vore to smådreng, ledsaget af svigerfar, men hun græd, da hun så den gamle dårlige præstegård¹, som vi skulle bo i. Det faldt altsammen mindre glædeligt ud.

Alligevel skulle Ørre blive os et sted, hvortil vi i en kort tid blev knyttede med stærke kærlighedens bånd.

Det var rigtignok en simpel præstegård. Til overflod var en del af udhusene brændt samme sommer ved lynnedslag. Men der var en vidunderlig dejlig, kæmpestor have, berømt i mange miles omkreds, og dertil rare og livlige kirkelige forhold. ~Men hvilken frigørelse var det dog ikke nu at føle sig selvstændig i sin virksomhed, og det tilmed på en egn, hvor præsten og hans gerning betragtedes med stor ærbødighed. Der var en lille grundtvigsk kreds, som selvfølgelig blev min bedste støtte. Enkelte andre var mest påvirkede af indre mission, men størsteparten af beboerne var barnligt fromme mennesker uden partifarve, men med ikke ringe kirkelig sans. Kirken, især i Ørre, var bestandig fuld, og til forsamlinger mødte bestandig en stor mængde

¹ "Præstegården var en gammel hvidkalket bindingsværksbygning med stråtaget hængende ned over døre og vinduer, og så smal, at der vanskeligt kunne være 2 stuer ved siden af hinanden. Fra gangen kom man ind til kontoret og derfra op i arkivet; over døren derind var boghylden med de gamle bøger, og her vandrede spøgelse. (Fars eftermand, der ikke forud var underrettet, hørte det også). Fra gangen kom man ret frem til have- og spisestuen og derfra til højre ind i stortuen - og videre til et gæsteværelse, mens soveværelset lå tv. for havestuen.

Haven var stor og fuld af store træer, en sjældenhed på egnen, men præstegården lå også i lavningen ved åen, et stykke fra kirkebyen, hvis lille kullede kirke man så fra "Ålelysthuset". Der var et vældigt lindelysthus og parktilplantning, ud til begge sider som læ. Ude i parken, til højre for have-døren, var caprifolielysthuset, og gik man videre ud mod åen, der afgrænsede haven, kom man i hjørnet ned til Åbrinken til Ålelysthuset, der lignede en negerhytte, og som var af træ, beklædt med strå. - Lige uden for havedøren en bladgruppe og mange blomster - og rundt om det hele - milevidt - heden

(citaf af brev (1924 ?) fra sønnen Alfred [5511] til søsteren Karen Louise E. [5517]).

Hertil kom, at folk sluttede sig til os med stor hengivenhed og trofasthed. -Der var et par flinke yngre lærere af grundtvigsk retning. ..

-Blandt andre venner nævner jeg vor gamle trofaste Abelone, som nu i en halv menneskealder har været knyttet til os ved et fast hjertebånd, og som i sin svage og hjælpeløse tilstand ofte i lange tider har fundet et hjem i vort hus.

Hver søndagften var gerne mange venner forsamlede hos os, og vi sang da og samtalede med hverandre.

I begyndelsen gjorde min hals det såre vanskeligt at holde ud ved disse søndagssammenkomster, men efter en rejse til en halsspecialist i København i nov. 1876 blev det bedre med mig. En gang månedlig tog jeg ud til Simmelkær, det yderste af det 3 mil lange pastorat og holdt bibellæsning i skolen for en talrig kreds. I det hele var jeg hjertelig glad for min gerning.

I Ørre brugtes Kingos salmebog, en ganske ejendommelig levning fra fortids dage. Jeg har senere fortrudt, at jeg tog mig for at få denne ærværdige bog, der gav gudstjenesten en ganske egen og interessant kolorit, ombyttet med Roskilde Konvents salmebog, thi da jeg ikke fik tillægget til denne indført, var ikke meget vundet.

På de månedlige bibellæsningsture til Simmelkær, som var hele rejser, var gerne Abelone og lærer Jensen med. Når vi da kørte hjem om aftenen over de stille heder, mens fuldmånen stod på himlen, sang vi gerne mange smukke sange, og ingensinde er hjemmet forekommet mig så kært og hyggeligt, som når min simple præstegård dukkede frem over de store flader med sin store have og lyset glitrende fra ruderne. Jeg har en stor forkærlighed for Jyllands flade, vidtstrakte hedesletter.-

[Th. fortæller nu om besøg hos de sympatiske nabopræster i Vildbjerg (Krag) og Gellerup (Tuch) sogne - hvortil der var 2½ mil, så det gerne tog en hel dag - "men sligt regnes ikke på disse egne" - og i sidstnævnte sogn med besøg på]..

-den lille Hammerum højskole med Rasmus Nielsen som forstander. Her var jeg ret i mit es ved de årlige vennemøder, når Tuch, Rønne og jeg talte i fællesskab.- og hvilken glæde det var for mig, der i Hørning havde været den oversete og ringeagtede fra grundtvigsk side, her at blive modtaget med sang og dannebrogsflag.

- Pietismen havde endnu ikke dengang, således som senere, bjergetaget folket.

-Gerningen var i mange måder besværlig. På disse egne bliver præsten hentet meget hyppigt ud til beretninger, ofte endog om natten. Jeg erindrer et par meget kolde natteture ud til Simmelkær, da jeg ganske som en læge, måtte op af den varme seng og på en stiv vogn 1½ mil ud i heden.

Dejligt var der om sommeren i den store, skovlignende have, som dog havde en vis farlighed (men også en skønhed) ved en stor å, der løb forbi den. Her var engang druknet en lille pige, datter af en af de tidligere præster, og denne havde i sorgen herover skrevet med en diamant på en af ruderne: "Felix, qvem faciunt aliena pericula cautum!", dvs.: Lykkelig den, hvem andres ulykke gør forsigtig!

Vor lille Kristian var engang faldet i den samme å, men blev bevaret ved Guds underlige forsorg og nåde.

Hyggelige var dog også vinteraftnerne, når børnene var i seng, og Sofie, Ida Nommels (der var hos os et år) og jeg læste højt i spisestuen, tit under megen moro og løjer.

En sælsom episode skal jeg her berøre. Det var en "spøgelseshistorie", vi oplevede i den gamle præstegård, tunge, hemmelighedsfulde trin gennem huset ved aftenstid med døres åbning og lukning. Vi vågede en hel nat for at få klarhed i sagen, men forgæves, og en tid lang truede denne uhyggelige historie med rent at forstyrre vor fred, men omsider syntes dog de mystiske foreteelser at tabe sig. [se fodnoten s. 19]

~Forpagterforholdene i Ørre var ikke rare. Forpagteren, som jeg havde arvet efter min formand, var en tvær, gnaven og dertil uærlig person, af hvem jeg havde megen fortræd og ubehagelighed, så meget mere som han boede i selve præstegården.

Trods det glædelige ved gemingen i Ørre, længtes jeg dog jævnligt efter Østkysten og tænkte på om nogle år at søge tilbage dertil, men ikke havde jeg dog troet, at min tid i Ørre skulle blive så kort, som den blev.

Lillejuleaften 1877 havde jeg forkølet mig ved en aftenvandring i de store enge for at lede efter vore gæs. Den næste aften ved juletræet var jeg hæs ~og da julemorgen oprandt kunne jeg ikke sige et ord og måtte begge juledage sidde og se folk strømme til kirke, uden at jeg kunne være med. Imidlertid kom jeg mig nogenlunde igen, men beholdt en kort tør hoste og var i det hele taget meget mager og afkræftet ~Jeg begyndte atter min gerning, lidet anende, hvad det ny år 1878 skulle bringe mig

En aften kom jeg hjem fra en streng tur, aldeles udmattet og sammensunken. Jeg havde haft en bibellæsning i Simmelkær og var derfra blevet hentet ud til en berettelse langt ude i heden. Fra køreturen på stiv vogn i isnende kulde kom jeg ind i en ophedet stue og måtte stå bøjet over en alkoveseng for at tale til en døende mand; derfra atter ud i kulden og den lange vej hjem, hvor der den aften var gæster. Nogle dage efter var jeg så ubesindig at køre i snestorm uden fodpose til et møde på Hammerum højskole.

Det var for meget for min skrøbelige konstitution. Lørdag aften d. 19. jan., just som jeg ville gå i seng, fik jeg en lungeblødning, og næste morgen var jeg ude af stand til at udrette min søndagsgerning. Ubesindigt stod jeg dog op ved middagstid og forrettede en barnedåb. Lungeblødningen kom igen og nu måtte der bud efter lægen (distriktslæge Krag i Holstebro), som konstaterede, at min højre lunge var angreben, dog uden cavernadannelser, men natten derpå fik jeg det tredje hæmoptysis-anfald til stor forfærdelse for min stakkels hustru, der til foråret ventede sin nedkomst.

~Nu fulgte en lang sygdoms- og svaghedstid. Jeg tror nok, at mit liv hang i en tråd.

~Alligevel havde jeg på følelsen, at Herren endnu ikke ville kalde mig bort, og da de første angstfulde dage var gåede hen, og blødningen ikke syntes at ville gentage sig, nød jeg i grunden fuldt ud den hvile, hvortil jeg så længe havde trængt, plejet med udmærket omhu af min trofaste hustru. Smerter havde jeg jo ikke, kun ingen kræfter.

Folk viste os en mageløs velvilje. Der strømmede fødevarer ind til os, kød, æg, mælk osv. i store mængder, så at vi omtrent levede frit i den tid. Jeg læste - og om natten sov jeg dejligt, ligesom appetitten også snart indfandt sig. Værst var det næsten, da jeg kom op og følte den enorme nervesvækkelse, der fulgte med sygdommen, og som gjorde, at jeg f.ex. ikke kunne tåle besøg af fremmede mennesker eller den allermindste sindsbevægelse.

~Men prøvelsernes bæger var endnu ikke tømt til bunden. D. 4. maj fødte Sofie en lille dreng, som viste sig at have en skade i de nederste ryghvirvler, der for bestandig ville have gjort ham til krøbling, hvis han havde levet. Vi hjemmedøbte ham med navnet Aksel. - Kun 16 dage blev hans korte liv.

~Sofie var meget svag efter denne fødsel. ~Det blev dog et dejligt forår det år, og i den herlige præstegårdshave kunne vi nyde forårets solskin og mildhed. Det at være rekonvalescent efter en alvorlig sygdom er i grunden en dejlig tilværelse. Mon vi ikke ville være omtrent således til mode, når vi efter dødens strid opslå vore øjne i Paradis?

Min hu stod nu for alvor til at komme bort fra Vestjyllands skarpe luft - Da blev Ry ved Himmelbjerget ledigt, et embede med kun én kirke og i en henrivende egn. Doktor Krag skrev til sin svigerfar, biskop Balslev, om at gøre, hvad han kunne for at jeg kunne få Ry; Jul. Lassen talte min sag hos ministeren, og da samtidigt menigheden i Ry udpegede mig som en præst, de kunne ønske, kaldedes jeg virkelig d. 29. maj 1878 til sognepræst i Ry, et sogn, der snarere var mindre end større end det, jeg havde, men dog, hvad jeg inderligt attråede.

Såre lykkelig var den morgen, da jeg vækkede Sofie med de ord: "Må jeg lykønske dig som præstekone i Ry"!

Vemodig var jo afskeden fra det kære Ørre, hvor vi havde oplevet et par år fulde af glæde, som af sorg, men glad var jeg dog alligevel.

V: Ry

En af os bemærkede en gang om Ry ["Gl. Ry"], at: "dér så det ud, som om det altid var søndag". Og det er i sandhed ret træffende sagt om dette dejlige sted. Sådanne naturskønheder, som dér udfolder sig for øjet, véd jeg ikke af at have truffet noget eneste andet sted i vort lille fædreland, som jeg dog ellers har gennemrejst på kryds og tværs. Men de fleste, der gæster Himmelbjerget, ser slet ikke det skønneste, thi det skønneste er efter min formening byen Ry med dens omgivelser, og dér kommer de fleste turister ikke.

På dette dejlige sted skulle jeg nu være præst, og havde det stået til mig, var jeg aldrig flyttet derfra. Et mere behageligt embede kan man ikke ønske sig. At have kun én kirke er for mig en stor behagelighed; man slipper derved for denne gentagelse af sin prædiken, som dog bevirker, at man aldrig er lige frisk begge gange. Hertil kommer, at kirken i Ry ligger midt i sognet og lige ved den lille hyggelige, ny præstegård.

~Efter vor lange sygdomstid blev jeg på 5.s.e.Tr. 1878 (i Sofies og fars nærværelse) indsat i den dejlige, lyse, højthvælvede Ry kirke, den skønneste jeg har været præst ved, Hørmøng ufortalt.

I et par måneder blev dog min familie i Ørre, mens jeg var i kost hos min gamle formand, Carl Møller, en stor original, ugift og dertil apoplektisk og åndssvækket.

~Der hørte en yndig lille have til Ry præstegård med en romantisk dal i. Her og i den dejlige omegn vandrede jeg nu rundt og kom for hver dag til kræfter.

~D. 13. sept. flyttede så min hustru med vore to smådrengene til Ry. ..

~Men jeg var nødt til selv at overtage avlingen (28 tdl.), og måtte til den ende købe alt af Møllers forpagter, hvilket kostede mig enorme penge og forstørrede min gæld.

Forholdene i Ry var ganske ejendommelige. Der var en kreds af hovedrige bønder, alle gifte ind i hinandens familie, folk på 100 - 200.000 kr., hver med et par hundrede tdl. Skov til deres gårde - og ved siden deraf et stort proletariat af fattige træskomænd. Socialismen havde da også nogle år før min ankomst forsøgt sin lykke i Ry, men den var hensygnat igen.

Ånden og tonen var gennemgående konservativ. Der var en udmærket kirkegang, -og både gårdmænd og husmænd mødte i træsko (egnens nationalprodukt). Men nogen åndelig bevægelse var der ikke. Kun nogle enkelte af de yngre blev i tidens løb påvirkede, dels af højskolebevægelsen og dels af min virksomhed og kom ret godt med. Nogle få af husmandsfamilierne var påvirkede af den indre mission, og ude i skoven førte nogle enkelte Irvingianere en meget stilfærdig tilværelse.

Men et stort gode var det i Ry, at der var ingen vrøvl; forholdene var fredelige og gode. ~Efterhånden som jeg blev raskere, fik jeg både pigemøder og karlemøder i gang, ja endog en foredragsforening stiftet, som i flere år var til stor glæde.

~Vi var fri for herregårde og den dermed sammenhørende elendighed; kun en latterlig, fin familie, van Deurs, i Ry mølle, prøvede at spille herremænd, men med lidet held. ~Vi omgikkes mest med Klindt's på Steensgård, og disse kære venner er blevne os tro i tidernes løb. ~Med bønderne kom vi meget sammen, ~men den rige kromand, Jens Pedersen, (en ågerkarl) stillede sig derimod mindre velvilligt til os. ~Af lærerne var én (Jensen i Ry) en drønnert, en anden (Sørensen i Glarbo) en respektabel, alvorlig mand, men også noget let at støde, og én (Okkels i Emborg, [farfar til 55361]) en prægtig mand, med hvem jeg helt ud samstemmede.

~Blandt nabopræsterne var fremfor alle (nabo mod V) Tuch. Mærkværdigt var det, at Jensen (Aulum), Tuch (Gellerup) og jeg (Ørre) nu igen blev nabopræster, Tuch i Tem, Jensen i Svejstrup. Vi kom allermest sammen med Tuch, mødtes gerne en gang om måneden.

~I Ry havde vi jo jernbanen så dejlig nær. Ad den kunne vi let fare til Århus til vor familie dér, og hver sommer gjorde vi (undtagen et år) lige fra 1878 til 1888, med børn og barnepige en 3 ugers Vurring- og Hørningtur. I Silkeborg var der fra Hostrups tid en kirkelig kreds ~og her fik vi et udmærket grundtvigsk præste- og lægmandskonvent i stand med møder i Silkeborg fire gange årligt, ~sommerkonventet var offentligt vennemøde og holdtes gerne på Himmelbjerget eller ved Næge.

~Så var der den dejlige omegn, - hvor levede vi ikke i den. Ofte tog vi ud på Himmelbjerget, kun 1½ fjerdingvej borte, og her kunne man om sommeren træffe en hel Beaumonde af turister. ~Mere ensomt, men derfor også mere tiltrækkende var der dog på steder som den dejlige Langetange og Liren i Sønderskoven, ved Præstens kilde osv. Udsigten fra Ry kirkebakke over Mossø er jo berømt, men alene fra mit studereværelse kunne jeg ved at kaste blikket ud af vinduet se 8 kirker og en lang strækning af den dejlige egn mellem Århus og Horsens.

Naturligvis kom der en mængde gæster, og vi havde om sommeren et ganske antageligt rykind. Morbror Harald tilbragte en hel sommer hos os for sit helbredsskyld og kom sig udmærket ..[og herefter nævnes en hel række andre gæster ved navn].

~Vore to smådrengs voksede op, og børneflokken forøgedes end mere. Den 8. aug 1879 fødtes vor første datter [Marie] og d. 17 okt. 1881 (på min egen fødselsdag) fik vi endnu en søn, Harald ~men efter hans fødsel var Sofie meget syg, svævede endog et par dage ligefrem i livsfare ~men også denne gang hørte Herren vor bøn..

Derimod gennemgik vi meget i Ry med Kristian, der hver eneste vinter og forår led af en forfærdelig koldfeber [Malaria], der truede med at gå over til tæring [Lungetuberkulose], og det varede flere år, inden Kristian forvandt sin sygdom.

Under børnenes opvækst, især Alfreds og Kristians, var jeg desværre altfor ofte hidsig og opfarende imod dem. Med bedrøvelse tænker jeg på, hvor ofte jeg fik dem til at græde ved min heftighed, og det er kun mit håb, ja min inderlige bøn, at de ikke derfor må have undladt at holde af mig, ~måske er det som en gengældelse fra Gud for denne heftighed, at jeg hidtil ikke har haft den glæde at se nogen af mine sønner slå ind på den teologiske vej.

Ligeledes beklager jeg, at jeg, som hele min slægt, bestandig har været tilbageholdende med at udtale mit hjertes følelse. De overstrømmende kærlighedsytringer og følelsesudbrud har hverken ligget far eller mig nær. Jeg tror, det er et ægte *dansk* træk i vor karakter ..hellere *at vise vor kærlighed i gerning* end i tale.

Som allerede nævnt måtte jeg selv drive avlingen i Ry, selvfølgelig således at den bestyredes af en karl, hvem jeg betroede det hele.

~Det behageligste er ubetinget at være fri for avlingen og alligevel holde befordring, men det er også uden sammenligning det dyreste. At drive avlingen selv kan have sin fornøjelse og giver under nogenlunde heldige forhold ubetinget mest af sig, men der kan jo også lides ubehagelige tab og skuffelser, så udbyttet nærmest bliver minus.

Derhos kører og rejser vi nutidens præster langt mere end fortidens; det forstyrrer landbruget og afdrager karlen fra hans gerning, især når man, som jeg, ikke giver sig af med at køre selv.

At have en karl, dette mandfolk, som i grunden forstår hele landbruget langt bedre end én selv og dog skal være én undergiven, har i sig selv altid været mig en plage.

~Med hensyn til præstegerningen i Ry, da anstod den mig særdeles vel. At have én kirke var dejligt, især da denne altid var fuld. ~Blandt de unge fik jeg stedsse flere venner, og vi holdt ofte karle- og pigemøder, hjemme eller i det fri, med foredrag, oplæsning og sang. ~Jeg tog også af og til ud og holdt foredrag i de foredragsforeninger, der nu begyndte at blive oprettede. ~Også skrev jeg af og til lidt i kirkelige blade, især "Kirkebladet", som nylig var stiftet af Th. Rørdam.

Intet ville have stemt bedre med vore ønsker, end om vi altid havde kunnet forblive i det dejlige Ry, men indtægterne var for små for vor ikke længere lille familie. ~Efter at have søgt nogle enkelte embeder, bl.a.Kolding - mit ønske var at komme til en by -, kaldedes jeg så d. 21de maj1882 til sognepræst ved Gudum, Lillevorde og ad interim Sejlflod menigheder i Viborg stift.

Afskeden fra det kære Ry var svær. På afskedsdagen mødte en deputation i præstegården med gamle Mathiasen som ordfører og overrakte mig et smukt guldur med kæde, ligesom de unge i sognet skænkede os en smuk bordopsats.

VI: Gudum.

Da jeg lige efter pinsen 1882 besøgte mit ny embede, Gudum, 2¼ mil sydøst for Ålborg, for at se på forholdene, var det på et hængende hår nærved, at jeg havde frasagt mig dette embede, så kontrarigt syntes alt at stille sig for mig. Det var et pensionsemede [økonomisk forpligtelse overfor forgænger], og min indtægt skulle jeg hovedsagelig have af præstegårdens betydelige avling, som jeg ville bortforpagte.

Men ved mit besøg blev den sum, jeg kunne vente i forpagtning angivet så lavt for mig, at jeg kunne indse umuligheden af at klare mig dermed.

Da jeg tog bort derfra, var det mit faste fortsæt at tage ind til provst Albrechtsen i Ellitshøj og fortælle ham, at jeg ville trække mig tilbage.

Men (heldigvis) var provsten lige taget til Ålborg; jeg kom ikke til at tale med ham og - besluttede mig til sidst til at beholde embedet. Heldigvis, siger jeg, thi jeg er vis på, at Herren ville have mig til Gudum. Jeg fik dér en velsignet gerning, i mange måder måske den rigeste og fyldigste, jeg både har haft og vil få. Og sagen med forpagtningen ordnede sig så godt, at jeg endog fik mere, end jeg havde håbet.

~Også det vovestykke, at jeg, der havde været brystsvag, dristede mig til at tage et embede med 3 kirker, oven i købet i Nordjylland, lykkedes over al forventning. Jeg har aldrig været raskere eller følt mig stærkere end i de 7 år, jeg var i Gudum.. Jeg blev indviet 16. juli 1882.

~Vi kunne ikke straks flytte ind i den gamle præstegård. Sommeren igennem var jeg pensionær hos den gamle pastor Olsens, en overordentlig elskværdig og fornøjelig familie, og sidst i oktober 1882 fik jeg så endelig min familie til mig, idet det blev ordnet således, at vi for vinteren fik den gamle Gudumlund vandmølle overladt til bolig. Denne havde nemlig pastor Olsen fæstet af grevskabet Lindensborg og bestemt som alderdomsbolig for sig og sine. Sidst i marts 1883 flyttede vi så op i præstegården.

Det var ikke med store forventninger, jeg tiltrådte præsteembedet i Gudum, og i begyndelsen følte jeg mig også omtrent som hensat til en provins af de Dødes Rige. Noget mere åndeligt uberørt, end Øst-Himmerland den gang var, kunne man vanskelig finde. Ikke blot den grundtvigske livsbevægelse, men endog indre mission, var aldeles ukendte på disse egne. En del gammeldags guds frygt og kirkegang var der hos enkelte ældre, men ellers var egnen kun gennemgæret af Bjørnbakkianisme, M.A.Sommer, Baptisme og Totalafholdsbevægelse. Vistnok var der lige før min ankomst gået et åndens pust henover sognene, mest kendeligt i Sejlfod, men det havde været altfor kortvarigt og overfladisk til at trænge rigtigt igennem.

Gudum var ved min ankomst dertil helt igennem et stykke fortid. Den afsides beliggenhed, uberørtheden af al åndsbevægelse osv. havde ladet dette pastorat bevare et i mange måder gammeldags præg.

Konservatismen på kirkens og skolens område repræsenteredes navnlig af lærer Reimer i Gudum. Denne, der var en Københavner og anså sig for at være en hel del hævet over andre landsbylærere, havde i 37 år været vant til at blive behandlet med den største hensynsfuldhed og opmærksomhed. Og hans anskuelser var overordentlig gammeldags og temmelig bornerte. ~Dog kom jeg efterhånden til at påskønne hans i mange måder brave og samvittighedsfulde karakter, og jeg tror, han kom til at holde af mig.

Reimer brugte også i begyndelsen "Balles Lærebog" [fra 1794] i skolen, men det kan ikke nægtes, at han af en ældre lærer at være var dygtig og han var derhos en stor børneven. Af de andre lærere må jeg nævne Petersen i Sejlflod, en af de fornøjeligste og elskværdigste medarbejdere .

~Trods stagnationen i de åndelige forhold var der dog noget ejendommelig hyggeligt ved Gudum. Den afsides beliggenhed havde bevirket, at den gammeldags sammenslutning og selskabelige omgang mellem familierne udenfor bonde-standen, som andetsteds er ødelagt af jernbanerne, havde holdt sig. Det hele var næsten som én stor familie, og jeg mindedes i så henseende Samsø.

Naturligvis bevirkede dette også, at der var en vis indsnævretthed i syn og interesser; for de ældre familier var det omtrent, som om Gudum og Verden var ét. Men en vis hygge og deltagen i hverandres vé og vel var der.

Der var ikke få familier udenfor bondestanden på "Gudumholm" (således kaldtes med ét navn Gudum og Romdrup pastorater), og vi havde det unægtelig meget fornøjeligt med omgang. ~Navnlig forpagter Brønnum og hustru må jeg nævne. Her var dannelse, kirkelig sans, hygge og et uopslideligt humør prægtigt forenede.

I sommeren 1883 blev vi optagne i et præstekonvent. Det var et ganske hyggeligt og fornøjelig konvent, omend noget "solidarisk" sammensluttet med indbyrdes beundring. ~Jeg foreslog straks efter min indtrædelse, at vi skulle sende Vilh. Beck en opfordring til at sende os nogle indremissionære op på egnen, der hidtil havde været uberørt af alt sådant.

Det havde været bedre, om vi kunne have ledet en grundtvigsk åndsstrømning op til denne egn ~derved ville det liv, som senere brød frem, være blevet langt sundere. Men dette var desværre ugørligt ~så fjernt som vi var fra al bevægelse af den retning.

Vilh. Beck svarede imødekommende, og de indre missionærer kom, først på rundrejser to og to, senere således, at én bosatte sig i Klarup, en anden..på Lillevorde.

Året efter (1884) fik jeg en karl, som på mange måder blev af stor betydning for det kristelige liv i mine sogne. Det var Hans Hansen fra Snesere i Sydsjælland, et smukt og et velbegavet menneske, som tjente mig i 5 år, og hvem jeg kom til at holde meget af. Han var efter sit eget sigende egentlig ikke kommen til bevidst tro, da han kom til Gudum, men her brød det liv igennem, som var vakt hos ham, navnlig ved pastor Zeuthens virksomhed i Everdrup.

Det var en forunderlig indflydelse, Hans fik på ungdommen i Gudum. Indremissionærernes rejser og møder, i forbindelse med Hans' ejendommelige evne til at påvirke de unge gennem samtale, bragte efterhånden en hel ny tid til at bryde frem i Gudum. Jeg, som var inderlig glad ved at se dødens ro begynde at afløses af liv og bevægelse, rakte med glæde min hånd til den indre missions arbejde.

Først var der de unge. ~Det var som en ild, der forplantede sig. Flere af de ældre kom også med. Det kendtes på kirkegangen, som i almindelighed var god.. Kun i Lillevorde var det bestandig småt.

~Herregårdsfamilierne var flittige kirkegængere..

~Men skønnest var dog gudstjenesterne i Sejlflod. Her havde to rige gårdejere skænket et pipeorgel til kirken 1883; de øvrige beboere havde ladet opføre et pulpitur, kvinderne gav tre store hængelamper med fire blus hver, og trods alt dette talte sognet dog kun 330 mennesker. Da lærer Petersen var meget musikalsk, spillede han orglet kønt og indøvede tillige et børnekor.

Både søndag formiddag og navnlig de jævnlige aftengudstjenester, jeg holdt på søgnedage var noget af det hyggeligste og kønneste, jeg har truffet i nogen landsbykirke - når ved aftentjenesterne gardinerne var trukne for i den lune kirke, lamperne strålede og orglet klang.

Men biskop Swane kom efter mig, da jeg lod trosbekendelsen synge under altertjenesten, og jeg måtte da herefter lade den synge fra prædikestolen.

Til gudstjenesterne sluttede sig en mangfoldighed af møder. ~I 1885 indrettedes på kommunens fattiggård en stor og smuk forsamlingsaal, hvor jeg holdt en række foredrag over Fadervor, hvortil en mængde mennesker indfandt sig fra nær og fjern. ~D. 22de aug. 1886 stiftedes Gudum Ynglinge forening, og samme år begynde min hustru og jeg på kvindemøder i præstegården for koner og piger.

Ynglinge foreningen var efter indre missions forbillede, og min karl Hans var livet og sjælen deri, men alle sluttede sig med hengivenhed og tillid til mig, endskønt jeg jævnligt søgte at lægge en dæmper på de pietistiske tendenser. ~Jeg har aldrig haft så meget arbejde med ordets forkyndelse, som i Gudum, men jeg trættedes ikke.

~Et slags "anneks" havde jeg endog i Nørre Kongerslev, 1 mil fra Gudum, ~hvor jeg prædikede og holdt foredrag, endog et par gange altergang, og hver søndag kom der vogne derfra til kirke i Gudum. En lille kreds var - hvilket særsyn på denne egn - påvirket i grundtvigsk retning og hørte til vore særlige venner.

Vort familieliv gik, Gud være lovet, lykkeligt og godt i Gudum. To småpiger, Thora og Karen Louise, blev os fødte 21.okt. 1884 og 2.dec 1886, og vi forskånedes for større sygdomme og anden sorg.

Adskillige unge piger opholdt sig tid efter anden i vort hus, dels som husholdningselever, dels som lærerinder. ~Men i 1886 måtte også det første af vore børn ud fra hjemmet, idet Alfred sendtes til Randers latinskole. Det var svært både for ham og os, ..

Til Ålborg kom vi jævnligt. Her havde vi jo min fætter Edwards [5/3] og Michael Herskinds [86]gæstfrie familier. ~Hver sommer (lige til 1887) gjorde vi desuden en sommerrejse på 2 á 3 uger til de kære gamle hjem hos forældrene i Virring og Hørning, og havde da hele familien med.

Indtil året 1883 havde jeg overfor den større almenhed indtaget en almindelig landsbypræsts stille og tilbagestrukne stilling. Jeg havde vel skrevet en og anden artikel i kirkelige blade og udgivet min lille bog om Irvingianismen samt en lille pjece om de sidste ting, men det var også det hele.

Da kom i maj 1883 aldeles uformodet en opfordring til mig fra pastor Th. Rørdam om at tiltræde udgivelsen af "Kirkebladet" sammen med ham. Det var mig som et vink fra oven, thi pennen har altid været mig kær og ligget mig let i hånden. Jeg tror i denne henseende at have arvet noget efter min farfar, A.F. Elmquist. Jeg rejste da over til Rørdam i Vejøl [S for Næstved] og forholdet blev ordnet.

Nu begyndte en i mange måder ny tid for mig, thi ikke blot fik jeg snart det meste arbejde med bladets redaktion, men det lille blad, der hidtil havde indtaget en meget beskeden stilling, kom efterhånden ved omstændighedernes magt mere frem i forgrunden på det kirkelige livs arena, så at det endog en tid lang (1884-90) blev meget omtalt og påskønnet.

Den tanke, som det ville kæmpe for, og hvori Rørdam og jeg mødtes, var mærkeligt nok den gamle ungdomstanke fra "Vennelaget"s dage: at hidføre en venligere og hjerteligere forståelse mellem de forskellige kirkelige retninger, særlig mellem den grundtvigske og den indremissionske. I forbindelse hermed ville "Kirkebladet" tillige arbejde for kristelig kærlighedsgerning og for Santalmissionen samt søge at modvirke udskejelserne indenfor den grundtvigske retning og hævde den ægte gamle grundtvigianisme. Særligt var bladets *ireniske*² karakter, [dvs. *fredsstiftende*] noget, som tiltalte mange kristne, og det vandt stedse flere og flere abonnenter. Såvel Rørdam som jeg skrev mange artikler i denne retning.

Den 23. sept. 1884 blev jeg tillige på foranledning af Rørdam valgt til medlem af den danske komité for Santalmissionen. ~Da nu tillige i året 1884 Otto Paludan, en varm Santal-ven, blev min nabopræst i Gunderup og tillige min kære ven og stadige omgangsfælle, begyndte han og jeg et temmelig udstrakt rejsearbejde for santalmissionen. Vi drog ud sammen på missionsrejser i nord og syd, havde mange udmærkede og fornøjelige ture, og jeg kom på denne måde til at prædike i et stort antal kirker, til dato (1894) ikke mindre end 117.

2) efter græsk: "Eirene" (sml. pigenavnet: Irene) der betyder "freden"; hun var gudinde og datter af Zeus og gudinden Themis (- der var personliggørelsen af god lovlig orden i naturen og blandt mennesker).

~I sept. 1885 deltog jeg i det nordiske missionsmøde i Gøteborg og gjorde således min første udenlandsrejse. Dette lagde grunden til et venskabsforhold mellem mit hjem og flere kære svenske venner.

~I året 1886 kom de såkaldte "Bethesdamøder" (almindelige danske kirkemøder) i gang, og det var nærved, at Th. Rørdam og jeg en tid lang kom til at stå som ledere af en ny retning indenfor den danske kirke, den ireniske nemlig, der særligt ville betone den grundtvigske oplysning om troens ord som *kirkesamlende*. Og dersom blot ikke den indre mission ved sin udfordring havde vanskeliggjort det samlingsarbejde, som hjerterne brændte for - da havde vi måske endnu den dag i dag kunnet stå som ivrige arbejdere for dette formål. ...

[Th. fortæller her om en øget trang til at få et købstadsembede, og om hvorledes han, lidt forud for Dr. Skat Rørdams afgang som sognepræst ved Helligåndskirken i Kbhvn. får lejlighed til, under betydelig opmærksomhed, at prædike dér en søndag aften, og "det gik ganske godt", men han fik, trods støtte fra flere sider, dog ikke tilstrækkelig støtte til sin ansøgning om stillingen.

Th. omtaler dette tidspunkt som sit kulminationspunkt: "prædikant i én af Københavns fashionableste kirker; ansøger til et af hovedstadens betydeligste sognekald", og det ikke uden håb om at blive "den lykkelige". -En senere ansøgning til Garnisonskirken var også forgæves -- og han fortsætter]:

Senere har jeg ikke søgt embede i København. Jeg har mere og mere følt, at den uro og det mægtige ansvar, der er forbundet med en sådan stilling ville virke alt for opslidende på mig, der elsker ro og er bedst tilpas, når jeg har rigtig mange "blanke dage" i ugen, som jeg kan hellige studerekammerets fred.

[Th. søger derefter - også forgæves - et par købstadsembeder (Randers og Vejle). I marts 1885 er han så "med fremmed befordring" på vej til en berettelse i Sejlflod, da hestene løber løbsk og han væltes af vognen. Hans venstre arm vrides af led og først hen på sommeren "fik armen nogenlunde sin førlighed tilbage".]

~Enhver gerning skal jo imidlertid have sin kamp og sine skuffelser; således også min gerning i Gudum. Som allerede omtalt havde jeg holdt en række bibellæsninger om vinteren på kommunens fattiggård for en talrig tilhørerskare. Dette var sket med fuldstændig billigelse af sognerådet, som endog havde takket mig for disse møder, og jeg havde i min glæde over den smukke sal skænket to store lamper til den.

Imidlertid kom der et nyt sogneråd, som ville gøre sig vigtig og pludselig forbød mig disse møder under påskud af, at de fattige på gården forstyrredes derved.

[Sagen udviklede sig til en del brevveksling og en avispolemik i "Ålborg Stiftstidende" - og sideløbende måtte Th. føre en anden strid - i "Århus Stiftstiden-

de” og “Højskolebladet” - med sin tidligere ven, valgmenighedspræst Theilmann og “den temmelig flabede fripræst V. Brusker” m.fl og han ..“følte under alt dette, at strid og kamp ikke ligger for mig, og jeg er glad for at jeg senere så nogenlunde har kunnet undgå dette”].

[- Th. kom også, i sit forhold til Vilh. Beck, til klarhed over, at tiden endnu ikke var kommet til samarbejde mellem dennes retning og den grundtvigske, .. “hvis syn på kristendom og menneskeliv dog er og bliver det sundeste og dybeste, som det er det sandeste.” - Endelig får Th. en konflikt med to indremissionærer, hvoraf den ene er “usædelig”, og den anden bagtaler Th. og Sofie, som han beskylder for at være vantro. Alt dette bidrager nok til, at Th. beslutter at ville søge sig en ny stilling.]

Det hyggelige præg, som var over omgangskredsen på Gudumholm, vedblev for størstedelen at holde sig; dog deltog vi lidt mindre i selskabeligheden, da vi fik så meget at gøre med møder.

-Endnu skal jeg nævne, at jeg gerne en gang om året (i oktober) blev inviteret til middag på grevesædet Lindenberg, når grev Schimmelmänn holdt jagt på godset. Det var ganske morsomt her at træffe sammen med forskellige tyske generaler og grever og se, hvorledes den slags folk holdt selskaber.

Af ulige bedre værdi var de jævnlige kirkelige møder i Ålborg, som Jak. Holm, Repsdorph og jeg fik i gang, med gudstjeneste og altergang samt forhandlinger om kirkelige spørgsmål om eftermiddagen. Her samledes mange grundtvigske folk fra hele Nordjylland.

-Repsdorph og Paludan var ubetinget mine kæreste præstevenner under mit Gudumophold. ~Den sidste var, ligesom tidligere Tuch, min fortrolige ven, som jeg delte alt med vedrørende præstegerningen.

D. 13 maj 1889 blev jeg kaldet til *sognepræst til Flødstrup og Ullerslev* på Fyn, og efter 17 års præstevirksomhed i det kære Jylland drog jeg nu til andre egne af fædrelandet. Jeg flyttede nærmest for at få en bedre bolig og udsigt til økonomisk forbedring, hvad jeg ikke kunne få i Gudum.

Men ved afskeden fra Jylland klang det i min sjæl, hvad vor kære veninde, Althea Le Maire, skrev til mig:

Hvarje skiljoväg i lifvet har sin löfles-stjärna fät;
Nya plikter - nya strider, men och ökat nådesmått;
Så var Herrens sätt tilförne, känt af mången Jesu vän,
Och uti hans vida rike, samma sätt ju gäller än -
Led oss blott, du kära Herre, som du vill hvar dag igen.

VII: Flødstrup - Ullerslev

Jeg havde ikke tænkt mig, at Fyn nogensinde skulle blive mit hjem. Mere og mere var jeg i tidens løb vokset fast i Jylland, som jo også var mit fødeland, og skulle jeg være landsbypræst fremdeles, ville jeg helst blive dér. Men Herren førte det nu så, at jeg kom til "Danmarks Have", og skønt Jylland altid vil stå mit hjerte nærmest, har jeg dog hidtil ikke haft grund til at fortryde på, at jeg kom til Fyn.

Forinden jeg imidlertid tiltrådte mit embede dér, gjorde jeg en rejse til Sverige og Norge, idet jeg besøgte Gøteborg for anden gang og derefter deltog i det nordiske missionsmøde i Kristiania, ved hvilken lejlighed jeg bl.a. så Frognersæteren, Åsker m.m. i den norske hovedstads omegn.

-Flødstrup og Ullerslev sognekald ligger i en frugtbar og frodig egn af Østfyn. Egnen er flad, men skovrig; mod Øst beskylles hovedsognet af Store Bælt. En dejlig have omgiver præstegården, og sognevejen er kun en god kvartmil.

Befolkningens tal var ved min ankomst godt 2000. I åndelig henseende fandt jeg en ikke liden forskel mellem de to sogne.

Flødstrup har både været berørt af den gamle lægmandsvækkelse fra Kerteminde og den senere grundtvigske rørelse, der har sat sin frugt i valgmenigheden i Kerteminde. Som følge heraf var der ubetinget bedst åndelig jordbund i Flødstrup. Men dels religiøse, dels politiske bevægelser havde i tidens løb sat deres mærke i Flødstrup i skikkelse af en splidagtighedens ånd, der fik yderligere næring ved, at sognet gennem en årrække har været belemret med adskillige krakilere, der voldte min formand stor pine. Flødstrup fremtrådte således som et i mange henseender frugtbart sted for en præsts gerning, men dog tillige som et vanskeligt sogn, fuldt af divergerende meninger. En statsskole og en friskole, to modstridende forsamlingshuse, samt 16-18 familiers tilslutning til valgmenigheden vidner herom. Imidlertid har jeg altid ubetinget været glædest ved Flødstrup. Jeg har gået min støtte, rolige gang og glædet mig ved godt kirkebesøg og mange kære venners tilslutning.

Ullerslev var et sogn uden nogen åndelig bevægelse, med ringere kirkegang, forøvrigt uden krakileri og med en velvillig befolkning. Gennemgående var den åndelige undergrund grundtvigsk. Indre Mission kendtes så godt som ikke i disse sogne og kendes ej heller endnu (1897).

Min formand Meinert havde ikke befundet sig vel i de 11 år, han havde været her. -Jeg kom som grundtvigsk præst og moderat venstremand, så at beboerne med fynboernes let påvirkelige sind straks tog imod mig med glæde. Jeg stillede mig fra begyndelsen af meget frisindet overfor valgmenighedsfolkene og friskolen, ligesom jeg også kunne sympatisere med beboernes politiske anskuelser.

Følgen heraf var, at jeg snart så flere valgmenighedsfolk i min kirke, blev opfordret til at holde foredrag i øvelseshuset på Langtved mark, og i det hele mærkede, at jeg var velkommen. Snart fik jeg også indbydelser rundt omkring fra til at komme og holde foredrag både hist og her på Fyn. Jeg efterkom en tid lang disse opfordringer, men trak mig senere mere tilbage, da jeg fik nok at gøre i mine egne sogne.

Jeg havde den glæde at se Flødstrup kirke fyldes med en betydelig menighed, som, Gud ske lov, nu i 8 år er vedbleven at holde sig.

Mens jeg er vedblevet at kunne glæde mig ved en kreds af venner i kirke og hjem, viste det sig efter nogle års forløb, at forholdet til valgmenigheds- og friskolefolkene forandredes. Man blev efterhånden bange for, at jeg skulle få for megen indflydelse. Den nye bestyrelse for øvelseshuset undlod nu at indbyde mig som taler og søgte tilmed at ødelægge ungdomsforeningen, som havde stærk støtte hos mig. Måske havde man ventet, endog håbet, at jeg skulle indlade mig på en strid – men jeg har ganske roligt ladet Dhrr. té sig, som de fandt for godt og har nøjedes med at passe den gerning, som jeg er glad for at have her i sognet.

~Der er i disse sogne kun liden fattigdom; dog udgør arbejderklassen på de tre herregårde ikke få mennesker. For deres skyld indtrådte jeg 1890 i en arbejderforenings bestyrelse, som imidlertid ingen betydning fik. For ungdomsforeningen i Flødstrup arbejdede jeg en del, navnlig for dens bogsamling, men senere foretrak jeg at arbejde for ungdommen gennem konfirmandmøder.

Min virksomhed udenfor mit eget pastorat har jeg efterhånden indskrænket. ~Desto mere har jeg her i Flødstrup dyrket den litterære virksomhed. Jeg har udgivet “Kirken og dens hellige Handlinger”, “Guds Følelser med Fædrene” og “En kirke under korset. Sammen med min ven og nabo Fr. Møller har jeg udgivet prædikensamlingen “Herrens År”, og desuden havde jeg jo “Kirkebladet”.

Men en særlig litterær virksomhed fik jeg i okt. 1890 ved at blive kirkelig medarbejder ved “Nationaltidende”. Hver søndag leverede jeg under mærket F.F. (Flødstrup, Fyn) en artikel om brændende kirkelige spørgsmål. Det var i mange henseender en interessant gerning, og jeg høstede megen anerkendelse derfor, men min anonymitet (som var udtrykkeligt ønsket af redaktionen), skaffede mig også en del drillerier og ærgrelser, så at jeg fra nytår 1895 ophørte med virksomheden, idet jeg fra nu af indskrænkede mig til under mærket Sp.(sognepræst) hveranden uge at give meddelelser fra udlandets kirkeliv og missionen.

~Denne virksomhed ydede mig desuden en god indtægt. Indtil januar 1897 kan jeg regne, at jeg har tjent godt 12.000 kr. ved litterær virksomhed (“Kirkebladet” iberegnet). Men det var også nødvendigt. Thi Flødstrup var et stærkt bebyrdet kald (stor formands- og enkepension), og jeg ville næppe have set nogen udvej for at klare mig i disse år, få mine børn hjulpet frem osv., dersom Herren ikke havde givet mig denne evne og lejlighed til denne bifortjeneste.

Min litterære virksomhed skaffede mig også lejlighed til tre udenlandsrejser: 1892 til Holland, England og Tyskland, 1894 (med ministeriets understøttelse) til Finland og Rusland og 1896 til London, Windsor og Eton. ~I 1892 var jeg også tredje gang i Gøteborg og tillige på Nääs sløjdseminarium.

Senere har jeg også indskrænket mine litterære sysler, væsentligst til "Kirkebladet" og spalten i "Nationaltidende". Kirkebladet beholdt ikke den betydning (og heller ikke det abonnentantal), det havde 1884-90. Hertil bidrog indre missions stadigt voksende ufordragelighed og Th. Rørdams stærkt polemiske tilbøjeligheder mod den nyere grundtvigianisme.. [Efter Rørdams død 1894 stod Th. en årrække som eneudgiver og bladet havde 1897 endnu ca.500 abonnenter,.. "men den tanke at ophøre med bladet er mig dog ingenlunde fjern".]

[Th. beretter derefter om, hvorledes embedets indtægter er blevet forringede, bl.a. ved dets store byrder og hans forpagters (proprietær Lollesgård) fallit. I 1895 ombygger Th. stuehuset, hvorved] .."vi fik en fortrinlig lejlighed, den bedste vi nogensinde har haft og dette i forbindelse med den store, dejlige og frugtbare have, som vi stadig søger at forbedre, har gjort Flødstrup til et såre behageligt opholdssted for os, som det engang vil blive svært at forlade." Samme år opgiver han at, som hidtil, selv drive de 18 (ud af i alt 73 tdl.)for derved at kunne holde karl og egen befordring - og samtidig bortforpagter han så hele avlingen til "to flinke gårdmænd i byen, hvoraf den ene kører for mig". Endelig må staldbygningen i 1897 fornyes, og resultatet er, at .."nu (1897) er embedet nedsunket til 2700 kr., en i sandhed tarvelig indtægt for en mand på 50 år, der er 25 års kandidat med Laud!"]

[De beskedne økonomiske vilkår og hans lyst til at blive købstadspræst får ham til - forgæves - at søge en række embeder. Men, siger han alligevel "...vi har haft lykkelige år her i Flødstrup".]

~Af familiebegivenheder kan mærkes, at vi d. 10.okt. 1889 fik vor yngste søn, Asger; 1892 blev Alfred student med bedste karakter, 1896 blev Kristian forlovet med Ingeborg Balslev og bragte os således en ny kær datter; 1897 tog Kristian tandlægeeksamen, og Alfred fik Regensen. Marie har opholdt sig jævnligt i København for at uddanne sig i musik, og Harald skal derover for at læse til Artium.

~Eftersom vore børn voksede til, blev ferierne mere og mere livlige. Ofte har en stor flok unge været samlet i præstegården, især i sommerferierne, og moret sig med leg, dans, komedie, jagt, fiskeri o.lign. Jeg nævner Chr. Edv. Nissen, Vilhelm Lorenzen, Balsleverne fra Tarup, Viggo Nielsen, Laur. Andersen og Lollesgårdene.

Dette muntre og glade ferieliv var skønt for børnene. Det bidrog til at knytte dem sammen indbyrdes og danner grundlaget for nogle af deres bedste ungdomsminder med deres mor som midtpunkt.

Derimod stod jeg tildels udenfor, ikke fordi børnene ikke ville have mig med, men fordi jeg på grund af mine deciderede kirkelige og kristelige interesser for en stor del gik mine egne veje.

Jeg glædede mig over ungdommens liv, men var bestandig *optaget* i mit studerekammer og af min præstegerning. Dette satte et ubeføjet skel mellem mig og nogle af børnene.

~En særegen ting kom vi ind på i 1893. Året forud havde vor kære veninde Althea Le Maire besøgt os en del af sommeren. Da hun hørte om vore små indtægter, foreslog hun os at prøve at tage pensionærer i huset, hvortil hun mente, at vi egnede os. Og sommeren 1893 kom stadsfoged Kullgren med hustru og søn, og de fandt så meget behag i opholdet her, at de kom igen de følgende fire somre og til sidst endog lod sønnen Charlie forberede til konfirmation hos mig.

Da vi fik den store smukke lejlighed med badeværelse osv., lod det sig gøre at tage mod sådanne pensionærer, og især kom de fra Sverige, så at vi i den anledning anskaffede os det svenske flag, der nu ved festlige lejligheder vajer sammen med Dannebrog i haven.

Kullgrens var troende og dannede mennesker, så foruden indtægten havde vi også megen glæde af vore pensionærer.

Fra Sverige har vi haft som sådanne: Kullgrens, godsejer Dickson, Olivia Åberg, Stina Bäckstrand, frk. Leffler og Louise Nyberg; fra Danmark Aslaug Mikkelsen. ~Med disse pensionærer og andre yngre og ældre gæster har vi levet et fornøjeligt sommerliv med udflugter, siestaer og måltider i haven osv.

I sommeren 1897 gjorde Sofie og jeg en dejlig rejse til Olivia og Stina i Stockholm, besøgte Uppsala m.m. i heldigt vejr.

Men Althea Le Maire skaffede os også nogle faste pensionærer. Hun foranledigede, at konsul Oluf Hansen i 1893 satte sin nevø, Walther Greiff (11 år gl.) i huset hos os. Året efter anmodede en enkefru Bülow os om at modtage hendes søn Georg af lignende alder. Og samme år bad en gammel frøken Worm i Nyborg os om at tage imod hendes lille plejedatter Sofie Rasmussen. Mens mange andre forgæves har søgt at få pensionærer, er de således kommet dumpende til os. For de tre fremmede børn fik vi tilsammen 2100 kr. årligt, og det hele gik såmænd forholdsvis godt, men da drengene blev større, blev det os for besværligt, og 1886 rejste de, idet vi kun beholdt Sofie Rasmussen tilbage. ~ Således har Herren hjulpet os igennem økonomiske trange år.

Af omgang uden for hjemmet har vi ikke haft meget her i Flødstrup, men vi har heller ikke savnet det, da hjemmet er os så kært, og vi altid er mange i huset. Til flere af bønderne er vi kommet en del; derimod har vi ikke følt os dragne til lærer-familierne.

Af pastoratets tre herregårde ligger det hyggelige Hannesborg os nærmest, og en livlig, elskværdig, dannet familie dér ville have været os meget velkomne, men Løllesgaard, som boede der i de første seks år, var så generte og ordknappe, at vi ikke fik meget ud af dem, og efter Løllesgaards fallit, har gården stået øde og tom. ~Mere glade føler vi os ved Rørbæk, hvor jægermesterinde Engelsted i sin enkestand har skabt et hyggeligt hjem.

~Mens jægermesteren levede, kom vi der af og til til middagsselskaber sammen med egnens godsejere og adelige, men med lidet åndeligt udbytte..

~Vor præsteomgang har væsentligt indskrænket sig til *Møllers i Rønninge*, hvem vi kendte fra Ry, og som *ubetinget har været den præstefamilie her på egnen, vi har hentet mest åndeligt udbytte hos.*

~Min bror Alfred blev præst i Sanderum 1892 og med dem er vi trods den lange afstand kommet sammen nogle gange om året.

Kærest blandt alle omgangsvener var dog min trofaste ven fra de unge dage, Henrik Haar [se side 13], der indtil 1895 var præst i Søllinge, 2¼ mil herfra. Hvor fornøjelige var ikke vore besøg hos hinanden med hustru og børneflokk, når vi svingede op for hinandens dør med de store læs, hilst af rungende Hurrah-råb. Både han og jeg og vore to Sofier var jævnaldrende, ligesom vore børn, og skønne ungdomsminder delte vi med hinanden. Arm i arm vandrede vi i haven, samtalede eller lyttede til musik og sang i dagligstuen.

Disse sammenkomster var noget af det bedste og kæreste for os. Han var et ædelt, elskeligt og ydmygt menneske, men såre svag af helbred. ~Da kaldte Herren min ven bort i maj 1895. Gerne ville jeg have haft Haar med i vort fornøjelige konvent, der blev stiftet i 1891[- men Haars helbred tillod næppe dette]. ~og hvor vi med vore hustruer har haft mangen en ypperlig sammenkomst.

Th. Rørdam var i 1892 blevet præst på Assenseggen, men var allerede svag af den hjertesygdom, der i efteråret 1894 lagde ham i graven. ~Ja, der er mange af de kære, der er gået bort og venter på os i de evige boliger.

Og lad mig så slutte dette afsnit af mine livserindringer med en glædelig sag, den nemlig, at vor kære Alfred d. 20 marts 1897 blev forlovet med vor lille svenske sommergæst Louise Nyberg fra Gøteborg. Gud være lovet for vore svigerdøtre!

Måtte alle vore børn træffe et lige så godt valg, som Alfred og Kristian har gjort ! Herren velsigne mig og alle mine af sin nåde ! Hidtil har Herren hjulpet! -
(Sluttet 1897.)

“Jeg toer mine hænder i uskyldighed
og holder mig omkring dit alter, Herre.” (Salme 26.6)

Dersom året 1848 med rette har kunnet bære navnet “Det mærkværdige år”, da har i mit og min kones private liv året 1898 kunnet nævnes med samme navn. Det danner for os et vendepunkt.

Lad mig imidlertid, før jeg indlader mig på beretningen herom, indskyde nogle bemærkninger om mig selv.

Det er vistnok sjældent, at et menneske har haft et mere klart, bestemt og afgjort livskald end jeg. Lige fra mit 13de år har jeg elsket, levet og åndet i dette: at være præst. Aldrig kunne jeg ønske at være blevet noget andet, og jeg føler også, at derpå er alle mine evner og kræfter helt igennem lagt an. Jeg elsker Herrens hus; under dets hvælvinger er mit rette hjem!. Ved dets alter føler min sjæl sig lykkelig som svalen, der har fundet sin rede, som spurven, der har fundet sit ly. Salmesangen (og da fremfor alt Grundtvigs uforlignelige poesi) er min lyst, orglet min livsmusik, prædikestolen mit element og præstekjolen min rette, hjemmevante arbejdsdragt.

~ Så på mig har det ord passet: *"Forlyst dig i Herren, så skal han give dig dit hjertes begæring"* (Ps 37.4).

Under disse omstændigheder har det været mig et savn, at ikke en eneste af mine sønner har valgt den livsgerning, som har været mig så uendelig kær. Hvor gerne havde jeg ikke villet være hovedet for en rigtig præsteslægt! Men måske skal jeg have den glæde at se en og anden af mine børnebørn gå præstevejen. Og Gud ske lov, at jeg alligevel har haft glæde af mine børn, og at de alle er slået ind på veje, der har passet for dem, og på hvilke de har gjort god og glædelig fyldest.

Ej triumfer, som jeg én gang drømte;
Ro kun, efter kampens dybe vunder,
Fred med Gud, når det mod enden stunder,
Og en salig flugt til Himmerig.

Det er i min præstegernings 34te og min alders 59de år, at jeg efter lang stilstand påny griber pennen for at fortsætte disse meddelelser.

Jeg standsede sidste gang ved året 1898, som ganske vist for mig blev et mærkværdigt år. Den 8. april i det nævnte år udnævnte kongen mig til Ridder af Dannebrog. Jeg har altid fundet, at af alle udmærkelser var i grunden Dannebrogordenens Ridderkors noget, som der var mening i og dertil en skøn mening. Hvilke herlige minder knytter der sig ikke til "Dannebrog", og hvad selve det at blive "Ridder", da står dette for mig langt mere som en ophøjet forpligtelse, end som en æresbevisning...

~I samme år blev vor ældste datter Marie forlovet med Viggo Nielsen, og d. 7. aug. fejrede min hustru og jeg vort sølvbryllup i Flødstrup præstegård, den skønneste fest, vi nogensinde har højtideligholdt. ~Man står med en sum af rige minder og erfaringer, omgivet af sine børn og med håbet om endnu at have en årrække for sig at leve sammen i.

Men året 1898 bragte ét endnu. Jeg havde jo ønsket at komme til en købstad; - jeg var født i en købstad - med ringe lyst til praktiske ting som landbrug og havevæsen, køren og riden, - jeg ville befinde mig bedst ved bylivet - og stod med lysten til at få en smuk kirke med en skønnere gudstjeneste end på landet, - og endelig med den kendsgerning, at købstadkald i almindelighed er bedre i indtægter end landsbykald. Flødstrup var jo nemlig meget bebyrdet.

VIII: Nakskov - og senere

Den 19. dec. 1898 blev jeg da kaldet til sognepræst for Nakskov og Branderslev på Lolland.

Men det blev ingenlunde, hvad jeg havde ventet mig og håbet på. Vistnok har Herren som altid ført noget godt ud af modgangen i de 7½ svære år i Nakskov, men atter og atter måtte jeg dog sande, at jeg burde være blevet i Flødstrup, dette sted, der mere end noget andet på jorden blev vort hjem. ...

Jeg vil ikke indlade mig på at skildre de 7½ år i Nakskov. Lad dette i flere henseender så triste afsnit i mit præsteliv hvile !

Lad mig kun sige, at hvad der her forbitrede mig både livet og gerningen, var dels vanskelighederne ved at være to præster, dels ærgrelser i kirkeinspektion og skolekommision, dels intriger, chikanerier og klikevæsen indenfor den kreds, der skulle støtte præsten i hans menighedsarbejde osv. osv. Mere og mere pintes jeg af disse forhold i en by, der alle dage har været nævnet som en meget vanskelig by at være præst i.

Men var end Nakskov en smertelig skuffelse, så skal jeg dog ikke glemme hverken de skønne timer jeg havde i disse 7½ år i den dejlige kirke, hvor jeg altid havde en stor tilhørerskare - eller mangan velsignet stund ved sygesengene og i de små hjem rundt omkring - eller de venner, som vi vandt os i Nakskov, og som vi takker Gud for og aldrig glemmer.

Mens jeg endnu håbede på en god gerning i Nakskov, modtog jeg d. 17. februar 1904 embedet som provst for Lollands vestre provsti, en gerning, som jeg kun røgtede 2½ år, men som interesserede mig meget, og som jeg savner i høj grad, hvor jeg nu er [Hvedstrup].

I min provstetid har jeg indsat 4 præster, visiteret 28 skoler, deltaget i 3 landemoder (årlig sammenkomst mellem et stifts bisp og provster) og holdt 3 symsrejser over kirker og præstegårde, hver på 5 dage.

Nakskovtiden blev en tid med mange bryllupper i vor nærmeste kreds. Efterhånden ægteviede jeg 5 af vore 7 børn.

-Nogle udmærkede sommerferierejser foretog jeg i 1899 til Småland (med min hustru), 1900 til Skotland og England, 1901 til Gøteborg, Marstrand og Småland (med min hustru), 1902 til Gudbrandsdalen i Norge (ligeledes), 1903 til Finland, 1904 til Ribe domkirkes indvielse og Vallekilde højskole, 1905 til Mösseberg i Västergötland ³ (med min hustru), og 1906 til Kullen (ligeledes). Senere har jeg været i Tyrol, Schweiz og Italien (Rom).

Og den svære tid i 1901 i foråret, da Sofie måtte ligge 6 uger på Diakonissestiftelsen og gennemgå en operation, endte, Gud være lovet, lykkelig og godt, med tak til den Herre, der er god og hvis miskundhed varer evindeligt! -

Til litterære sysler var Nakskovtiden kun lidet skikket. Jeg havde dér et vældigt arbejde både som sognepræst og provst, et arbejde, som alle undrede sig over, at jeg kunne overkomme.

-Med udgangen af 1902 ophørte jeg at udgive "Kirkebladet", der samtidigt gik ind. Jeg vedblev dog at være kirkelig medarbejder ved "Nationaltidende" og udgav en række af mine artikler i dette blad: "Til Værn mod Nutidens Vantro", som jeg véd, at adskillige har haft velsignelse af.

Jeg havde søgt til købstæderne, - men jeg havde ikke tænkt at vanskelighederne skulle berede mig så pinlig en tilværelse -at jeg tilsidst måtte bede Gud om lov til at vende tilbage til landet igen, trods det, at jeg nu var i mit 59de år.

Gud hørte i nåde underligt min bøn, og den 21. juni 1906 blev jeg efter menighedsrådets enstemmige indstilling kaldet til sognepræst for Hvedstrup og Fløng menigheder i Sjællands stift.

³) Th. var i Mösseberg endnu engang, nemlig i 1910 og da med Therese og -"disse besøg hører til de skønneste oplevelser i mit liv. Ved begge lejligheder var jeg "Badepredikant" på det store badested. I anstaltens kapel havde jeg både ved de daglige morgenbønner og ved højmesse gudstjenesten om søndagen (hvor jeg optrådte i min danske præstedragt) den talrigste og den mest opmærksomme tilhørerskare af både høje og lave, professorer og præster til jævne almuefolk.

Med rette har jeg kaldt Sverige for mit andet fædreland, både med henblik på min afstamning og de inderligt kære venner, jeg har fundet der. - Velsignet være det gamle Svea med sine blånende søer, drømmende skove og sit brave folk!" -

Da jeg [d. 12. juni 1908] havde mistet min elskede hustru, min ungdoms yndige brud. -- ægtede jeg d. 17. aug 1909 hendes og min ungdomsveninde Therese Rudolph. Hun var 57 år, jeg 63.

Jeg kan ikke fortænke mine børn i, at dette i mange måder var dem svært og kom dem uventet. Men det er mit håb, at de engang vil forstå, hvilken velsignelse Therese blev for mig på mine ældre dage, da ingen af mine døtre kunne være det for mig, jeg så inderligt trængte til; hvorledes Therese blev mig en sjælden trofast, opofrende veninde og plejerinde, ikke mindst under min lange sygdomsperiode 1910-11, hvorledes hun - langt fra at lade mig glemme min afdøde hustru - netop frede sammen med mig om hendes minde, delte mine interesser og var mig en udmærket støtte.

Det er mit håb, at om hun skal overleve mig, mine børn da både for hendes egen og deres fars skyld, vil vise hende den hensynsfuldhed og taknemmelighed, som jeg véd, at mine søskende og jeg viste min fars anden hustru, så han aldrig mærkede vor kærlighed aftage for hans andet ægteskabs skyld. Velsignet og takket være Therese for, hvad hun blev for mig !

Økonomer var Sofie og jeg aldrig ! Dertil var vor udstrakte gæstfrihed for stor. Den kostede naturligvis mange penge. ~ Vi rejste også meget, anskaffede meget , flyttede tit. Børnene lod vi nødtigt mærke, når det kneb. ~Følgen blev imidlertid, at vi med vore mange børn, vore dårlige embeder, osv. efterhånden brugte alt, hvad jeg tid efter anden arvede ~og endda ikke holdt os fri for gæld.

~Men never mind ! Vi har været lykkelige, meget lykkelige. ~Børnene har, er jeg vis på, skønne barndoms- og ungsomsminder. Og hvad gør det så, at det er gået, alt det forgængelige jordiske mammon !

Thorvald Elmqvist.
1868.

NB. NB. NB.

Den som vil have noget ud af sit liv, skal

1) holde dagbog. Ikke just som de unge i deres sværmeriske år, over stemninger, følelser og tanker. Behold dem for dig selv ! Men simpelthen over, hvad der sker. Erindringen vil da i sene år kunne supplere mangt og meget, og de forbigangne tider vil stå levende for dig og forme sig til billeder for din sjæl !

2) ret så ofte - i hviletimer, på spadsereture, i søvnløse nætter eller lign.- gennemgå sit livs erindringer, - ret fordybe sig i dem, se at forstå, hvorfor Herren førte det sådan og sådan, lære at kende sig selv, hvad man dér gjorde fejl, hvorledes man dér fik et vink, en vejledning, en velsignelse osv. Og så samle det hele i Bøn og Tak til GUD !

Herre, lær os at tælle vore dage, at vi må få VISDOM i hjertet ! (Ps.90.12)

Ellers glider hele livet hen i en tåge,

Og livet er dog så kort, så dyrebart, så ansvarsfuldt !

Der har hos mig i mange år været en strid mellem lysten til at indtage en ledende stilling i det kirkelige liv - og tilbøjeligheden til at leve stille og tilbagetrukket i min hjemlige gerning. Men efterhånden lærte jeg at forstå, at jeg slet ikke egnede mig til det første. Jeg ville være blevet en meget dårlig biskop, om nogen ville have været så uforstandig at gøre mig dertil. Og som provst var det kun min store lethed til at arbejde samt min evne til at omgås mennesker, der gjorde mig nogenlunde skikket til denne gerning.

Men Ét kan jeg. Jeg kan være PRÆST.

Jeg kan prædike -

(tal: jævnt, klart, hjerteligt, kærligt, og alvorligt, - for de enfoldige, ydmygt uden effekt - og *ej for hurtigt*.)

- og jeg kan tale med mennesker om Guds rige. Jeg kan tale med syge og katekisere med børn og unge. Jeg kan forkynde evangeliet, så både dannede og småfolk kan forstå det (ikke mindst så jeg dét på Mösseberg og i Nakskov).

Og hvad jeg måske fuldt så godt kan: - jeg kan skrive, - skrive så folk gider læse det, - skrive især om Guds Riges sager og kirkelige spørgsmål. Aldrig bliver jeg træt af at bruge pennen. Mine bedste timer er i det stille studerekammer, ikke just ved bogen (thi en stor læser eller studerende er jeg ikke), men når pennen ligger i min hånd og løber let hen over papiret.

Men Gud alene Æren for disse Nåde-gaver !

---o-♥-o---

Leit Hoyt.

1873-74
1874-75
1875-76
1876-77
1877-78
1878-79
1879-80
1880-81
1881-82
1882-83
1883-84
1884-85
1885-86
1886-87
1887-88
1888-89
1889-90
1890-91
1891-92
1892-93
1893-94
1894-95
1895-96
1896-97
1897-98
1898-99
1899-00
1900-01
1901-02
1902-03
1903-04
1904-05
1905-06
1906-07
1907-08
1908-09
1909-10
1910-11
1911-12
1912-13
1913-14
1914-15
1915-16
1916-17
1917-18
1918-19
1919-20
1920-21
1921-22
1922-23
1923-24
1924-25
1925-26
1926-27
1927-28
1928-29
1929-30
1930-31
1931-32
1932-33
1933-34
1934-35
1935-36
1936-37
1937-38
1938-39
1939-40
1940-41
1941-42
1942-43
1943-44
1944-45
1945-46
1946-47
1947-48
1948-49
1949-50
1950-51
1951-52
1952-53
1953-54
1954-55
1955-56
1956-57
1957-58
1958-59
1959-60
1960-61
1961-62
1962-63
1963-64
1964-65
1965-66
1966-67
1967-68
1968-69
1969-70
1970-71
1971-72
1972-73
1973-74
1974-75
1975-76
1976-77
1977-78
1978-79
1979-80
1980-81
1981-82
1982-83
1983-84
1984-85
1985-86
1986-87
1987-88
1988-89
1989-90
1990-91
1991-92
1992-93
1993-94
1994-95
1995-96
1996-97
1997-98
1998-99
1999-00
2000-01
2001-02
2002-03
2003-04
2004-05
2005-06
2006-07
2007-08
2008-09
2009-10
2010-11
2011-12
2012-13
2013-14
2014-15
2015-16
2016-17
2017-18
2018-19
2019-20
2020-21
2021-22
2022-23
2023-24
2024-25
2025-26
2026-27
2027-28
2028-29
2029-30
2030-31
2031-32
2032-33
2033-34
2034-35
2035-36
2036-37
2037-38
2038-39
2039-40
2040-41
2041-42
2042-43
2043-44
2044-45
2045-46
2046-47
2047-48
2048-49
2049-50
2050-51
2051-52
2052-53
2053-54
2054-55
2055-56
2056-57
2057-58
2058-59
2059-60
2060-61
2061-62
2062-63
2063-64
2064-65
2065-66
2066-67
2067-68
2068-69
2069-70
2070-71
2071-72
2072-73
2073-74
2074-75
2075-76
2076-77
2077-78
2078-79
2079-80
2080-81
2081-82
2082-83
2083-84
2084-85
2085-86
2086-87
2087-88
2088-89
2089-90
2090-91
2091-92
2092-93
2093-94
2094-95
2095-96
2096-97
2097-98
2098-99
2099-00
2100-01
2101-02
2102-03
2103-04
2104-05
2105-06
2106-07
2107-08
2108-09
2109-10
2110-11
2111-12
2112-13
2113-14
2114-15
2115-16
2116-17
2117-18
2118-19
2119-20
2120-21
2121-22
2122-23
2123-24
2124-25
2125-26
2126-27
2127-28
2128-29
2129-30
2130-31
2131-32
2132-33
2133-34
2134-35
2135-36
2136-37
2137-38
2138-39
2139-40
2140-41
2141-42
2142-43
2143-44
2144-45
2145-46
2146-47
2147-48
2148-49
2149-50
2150-51
2151-52
2152-53
2153-54
2154-55
2155-56
2156-57
2157-58
2158-59
2159-60
2160-61
2161-62
2162-63
2163-64
2164-65
2165-66
2166-67
2167-68
2168-69
2169-70
2170-71
2171-72
2172-73
2173-74
2174-75
2175-76
2176-77
2177-78
2178-79
2179-80
2180-81
2181-82
2182-83
2183-84
2184-85
2185-86
2186-87
2187-88
2188-89
2189-90
2190-91
2191-92
2192-93
2193-94
2194-95
2195-96
2196-97
2197-98
2198-99
2199-00
2200-01
2201-02
2202-03
2203-04
2204-05
2205-06
2206-07
2207-08
2208-09
2209-10
2210-11
2211-12
2212-13
2213-14
2214-15
2215-16
2216-17
2217-18
2218-19
2219-20
2220-21
2221-22
2222-23
2223-24
2224-25
2225-26
2226-27
2227-28
2228-29
2229-30
2230-31
2231-32
2232-33
2233-34
2234-35
2235-36
2236-37
2237-38
2238-39
2239-40
2240-41
2241-42
2242-43
2243-44
2244-45
2245-46
2246-47
2247-48
2248-49
2249-50
2250-51
2251-52
2252-53
2253-54
2254-55
2255-56
2256-57
2257-58
2258-59
2259-60
2260-61
2261-62
2262-63
2263-64
2264-65
2265-66
2266-67
2267-68
2268-69
2269-70
2270-71
2271-72
2272-73
2273-74
2274-75
2275-76
2276-77
2277-78
2278-79
2279-80
2280-81
2281-82
2282-83
2283-84
2284-85
2285-86
2286-87
2287-88
2288-89
2289-90
2290-91
2291-92
2292-93
2293-94
2294-95
2295-96
2296-97
2297-98
2298-99
2299-00
2300-01
2301-02
2302-03
2303-04
2304-05
2305-06
2306-07
2307-08
2308-09
2309-10
2310-11
2311-12
2312-13
2313-14
2314-15
2315-16
2316-17
2317-18
2318-19
2319-20
2320-21
2321-22
2322-23
2323-24
2324-25
2325-26
2326-27
2327-28
2328-29
2329-30
2330-31
2331-32
2332-33
2333-34
2334-35
2335-36
2336-37
2337-38
2338-39
2339-40
2340-41
2341-42
2342-43
2343-44
2344-45
2345-46
2346-47
2347-48
2348-49
2349-50
2350-51
2351-52
2352-53
2353-54
2354-55
2355-56
2356-57
2357-58
2358-59
2359-60
2360-61
2361-62
2362-63
2363-64
2364-65
2365-66
2366-67
2367-68
2368-69
2369-70
2370-71
2371-72
2372-73
2373-74
2374-75
2375-76
2376-77
2377-78
2378-79
2379-80
2380-81
2381-82
2382-83
2383-84
2384-85
2385-86
2386-87
2387-88
2388-89
2389-90
2390-91
2391-92
2392-93
2393-94
2394-95
2395-96
2396-97
2397-98
2398-99
2399-00
2400-01
2401-02
2402-03
2403-04
2404-05
2405-06
2406-07
2407-08
2408-09
2409-10
2410-11
2411-12
2412-13
2413-14
2414-15
2415-16
2416-17
2417-18
2418-19
2419-20
2420-21
2421-22
2422-23
2423-24
2424-25
2425-26
2426-27
2427-28
2428-29
2429-30
2430-31
2431-32
2432-33
2433-34
2434-35
2435-36
2436-37
2437-38
2438-39
2439-40
2440-41
2441-42
2442-43
2443-44
2444-45
2445-46
2446-47
2447-48
2448-49
2449-50
2450-51
2451-52
2452-53
2453-54
2454-55
2455-56
2456-57
2457-58
2458-59
2459-60
2460-61
2461-62
2462-63
2463-64
2464-65
2465-66
2466-67
2467-68
2468-69
2469-70
2470-71
2471-72
2472-73
2473-74
2474-75
2475-76
2476-77
2477-78
2478-79
2479-80
2480-81
2481-82
2482-83
2483-84
2484-85
2485-86
2486-87
2487-88
2488-89
2489-90
2490-91
2491-92
2492-93
2493-94
2494-95
2495-96
2496-97
2497-98
2498-99
2499-00
2500-01
2501-02
2502-03
2503-04
2504-05
2505-06
2506-07
2507-08
2508-09
2509-10
2510-11
2511-12
2512-13
2513-14
2514-15
2515-16
2516-17
2517-18
2518-19
2519-20
2520-21
2521-22
2522-23
2523-24
2524-25
2525-26
2526-27
2527-28
2528-29
2529-30
2530-31
2531-32
2532-33
2533-34
2534-35
2535-36
2536-37
2537-38
2538-39
2539-40
2540-41
2541-42
2542-43
2543-44
2544-45
2545-46
2546-47
2547-48
2548-49
2549-50
2550-51
2551-52
2552-53
2553-54
2554-55
2555-56
2556-57
2557-58
2558-59
2559-60
2560-61
2561-62
2562-63
2563-64
2564-65
2565-66
2566-67
2567-68
2568-69
2569-70
2570-71
2571-72
2572-73
2573-74
2574-75
2575-76
2576-77
2577-78
2578-79
2579-80
2580-81
2581-82
2582-83
2583-84
2584-85
2585-86
2586-87
2587-88
2588-89
2589-90
259

J/H

- Erindringer
- Christians' Kærlighed
- Alfred's Børneindtryk
- H.C. Andersen's Brevskæmmer
- Rindam: 1/2 A. Lær.
- (1/2) Kærlige og Lyngs Brev
- Wahl: Børnemærkning
- 1/2 Kærlighed
- Rindam, M.H.
- 1/2 Lær.
- Rindam, Guldberg
- Wahl, Kærly.
- Wahl, Guldberg
- Blind, Rindam
- Schjelderup, N.H.

Omgang
1. Lær.
2. Rindam
3. Wahl
4. Kærly
5. Rindam
6. Wahl

- 18. Nov. 1. Rindam, Rindam, Kærlige Ord
- 21 -- 2. Lær.
- 28 -- 3. Wahl, vord
- 4 Dec. 4. Kærly
- 11 -- 5. Kærly
- 18 -- 6. Rindam
- 4 Mart. 7. Og forled os
- 11 -- 8. Lid os ikke
- 18 -- 9. Thi Riget

1. Alfred - 6 Brevs aar.
2. Mellemvands (Brev) - 6 Brevs aar.
3. Kærly (6 Brevs aar)
4. H. Lær. (M.H. 1/2)
5. L. Rindam (M.H. 1/2)
6. Odel H.H. (M.H. 1/2)
7. P.H. Lær.

- H. Rindam
- H. Kærlige
- J. Rindam
- P. Rindam
- P. Rindam
- M.H. Rindam
- Rindam
- Kærly
- Tvilitagende
- Rindam, Lær.
- M.H.

De Bøger, som har været afsjævnede for min Udvikling, er:

- Otto Kallor: Den kirkelige Tænkning.
- Dr. Rindam: Den kristelige Lær.
- Otto Kallor: Grundfærdig og Lovgælder.
- Charles Bohm: Lyd og Skjæppe i Kirken's uoversættede Tid.

De Bøger, som har været afsjævnede for min Udvikling, er:

- W. H. Beck (17 Nov. 1865).
- Peter Rindam.
- Otto Kallor.
- Stat Rindam.
- Susi H. Andersen (+ 1872) - Tvilitagende.

~~De Bøger, som har været afsjævnede for min Udvikling, er:~~

(Samt klart kirkeligt kirkeligt - & for kirkeligt & for læst)

1871
 1872
 1873
 1874
 1875
 1876
 1877
 1878
 1879
 1880
 1881
 1882
 1883
 1884
 1885
 1886
 1887
 1888
 1889
 1890
 1891
 1892
 1893
 1894
 1895
 1896
 1897
 1898
 1899
 1900

1873-74.

Kvinner.

K. og A. Paulsen.

Her.

Cand. C. F. Salte.

Cand. G. Sjøvold.

Cand. H. Souboppidau.

Cand. H. Hauvin.

Cand. P. H. Leivik.

Cand. J. H. Sprundin.

Cand. jvnt. J. Laidin.

Cand. Med. G. Thygvis.

Pastor kom.

1875.

Cand. med. Bæcker.

Cand. Med. L. Laidin.

I.

Kr. Vikar

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Kom.~~

~~Her.~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Kr. Vikar~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

II.

Kr. Vikar

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Kom.~~

~~Her.~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Kr. Vikar~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

~~Med. Sjøvold~~

1873-74. 200.
1875. 200.
1876. 200.
1877. 200.
1878. 200.
1879. 200.
1880. 200.
1881. 200.
1882. 200.
1883. 200.
1884. 200.
1885. 200.
1886. 200.
1887. 200.
1888. 200.
1889. 200.
1890. 200.

x 1/4 1892, naar Sjøvold 7 50 Kr. L.
Sjøvold 2 3 1/2 Kr. Sjøvold = 175 Kr. Sjøvold 10 Kr.
= 1750 Kr. 7 10 Kr. Sjøvold 1250 (1250) = 3000 Kr.

1. Med. Sjøvold naar Sjøvold og Sjøvold.
2. Med. Sjøvold naar Sjøvold og Sjøvold.
Sjøvold.

Registret:

4436, blise 7498.
2 Kirker.
Sjøvold Kapellhus.
Sjøvold Orgel.
3/4 Mil t. Sjøvold.

Hønen:

5300, blise 6112
(Kv. blise 6805.)
1 Kirke.
Kapellhus.
Orgel.
3/8 Mil t. Sjøvold.

Thorvald og Sofie (c. 1868-69)

Thorvald og Sofie (c. 1872 ?)

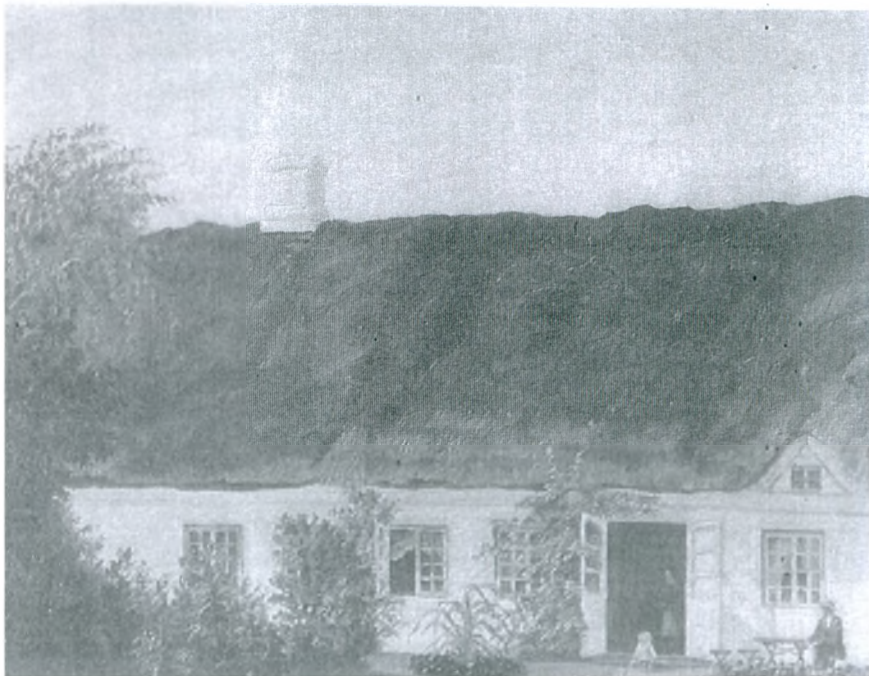

Sofies far: Niels Christian Ring

Ørre kirke

Ørre præstegård -- foto af gammelt maleri

Sofie og Thorvald (ca. 1880 ?)

Præstegården i Ry

Thorvald (c. 1870)

Th.-So.- Alfred - Kristian (1877)

Alfred - Marie - Kristian - Harald
Thora (c. 1885)

Marie - Th.- Sofie- Alfred - Kristian
Harald -Karen Louise - Thora (c. 1888)

Flødstrup præstegård 10-8-1896

Harald(?)

Thorv.

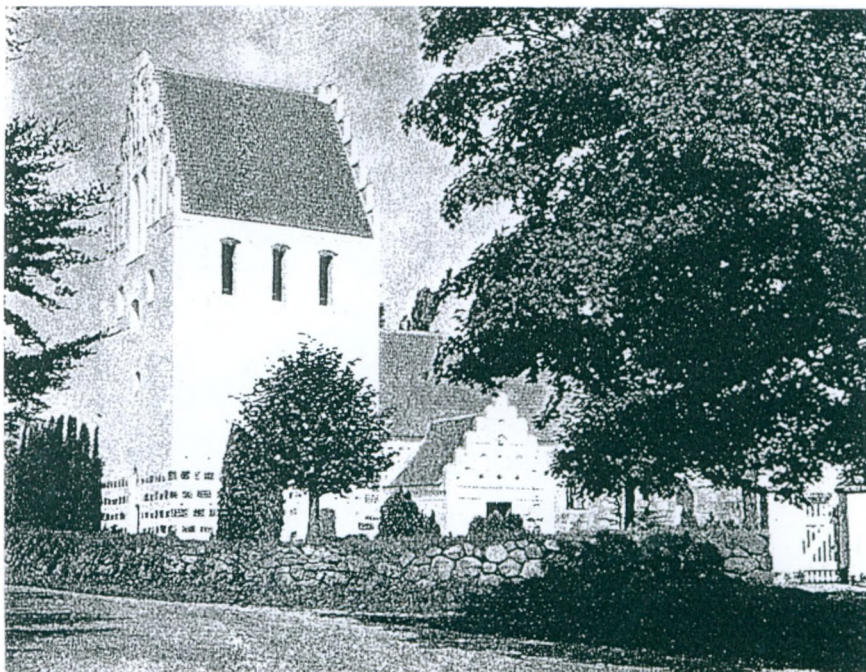
Sofie

Ingeh. - Kristian

Louise - Alfred

Mane - Viggo

Flødstrup kirke, set fra SV, fra landvejen

Sølvbryllup i Flødstrup præstegårdshave 7-8-1898
Næstforreste række: Georg ? Marie- Bjarne ?-?-?-
Forreste række: Ingeborg-Kristian Louise-Alfred Sofie -Thorvald ?-?-?-?
Karen Louise Asger

Nov. 1999 Kr. Elmquist

Jens
55 15 22

Louise
55 14 24

Finn
55 12 34

Julie
55 12 34 1

(fot. 9. dec 1995.)

JULETRADITION i 551-FAMILIEN

I den gren af familien, der *nedstammer* fra Thorvald og Sofie Elmquist (551), altså fra og med generationen 5511 - 5518 - der nu alle er døde - og de følgende generationer - hvor vi endnu er 3 tilbage i generationen med 5 cifre (fra 5511 til 5518) - skabtes og lever endnu en særlig juletradition, hvorom nedenfor skal fortælles.

Thorvald Elmquist' sidste provsteembede var i Hvedstrup (ca. 10 km NØ for Roskilde), og i denne periode døde hans hustru, Sofie, i 1908.

Jeg er selv for ung til at have oplevet min bedstemoder, Sofie Elmquist, men jeg har det indtryk, at hun var den, der med megen kærlighed og hjertevarme holdt sammen på den store børneflokk, syv stykker. Sofie blev kun 55 år, og naturligt nok blev hun begravet på Hvedstrup kirkegård.

Thorvald giftede sig et årstid senere igen, men min fornemmelse er, at det var børnene (der nu alle var voksne) slet ikke tilfredse med, hvilket vel fik dem til at "valfarte" til moderens gravsted for at passe det.

Fra midten af 1930'erne begynder mine egne erindringer om turene til gravstedet. Sidste søndag før jul mødtes så mange som muligt på Hvedstrup kirkegård med grangrønt m.m. og gjorde gravstedet pænt til højtiden. Graveren gav tilladelse til at vi kunne sætte os ind i kirken, hvor Jørgen Bogstad (55142) kunne spille på orglet til nogle julesalmer. Min fader, Harald Elmquist (5515), læste et gammelt julebrev⁹⁾ fra Thorvald Elmquist til hele børneflokket, og juleevangeliet blev også læst, muligvis af min moder.

I krigsårene og vel et par år mere, måtte traditionen ligge stille, da benzin, biler og toggang var en mangelvare. I 1945 var jeg selv den eneste, der kom til Hvedstrup, da jeg var elev på Tåstrup apotek og vandrede turen frem og tilbage. Pyntningen kunne jo ikke blive til noget, men så mange flere tanker havde jeg så tid til.

Da det blev muligt, begyndte "valfarterne" igen, og så længe fader levede, var han leder af turen, senere blev det Asger Elmquist (5518), indtil han døde i 1959, som den sidste i den generation. Men den hyggelige juletradition, hvor fætre, kusiner, indgiftede og nye slægtled mødtes, blev ved. Kusinerne Annesofie Hermann (55151) og Kirsten Bratland (55141) tog sig af de praktiske forberedelser de følgende år, og Poul Gravesen (55124) blev vor organist.

Elmquisterne kan dårligt samles uden der også skal spises lidt og drikkes en øl og en snaps. De første år spiste man sin medbragte madpakke på Hedehusene kro. Her blev man vist lidt trætte af os, så andre samlingssteder blev forsøgt uden større held, indtil Axel (= Fyr) og Ursula Elmquist (55152) åbnede deres hjem for Hvedstrup-turens deltagere.

Årene går, traditionen løber videre, men med unge og nye generationer. Nu har vi et lille orkester på fire; nye årgange læser evangelium og det gamle julebrev, og unge gæstfri Elmquister lægger hus til den frokost-hungrende skare på 30-40 mennesker.

Flere fra familien er nu begravet i Hvedstrup, så det er ikke kun Sofie Elmquist's grav, vi kommer til.

Marts 1996 Marianne (55 15 3)

*)

I disse sammenkomsters første år skiftede min far ved oplæsningen mellem to af Thorvalds julebreve, men i de senere år har vi kun anvendt det første af disse:

"Julen 1916.

Kære Børn.-

Julen er kommet, den gamle dejlige Jul.-

Jeg vil gerne sende Jer alle min Julehilsen, og jeg har faaet den Idé at udsende et fælles Julebrev.

Altså: Glædelig Jul, glædelig Jul, allesammen, store og smaa. Glædelig Jul til de forskellige Hjem.- Gid I alle, raske og glade, maa kunne fejre Højtiden med Tak til Gud for alt godt trods Krigens frygtelige Skygge og Dyrtidens pinefulde Tryk.

Maaske kan I i Tankerne se mig staa i Eders Midte, som naar jeg i gamle Dage ved Juletræet, efter Mors Yndlingssang: »Julen har bragt velsignet Bud«, standsede Rundgangen omkring Træet og takkede Gud fra os alle for Julens Glæde.

Ja, hvor har vi mange Minder fra vore gamle Julefester - fra Ry, fra Flødstrup, fra Gudum - naar det kimeede i Mærkningen fra Kirketaarnet, og der var Travlhed i Præstegaarden med at smykke Træet. Mor var træt af de mange Forberedelser, men holdt dog trofast ud for at glæde os alle. Jeg var optaget af Forberedelserne til mine Juleprædikener, men fandt dog Tid til at kigge ind til Jer andre - "i den dunkle Stue, ved den røde Lue, hvor Sjælen føler sig saa underfuld."

Og kan I huske Nakskov, hvor Lysene skinnede ud fra den oplyste Kirke, mens Folk ilede forbi paa Gaden. Den ene efter den anden af Jer kom hjem - nogle i allersidste Øjeblik. Og saa de sidste to vemodige Julefester i Hvedstrup, da Mor var daarlig, og saa mange af Jer maatte være fraværende.

Og dog var Julen altid skøn.

Ja, vi har mange dejlige og fornøjelige Juleminder, og dem vil vi gemme paa. Vi vil ikke fortabe os i Bedrøvelse over, hvad der ikke er mere, men vi vil takke Gud, takke tusinde Gang for, hvad vi har faaet.

Naar jeg nu sender mine hjertelige Juleønsker ud til Jer allesammen og tænker mig i Aanden staaende midt iblandt Jer foran Træet, saa vil jeg sige: Gud ske Lov, at det

lykkedes Mor og mig at berede Jer et Barndomshjem, som jeg véd, I alle har elsket, og hvor I har kunnet glæde Jer saa mange Gange med hverandre. Med lad det være mit Juleønske, at I ogsaa har taget dét Indtryk med jer, som jeg tør sige, at Mor og jeg først og fremmest vilde give Jer: Indtrykket af, hvad vi selv vilde leve i og kalde for det Bedste og det Største. Vi vilde ikke blot give jer et glad Hjem, et muntret Hjem, et Hjem med Plads til Ungdommens Glæder og Lyst, nej kig i Erindringen ned over Mors Skulder, naar hun sad ved sin Pult og skrev sine Breve til Jer. Husk, hvad hun altid lagde Hovedvægten paa: det, at høre Vorherre til og elske Livet i Ham, - og jeg vilde sørge, dersom I ikke, trods al min Spøg i Hjemmet, havde faaet det Indtryk gennem mine Prædikener og mine Morgenandagter af, hvad jeg ogsaa sætter som det Højeste og Største.

Derfor: Glædelig Jul. Ikke blot en Hjemmets Jul med Juletræ og -hygge, med glade Børn og straalende Lys, men ogsaa en Kirkejul, hvor Eders Plads ikke staar tom, naar Ordet lyder om Julens Fyrste, og den mægtige Salme bruser gennem Rummet: »Af Højheden oprundet er, En Morgenstjerne ren og skær, Af Sandhed og i Naade«

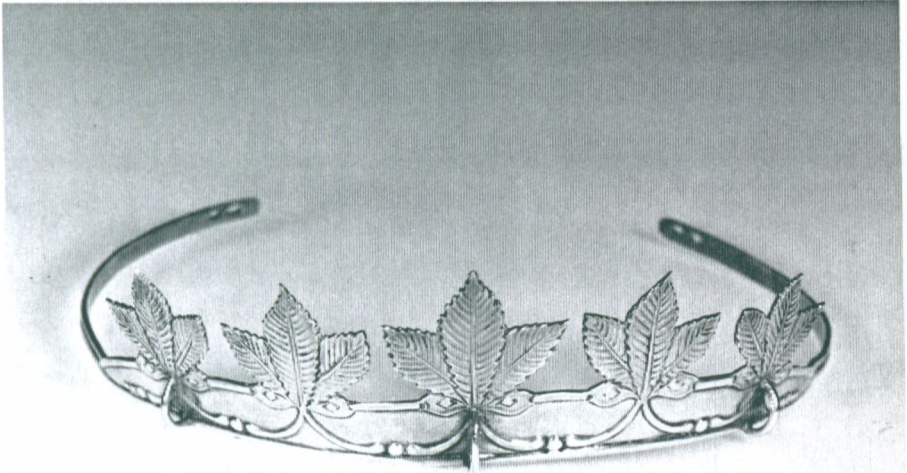
Det ønsker Eders kærligt hengivne
Fader"

(Udsnit af postkort, sendt som julehilsen til Thorvald E. i 1917)

Nov. 1906 K. Elmquist

ELMQUIST'ERNES BRUDE-DIADÉM

I familien Elmquist findes ovenstående brudediadém.

Fortil består det af et åbent fletværk af elme-kviste, kronet af 5 ny-udsprungne, tre-bladede elmeskud.

Anna-Sophie Nyberg Sørensen, født Elmquist (55 11 4), der nu bor i Calgary, Canada, har i et telefax d. 18. nov.1993 til Elmquist-samfundet skrevet følgende om dette diadem:

"Historien bag Elmquistfamiliens brudediadém er til dato kun kendt af få af slægtens medlemmer; derfor er det mig en glæde at give følgende oplysninger om fortiden for fremtiden:

"Ideen stammer fra Sverige, hvor min mor, Louise Nyberg Elmquist og min far, Alfred Elmquist, blev viet, da min mor var svensk født.

"Mange kirker i Sverige har et brudediadém, som tilhører kirken, og som hver brud, der bliver viet i den kirke, har adgang til at bruge.

"Min far syntes så godt om den skik, at han fik lavet et diadém med elmeblade, udført i sølv, symbolsk for familienavnet.

"Smykket skulle kunne bruges af alle brude tilhørende Elmquist-familien og de brude, der giftede sig ind i familien. Dette er stadig tilfældet, med den ene forpligtelse, at bruden, som bruger diadémet, sørger for at et billede bliver sat i bogen, der følger diadémet. - Et billede af bruden bærende smykket.

"Jeg véd hvor inderligt min far ønskede alt godt for slægten, og at det var ham en stor glæde at se resultatet af det smukke arbejde, som familiemedlemmet Frithjof Bratland udførte. Min far nåede aldrig selv at se diadémet i brug. Det blev Kirsten Bratland, der ved sin vielse til Frithjof Bratland den 31 december 1926 var den første, som bar smykket. Siden har 20 brude båret diadémet."

Om diademets tilblivelse kan der yderligere oplyses følgende:

Alfred Georg Johannes Elmquist (55 11) var, som ældste søn af pastor Thorvald Elmquist og Sofie, f. Ring, (55 1) født 21. maj 1874 og uddannede sig til læge. Han drev i mange år praksis på Djursland, først i Gjerrild, senere i Trustrup.

Han mødte sin tilkommende, Louise Nyberg, hjemme i præstegården, hvor hun tilbragte et års tid som husholdningselev. Hun var datter af artillerikapitajn Henrik Nyberg og hustru Wendela f. Wettergren, og var opvokset på Solbacken i Långaryd sogn i Småland (se nedenfor).

Alfred følte sig tidligt meget stærkt knyttet til Elmquist-slægten, og han satte sig det mål, om muligt, at finde frem til, hvilken baggrund hans oldefar, Gudman Elmquist, der var indvandret fra Sverige, havde dér.

Alfred undrede sig over, at der i slægten praktisk taget ingen minder var bevaret hverken herom eller om Gudmans levned her i Danmark. Der var for Alfred især en ejendommelig kontrast mellem oldefaderens liv som skoflikker m.v. i Hummergaden i København - og det liv, som dennes ældste søn Adolph Friederich (5) fik: Overkrigskommisær, redaktør og ejer af den kgl. privilegerede "Aarhus Stiftstidende".

Alfred begyndte allerede som dreng på dette arbejde, der strakte sig over mange år og omfattede et stort arkivarbejde i Danmark og en omfattende korrespondance til Sverige. Endelig i julen 1911 syntes han, at han kunne lægge sidste hånd på den første udgave af "*Stamtavle over Gudman Elmquist's efterkommere*", der dog først udkom i 1913.

I denne stamtavle konkluderer Alfred resultatet af sin efterforskning med at ansé det for mest sandsynligt, at Gudman "er udvandret fra "hemmanet" (ejendommen) Elmhult i Långaryd sogn i Jönköping län -" og fortsætter med at skri-

ve følgende: " Underligt nok, at Undersøgelserne skulde føre os til Långaryd, det eneste sogn i Småland, hvor jeg er godt kendt, hvor jeg af og til kommer på besøg, og hvor jeg holdt Bryllup den 21 aug. 1901 på Solbacken ikke så særlig langt fra Elmhult".

- Ideen om at Elmquist-familien skulle have et brudediadém har nok længe ligget Alfred på sinde, men tanken blev først virkeliggjort i 1925, kort før han døde af kræft d. 24. juli.

Alfred ønskede at knytte et gavebrev til diadémet. Dette gavebrev er - i formindsket målestok - gengivet på side 4. Skriften er hans hustru Louise's; Gavebrevet er underskrevet med Alfreds karakteristiske håndskrift - kun 9 dage før han døde, d. 24-7-1925.

Det er, som det vil ses, i gavebrevet bestemt, hvem der har *ret* til at bære denne "brudekrone". Men som det fremgår af Anna-Sophies ovenfor citerede brev, er det - med hendes fars store kærlighed til slægten og ønske om at støtte sammenholdet i den - efter hendes overbevisning i fuld overensstemmelse med hans tankegang, at der *gives alle slægtens fremtidige brude mulighed for at bære den* - og således modtage Alfreds, og dermed hele slægtens, ønsker om lykke og velsignelse i ægteskabet.

Det skal dog stadig gælde, at kronen - så vidt muligt - skal opbevares hos den ældste direkte efterkommer af Alfred - indtil nu har den derfor været opbevaret hos Henrik Elmquist (55-11-1) - eller hvis dette ikke lader sig gøre, da en af de med Alfred nærmest beslægtede Elmquist'er og så vidt muligt med bopæl i Danmark.

Den skal også, som hidtil, leveres tilbage vedlagt et fotografi som foreskrevet i gavebrevet.

Nov. 1993 Nøtter 55 12 4

Mens dette stamtavle-blad er blev udarbejdet, har Henrik været indlagt på hospitalet, alvorligt syg - og han døde dér den 23 november om morgenen, 91 år gammel.

Medlemmer, der måtte være interesserede i at låne diadémet bedes derfor indtil videre tage kontakt til Alfreds broderdatter:

Nøtter Gravesen, (Ved Egedam 3, 3400 Hillerød, tlf: 42-26-04-29).

Kr.

Nov. 1993 Kr. Elmquist

Gravebrev.

Y taknemlig Bevidsthed om at den Glæde jeg har haft udsaf Slammenholdet i min Generation og i Slægtet om muligvis at forøge dette for den kommende Slægt har jeg skænket denne Slørholder eller Brudekrone til Familiens Brude.

Enhver Brud af min Moders kódelige Afkom og enhver Brud, der skal ægte en af min Moders kódelige Afkom har Ret til at forlange den udleveret til Brug paa sin Festsdag.

Slørholderen er saaledes indrettet, at den efter huers Smag mer eller mindre kan dækkes af Myrtekransen.

Jeg ónsker hver Brud, der maatte bære den, Lykke og Velsignelse i sit Ægteskab. Kronen opbevares hos min ældste direkte Efterkommer. Den eneste Forpligtelse en Bærer af den paatager sig er at afgive et Folografi i Brudedragt til det Album, som opbevares sammen med Kronen.

Træstруп d. 15de juli 1925.

ALFRED ELMQUIST
1874-1925

Alfred Georg Johannes Elmquist blev født d. 21. maj 1874 i Hørning som ældste barn af kapellan Thorvald E. og Sofie f. Ring.

Alfreds yngste bror, Asger, har skrevet følgende om ham til stamtavlen:

"Alfred flyttede inden sit 15 år 4 gange fra præstegård til præstegård (i 1889 til Flødstrup) og blev student fra Odense i 1892. Januar 1900 blev Alfred cand. med. & chir. og snart efter reservelæge i marinen, hvor han marts - september deltog som skibslæge i skonnerten "Diana"'s opmålingsexpedition til Færøerne og Island.

Fra 1. januar 1901 nedsatte han sig som praktiserende læge i Glæsborg NV for Grenå, og i 1904 blev han tillige ansat som læge ved den nært beliggende Dalstrup Plejeanstalt (m. 90 senge) for uheldbredelige sindssyge mænd - og ved den dertil knyttede familiepleje i Djurslands Nørre Herred, en stilling, som han varetog ved siden af sin private praksis.

Med ministeriel understøttelse rejste han 1907 til Skotland, England, Holland og Tyskland, hvorefter han skrev: "Om sindssyges Anbringelse i Plejeanstalter".

1903 blev han medlem af bestyrelsen for "Grenaaforeningen til Hjælp for legemligt og sjæleligt abnorme" og i 1909 bestyrelsesmedlem i Centralforeningen af Sygeplejevirksohmheder udenfor København, for hvilken forening han i årenes løb gjorde et meget stort arbejde, dels gennem foredrag og dels gennem artikler i forskellige blade.

Da Ryomgård-Gerrild-banen blev åbnet, flyttede han til Gerrild, men da stillingen som læge ved plejehjemmet "Raamosegaard" for uhelbredelige kvindelige sindssyge nogle år senere blev ledig, blev han ansat her, opgav tilsynet med plejehjemmet "Dalstrup" og flyttede (1918 ?) fra Gerrild til Trustrup.

Alfred var allerede som barn meget interesseret i slægten, og det skyldes hans utrættelige flid og arbejde, at den i 1913 udkomne: "Stamtavle over Gudman Elmquist' Efterkommere" eksisterer - og på hvilken nærværende stamtavle søger at bygge videre.

Alfred var livlig og munter, men i høj grad "æstetiker", dog med et udmærket greb på administration, og han ville utvivlsomt have følt sig helt lykkelig og tilfreds i en eller anden administrativ stilling, hvorimod en landlæges anstrengende og landevejsslidende stilling var ham mere fremmed. Hans skrive lyst gav sig udslag i en mængde artikler, viser og sange, af hvilke sidste den mest kendte er: "Der er Fest paa Regensen i Nat" - en sang, som endnu synges ved festerne derinde, hvor han levede et antal lykkelige studenterår med begejstret og ivrig deltagelse i regenslivet.

I 1925 blev han syg, og efter forgæves forsøg på operation og efterbehandling med røntgen døde han d. 24 juli samme år af mavekræft. Han begravdes i Långaryd ved den kirke, hvor han i 1901 havde holdt bryllup, og i det sogn, hvorfra han mente, at Gudman Elmquist stammede.

Kort før sin død udnævntes han til R. af Dbg. på grund af sine fortjenester som bestyrelsesmedlem i Centralforeningen for Sygeplejersker udenfor København. Og d. 8. sept. 1926 afsløredes i Svanninge bakker v. Faaborg og på grunden til det Hvile- og Rekonvalescentshjem, som var opført på initiativ af baronesse Schaffalitsky de Muckadell, en mindesten for Alfred Elmquist som en hyldest til ham som en af pionererne indenfor Centralforeningens arbejde ¹⁾.

¹⁾ I tidsskriftet "Sygeplejen" stod (april 1949 s. 30) følgende: "En af dr. Jacobis (Centralforeningens stifter) medarbejdere i de første år var dr. *Elmquist*. Han døde allerede i 1925 og efterlod et stort savn. Mere end nogen anden var han måske sygeplejererskernes ven og utrættelige fortaler. - jeg mødte mange, der var optaget af, hvor stort et tab foreningen havde lidt ved hans død - der var blevet en tom plads; man savnede hans muntre og frejdige personlighed og hans varme hjertelag. Hans minde levede og lever fremdeles hos dem, der arbejdede ved hans side."

LOUISE NYBERG
1876-1960

Den 21. aug. 1901 giftede Alfred sig med Louise Nyberg, født d. 7. juli 1876 v. Göteborg, datter af artillerikaptajn Henrik Nyberg og hustru Wendela, f. Wettergren, der en tid lang var lærerinde ved døvstummeskolen på Nye Varfet v. Göteborg.

Alfred lærte Louise at kende, da hun et årstid opholdt sig i den danske præstegård som husholdningselev. Efter sin mands død flyttede hun med børnene til København. Hun var et godt og fromt menneske, som med rørende tålmod bar de byrder i form af en ondartet leddegigt, som livet førte med sig".

ca. 1960: Asger * 55 18

* let redigeret af K.E.

Nedenfor er i fotokopi gengivet Alfreds indledning til den stamtavle, som han lagde sidste hånd på i julen 1911 og som i 1913 forelå smukt indbundet i hel-skind (valgfrit mørkegrønt eller rødt) og i format 16,6 x 12,5 cm.

Al lerede som Dreng begyndte jeg at arbejde med efterfølgende Stamtavle. Arbejdet har været meget vanskeligt, og selv om jeg nu har den danske Slægt Elmquist's Historie saa nogenlunde fuldstændig, saa er dog endnu dens svenske Udspring dækket af et tilsyneladende uigennemtrængeligt Mørke. Knap 100 Aar er nærundne, siden den danske Grens Stamfader døde, og det er i det hele taget kun godt og vel 150 Aar, siden han først dukker op i officielle københavnske Dokumenter, men ikke desto mindre vides der intet som helst om, hvorfra i Sverige han kom. Forgæves er Arkivernes Bøgpakker gennemsøgte, intet Steds nævnes der noget om Pas eller Hjemstedsbevis, hvilket er saa meget mere underligt, som man ikke kan antage, at enhver tilrejsende svensk — [maaske Spion, hvem véd?] — kunde faa fri Adgang til Fæstningen København. Endnu langt senere laa jo Stadens Nøgler om Natten under Sjette Frederiks Hovedpude, og dette var i hans Redstefaders Tid. Mærkværdig fattig var Familietraditionen; der vidstes kun, at Stamfaderen var svensk og var Skomager i København; hertil føjedes en løs Formodning om, at han var fra Gotland, og at han skulde have været impliceret i Sammensværgelsen mod Gustaf III. Dette sidste savner al Grund; da Gustaf III blev myrdet, havde Gudman Elmquist allerede længe boet i København. At han havde været gift flere Gange, og at der havde været andre Børn, det var noget ganske nyt for os, da det nu pludselig fremgik af Arkiverne. Maaske forklares den manglende Interesse for alt dette ved den Forskel, der ligger imellem det første og det andet Slægtleds Kultur og Levevilkaar, og som betegnes ved Begreberne: Sko-

 FAMILIEN ELMQUIST

flikker i Hummergaden — Overkrigskommissær og Ejer af den kgl. privilegerede Aarhus Stiftstidende.

Hvad jeg altsaa paa Forhaand vidste var dette: G u d m a n E l m q u i s t var svensk, muligvis fra Gotland, og Skomager i København. Paa Provinsarkivet fandt jeg ham saa betegnet som Enkemand, og da samtidig en svensk Statskalender kom mig i Hænde, begyndte jeg at hemsøge en Del svenske Embedsmænd af Navnet E. med Forespørgsler.

Her viste sig nu store Vanskeligheder paa Grund af den svenske Navne-Skik. Der findes adskillige Familier Elmqvist i Sverige, og mange af dem har slet intet med hverandre at gøre. Postmester i Vestervik, K. O. F. Elmqvist, meddelte mig, at hans Farfar, der stammede fra Taupa församling i Elfsborgs län, 1780 antog Navnet, og idet han gør Rede for dennes Descendens, der er yderst faatallig, godtgør han, at der her ingen Tilknytning kan faas.

Rektor ved Østermalms almänna läroverk Elmquist [J o h a n G u s t a f T h e o d o r E., f. 20. Decbr. 1846, Dr. phil., Rektor, Ridder af Wasa-Orden og Officier de l'instruction public] henviste mig til sin Søn, daværende lic. phil. Henning E. [G u s t a f H e n n i n g E., f. 5. Decbr. 1871, Dr. phil., Leder af arbejds-statistisk Bureau i kgl. Kommerskollegium, Ridder af Wasa-Orden og Æreslegionen], med hvem jeg igennem flere Aar af og til har brevvekslet. Ved ham og ved Meddelelser fra Kronolänsman Elmqvist paa Øland henledtes min Opmærksomhed paa M a d e s j ö församling i Kalmar län, specielt da Traditionens Gotland ligger lige overfor Kalmar; her skulde der paa Gaarden Elmeberg, eller i en By ved Navn Elmhult, bo en Slægt af Selvejrbønder, hvis yngre Sønner, naar de drog hjemmefra til et eller andet Haandværk, altid antog Navn efter Gaarden, medens den hjemmeblivende paa Bondevis dannede sit Efternavn af Faderens Fornavn. Dette lød jo meget lovende, og igennem flere Aar forsøgte jeg forgæves at faa nogen nærmere Oplysning derom fra Pastorsämbe:et i Madesjö; der kom længe intet Svar. Først i September 1902 lykkedes det mig endelig fra en Hr. S. O.

FAMILIEN ELMQUIST

Medelius, rimeligvis Stedets Præst, at faa yderst udførlige Oplysninger, men disse syntes samtidig at tilintetgøre Haabet om at finde nogen Tilknytning til Madesjö-Slægten. Han beklager, at Kirkebøgerne ere slet førte i tidligere Dage, saa at de „snarere giver Anledning til Gisninger end til virkelig paalidelige Oplysninger“, først henimod vor Tid blive de bedre og udførligere. Der findes i Sognet ingen By ved Navn Elmhult, og der er vel nogle Gaarde af Navnet Elmeberg, men først midt i 19de Aarhundrede findes en Person af Navn Andreas Pettersson Elmqvist, f. i Ljungby, Kalmar län, den 15. Juni 1837, indflyttet til Elmeberg 22. April 1864, og han antog først Navnet 1880; Død 1899. Han synes altsaa slet ikke at høre til den omtalte Slægt.

Af andre mulige Spor findes i den ældste Kirkebog antegnet en Bonde paa Elmeberg ved Navn: Gumme, Fødsels- og Dødsaar ubekendte. „Han läste väl i bok“, siger Husforhørsprotokollen. Hans Hustru var Kerstin, deres Søn: Johan Gummesson, f. 15. Oktober 1693, var gift med en Kerstin, f. 1708, men der er ingen Oplysninger om deres Børn.

Et Aarhundrede senere boede paa Elmeberg en Peter Gummesson, f. 1780, Søn af Nils Gummesson, f. 1744, og Sønesøn af Gumme Nilsson, f. 1707, fra Rafvelsbygd i Madesjö. Gudman eller Gudmund Elmquist i København kunde naturligvis oprindeligt have heddet Gumme og være til Eks. ældre Broder til Nils Gummesson, om sligt siges intet i Bøgerne.

En tredje Familiegruppe af Navnet Gummesson findes endvidere knyttet til Elmeberg, men da Stamfaderen endnu 1800 levede paa Gaarden, maa ogsaa denne opgives. Mulighederne for i Madesjö at finde Slægten Elmquists Udspring bliver saaledes ringe, men Medelius gør opmærksom paa, at der maaske i vedkommende Familietradition kunde være sket en Forveksling med den lille By Elmhult i Småland, og der kom andetsteds fra andre Grunde til, at jeg vendte min Søgen derhen. Naar man finder en Slægt, Elmqvist, i Skåne, der siges at være udgaaet fra Elmhult Købstad i det

 FAMILIEN ELMQUIST

sydlige Småland, er der jo ganske vist en Mulighed for, at den kunde stamme fra Madesjö; men dels er der i de ovenfor omtalte og delvis sikrede Oplysninger derfra intet. Holdepunkt for en saadan Antagelse, og dels var Stednavne af Sammensætning med Elm overordentligt almindelige i det sydlige Sverige, hvorefter følger, at der findes mindst lige saa mange Familienavne af samme Kombination. Dr. H. Elmquist nævner saaledes bl. a. en Præst i Jönköping i det 18de Aarhundrede, Magnus Elmquist. Han var en meget anset Præst, men hans Børn gik det ilde. Sønnen, der var et udmærket Hoved, var Jurist og mentes at have en smuk Fremtid for sig i Hofretten, men han begik et „Fejltrin“ og rømte fra Sverige. 2 af Præstens Døtre kom til Danmark (!) og fik en ulykkelig Skæbne.

Jeg fik nu Forbindelse med Blikkenslager Elmquist i Lund [Anders Daniel Elmquist, f. 3. November 1835], der er Hovedet for en blomstrende Slægt, til hvilken fl. a. den før omtalte Rektor i Stockholm hører. Han meddelte mig, at „han stammede fra Byen Elmhult i Småland, hvor der paa 1700-tallet levede 3 Brødre af Navnet Elmquist; en Broder skal først i Aarhundredet være udvandret til Danmark.

Nu syntes det, som om „Tampen begyndte at brænde“:

Jeg skrev til Elmhult By og fik intet Svar, og jeg skrev igen, og Tiden gik. Saa en skøn Dag kom jeg i Forbindelse med fornævnte A. O. Elmquists ældste Søn, lic. med., Stadslæge i Borås N. A. E. Elmquist, og da han just var ude at søge en Stamfader som jeg, slog vi os sammen og angreb i Fællesskab Elmhult's Autoriteter. Det kom nu, ved Meddelelse til min Kollega, for Dagen, at der ikke var Tale om Elmhult Koping, men om „Hemmanet“ (Ejendommen) Elmhult i Långaryds församling i Jönköping län. Her stammede hans Slægt, altsaa Elmquisterne i Lund og Elmquisterne i Stockholm, fra. Den første af Slægten er Hemmansegare i Elmhult Anders Persson, f. 1732 eller 39, 24. Marts, † 1797; g. m. Eva Staffans-

 FAMILIEN ELMQUIST

dotter, f. 1749 4. April. Deres Børn vare: Stina, f. 6. Juli 1768, Ingrid, f. 14. Novbr. 1770, Benne-diktus, f. 14. Marts 1773, Maja, f. 1775, Karin, f. 17. Februar 1779, og Petter Andersson, f. 25. Februar 1781, † 10. Februar 1876. Denne Petter Andersson antog Navnet Elmqvist, flyttede først til Halland og senere til Skåne, hvor han blev Bedstefader til Blikkenslagermester A. O. Elmqvist og Rektor I. G. T. Elmqvist. Gudman Elmqvist i København er født ca. 1727, han kunde altsaa godt være en ældre Broder til Anders Persson, om hvis Søskende endnu intet er oplyst; han kunde, med andre Ord, af Traditionens 3 Brødre, være den, der udvandrede fra Elmhult i Begyndelsen af Aarhundredet til Danmark. At Navnet Gudman eller Gudmund, som han ogsaa kaldes, ikke er ukendt paa Egnen, ses at Kirkebogen, idet ovennævnte Eva Staffansdotters ældste Søster Alma Staffansdatter, f. 31. Januar 1747, var gift med Gudmund Andersson paa Elmeliden, f. 4. Oktober 1745. De havde Børnene: Johannes 1774, Anders 1776 og Karl 1779.

Underligt nok, at Undersøgelserne skulde føre os til Långaryd, det eneste Sogn i Småland, hvor jeg er godt kendt, hvor jeg af og til kommer paa Besøg, og hvor jeg har holdt Bryllup paa Solbacken, ikke saa særlig langt fra Elmhult. Dr. Elmqvist i Borås har nu snart sin Stamtavle i Orden; om det nogensinde skal lykkes mig at bevise, at Gudman Elmqvist er en Broder til Anders Persson paa Elmhult, det er umuligt at sige, men det forekommer mig, at der er saa stor Sandsynlighed for, at det er rigtigt, at jeg næsten ikke synes Beviset vilde gøre den synderlig større. Personlig tror jeg, at det hænger saaledes sammen, men idet jeg bøjer mig for det historisk korrekte, vil jeg i de følgende Blade kun omtale Gudman Elmqvist's Efterkommere.

Julen 1911.

KRISTIAN ELMQUIST
1876-1935

Harald Kristian Elmquist blev født d. 1. maj 1876 som næstældste barn af pastor Thorvald E. og Sofie f. Ring.

Efter i 1893 at have bestået præliminæreksamen, gav han sig i kast med tandlægestudiet og bestod dettes eksamen 1897, hvorefter han var assistent i København 1898-99. 1899 åbnede han egen praksis i Vordingborg. Endskønt det dengang blev betragtet som vænvid, fordi man ikke mente det muligt at oparbejde en anstændig praksis i en by af Vordingborgs størrelse (dengang ca. 3500 indbyggere), fik han i de 35 år han var bosat i byen oparbejdet en meget betydelig praksis, takket være sin store dygtighed og vel i nogen grad hjulpet af omstændighederne, dvs. den vækst, som provinsbyerne fik i begyndelsen af århundredet.

Kristian var en vennsæl mand og en uforlignelig vært, i hvis hjem byens borgere, garnisonens officerer og omegnens landmænd var hyppige gæster og følte sig hjemme. Han var i besiddelse af en forbavsende vitalitet, som fik ham til at tage del i en mængde foretagender lige fra det frivillige brandvæsen i byen til skabelse af en sportsplads for idrætsforeningen.

Hans overdådige humør, der aldrig gik over grænsen, charmerede alle i omgangskredsen; hans glimrende hukommelse for ansigter og familieskaber skaffede ham mange venner mellem bønder. Utallige er de muntre historier, han var ophavsmand til, og samtidig var han hjertensgod og hjælpsom og blev vistnok i nogen grad, navnlig i de første år, misbrugt på denne konto.

Hans livs store glæde var jagt. Han var en udmærket og meget interesseret jæger, og en bedre og fornøjeligere jagtkammerat kunne næppe tænkes. Fra 1901 havde han sammen med sin yngre broder, Harald, lige til sin død et stort jagtrevier i Småland, og han elskede livet og forholdene deroppe, så Småland blev som hans andet fædreland.

I efteråret 1935 blev han syg og blev ved juletid opereret for et sår i Duodenum (øverste del af tyndtarmen). Operationen gik godt, men to dage efter døde han af en emboli (blodprop). Han blev kun 59 år, og sorgen over hans tidlige død var stor. Han døde 29. dec. 1935 og bisattes i Vordingborg.

INGEBORG BALSLEV

1876-1970

Den 8. nov. 1900 giftede Kristian sig med Ingeborg Balslev , der var født d. 12. juni 1876 som datter af pastor Rasmus Balslev i Pårup og hustru Laura, f. Leth.

Ingeborg var Kristian en udmærket hustru og fandt sig med stor tålmodighed i hans jagtglæde, som i sæsonen holdt ham meget borte fra hjemmet. Hun skabte et lykkeligt og hyggeligt hjem i Vordingborg, hvor hun var en afholdt og udmærket værtinde. Hjemmet på Kirketorvet i Vordingborg savnes af alle, som havde den lykke at lære det at kende. Efter Kristians død flyttede Ingeborg til København, hvorfra det var lettere for hende at følge med i sin børns og børnebørns hele liv og trivsel. Hun døde d. 22. aug. 1970.

ca. 1960 Asger Elmquist * (55 18)

* let redigeret af K.E.

(Kristian var bestyrelsesmedlem i adskillige selskaber og foreninger, kasserer i menighedsplejen og sygeplejeforeningen, medstifter og medlem af bestyrelsen for tandlægeforeningen for Lolland Falster og det sydlige af Præstø amt.)

Fra nekrologer ved Kristians død skal flg. citeres:

– "Det er næsten ufatteligt, at denne travle og elskværdige mand, der altid var fyldt med liv og virke, ikke er mere. - Tandlæge Elmquist var en god mand, der var elsket af sine patienter, for hvem han var som en god ven, og navnlig overfor børn forstod han på sin egen måde at vinde deres tillid. - E. elskede naturen og dens rige dyreliv, og han var en stor og virkelig jæger, som skød med forstand og næsten aldrig forbi. - han havde et stort hjerte, der følte for andre, som var i nød - og han har i det stille og på sin egen fine og skånsomme måde ydet mange hjælp."

"– Tandlægen fik hurtig en betydelig praksis, som han støt bevarede til det sidste. Dette skyldtes ikke alene hans tekniske dygtighed, der var absolut fremragende, men også hans flid, hans præcision og måske mest hans hele varmhjertede menneskelige indstilling. Han forstod som få andre at mildne og at aflede gemningens ofte uundgåelige smerter gennem interessant og fornøjelig tale. I forening med sin hustru, Fru Ingeborg Elmquist, født Balslev, skabte han på Kirketorvet et overordentlig smukt hjem, der var hans stolthed og glæde, og sjældent har vel børn haft en mere fornøjelig og forstående far - fuld af ideer forstod han med sin fremragende tekniske snille at lave alt, hvad et barnesind kan begære og var en sjælden opofrende og pædagogisk far. Han havde barnesindet i behold til det sidste. - Udenfor hjemmet var jagten hans kæphest. - På det store revier ved Halmstad udfoldede han ret sit sunde, gode humør og sin hele praktiske livsindstilling til glæde for slægt og venner. Få hjem har udfoldet en gæstfrihed som det Elmquist'ske smukke hjem på Kirketorvet, og herfra udstøede han med rund hånd sin livsglæde - blot en kort kontakt med ham bragte atter og atter forfriskelser i sindet".

"-- Tandlæge Elmquist' hele væsen lyste af velvilje og frejdighed. - i Vordingborgegnen havde han lejet et større jagtterræn."

"– Jeg husker at han på en rejse med banen gik ud til lokomotivføreren for at sætte sig ind i, hvorledes kørslen foregik, og nu for ikke længe siden var han nede på havbunden i en af Storstrømsbroens piller for at se, hvorledes det gik til. Han kunde altid skaffe sig adgang, for han var ven med alle.

- Sin stilling som tandlæge ved Oringe Hospital omfattede han med stor interesse; han forstod den dybe fortvivelse hos nogle patienter, mens han om andre, som befandt sig bedre, kunne fortælle opmuntrende, morsomme episoder. - Han holdt af at se livets lyse sider og var ikke uden humor. Sit hjem, sin hustru og sine børn omfattede han med dyb kærlighed, og alt, hvad han tænkte og handlede, gik ud på at gøre det bedste for dem."

I foråret 1978 udsendte Elmquist-samfundet følgende:

Januar 1978

Som jeg mindes ham/dem

Vi ville gerne skrive noget om Far og Mor og ledte gamle papirer igennem for at søge tilbage til den tid for længe længe siden, da hjemmet på Kirketorvet eksisterede. Derved kom den versificerede tale frem, som onkel Asger (55 18) holdt til Fars og Mors sølvbryllup den 8.11.1925. I talen sagde han til Far:

....

Du var altid fyldt med vild energi,
og ideer du havde som få,
og vi blev som oftest delagtig' deri,
selv jeg, der var mellem de små.
Du sejled med sejl, skønt det var forbudt,
du jagede odder og ræv;
ja, dengang fik du nu ingen skudt,
men for os var du lige gæv!
At bruge en bøsse det lærte du mig,
såvel som at ryge tobak,
og ofte tog du del i min leg,
og vi udkæmped' vældige slag.
Du gjorde dig lige med mig i din færd
var på éngang min bror og min ven,
og det var for mig af uhyre værd,
såvel dengang som nu - sidenhen.

....

Og da du blev gift og fik eget bo,
var det ofte feriens clou,
når vi kom herved og besøgte jer to,
som vi gerne gør det endnu

Det er kun et lille afsnit af den meget smukke tale, og når vi bruger den som udgangspunkt, er det , fordi den karakteristisk, Onkel Asger giver af Far som dreng, meget godt dækker det erindringsbillede, vi har af ham. Og det er helt selvfølgelig at tage det stykke med om Far og Mor og deres gæstfrihed - for at omtale Far uden at nævne Mor er utænkeligt, da Far var umådelig stærkt knyttet til Mor og følte sig hjælpeløs, når hun en sjælden gang var bortrejst.

Far valgte tandlægegerningen, og den passede ham udmærket; hans manuelle færdigheder, store opfindsomhed og evne til at omgås mennesker var egenskaber, der kom ham tilgode i hans arbejde. Han nedsatte sig i 1899 i Vordingborg og arbejdede dér til sin død i 1935.

Far skånede ikke sig selv; han havde således aldrig klinikdame, tog derfor også selv telefonen og holdt over brilleglassene øje med, hvem der gik ud og ind ad entrédøren, samtidig med at han ikke alene behandlede, men også underholdt sine patienter, som han omfattede med stor og varm interesse.

Far var ikke optimist, hvad mange egentlig mente. Han kunne være meget munter og var navnlig i de unge år drivkraften i mange "practical jokes", men han tabte let modet, og Mor var så den, der kunne støtte og opmuntre ham. Det var der brug for, da tandlæge nr. 2 kom til Vordingborg, og Far følte vores eksistens truet. Det var nu uden grund - der var rigeligt at gøre for to tandlæger; ja, i en periode med særlig meget arbejde og overvejelser om ansættelse af en assistent lagde Far planer om sammen med familien at stikke af fra det hele og begynde en ny tilværelse på Fiji-øerne !

Men vi blev jo, og Far fik den assistent, han trængte så hårdt til.

Der var også brug for opmuntring, dengang der blev påvist husbukke i træværket på førstesalen af vores hus, og det blev nødvendigt at få denne etage fornyet. Mor overbeviste - med rette - Far om, at det var en hårdt tiltrængt forbedring af huset, og da han havde indstillet sig på det uundgåelige, fulgte han med stor interesse håndværkernes arbejde. Men da Mor i samråd med arkitekten foreslog, at vi samtidig skulle have indlagt centralvarme (det var i 1926), mente Far, at nu ville Mor ruinere ham ! Da anlægget var installeret, var ingen gladere for det end Far selv.

Far fik ved ombygningen et udmærket hobby-rum, hvor han havde mange herlige timer - dog ikke i jagtsæsonen, hvor han tilbragte det meste af sin fritid i skov og på mark med bøsse på nakken og hund ved siden, næsten altid sammen med sin meget kære broder, Harald (55 15).

Ja, jagten var vel Fars hovedinteresse, og den førte ham til Småland år efter år. I mange år var det de to brødre, der tog alene derop i jagttiden og indloge-

rede sig forskellige steder. Men fra 1916 blev Viken målet for alle sommerferier. Nu kunne "fruentimmer og barn" også være med, og der blev levet et familieviv, som den dag i dag står i et æventyrskær.

Hvert år blev rejsen forberedt med lige stor fryd, men Far syntes ikke om, at man takket være de tekniske fremskridt var i stand til at nedsætte rejsetiden; efter hans mening var det rigtigst, at vi startede ved fem-tiden og nåede frem til Viken om aftenen. Der har endog været år, hvor det var nødvendigt med en overnatning! Fra det øjeblik, toget forlod Vordingborg, og til vi nåede til vejs ende, så Far konstant ud af vinduet, intet ville han gå glip af på rejsen.

Jagten var det vigtigste for de to brødre, Harald og Kristian, men vi har også oplevet mange dejlige ture gennem skoven og på søen og lært at holde af det primitive liv i den storslåede natur.

Far var stærkt igangsatte, når vi var i Viken, og vi har vist alle været igennem de forskellige sværhedsgrader inden for træskæret. Den dag i dag står der i Lillastugan et minde om Fars fingernemhed; det er Noa og fru Noa og en del af dyrene fra arken, skåret i enebærtræ.

Far havde også i Viken en lille virksomhed som tandlæge, og der blev i den anledning tømret en primitiv tandlægestol sammen ved sydgavlen af Lillastugan. Mange kom vandrende til Viken, når det rygtedes, at man havde mulighed for at blive hjulpet af med sin tandpine. Hjælpen bestod i radikal fjernelse af ondt - andet kunne man jo ikke stille op. Patienten blev forberedt til indgrebet ved at få serveret en god "sup"!

Også gennem dette arbejde fik vi en god kontakt med egnens beboere, og der blev igennem årene knyttet mange venskaber, som vi, der stadig kommer til Viken, har stor glæde af.

Både i Viken og i Vordingborg havde Far mulighed for at dyrke sin interesse for "livet på søen", og han deltog i nogle år ivrigt i kapsejladser i Smålands-havet. Af og til var familien også med - hovedsageligt på aftenture - men Mors ængstelse for vandet var nok årsag til, at sejlsporten ret hurtigt blev opgivet.

Mor elskede sin have og fik sammen med gartner Mortensen noget dejligt, frodigt blomstrende ud af den ikke særlig store grund. Far var mere interesseret i botaniske eksperimenter, såsom misteltenen på et gråstentræ og podning af flere forskellige æblesorter på samme dværgæbletræ.

Når vi havde besøg af kusiner og fætre, var Far utrættelig til at sætte forskellige lege i gang, og Mor deltog ivrigt, samtidig med at hun sørgede for, at alt i huset gik, som det skulle: At gæsteværelserne var hyggelige, måltiderne upåklagelige, og at der herskede en varm og munter stemning.

Ligesom de huslige medhjælpere holdt meget af Mor, var Far umådelig afholdt af sine medarbejdere; det gjaldt de forskellige assistenter, som han var så solidarisk med, at han kunne blive helt vred, når en patient bad om at blive behandlet af ham selv, og det gjaldt teknikerne, som arbejdede dygtigt i et værksted, som ikke var større end et gammeldags spisekammer.

Far og Mor fik 35 rige år sammen, Mor derefter 35 år alene. Vi er taknemmelige over, at Mor også efter Fars død - takket være sin store tilpasnings-evne - fik en god tilværelse, opfyldt som hun var af kærlighed til og interesse for ikke alene børn og børnebørn, men alle, som hun kom i berøring med.

Nøtter
(55 12 4)

Gerda
(55 12 2)

Tuk
(55 12 1)

April 1994 Er. Skovdal

1900

MARIE ELMQUIST

1879 - 1954

Marie Helene Elmquist blev født den 8. august 1879 i Ry præstegård.

Hendes forældre, Thorvald og Sofie (f. Ring) var året før kommet fra det barske vestjyske Ørre Sogn, - hvor de endda året forinden havde mistet deres tredieældste barn, Aksel, ganske kort tid efter fødslen - til Ry, hvor de syntes, at "det altid var Søndag..."

Marie - der blev den første pige i den senere store børneflokk, blev "modtaget med begejstring - og denne begejstring blev ikke gjort til Skamme." (citat fra Asger E.'s beskrivelse, se side 3)

Da hun voksede til, blev hun uddannet i musik, vistnok især piano og sang, men iøvrigt haves idag ingen tilgængelige erindring fra hendes barne- og ungdomsår.

Den 8. august 1900 blev hun gift med

VIGGO HALFDAN NIELSEN

1873 - 1958

der var født d. 3. juni 1873 som søn af direktør Chr. F. Nielsen og hustru Thyra Petersen - og bror til Bjarne N. (5516). Viggo blev først meddirektør i "Hagens Sæbefabrikker" i Helsingør. Senere fik han en automobilforretning i København, men var her 10-12 Aar for tidligt ude og Forretningen gik ikke. 1909 rejste han da alene til Mexico, hvor han arbejdede som Ingeniør, navnlig i Kølebranchen. I oktober 1950 vendte han efter 41 års fravær tilbage til Danmark, hvor han bosatte sig i Valby/København.

Marie fødte d. 23 april 1901 *Kirsten* og 3½ år senere, d. 14. febr. 1905, *Jørgen*, men hun blev her i Danmark med børnene, da Viggo 1909 rejste til Mexico. Samme år tog hun et kursus i barselpleje, men kom vist ikke til at virke som jordemoder. I 1911 fik hun ansættelse i Den Kgl. Porcelænsfabriks udsalg indtil 1913.

Marie med Kirsten og Jørgen (1905)

Den 15. januar 1915 giftede Marie sig med

OLAV JOAKIM BOGSTAD

1857 - 1930

der var født d. 25. maj 1857 som søn af arrestforvarer Anders Bogstad og hustru Gjertrine. Marie flyttede op til Olav, der var direktør i Mohvinkels Rederi i Bergen - og som døde d. 26 dec. 1930. Børnene af 1. ægteskab boede i disse år hos deres bedstemor, men kom op til Bergen i deres sommer- og juleferier.

Dette ægteskab var barnløst.

Efter sin anden mands død bosatte hun sig i København og ernærede sig ved kunststopning (?).

Fra 1930 foreligger i Årbog for Historisk Samfund for Præstø Amt fra hendes hånd en historisk studie: "Henrik Ibsens Stamfader".

(Det fastslås heri, at Ibsens tipoldefar på fædrene side, Peter Rasmussøn Ibsen - hvis far var skipper og handelsmand Rasmus Ibsøn Holst, hjemmehørende i Stege på Møn - i begyndelsen af 1700-tallet, sammen med sine to brødre, rejste til Bergen, hvor de tog skipper-borgerskab. Artiklen sammenstiller foreliggende arkiv-oplysninger om faderen, Rasmus, der døde 5-1-1703.)

Fra 1931 til 43 var Marie ansat som vikar i Kvindelig Læseforening.

Asger (5518) har til slægtsarkivet skrevet følgende:

"Marie var smuk som yngre og statelig som ældre, godt begavet, uhyre belæst og interesseret i en Masse Spørgsmaal fra Arkivstudier til Haandarbejde. Maaske var det denne Alsidighed, med en Mængde Smaatalenter, der gjorde, at hun spredte sig for meget og derfor aldrig drev det til noget virkeligt paa noget Omraade. Hun sang og spillede og har i Tidens Løb glædet en Masse Mennesker med at foredrage gamle Sange og Musikstykker. Hun malede og tegnede, og hendes Evne til i det hele taget at faa noget ud af intet, var forbavsende. Hun elskede Børn, Dyr og Blomster, og rundt i Hjemmene var hun altid en velset og kær Gæst."

"I sine Ægteskaber var hun vel næppe lykkelig, men sine sidste Aar tilbragte hun i København, hvor hun boede i Nærheden af sin Datter, og hvor hun glædede sig over Børnebørnene - mens hun hjemme hos sig selv dyrkede sine smaa Interesser."

"Marie døde d. 10. nov. 1954 af Kræft (Cancer Mam.) og begravedes paa Hvedstrup Kirkegaard d. 15. nov. s. A."

Nøtter (55124) har skrevet følgende: ▶

--- Af den store fætter-/kusineflokk, hvis numre i Elmquist-stamtavlen begynder med 551, er vi kun få tilbage. Da jeg er en af de ældste, er jeg blevet bedt om at skrive lidt om Tante Marie (5514), idet jeg formodes at kunne huske det farverige og elskelige menneske. Det kan jeg da også, men det er jo længe siden, at Tante Marie døde - i 1954.

Vi havde den store glæde at have mange besøg af Tante Marie i Vordingborg, og det var dejligt at opleve de tre søskende, Marie, Harald og Kristian, sammen. Det var tydeligt - selv for et barn - at de nød hinandens selskab og blev unge igen.

Endnu bedre husker jeg ferierne i Småland, hvor Tante Marie tit var med. Der levede vi tæt og var sammen om arbejdet i det dengang meget primitive hus. Turene gennem skoven med rygsæk, som blev fyldt hos Siegfried Svensson, og møderne med familien på Solbacken hører til mine bedste sommerferieminder.

Tante Marie var et uhyre kreativt menneske med store kunstneriske evner. Hun og Mor var meget gode venner, og deres samvær var ofte omkring et eller andet spændende håndarbejde, hvor de inspirerede hinanden. Jeg har en mappe med nogle af deres fælles produkter, og jeg glæder mig hver jul til at tage det juletræstæppe frem, som de lavede under krigen til mig. Det var svært at skaffe materialer, men det var netop en udfordring for dem.

Tante Maries liv var meget omskifteligt og ikke den trygge og rolige tilværelse, som hun på grund af sin store glæde ved familielivet syntes skabt til. - Men hendes farverige person har spredt glæde hos alle de mennesker, hun har haft berøring med.

På sine ældre dage havde hun et godt bofællesskab (ude ved Hareskoven i Bagsværd) med Tante Louise, Wiwi og Henrik. Da det ophørte, fordi Tante Louise fik lejlighed i Holsteinsgade (på Østerbro), flyttede Tante Marie ind i en lille lejlighed hos familien Hansen i Brønshøj. Der har jeg besøgt hende mange gange sammen med Mor og et par af mine børn.

Tante Marie stod fadder til Kirsten (551244), og hun taler med begejstring om sine besøg i Brønshøj sammen med Mor. Der kom mange spændende ting frem, som hun kunne lege med: Perler, knapper, papir, farver og meget andet, der talte til fantasien.

En gang, da Kirsten var indlagt, sendte Tante Marie hende en hjemmelavet tegneserie, som beskrev hendes opførsel under indlæggelsen. I begyndelsen var hun uartig og ville ikke tage sin medicin, men pludselig blev hun flink, tog sin medicin og fik lov at komme hjem. Det var et lille kunstværk.

For Mor var muligheden for at være sammen med Tante Marie en af de formildende omstændigheder ved at være flyttet til København.

April 1999 - Nøtter (55124)

April 1999 Kr. Elmquist

HARALD ELMQUIST
1881-1952

Harald Thorvald Julius Elmquist blev født d. 17-10-1881 i Ry præstegård som søn af pastor Thorvald E. og Sofie, f. Ring.

Harald dimitteredes privat som student i 1900 og blev cand.^{POLIT}~~mag.~~ i statsvidenskab og statistik i juni 1904 (laud). Straks efter sin eksamen blev han midlertidig assistent i Statistisk Bureau; sekondløjtnant i fæstningsartilleriet, og d. 15. juni 1906 ansat i det kgl. octr. Brandassurancekompagni for Varer og Effekter; gjorde marts-august 1909 tjeneste ved "Koloniale Zee en Brand Actie-Gess." i Amsterdam. Fik 1911 ansættelse under Københavns Magistrats 3die Afd. som Inventarieskriver på Kommunehospitalet og forfremmedes 1-9-1913 til hospitalsforvalter sammesteds. Ansattes efter ansøgning 1-9-1920 som hospitalsforvalter under Statens Sindssygevæsen med tjeneste i Vordingborg (Oringe).

I den pragtfulde tjenestebolig i hospitalets hovedbygning levede han et lykkeligt liv, både hvad arbejde og privatliv angår. Sammen med sin broder Kristian, der var tandlæge i Vordingborg, dyrkede han sin store passion, jagten, både her hjemme og i Småland. Med den største iver og interesse deltog han i det store reorganisations- og reformarbejde, som foregik ved sindssygevæsenet efter oprettelsen af det ny "Direktoratet for Statens Sindssygehospitalet" under direktør Brækner-Mortensen. Under den tyske besættelse under den anden verdenskrig

gik al hans bestræbelse ud på at holde hospitalet klar af besættelsesmagten, men dette lykkedes kun tildels; i april 1945 kom der ordre til at rømme hospitalet. Rømningen gennemførtes på 14 dage, og 2300 tyskere rykkede ind i patienternes og funktionærenes sted. I april 1942 udnævntes han til Ridder af Dannebrog, og i februar 1945 fik han af den finske regering medaillen "Pro Benignitate Humana" for sit arbejde med de finske børns indkvartering i Danmark. Den 1. april 1946 avancerede han til Hospitalsinspektør af 1. grad. Den 1. juli 1949 tog han sin afsked og bosatte sig i Rønne*, indtil sin død 6-9-1952.

* Sønnen "Fyr" med kone og børn boede dengang på Bornholm.

Harald Elmqvist

Harald giftede sig d. 10-6-1906 med

ALVILDA DAVINE TUXVÆRD
1882-1979

Alvida blev født d. 3-3-1882 som datter af amtsforvalter Axel Tuxværd (f. 10-8-1843, d. 9-9-1905) og hustru Anna Holm (f. 22-12-1854, d. 1-7-1899).

Alvida tog i 1901 privatlærerindeexamen fra Frk. Zahles skole og virkede en kort tid som lærerinde ved Nørregades Kirkeskole. Hendes mors tidlige død

og iøvrigt hendes anlæg og tilbøjelighed bandt hende først og fremmest til hjemmet. Hun var hele sit liv et udpræget hjemmets menneske. Hun havde usædvanlige evner som oplæser, og efter at have fået disse evner skolet og udviklede under lærere som kgl. skuespiller Jerndorff og Johs. Nielsen, glædede hun store kredse, både privat og offentligt, med sin kunst, indtil hun omkring 1930 begyndte at miste hørelsen og vel dermed også den fulde evne til at kon-trollere sin stemme - men fortsatte dog med at optræde til ca. 1945. Hun var navnlig en stor Kaj Munk-fortolker.

Autobiografiske oplysninger fra slægts-arkivet.

"Som jeg mindes ham".

(udsendt 1. gang med Slægtsamfundets vjrbrev 1977.)

Ja, at mindes er noget andet end at huske. For at kunne huske kræves facts og data. Minder har lidt at gøre med stemninger - og de kan sammenholdt være lige så korrekte som tal og tider.

Hvornår så man første gang sine forældre? De var der som baggrund for al tings væren, som en tryghed, i hvert fald som en selvfølgelighed. Men hvornår så vi dem? Jeg så i hvert fald min far i en hule på Kommunehospitalet i København. "Hulen" var bordet i herreværelset med den brune plaid henover, lampen fra skrivebordet havde vi taget ind til os i hyggen på et grønt gulvtæppe med blomsterbuketter. Og dér var så vi to. Vores mor var rejst ud at "mumle". Hun, som var oplært hos skuespillerne Jerndorff og Martin Nielsen, tog i krigsårene (første verdenskrig) ud og reciterede patriotiske digte i danske kvinders forsvarsforening (for øvrigt somme tider sammen med Emmy Lunøe [55 43] spilende og syngende). Hvorfor det hed, og alle dage hed, at "mumle" fortaber sig i dunkelheden. Der lå vi i hulen og læste Robinson Crusoe og Junglebogen og en storartet historie om en dreng, der hed Viggo, og som drømte sig tilbage i øgletiden.

På Kommunehospitalet gik man med "pigen" gennem lange underjordiske gange hen til hospitalskøkkenet og hentede mad i blå emaillespande. (Det kan vel ikke altid have været boller i selleri - men jeg mindes middagsmad i de tider som grågrøn, grumset) og havde man brug for soda og grøn sæbe - de tiders eneste rengøringsmidler - gik man omtrent samme vej. Pigen havde "bogen" med, i hvilken Hans Pæsen nedskrev, hvad man skulle have. Som barn gik man med, for måske fik man et stykke kridt eller en halvt udskrevet bestillingsbog, som man kunne gå hjem og tegne i.

Hans Pæsen stode blindt på vores far i kontoret ovenover kælderen, og da det generede Hans Pæsen, at patienternes pårørende før besøgstid satte sig på en bæk foran hans kældervindue og dermed tog alt lys - foreslog han forvalteren, at man slog et stort skilt op på bænken, hvorpå der kunne stå: "personsitning forbødes!". Forvalteren fandt på at flytte bænken - men gemte alle dage Hans Pæsens udkast til skiltet i sin tegnebog.

Der hørte til funktionærboligen en herlig have, som vel næppe var så stor, som jeg mindes den. Vi havde megen glæde af den have. Og det undrede mig såre, da vi flyttede til Oringe, at træerne dér ikke smittede af. I en have midt ind i byen var allerede dengang træerne så sodede sorte, at man ikke måtte klatre med "pænt tøj" i dem.

Harald var gået den læsende vej for at glæde måske især sin mor (der dog nok var skuffet over, at ikke en eneste af de fire sønner blev præster). Han sagde, at han helst var blevet landmand eller noget militært. Drømmen om "noget på landet" fulgte ham, og i en periode af tung hovedpine (noget, som plagede ham hele livet) lagde han billet ind på en annonce om en mølle til salg. Det viste sig at være møllen i Karlebo - stadig smukt beliggende med vingesus over skov og mark og grønne enge. Mølleren blev så grumme glad ved Harald - ja ville faktisk kun sælge sin slægtsmølle til ham! Men han blev nu ikke møller

Hvor meget prægede første verdenskrig vor hverdag? Far og onkel Asger så flotte og tapre ud i uniform (og lignede i den mundering hinanden ret så meget). Det var storartet spændende at besøge ham i hans jordhule i Vestenceinten. Med det var skrækeligt at skulle holde jul uden ham det år, han havde vagt (og vel bekæmpede tyskere myldrende op over volden?) Men sådan er krigens kår, tænkte en femårig i sin naive sjæl.

I Kommunehospitals-årene var der megen hygge og meget sammen-rend med tante Thora [5516] og onkel Bjarne. Og jeg syntes, Else var en slags storesøster - især en gang, hun reddede mig under et skøjteløb, hvor den lange kæde af voksne arm i arm var gledet så langt væk, at verdens ende ikke kunne være længere borte.

Fyr, også kaldet Axel Tuxværd, blev født på kommunehospitalet. Man havde aldrig før født børn i den funktionærbolig, eller også havde man aldrig oplevet en drengefødsel. Alle blev så glade, da jeg en søndag morgen lagde små sedler ind i brevsprækkerne: "Nyfødt søn hos Elmquists". Med det var foruroligende, at vor far flere gange hviskede til mig: "List lige ind og hør, om han trækker vejret!" - Jamen det gjorde han da heldigvis, men det gav mig en skræk i livets lange løb: Ens egne små nye børn, børnene - trak de vejret? Var det en selvfølge, de havde lært det, der hvor de kom fra?

Vor far blev altså ikke møller i Karlebo. Men en dag kom han på landet alligevel.

Han "fik" Oringe blandt mange ansøgere til stillingen som hospitalsforvalter. Vi rejste ned og hilste på. Bedstefar var lige død, så jeg havde sorte sløjfer i fletningerne og sorte bånd om stråhatten. Men vi var nu ikke bedrøvede - for det her var jo som at få dørene slået op til eventyrland!

Første gang vi betrådte (det fine ord er valgt med omhu) den nye lejlighed i hovedbygningen, slog Harald en hel masse døre op - se vores kongerige!

Harald var blevet "landmand". Der hørte i de dage noget landbrug til hospitalet. Det var vist ikke meget, men der var da en "røgter", og der var da noget, der "muede", når vi kom i staldene. Og der var pæne heste og en kusk med et flot tveskæg, som kørte kareten for os til stationen eller til afdansningsbal.

Somme tider tror jeg, man husker allerbedst med næsen. Jeg kan nu de mange år efter mærke lugt af karétlæder i næsen - eller æblelugt på loftet - eller den specielle tobak, far brugte i en snadde (der var en rødskægget, tåbeligt udseende matros på dåsen) - eller lugten af patientbal - eller sniffen af grøn sæbe den dag i måneden, en kone med furet, træt ansigt lå på sine knæ og skurede "den lange gang".

På Oringe fik vi sildeføddingen, Marianne. Hele hospitalet stod på den anden ende. Heller ikke dér kan man have været vant til splinternye børn!

Der var godt på Oringe. Lykkeligvis fandt Harald og overlæge Helweg hurtigt sammen i frugtbart samvirke. Jeg mindes en gammel sygeplejerske (hendes smil og ikke hendes navn): "Åh, i de dage gik der en bølge af glæde over Oringe".

Der var jo den gode hverdag. Harald var alle dage i et slags sportssæt fra Julius Kopp, og jeg ser ham starte dagen vandrende "terrainet" rundt med sin Alvilda og hunden. Inden turen havde hun givet ham meget sund morgenkost, revne rødbeder, en tung grød af klid, avner - kruska hed den vist. (Denne sundhed "supplerede" han efter morgenturen med stærk kaffe og rundstykker med tandhøjt smør i hospitalskøkkenet.)

Klokken ni sad han på sit kontor. Vinduet vendte ud mod et stærkt befærdet "fortov" - og alle vinkede og bankede og smilede. Og dér sad han med en karakteristisk drejning af højre hånd, som om han ud af højre tommefingernegl kunne få svaret på det brev, han nu skulle skrive. I kontoret ved siden af sad flittige folk, som i begyndelsen af tyverne skrev pæne bogstaver og tal med elastikpenne. Midt i tyverne fik de noget så avanceret som en skrivemaskine - så to, så tre. De var alle i sort tøj - også Juvidia Hansen, for, som fuldmægtigen sagde til far: "Ja, Inspektøren kan tillade sig sådant tøj (med forægteligt snøft mod det Julius Koppeske), vi andre i de ydmyge stillinger må være ordentligt klædt!".

Mennesker strømmede ud og ind i det lave kontor med hestehårsbetrukne møbler og grønne vægge. Der kom de med deres hospitalsproblemer - men de fleste tog også deres eget lille, nagende problem med. De gik ikke uforløste derfra. Der var en periode, hvor Harald og hans livs Alvilda ikke havde for mange penge, for meget havde de mistet under Landmandsbankens vanskeligheder. Penge talte man ikke om. Man hjalp, så langt evnerne rakte. Og de rækker somme tider meget langt.

Harald havde i perioder som sagt et meget ømt hoved. På Oringe var det sådan i følge sagens videnskabelige natur, at der havde man ikke ondt i hovedet

eller var ked af det - der var vi "deprimerede", "depressive", ja somme tider var vi psykotiske. Men enten vi nu var det ene eller det andet - det fornemmedes lige tyngende. Jeg ville mene, vores far kæmpede gævt med sine trætte perioder, ja så meget, at det næppe kunne skønnes i arbejdsrytmen. Men det kunne være tungt hjemme. I sådanne perioder kunne han simpelt hen ikke udholde, at vi var syge - f.ex. havde bronchitis, polypper eller hvad man nu har. Hans søskende, som i trediverne var alvorligt syge, gik ham også på, så en tyngte af tavshed lagde sig over hverdagen.

Men det var da heldigvis kun i perioder - og Oringe var ikke bare hverdag (god hverdag og tung hverdag) - det var også iblandt forrygende, legende, glimrende fest.

Vi spillede teater, instrueret af Helweg og med Harald som regissør og statist, alt fra vaudeviller over en harlekinade til opera! Og der var ballerne med deres egen em over festlighederne, aftner, hvor kejserinder, konger, guder og andre mødtes i dans og drak kaffe af jernporcelain. Spændende var altid Sct.Hans-festen i skoven - ikke bare på grund af vejret - men også med årets spørgsmål: Hvormange patienter finder mulighed for at stikke af ad dunkle skovstier eller evt. ud i Noret?

Der kom en periode, hvor Harald og Helweg skulle være "Biografdirektører". Ingen af dem gik ret meget i biograf (om overhovedet!). De læste i kataloger, og de så prøvefilm i København - og så skulle de trods alt opleve, at f.ex. "Kuske-knudsen", patient hjælpende til i staldene, skulle få søvnløse nætter med vilde brøl, fordi han havde set noget så alarmerende som en tegnet hoppende løve!

Noget andet væsentligt. I Vordingborg boede Kristian [5512]. Onkel Kristian bødede folks dårlige tænder. Der står i junglebogen "- vi er eet blod, du og jeg". Kristian og Harald var eet blod. Som regel kunne de efter endt arbejdstid mødes midtvejs i Kirkeskoven - men kunne de ikke det, ringede de hinanden op klokken syv. De delte, omend måske ikke alt, så dog meget. De havde vist ikke mange hemmeligheder for hinanden. Var deres koner jaloux? - Det véd jeg ikke. Men de havde for så vidt grund til det!

De havde i byen fælles venner. Nogle spillede man bridge med, andre l'hombre. Det var ikke så svært at komme i de kredse. En mere alvorlig sag var det at få lov at være med på Kristi Himmelfarts-turen til Knudshoved. Ganske særlige evner krævedes af den slags folk! Da alle var unge, gik de den to mil lange tur ud til det smukke Knudshoved. En dag fandt de det praktisk at cykle derud. Det var lige ved, at kvinder og børn derhjemme syntes, det var vemodigt, da de en dag bestemte at køre ud i charabanc! De fleste af vennerne var de "De's" med. Hvilke man sagde "du" til, véd jeg ikke - og slet ikke hvorfor.

Sin ferie og en del af sit drømmeliv levede Harald med Kristian i Småland. De drømte fremad til ferien - og bagefter drømte de tilbage. De oplevede Små-

land første gang ved deres storebror Alfreds bryllup. Og efter de dage havde deres hjerter hjemme i skovene, ved søen og på de små kullede højder. "Henfarne slægter i landets marv, sig ej fornægter, bevar din arv". Var det dét?

De fandt en stuga, hvor vi samledes, ofte 11 slægtninge og 2 "piger" - det var som i visen: Når de alle er derinde, er de halve udenfor". Jægerne jog, kvinder og vrangvillige børn plukkede bær. (Hvad lavede de to medbragte "piger"?) Vi legede alle en stor Robinsonade - leg på sø og i skovene.

Harald kom aldrig over Kristians død i 1935. Han gik aldrig på jagt mere i skove og store moser. Det år, hans bedste ven var død, tog han en tur rundt om Storbritanniens kyster - for at gøre noget - noget anderledes. Den morgen, han kom hjem, ringede han fra kajen: "Kan du pakke og tage med mig til Småland?"

Heldigvis var den af hans søskende, han derefter var mest congenial med, Marie Bogstad [5514], flyttet til Danmark. Som de da også kunne mindes og fabulere sammen!

Vi må gå tilbage til Oringe. Og til krigsårene. Der havde mange gange været trusler. Oringe skulle rømmes og bruges som krigslazaret. Hvordan det lykkedes at trække tiden, skubbe opgaven, ved ingen nu, men en dag var det alvor. Vore egne skulle væk, tyske rekonvalescenter ind. 800 patienter skulle på meget kort tid sendes hjem, ud i familiepleje og over på andre hospitaler. Det skulle Harald administrere. Og det blev også ham, der valgte at blive på posten i det smukke (af arkitekt Bindsbøll tegnede) hospital og om muligt gøre sit til, at ikke alt for meget materiel forsvandt og alt for meget lagdes øde. Han bibeholdt gamle vaner med vilje, gik sin morgentur med sin Alvilda og sin hund. Gik sin runde på afdelingerne og påtalte griseri og sligt. Og iøvrigt sad han som vanligt på kontoret, så på sin højre hånds tommelfingernegl, conciperede brevene og skrev på store gule ark med faste karakteristiske bogstaver. Den tyske kommandant, en venlig og bundfortvivlet overlæge fra Bayern, stillede hver morgen, også for at høre, hvad dansk radio meddelte om situationen.

Da alle tyske soldater efter krigens slutning var sendt hjem, boede endnu en lang tid, mere eller mindre interneret, nogle tyske kvinder og børn på Missionshotellet. Far havde tilsyn med dette arrangement. Juleaften 1945 var han pludselig væk. Det var mærkeligt, og det var ubekvemt, for vi havde små, juleutålmodige børn. Men så skulle det vise sig, at han ikke havde kunnet holde ud at tænke på de tyske, strandet inde i byen på det mildest talt triste hotel. - "Han var lige kommet til" at tage ud med gaver og julegodt.

Far var en overordentlig god "taler". Jeg har ikke mødt nogen, der var bedre. Han kunne ikke bare tale alvor eller humor - han kunne glide harmonisk fra den ene følelse til den anden - spille på hele registret. Han forberedte sig på sine vandringer - og han sagde engang: "Kun én af hundrede kan improvisere - og også han eller hun taler bedst forberedt. Husk det."

--- En gang i århundredets begyndelse skulle Harald til en fest, men manglede en dame. Det hjalp Johan Balslev ham med (bror til Ingeborg [5512]). Rygtet melder, at Johan sagde: "Jeg kender en sød ung dame - men du kan kun tale med hende om dug på mos". Og det må han så have gjort med poesi og inderlighed, for de to kom til at gå livsens veje sammen.

I skrivende stund er Alvilda 95 år og den ældste i den generation, der bærer navnet Elmquist. Hun kan stadig tale om dug på mos. Men hun ville ikke kunne læse dette - det er for langt og dermed for trælst. Vi kan heller ikke læse det højt for hende, for hendes hørelse er træt og tung. Og måske passer mine minder ikke sammen med hendes?

De var et smukt par, de to. På begge måder. De så godt ud, når de arm i arm gik ned gennem hovedgården. Og de bar smukt over med alt det, mennesker ikke kan forstå hos hinanden. "Du er så underfundig", sagde far på sine gamle dage, når han ikke kunne følge sin vivs krummelurer og omveje. Og hun forstod heller ikke lige godt, hvad han og hans søskende kunne more sig over.

Dug på mos?

Det er mange år siden, han er død nu.

Annesofie Hermann.

(55 15 1)

Gode pensionistdage i Rønne

April 1964 - R. Elmquist

1950

Anna Sofie Elmquist 1910 - 1982

Anna Sofie eller "Annesofie" blev født d. 15. feb. 1910 i Rungsted som ældste barn af cand. polit., senere hospitalsforvalter, Harald Elmquist og Alvilda, født Tuxværd.

Familien flyttede allerede i 1911 til Kommunehospitalet i København - indtil Harald i 1920 udnævntes til hospitalsforvalter under Statens Sygehusvæsen med tjeneste i Vordingborg (Oringe Sindssygehospital).

De første skoleår gik Annesofie i en københavnsk pigeskole - og fortsatte skolegangen i Vordingborg, hvor den i 1925 afsluttedes med realeksamen. Da der dengang endnu ikke fandtes gymnasium i Vordingborg, flyttede hun til København, hvor hun blev indlogeret hos sin tante Louise (5511) og i 1929 blev nysproglig student fra Aurehøj gymnasium.

Hun begyndte på lægestudiet, men forlod det efter et par år. I stedet kastede hun sig over at skrive, tegne og illustrere til blade etc.

Annesofie traf sin tilkommende mand ved nytåret 1936-37. Han var da på visit på Oringe sindssygehospital, hvor hans bror, Knud Hermann, var lægekandidat, - og den 26. juni 1937 stod brylluppet i Oringe hospitalskirke.

Svend Hermann 1909 - 1995

Svend, der blev født d. 14-3-1909, var ud af en søskendeflok på fem og søn af manufakturhandler Jacques Hermann (f.10-11-1872, d.2-1-1957) og Gerda, f. Bang (f.27-10-1882, d.11-6-1948).

Svend blev uddannet i tekstilbranchen, som sin far, der havde en filial af Illum på Nørrebrogade i København. Faget bragte Svend på rejser og længerevarende ophold i udlandet, i London en kort tid og senere i Lyon, Frankrig.

Efter giftermålet med Annesofie blev rejserne mere begrænsede. Svend blev medindehaver af firmaet "Axel Lund Textil" engros og senere eneindehaver. Det franske sprog var en nødvendighed for forretningerne og blev i fritiden vedligeholdt gennem litteratur på fransk. Han var iøvrigt selv af fransk afstamning (Hugenot). Hans veneration for det franske har inspireret nogle af hans og Annesofies børn og børnebørn.

Svend gik ind på lige fod med Annesofie i opgaverne med hus og hjem. Med fire børn (551511-551514), hus og have var der nok at tage vare på, især når Annesofie drog ud på sine foredragsturnéer.

Svend var god til madlavning og holdt af at virke i havens bede, der af og til respektløst blev hærget af børn og vilde hunde.

Svend var venlig, lun, opmærksom og altid imødekommende, og han satte pris på at være præsenteret i sit ydre, hvorfor han i påklædning altid var nobel, også ved havearbejdet.

Efter Annesofies død i 1982 fortsatte Svend sin aktive tilværelse både i firmaet Axel Lund, i huset og i haven og med meget samvær med sine børn og deres ægtefæller, de mange børnebørn samt med sine gode venner.

Trods et skrantende helbred holdt han 'gang i' firmaet indtil året før sin død. Og kun et halvt år efter at huset var solgt, og han var flyttet til en plejebolig, slap kræfterne op.

1989
Svend

Efter brylluppet kom de kundskaber, som Annesofie havde samlet under læge-studiet hende til nytte, idet hun fik en lægesekretær-stilling på Bispebjerg hospital, hvor hun var ansat indtil ca. 1950.

Behovet for at formulere sig, både skriftligt og mundtligt, var så stærkt hos hende, at hun samtidig med sit job på hospitalet (til sidst som chefsekretær) blev bidragyder til og redaktør af forskellige skrifter. Disse hverv (som hun passede fra hjemmet på Ellemosevej i Gentofte) blev, sammen med foredragsvirksomhed, en meget stor del af hendes arbejds- og livsopgave.

Allerede i Vordingborg-tiden var Annesofie - sammen med sin kusine, Gerda Elmquist (55122) fra Kirketorvet - stærkt optaget af pigespejderbevægelsen, og interessen fortsatte i hvert fald gennem studieårene - for senere i nogle år at vige for mere presserende opgaver.

Men snart blev hun på ny indfanget af bevægelsens idé, der dels fik hende til at skrive artikler til spejderbladet - som hun i en årrække blev redaktør for - og dels til, med baggrund i sit spejderliv i Vordingborg og sin levende fantasi, at skrive 3 ungdomsbøger: "Akelapatruljen" (1946), "Glade spejderdage" (1949) og "Her kommer pigespejderne" (1951). Senere, i 1973, udkom endelig: "Pigespejderliv - det Danske Pigespejderkorps krønike". Iøvrigt var Annesofie i en årrække frem til 1975 Pigespejderkorpsets PR-chef og rejste landet rundt med foredrag.

Annesofie sad i Slægtsamfundets styrelse lige fra dets start i 1947 og til sin død i 1982. Det var for en meget stor del hendes fortjeneste, at den nye bestyrelse i 1975 startede og i en årrække gennemførte familiestævnerne på Sostrup slot ca. hvert 3. år en efterårs-weekend. Ved disse sammenkomster var det, for os at se, der kom udefra - og uden på nogen måde at overse den øvrige bestyrelses store indsats - Annesofie, som samlede alle trådene, opmuntrede og trøstede overalt, hvor hun anede behov derfor og virkede for at opbygge og styrke det familiesammenhold, der siden har båret "Elmquist-samfundet". Disse møder blev yderligere hvert år suppleret med de udsendte "advents- og majbreve", hvormed slægten så vidt gørligt blev holdt orienteret om diverse familiebegivenheder og modtog en række dupliserede slægtsbiografier m.m.

Det var derfor helt selvfølgeligt, at slægtsamfundets bestyrelse besluttede at velægge sit første slægtsbrev efter hendes død, adventsbrevet 1982, en lille samling mindeord, skrevet af 8 af slægtens medlemmer. Denne samling er aftrykt nedenfor - efter at de endnu levende bidragsydere har haft lejlighed til at foretage evt. ønskede ændringer.

Marianne (55153), "Gry" (55153) og Kristian (55343).

Min mor - og de andre mødre på vejen.

Mødre i 1940erne og 1950erne var i langt de fleste tilfælde hjemmegående husmødre, i hvert fald på en middelklassevej som vores. Deres ufordringsmuligheder var meget begrænsede; de havde en bungalow som domæne, 2-3 børn, hvis skolegang og klaverspil de overvågede nøje, og en mand, begribeligvis, hvis krav om betjening de søgte at tilfredsstille. Deres adfærd var dæmpet, deres tale snusfornuftig og lidt sladdervorn, (selv om de lod én forstå, at de tog stærk afstand fra sladder), og deres fordringer til tilværelsen ret beskedne og mest af materiel art. De levede kort sagt et uendeligt respektabelt kernefamilie-liv.

Sådanne rammer passede min mor uhyre dårligt. Hvorvel hun var mindst lige så respektabel, som de var, og næsten lige så hjemmegående, havde hun sine egne originale måder at overskride rammerne på. Hun overskred dem gennem sin adfærd, som overhovedet ikke kunne kaldes dæmpet. Når hun gik i byen, var hun ikke stilfærdig som andre mødre, men nærmest opsigtvækkende, syntes jeg som barn. Hun sagde mærkelige ting med en stemme, som havde en dyb, rungende klang, og endnu værre: Hun kunne finde på at nynne på en særlig brummende måde - midt på gaden!.

Hvis ekspedienten i en chokoladebutik f.ex. sagde: "Var der mere, der kunne friste furen?", svarede hun i stedet for: "Nej tak, der var ikke mere", "Ok ja, meget" og gik fejende ud af butikken. - Min mor kunne heller ikke beherske sig og være neutral, når hun skrev i meddelelsesbøger. Vi havde ikke været fraværende "på grund af" dårlig hals, men "formedelst"; vi havde ikke bare lidt af hoste, men denne skulle karakteriseres som "gjaldende" eller noget andet lydmalende, og undertiden indledtes meddelelsen med et digt: "I efterårets slut og søle, man kan sig altfor let forkøle". Jeg var meget flov ved at skulle vise en sådan bog frem. Men rektor på vores skole var henrykt og lo hysterisk. Han havde forøvrigt haft min mor som elev på skolen.

Jeg blev ikke sendt til klaver-spil som andre piger på min alder. Jeg forlangte selv at gå til spil, og mærkeligt nok sympatiserede min mor ikke særligt med sagen. Hun akkompagnerede ellers selv på klaver. I stedet for at formane mig til at spille etuder og sidde og overvåge fingersætning og vende nodeblad, som jeg har set andre mødre gøre, ledsagede hun mit spil med sære hop og grimasser i baggrunden. Således gik hun igennem stuen med meget store listetrin og et lumsk ansigts-udtryk, da jeg øvede mig på "Peter og ulven". "Nå", synes mor så, at du gøre fremskridt med dette stykke musik?". "Det ved jeg ikke", sagde jeg, "hun tager sit ulveansigt på", hvilket svar efterlod spille-lærerinden totalt lamslået.

Måske var min mors uvilje mod klaverspil ikke så mærkelig. Måske skyldtes den en protest mod det allerpæneste "Vordingborg-miljø"s ungpigeopdragelse, hvor klaveret må have været et uundgåeligt element. Overhovedet indebar meget af hendes væremåde måske et oprør imod et kvindeideal, som var blevet hende påtvunget, knap nok så meget hjemmefra som fra det miljø i almindelighed, hun færdedes i som barn og teen-ager.

Hun indpodede i os en gevaldig foragt for den sødladne tone, der kunne præge kvinder i deres moderrolle, og vi stod fast sammen i vor fordømmelse af mødre, der sagde "lille skat" til deres afkom eller "kom hen til mor" og brugte ordet "mor" i stedet for "mig". Hertil føjede vi en ringeagt over for mødre, der sang med sopranstemme. Man burde have en vældig bas som vore mor, der hver eneste dag i vor barndom sang sange med os fra bogen med Hedvig Collins tegninger og spillede klaver til.

Løvrigt, hvis der ikke blev sagt "lille skat" til os, så havde vi til gengæld hver især en lang række øge- eller kælenavne, som var så ufatteligt mærkelige, at jeg vægrer mig ved at gengive dem her. Det almindeligste, jeg havde, var Susensum, og det mindst besynderlige, min bror havde, var "gedeskind".

Mens andre mødres tale holdt sig på et meget praktisk plan, idet den kunne dreje sig om, hvor ting var købt, og hvad de havde kostet, lå disse ting aldeles uden for min mors interesseområde. Hun fortalte os, hvad hun havde oplevet, og hun havde altid oplevet noget. En tur til ismejeriet, frisøren eller et spejdermøde blev hævet op i dramaets eller komediens sfærer, og situationer blev gengivet i dialogform med meget sans for folks ejendommeligheder. Når folk i nabolaget optrådte i hendes fortællinger, var det ikke i sladder-mæssig sammenhæng, men som figurer med faste rollefordelinger i en mytologi skabt af hende.

Hun fortalte også hyppigt anekdoter fra sin opvækst på Oringe, som havde et stort persongalleri af originaler blandt patienterne. Der var bl.a. en, hvis livret var ørneste, og en anden, som klatrede næsten helt op til gåsen på Gåsetårnet for at få øje på København.

Min mor udtrykte sig jævnt hen i digtstrofer: "Maj, den mildeste mø er kommet", sagde hun som goddag til en af Lotte's legeskammerater ved navn Maj, og om morgenen vækkede hun os med: "Ej fanger sovende mand sejr eller liggende ulv fæ".

Jeg har sagt, at andre mødres krav til tilværelsen var beskedne og af materiel art. Man kan roligt sige, at min mors krav ikke var materielle. Hun har aldrig ønsket sig komfort eller overhovedet haft forstand herpå. Gennem hele den tid, jeg boede hjemme, vaskede hun familiens undertøj i en jerngryde på komfuret, og i lang tid var gryden hankeløs. Med små jamrelyde bar hun den fuld af kogende sæbevand hen til vasken, hvor hun skyllede tøjet. Hvorfor tænkte hun ikke på en gruekeddel installeret i bryggeret? Vi havde jo et bryggers. - Indtil mindst 1950 var komfuret iøvrigt et brændekomfur, som man skulle hente kul til fra et skur i haven.

Hendes fordringer til tilværelsen var ikke materielle, men af en anden art og måske i virkeligheden ikke særlig beskedne. Hun krævede en stærk næring af sit fantasi- og følelsesliv, tror jeg, og dette skete i hvert fald til dels gennem en omfattende læsning af romaner og digte og religiøs litteratur.

Hun havde også behov for at være aktiv og skabe aktivitet omkring sig, og hjemme tilfredsstillende hun denne trang med meget højt læsning og igangsættelsen af alle mulige kreative sysler. Hun opmuntrede os ganske særligt til tegning. Farveblyanter og papir var det vigtigste legetøj i huset; hun ville have syntes, at det var en skandale, om et barn manglede dette udtryksmiddel. Ved juletid blev vejens børn iøvrigt inddraget i vore aktiviteter, idet hun holdt julestue med klippen og klistren, sang og højt læsning. Dette var en lille udvidelse af hendes virkefelt, men en altfor beskedne.

Hun havde allerede genoptaget sit spejleri ved at redigere Pigespejderbladet hjemme i vores stue, men gradvis voksede hendes operationsssfære, og den gik langt ud over hjemmets fire vægge. Mange af udfoldelsesområderne har hun sikkert været med til at skabe, f.ex. public relations indenfor spejdervæsenet, hvad der medførte rejser og foredrag også ud over grænserne, studiekredse af religiøs og anden art, etableringer af storstilede Elmqvistfester med et slot som ramme, og dertil førte hun en korrespondance, som måske har været en af Danmarks største. Min far gik hovedrystende rundt. Han betalte portoen.

Jeg har sagt, at hendes krav til tilværelsen måske ikke var særlig beskedne, og jeg ved, at min bedstemor Oldelvi har kaldt hende umættelig i sin udfoldelsestrang. Men da hellere stille krav end passivt undlade at gøre det. Hvad har man så ud af livet? Jeg håber og formoder, at hun har fundet fuldblyrdelse inden for sine mange felter. - Dette skulle så være historien om én, der sprængte nogle meget snævre rammer og brød ud af en hæmmende rolle, som tidligere var udstukket kvinder fra almindelige middelklassehjem.

Susanne (551511)

– Vi var tre søskende

- men på en måde enebørn, som også Marianne skriver. Der var stor aldersforskel, og af fælles minder fra mine barndomsår husker jeg kun ét, som netop angår Annesofie og mig: Hele familien var på udflugt i skoven ved Vintersbølle. Jeg sad bag på Annesofies bagagebærer. På vej ned ad en stejl skovvej svigtede bremsen, hvorfor Annesofie resolut drejede af, og vi havnede i en kvasbunke. Landingen var ublid, og jeg var chokeret, men hun havde gjort det rigtige, det er sikkert. Jeg nægtede at lade mig transportere videre af Annesofie, "når det skulle være på den måde", og kom så over på en andens cykel.

" Vi var tre søskende"
- ved Mariannes dåb 1924

Ellers husker jeg ikke nogen fælles oplevelse fra før mine skoleår. Annesofie og jeg har haft et par fælles år på Vordingborg Realskole - hun i IV.mellem og Realklassen, jeg i 1. og 2. klasse, - og så skiltes vore veje.

Så husker jeg, Annesofie tog sig af mig, da hun nogle år senere studerede og boede i kollektiv på C.F.Richsvej. Jeg var inviteret på efterårsferie, 12-13 år var jeg vel dengang, og havde en aldeles vidunderlig ferie, hvor jeg blev præsenteret for hovedstadens seværdigheder.

Det må være i den periode, at hun og Inger Merete Nordentoft havde en lille (meget lille) hytte i Lønholt Mose. Her var jeg en del af en sommerferie. Middagen bestod oftest af nye kartofler og rysteribs. Storken spankulerede omkring i mosen.

Det må også være i de år, at jeg var med i Lapland. Annesofie fik mig med, skønt jeg egentlig var "for lille" og af hankøn. Disse oplevelser står som lysegrønne minde fra mine sidste skoleår. Jeg er meget taknemmelig for dem.

Da kollektivet gik i opløsning boede Annesofie og Inger Merete Nordentoft sammen i et par år (også på Richsvej). Her kom jeg ofte på besøg. Jeg arbejdede i Charlottenlund på det tidspunkt.

Så skulle jeg til Svejts. Det var det år Annesofie og Svend giftede sig, så jeg var ikke med til brylluppet, desværre.

Som soldat havde jeg et dejligt fristed hos Annesofie og Svend i deres første hjem på Tagensvej.

Jeg blev lærer, og i 1944, drog Ursula og jeg til Rønne. Efter 13 år vendte vi tilbage til Sjælland, og nu var vi en familie på seks. Fra årene derefter mindes Ursula og jeg dejlige besøg på Trelde Næs, hvor Svend og Annesofie holdt til i sommerferierne. Hvedstrup- og Sostrupturene (med de er omtalt andetsteds) mindes vi med taknemmelighed.

Fyr (55152)

Alle ved, eller kan se i stamtavlen, at vi børn af Harald og Alvilda Elmquist fødtes med meget *store* tidsmellemlum, men også med *lige store* intervaller: 7 år + 2 måneder var faseforskellen. Derfor kan I nok forstå, at vi alle tre kom til at føle os som enebørn, og fælles barndomsminde har vi vist ikke mange af. Jeg har næppe kunnet gå eller tale, før Annesofie flyttede til København for at komme i gymnasiet; et sådant fandtes ikke den gang i Vordingborg.

Først omkring 13-14 års alderen har jeg erindringer om, at Annesofie's og mine cirkler greb ind i hinanden. Jeg har en fornemmelse af, at jeg beundrede hende: Alt, hvad hun gjorde og hvad hun kunde! Jeg ønskede inderligt, at jeg måtte være udstyret med bare lidt af de samme evner. Hun kunne jo skrive, digte, rime, tegne, organisere, holde taler, finde sig en mand, få børn - en teen-agers drøm: Tænk, om det kunne gå én sådan!

Fra Annesofie's første år som gift begyndte vel vor kontakt til hinanden at udvikle sig. Annesofie's små børn kom til verden, og hun, der havde et hospitalssekretærarbejde, kunne tit trænge til den lille søsters hjælp, så hun dels kunne få børnene på ferie på Oringe, og dels vel kunne få bare lidt ro til at dyrke sine interesser.

Jeg havde ikke Annesofie's evner, men hun ville meget gerne hjælpe den lille søster igang med at få øjnene op for de store glæder, man kan have af litteratur. I 10-11 års alderen havde jeg et langt sygehusophold, og jeg husker, at der med korte mellemrum kom store bogpakker til mig fra Annesofie. Jo hun gjorde, hvad hun kunne for mit åndsliv - og det lige til det sidste.

Da vor fader døde i 1952 var det ganske naturligt, at Annesofie overtog "ledelsen" af familien efter ham, for på mange måder lignede de hinanden så meget. Der kom nu mere system i Hvedstruptionerne lige før jul, og hun blæste liv ind i selve Elmquistforeningen.

Egentlig først, da vor moder blev højt op i årene, begyndte Annesofie's og mit helt gode og varme søskendeforhold og samarbejde. Vi ville begge så gerne hjælpe vor moder; Annesofie var den, der kunne tale med moder om "dug på mos", poesi, litteratur, om mennesker fra "de gamle dage" og om døden. Så kunne jeg klare de mere praktiske ting. Denne arbejdsfordeling fungerede stort. Vi fik også Fyr med i samarbejdet; jeg kaldte aldrig forgæves på hjælp til vor moder, når hun havde behov derfor.

Efter moders død har jeg haft mulighed for den glæde at kunne holde ferie i Viken i Sverige sammen med Annesofie. Det var godt for os begge. Hvor har vi talt længe om vore minder, som jo slet ikke var de samme på grund af aldersforskellen. Hvor har vi glædet os over naturen sammen. Og vi kunne le, så tårerne trillede ned ad vore tykke kinder. Så sent som i august i år havde vi et par uger sammen i Viken. Annesofie's kræfter var små, men vi nød de stille, varme dage i birkens skygge, mens vi talte godt sammen.

Annesofie følte, som den ældste af os, ansvar for mig. (Mon hun egentlig syntes, jeg nogensinde blev voksen?). Vi skrev ret meget sammen, og hver uge havde vi telefonisk kontakt - Annesofie ville vide, om jeg nu også var rask og havde det godt, ellers ville hun komme til undsætning omgående. Det gør godt for et "alene-menneske" at mærke, at man bliver passet på.

Det bliver meget svært at undvære Annesofie.

Marianne (55153)

Derefter vil vi tre kusiner prøve at fortælle noget om Annesofie's fantasi og helt specielle humor: ▶▶▶

Annesofie 1923

-- Jeg har kendt Annesofie lige fra hendes fødsel, vore forældre var meget gode venner, og vi så tit hinanden. Mange har kendt og beundret Annesofie som voksen, og jeg vil fortælle lidt om hende som barn.

Annesofie havde megen fantasi, og hendes forældre var meget gode til at lege med hende og gå ind på hendes idéer. Hendes mor, tante Alvilda (5515) satte meget i gang for børnene i familien, både lege og herlige tableau'er. Annesofie som Tommelise på et stort åkandeblad med en papirsommerfugl i en snor var et forryllende syn blandt mange andre.

I mangel af søskende på det tidspunkt opfandt hun to "fantasi-søskende", som fulgte hende overalt. Der skulle være stole til dem i stuen, hvor vi andre ikke måtte sidde. Ved spisebordet var der altid to tomme stole, hvor "alferne" sad. Annesofie blev meget vred, hvis man glemte at byde dem af maden eller at tale med dem, og hendes forældre gik med alvor op i legen. Engang var Annesofie begyndt at bide negle, og straks fik hendes far (onkel Harald - 5515) den idé, at han skulle være neglekonge, Annesofie negleprinsesse og jeg neglehofdame. Vi havde møder, hvor vi måtte vise vore hænder frem, og det gjaldt sandelig om at præsentere pæne, rene, velplejede negle, og på den måde holdt bideriet op.

Vores lege var meget fantasifulde, og vi spillede alle de eventyr, som tante Alvilda altid var parat til at læse op for os. Hun læste med stor dramatik og med forskellige stemmer, noget vi nød med skrækblandet fryd.

Da Annesofie var 7-8 år rejste familien fra København og vi sås ikke ofte.

Men senere, som voksne, var det altid festligt at mødes, hvad enten det var ved familie-komsammen eller kusinefrokost. Altid var der et ekstra sus over møderne, når Annesofie var med.

Else Sebbelov (55161)

--- Der skulle gå mange år, før jeg lærte Annesofie rigtigt at kende. Først da hun blæste liv i Elmquistsamfundet, i hvis kollektive ledelse vi begge har været, såes vi jævnligt, og vort samvær og samarbejde kom til at betyde meget for mig.

Hun har altid stået for mig som den kloge kusine, der kunne alt det, der gjorde tilværelsen festlig og spændende.

Det var et led i hendes evne til at gøre hverdagen festligere, at hun fandt på så mange kælenavne. Tante Alvilda, Annesofie's mor, fik af en eller anden grund navnet "Lui", senere "Bedstelui" og "Oldelui", da de næste generationer kom til. Fyr (55152) er i særlig grad blevet forsynet med fornavne: "Budde", og under et ferieophold på Anholt, "Ørkenbudde", og noget så mærkeligt som "Assemandstrut". Marianne (55153) blev kaldt "Sveske" eller "Sveskeblomme". Fyr og Ursula omtales altid som "Fyrsulaerne", Lulu og Orla (551524) som "Orlu". Mor (5512) hed Tante Ringeborg og Finn (551243) af ukendte grunde "Habakuk". Når jeg fik "forretningsbreve" fra Annesofie, var overskrifterne aldrig ens: Nøtter Laura, Nøtpøtterper og Laura Elise. Der var i Greve en kreds af damer, som Annesofie i en årrække gennemgik litteratur med; de hed aldrig andet end "Grevinderne".

Nøtter (55124)

--- Var der en kusine, der ikke havde fået et specielt kælenavn, hed det altid i brevene: "Kære Kusine..."

Annesofie brugte sjældent telefonen, og da kun for at give en kort besked, f.eks. "Vi kommer og henter dig på lørdag kl. 17¹⁵". Hvis man kom med en svag protest, fordi man jo kunne tage toget, hed det: "Så er vi altså ved din dør kl. 17¹⁵."

Men ved skrivemaskine var hun i sit Es, selv om fortælleglæden sommetider løb af med hende, så det så ud, som hun ikke var særlig gode venner med sin maskine.

Det var altid en oplevelse at få brev fra Annesofie. Man mærkede en varm interesse, og - hvis der var gået for lang tid uden efterretninger - en ængstelse for, at noget var galt. Der var sjove bemærkninger om fjern og nær - ikke mindst om børnebørnene, som var hende en stadig kilde til glæde - og der var alvorlige betragtninger over de store ting i tilværelsen, liv og død. At få brev fra Annesofie var - lige som at være sammen med hende - noget, der satte tanker i gang.

Gerda (55122)

Vi mindes Annesofie med beundring og taknemmelighed og håber, at vi kan bevare noget af det, som vi har lært af hende. --- de 3 "kusineller".

Brabrand, d. 22.10.1982.

Jeg er netop vendt hjem fra Refugiestævne på Sostrup Slot, hvor Annesofie Hermann og Vibeke Marstrand sammen plejer at samle en broget flok fortrinsvis nu midaldrende, forhenværende eller aktive spejderførere, suppleret med diverse tilløbere eller sympatisører - alle var velkomne.

I år var Annesofie's plads tom. Hun forstod at dele opgaver ud, lette eller svære, afvejet nøje efter den enkeltes formåen - ofte lidt ud over deres erkendte formåen, men netop derved opgaver man lærte af. Det var lige fra at høre opmærksomt på fremlæggelsen af et vanskeligt tilgængeligt stof til selv at skulle stå frem og sige noget til forsamlingen.

Og altid huskede hun at følge op med kommentarer og ros. Den ros, som alle i deres inderste tørster efter, men som er så sjælden, fordi det ofte falder almindelige mennesker så vanskeligt at give den.

Annesofie nærrede omsorg for den enkelte. Vi var for hende ikke een masse, men en samling personligheder med hver sine evner og behov, som hun forstod at finde frem til. Derfor må det, som hver enkelt af os særligt elskede hos hende, være forskelligt.

For vi elskede hende alle. Vi elskede hende, når hun talte om alvorlige, svært forståelige emner, og hun f.eks. tog os med i sin søgen efter meningen med ordene i en bestemt salmelinie. Og vi elskede hende, når hun - helt overdådigt morsomt - fortalte om sine oplevelser.

Sorgen over at vi har mistet Annesofie opvejes, ja mere end det, overgås af glæden ved alt det, vi har fået af hende. Som en af mine kammerater på stævnet sagde: Vi bærer alle fremover noget af Annesofie i os.

Vi kan ikke finde en erstatning for hende blandt os, men vi har hver især fået så meget af Annesofie, at vi kan fortsætte stævnerne alene - på det vi sammenlagt fik af hende.

Sådant et eftermæle er - og her vover jeg at bruge nogle af Annesofie's egne særegne og rosende ord - "storartet" og "prægtigt".

Gerda Jensen (76331)
f. Elmquist

Fussingø, efteråret 1982.

-- Det var takket være Elmquist-samfundet, at jeg lærte Annesofie at kende som noget langt mere end "een af kusinerne fra Vordingborg".

De første indtryk var lidt forvirrende og voldsomme. Her var der håndelag og handlekraft, - men hvad var der bag?

Humør! - et smittende, engagerende humør. "Nu skal vi ha' det rart! Ved du, vi skal hygge os sammen ved at hver yder sit lille bidrag til den fælles trivsel. Det er den virkelige og levende måde at ha' det rart på."

Og det blev netop så levende og sundt sammenbindende, som hun havde planlagt det - vel omtrent som det også kunne være det, når der i forrige århundrede festedes i de gamle grundtvigianske præstegårde ude på landet.

Thi midt i - og sammenvævende samværet - havde Annesofie dybere tanker og hensigter: Forløsningen af de enkelte menneskeskæbners og -sinds iboende (men altfor ofte så forknytte og skræmte) evner og muligheder. Det var dem, som skulle frem og belives.

Og dertil var Annesofie altid rede, hist med en frisk opmuntring, her med en lille stimulerende udfordring, og gerne også med en søsterlig medleven i bekymringer, sygdom eller sorger. Og hun var aldrig bange for i slige situationer at æse ud af egne oplevelser og erfaringer.

Gennem det hele gik en dyb overbevisning om, at vi, hver og én, har modtaget livet som en gave - med den opgave at bruge det til at yde over for enhver bror og søster omkring os og nyde dets allehånde rigdomme - idet vi gennem det hele skal ane og søge dets *højere og egentlige mål!*

1978

Sådan var vi mange, som fik gave på gave fra Annesofie. Gennem et smil, et medvidende øjekast, et fast håndslag - og stadig omtanke, ud-møntet i hendes på een gang ungpigekåde og moderligt medlevende breve.

Jo - Annesofie øste af rige, indre kildevæld, jublede over livets tidløst unge våkræfter, der overlever al kroppens forkrænkelighed og mindets mulige forknythed.

Kristian (55343)

Gode feriedage ved Trelde strand
1962-1969

Annesofie og Svend
I døren ved Trelde.

Annesofie

THORA ELMQUIST
1884-1935

Thora Sofie Georgine Elmquist blev født i Gudum præstegård (SØ for Aalborg) d. 21. okt. 1884 som datter af pastor Thorvald Elmquist og Sofie Ring.

"Hun var meget indtagende som barn og ung pige, med et væld af mørke krøller og strålende brune øjne og et ejendommeligt friskt og djærvt lune. Praktisk og foretagsom, som hun var, tog hun sig strax moderligt og beskyttende af sin yngre søster, Karen Louise, et forhold der varede hele livet igennem.

Thora var næsten et barn, da hun blev forlovet, og kun 19 år, da hun blev gift med prokurist Bjarne Sigurd Nielsen, der senere blev grosserer og medindehaver af sin fars firma Chr. Nielsen (handlede på Island og var litauisk generalkonsul.

Året efter brylluppet fødte Thora datteren Else.

Giftermålet var for Thora, der akkurat havde gennemlevet sine barndomsår, en stor omvæltning. Først opbruddet fra præstegården (nu i Nakskov), det trykke og muntre hjem, hvor der altid var liv og mange mennesker. Så omplantningen til en tilværelse i København med store opgaver som mor og husmor.

Men Thora klarede med stor dygtighed og ansvarsfølelse, hvad det fører med sig at være gift med en forretningsmand: Repræsentation, middagsselskaber m.m.

Hendes gæstfrihed var legendarisk, og aller gladest var hun, når de fik besøg af den nære familie, som hun var stærkt knyttet til.

Tidligt begyndte den sygdom (kræft), der siden knækkede hendes friske og glade humør.

Men hendes brændende trofaste kærlighed til mand og barn, slægt og venner fornægtede sig aldrig, og trods sygdom og lidelser vedblev hun til det sidste at samle så mange som muligt i sit store og smukke hjem - og arbejde for dem, som hun holdt af. Hun led og sled med alle sine kære, så det sikkert gnavede på hendes egen livstråd.

Fra sin mor havde hun sine kreative evner, og fra hendes altid flittige hænder udgik utallige store håndarbejde - til pryde for hendes eget hjem eller som gaver til store og små.

Med utrolig tapperhed bar hun sine lidelser gennem mange år og kunde endnu i de sidste år rejse sig fra sygelejet og iføre sig en af sine altid smagfulde og smukke dragter for at gå til en fest eller på koncert, og hun foretog endog i sine sidste år sammen med sin mand en rejse til Rusland. Da hendes mand blev generalkonsul for Litauen, varetog hun smukt sine repræsentationspligter, og mange unge Litauere fandt en gæstfri modtagelse i hjemmet.

BJARNE NIELSEN

1884-1953

Hendes sidste fire år var en uafbrudt kamp mod døden, hvor hun veg fod for fod, men holdtes oppe af sin utrolige viljekraft. En halv snes dage før hun døde, forstod hun omsider, at der ikke var noget håb, og hun føjede sig også fromt, som et barn, i sin skæbne.

Imellem sine nærmeste vil hun altid mindes for sit varme kærlige hjerte.

Hun døde 7. jan. 1935, kun 50 år gammel - men nåede at opleve den store glæde at se 3 børnebørn vokse op.

Den 17 maj 1903 stod hendes bryllup med Bjarne Sigurd Nielsen. Han var født d. 11 april 1884.

Bjarne, som da var prokurist, blev senere, ved medindehaverens ansættelse som direktør i Nationalbanken, eneindehaver af firmaet, indtil det - tvunget af omstændighederne (Islands frigørelse og Færøernes selvstændighedsbestræbelser) - ophørte.

Bjarne var i en årrække generalkonsul for Litauen.

Han boede de sidste år af sit liv i Humlebæk, hvor han d. 14. juli 1953 om formiddagen fandtes siddende død i sin stol."

(ca. 1955) Asger Elmquist [55 18]*

(1994) Nøtter Gravesen [55 12 4]*

* sammenskrevet v. K.E.

KAREN LOUISE ELMQUIST 1886-1941

Karen Louise Hansine Ring Elmquist blev født i Gudum præstegård (SØ for Aalborg) d. 2. dec. 1886 som datter af pastor Thorvald E. og Sofie Ring.

Karen Louise blev uddannet på Womens College i Edinburgh 1914-15. Hun var derefter ansat ved Young Womens Christian Association i Cairo 1915-16; derefter ved grevinde Ledochowskas pension for unge piger (først i Stockholm, siden i Aalborg) i 1918-19 - og ved University Settlement (Womens Students Hotel) i Bombay 1920-21. I 1924 blev hun sekretær for de Ferslevske Blades chefredaktør, Vald. Galster, indtil dennes afsked i 1926. I 1928 ansattes hun som sekretær for amerikaneren dr. Goodsell, Constantinopel, først med arbejde ved American Girls Lycee i Brussa (NV Lilleasien), og - efter dets lukning - ved U.S.A.'s øvrige pædagogiske virksomhed i Tyrkiet. Siden 1929 har hun boet i København uden nogen særlig beskæftigelse.

I mange år syslede hun med litterære arbejder og fik også en del skitser og smånoveller optagne i forskellige tidsskrifter. Hendes oplevelser de mange steder, hun havde opholdt sig, kunne have fyldt bøger.

En svaghed i sindet i forbindelse med praktisk udygtighed og manglende økonomisk sans bevirkede at hun, trods gode chancer i mange retninger, aldrig rigtig fik noget ud af, hvad hun foretog sig, ligesom en mærkelig rastløshed bestandig drev hende fra det ene til det andet og efterhånden gjorde det helt umuligt for hende at slå rod og skabe sig et hjem og en existens.

Hun var meget smuk, men bag hendes imponerende ydre skjulte sig et stort barn, der altid længtes tilbage til barndomshjemmet. Elskværdigst kom dette barnlige i hendes væsen frem overfor slægtens yngste og små - børnene. Navnlig børnene elskede hun og havde en utrolig tålmodighed med, og således vil de mindes hende, underholdende, fortællende og selv morende sig som et barn.

Hun slap for at blive gammel og ensom. Under et besøg hos sin fætter, Hjalmar E. (55 32), blev hun en morgen fundet død i sin seng. Et hjerteslag havde endt hendes irlige liv så stiltfærdigt, at hun ikke havde rørt en finger. Hun begravdes på Hvedstrup kirkegård.

Asger Elmquist. (55 18)

Karen Louise var kusine til min far, Hjalmar (55 32).

Mærkelig nok lærte jeg hende først at kende omkring 1930, altså da jeg var 19 år, men fra da af var hun en hyppig og velkommen gæst i hjemmet på Hovmarksvej i Charlottenlund. Hendes besøg strakte sig gerne over flere dage, dog sjældent mere end en uge, for hun havde et sikkert instinkt for at trække sig tilbage, før hun begyndte at trætte familien.

Hun tilhørte den art af menneskehed, som Balszac kaldte Les parent pauvres, "De fattige slægtninge", men hun lod sig aldrig mærke med sine vistnok trange kår. Hun var altid velklædt, næsten elegant, og hun var livlig og lattermild.

I stamtavlen står hun opført som "sekretær, forfatterinde". Dermed forholdt det sig sådan, at hun i sin tid havde været sekretær for Dagens Nyheders chefredaktør, og at hun for år tilbage havde skrevet nogle små velformede noveller, som havde nydt den ære at blive trykt i det fornemme tidsskrift Tilskueren.

Hun holdt af musik og spillede klaver som en flink amatør, og hun var litterært interesseret ligesom min far og jeg. Hun tog det dog ikke så nøje med navne og bogtitler. Den russiske komponist Mussorgskij kaldte hun hårdnakket Mussogorski, og da H.C.Branner i 1939 udgav sin novellesamling "Om lidt er vi borte", spurgte hun mig: "Har du læst unge Branners "Vi er her snart ikke mere"?" Jeg nænnede ikke at korrigerer hende. Nu og da fulgtes hun og jeg til koncert i Odd Fellow Palæet og til opera i det kgl. Teater.

Den 8. november 1941 undrede min mor og jeg os over, at hun ikke kom ned til morgenmad ved den tid hun plejede at komme, og da vi havde ventet forgæves i nogen tid, gik jeg op på 1. sal og bankede på døren til gæsteværelset. Da der ikke blev svaret, gik jeg ind og fandt Karen Louise liggende i sin seng med lukkede øjne og med et fint smil om munden, som om hun var midt i en behagelig drøm. Hun var død - den lykkeligste død, man kunne forestille sig, og det fortjente hun.

Nov. 1993. Carl Johan Elmquist (55 32 2)

År 1900

-- Tante Iss, som Karen Louise hed i vor familie, kom, som Carl Johan skriver, på besøg rundt om i familierne i kortere eller længere perioder.

Bistandshjælp, førtidspension o.l var ikke opfundet endnu, så tante Iss' økonomi var uden tvivl meget anstrengt, og forøvrigt tror jeg, at hun legemligt ikke havde kræfter til nogen form for fysisk arbejde.

Det var ofte i vinterperioden omkring jul, vi havde hendes besøg på Oringe ved Vordingborg, og hun levede med i vore mange juletraditioner med stor glæde og iver. Der klippedes og klistredes rundt om vort store spisebord, og masser af spændende julegavepakker blev resultatet. Mellem jul og nytår arrangeredes julefest for de raskeste patienter på Oringe, og som underholdning blev der tit lavet et tableau, som skulle vises i tilslutning til min moders højtlesning af en eller anden julehistorie. Jeg husker tante Iss som dronningen

af Saba i et tableau - nej, hvor hun passede godt til den rolle. Forøvrigt var min onkel Asger (5518) fra Næstved med til at lave dekorationerne.

Min moder var meget glad for tante Iss' besøg, for hun blev til stor hjælp for moder, der allerede i slutningen af tyverne begyndte at tabe hørelsen. Moder var klar over, at mundaflæsning kunne blive hende en hjælp, og der var tante Iss hende en stor hjælp. ved at sidde tålmodigt og læse og træne med hende. Tante Iss talte langsomt og artikuleret og havde en stor tålmodighed. Disse timer var til gensidig glæde. Også jeg nød godt af tante Iss' højtlesning, når jeg i lange tider skulle ligge i sengen med dårlig hals; det var jo længe før sulfapræparaterne og penicillin var opfundet.

De sidste år af hendes levetid synes jeg ikke, hun var ret ofte hos os, men jeg har en fornemmelse af, at hun var mere i Næstved hos Asger og Maren Elmqvist. Der er måske nok et stort hul i min erindring om, hvad der foregik rundt om mig - en teenager lever tit i sin egen verden.

December 1993 Marianne (55 15 3)

PS. Marianne mener at vide, at Karen Louise fik et hørespil antaget af og fremført i radioen. ??

1917

ASGER ELMQUIST 1889-1959

Asger Nathanael Ring Elmquist blev født d. 10-10-1889 i Flødstrup pr. Ullerslev, som søn af pastor Thorvald E. og Sofie, f. Ring.

Løbebane: Realeksamen i Nakskov 1905, veterinæreksamen 1912. Fik forskellige vikariater og assistentstillinger 1912-1918, bl.a. i Norge. Dyrlæge i Havdrup (v. Køge) 1918-1927. Var fra 1928 knyttet til kvægtorvet og mælkekontrollen i Næstved, blev senere overdyrlæge samme sted og fungerede her til han fyldte 70 år d. 10-10-1959. Ganske kort efter døde han, d. 29-10-1959.

Plads i hierarkiet: Asger var den yngste af en flok på 8, hvor der var 15 års forskel mellem den først fødte: Alfred og den sidst fødte: Asger.

Asger følte hele livet, at han aldrig blev betragtet som voksen af de ældre brødre - og det synspunkt havde han vist ret i, for brødrene var aldeles ikke tilfredse med hans livsform.

Asgers egen familie: 1913 giftede han sig med Annik, som han havde truffet, da han havde job i Norge. Annik havde en søn, Otto, som blev adopteret af Asger. Annik døde allerede i 1934, og i 1936 blev Asger gift med Anniks søster Maren, som også kom fra Norge. Der var ingen tvivl om, at Asger var lykkelig med først Annik og siden med Maren, men sidstnævnte havde vist svært ved at falde til i familien Elmquist. Til sine dages ende var hun mere norsk end dansk.

Interesser: Asger holdt af at tegne, og med heldig hånd dekorerede han gæstebøger, festskrifter til familie og venners festdage m.m. Fra hans studietid har jeg en gammel skitsebog med fine portrættegninger etc..

Historie, måske nok mest hvad der angik Norden, interesserede ham umådeligt, og især begivenhederne omkring Karl XII's liv og levned. Næsten hvert år, når Asger skulle til Norge på sommerferie, skulle han omkring Halden for at studere fæstningen: Frederiksten, hvor Karl XII blev skudt i år 1718. Hjemmet i Næstved rummede mange, store, gode værker om denne interesse, men forøvrigt læste han også utrolig meget andet.

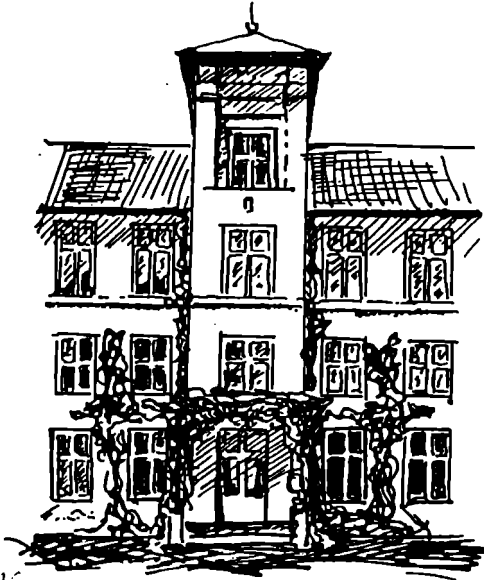
Slægtshistorie tangerede selvfølgelig lige omtalte interesse, men han var muligvis blevet inspireret af Alfreds store arbejde om og med dette emne. Det var nu ikke blot Elmquistslægten, han arbejdede med; også familien Ring, altså Asgers mors familie. Til begge slægter har han leveret værdifulde oplysninger og deltaget i slægternes sammenkomster m.m.

Rotaryklubben kom sikkert til at betyde meget for Asgers trivsel i Næstved. Hvornår han kom ind i det, ved jeg ikke præcist, jeg vil mene omkring 1940. Gennem Rotary kom han også i kontakt med ligesindede mennesker, når han var i Norge.

Næsten lige meget hvad Asger deltog i, medbragte han sin pibe og sin gamle bulede, runde tobaksdåse, og piben blev stoppet og tændt, så tit der var mulighed for det.

Kontakt med familien: Asger følte sig delvis lukket ude fra familiesammenholdet. Kristian og Harald, de ældre brødre, havde et helt usædvanlig godt forhold til hinanden. Var Asger måske lidt misundelig over det? Kristian og Harald forsøgte at få ham med på deres jagtture i Småland, men til Asgers sorg havde han slet ikke kræfter eller kondition til vildmarkslivet; hans lungekapaцитet var for dårlig; jeg tror, han har haft tuberkulose som barn, jeg mener at have hørt tale om det. Da jagt altså ikke var sagen, startede han og Maren en sommerhustilværelse ved Svinø strand. På dette sted boede flere Næstved-familier om sommeren, så de hyggede sig derude og spillede meget kort, hvad de også gjorde ved vintertid med omgangskredsen i Næstved.

Men så havde Asger noget, de andre ikke havde - en bil!

Joemods glanses ved Midnatsid
 Dronklekag fjerue Skove!
 Skonjornfulde tænder til Vinduet hid,
 Kænder af Tid til at sove!
 Se ud - se ud - seu Katten fænkle
 Af Kjerueskuds! -

Da Asger engang forærede broder-familien på Oringe en gæstebog, havde han på forhånd indføjet et skønsomt udvalg af egne skitser og af citerede verselinier.

Ovenstående skitse og vers er hentet herfra og viser midterpartiet af hovedbygningen på Oringe, hvis 1. sal dannede rammen om Harald ~ Alvida familien.

Når familierne fra Oringe og Kirketorvet tog ud med madpakker på cyklerne til de kendte, kønne steder i det sydsjællandske område, så kom Asger futtende i bil fra Næstved medbringende klappbord og stole og mad-pakker og hjemmelavet snaps, og så hyggede Elmquisterne sig. - Bilen gjorde det også muligt for Asger med familie let at kunne holde jul på Oringe.

Mon ikke også bilen gjorde sit til, at Asger sammen med søsteren Marie begyndte at tage til Hvedstrup (ca. 10 km NØ for Roskilde) kirkegård lige før jul hvert år for at pynte deres moders gravsted - hvortil også deres fader og dennes kone nr. to senere blev flyttet. Efterhånden fik Mariés og Asgers tradition tilslutning af flere og flere, og den dag i dag stævner mange efterkommere efter

Sofie og Thorvald Elmquist til Hvedstrup kort før jul. Vi er vel ofte ca. 40, der samles i kirken, tænder lys på gravene og til sidst spiser vore medbragte madpakker sammen.

Evaluering: Asgers humør kunne være svingende, ja i perioder var han ret svær at omgås - vi kaldte ham respektløst: Drønbrummeren i omtale, men ærlig talt - jeg tror, han havde mange problemer at slås med livet igennem, så nu mange år efter forstår jeg godt, at hans humør kunne være langt nede.

Jeg har også tænkt på: Valgte Asger det rigtige at arbejde med? Det forekommer mig, at hans interesse for dyr var minimal. Han passede sit job upåklageligt, men hvordan med interessen?

-- De sidste 4 år af Asgers levetid boede jeg også i Næstved, og han var mig en hjælpsom og hyggelig onkel at have i nærheden.

Med Asgers død var hele den store børneflokk efter Thorvald Elmquist borte - en spændende "årgang" Elmquister var væk.

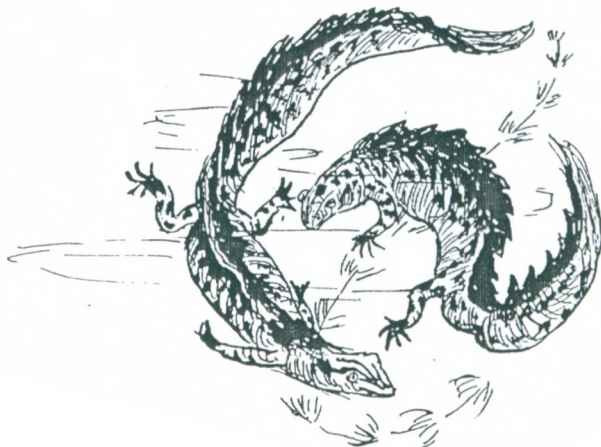
November 1993.

Marianne

55 15 3

Asger var formand for det udvalg, der ved Josty-mødet i 1939 blev nedsat med henblik på oprettelse af Elmquist-samfundet, og han blev ved samfundets stiftende møde d. 19-4-1947 valgt til samfundets formand. Denne post varetog han, med stor iver og en passende blanding af alvor og humor, lige til sin død.

Kr.

Asger E.: Vignet fra gæstebogen

HELGE ELMQUIST

1879-1961

Helge blev født 7. marts 1879 i Endelave præstegård, hvor også hans bror Hjalmar fødtes (1881). Det er dog tvivlsomt, om Helge har kunnet huske noget fra sine 2 år på denne ø, som familien snart forlod for at flytte til den gamle (endnu bevarede) og meget maleriske præstegård i Aale (V for Horsens) - og i 1887 til Skjoldborg (S for Thisted) for endelig i 1892 (da Helge altså var ca. 12 år gammel) at flytte til Sanderum (S for Odense).

De første års skoleundervisning modtog Helge efter tidens skik af de skiftende, privat ansatte lærerinder, der indlogeredes i præstegården, og det var først efter flytningen til Sanderum, at han kom i almindelig skole, idet han blev optaget i 2. klasse i Odense Latinskole, hvorfra han i 1897 blev student (laud).

Han fortsatte sin uddannelse ved Polyteknisk Lærestalt i København, hvorfra han i 1903 blev fabriksingeniør (2. karakter). Han aftjente derudover sin værnepligt - og stod iøvrigt i Akademisk Skyttekorps lige indtil sin død.

Efter nogle års arbejde bl.a. ved Dalum Papirfabrik, Svovlsyre- og Superfosfat-fabrikken i Mundelstrup og ved Quist's kemiske Laboratorium, blev han i 1908 ansat ved Burmeister & Wains laboratorium. 1915 blev han ansat hos Jacob Holm og Sønner, og fik i 1925 plads ved Frederiksberg kommunale gasværker. 1930 ansattes han endelig ved Hellesens Elementkul-fabrik i Vangede, hvor han arbejdede, indtil han fratrådte på grund af alder.

Helge E. var ikke kun teknisk interesseret, men havde også et åbent sind både over for hele den naturvidenskabelige forskning såvel som overfor litteratur, kunst, teater og musik. Han fulgte også nøje med i avisernes og flere fagblades nyhedsformidling. Indenfor naturvidenskaben var det især geologien og astronomien, som fangede hans interesse, og indenfor den anvendte videnskab var det fotografien samt - da radioen senere kom frem - både dennes teknik og mulighed som formidler af viden og klassisk musik, som bjergtog ham.

Helge *fotograferede* vist især fra ca. 1904 og en 15-20 år frem, og da mest med brug af 9x12 cm glasplader, som blev omhyggelig emballeret hver for sig og med omhyggelig angivelse af dato, motiv, belysningstid og pladefabrikat. Motiverne valgtes med forkærlighed i Sanderum, og den store søskendeflok, præstegårdshaven og bygaden gav rige muligheder. Rundt om i de gamle familiealbum findes de mange velbevarede "dagslys"-kopier (brune) fra Helges hånd. Senere fulgte Johannes og - især - Gudmund i Helges fodspor med at fotografere, mens de øvrige søskende vistnok ikke interesserede sig derfor.

Helges *interesse for radioen* startede med, at han byggede et krystalapparat, der jo alene bruger den energi, hvormed radiobølgerne udsendes fra stationen; den var især egnet til aflytning af den nærmeste sender: København-Kalundborg, men det var også muligt ved passende valg af spoler og kondensatorer med lidt held at indfange et par svenske stationer og - senere muligvis tillige den stærke tyske station Königswusterhausen. Jeg husker, hvorledes Helge under sine søndagsbesøg på Hovmarksvej kunne sidde timevis som bundet til stolen foran det lille radiobord overfor buffét'en, med øretelefonen presset ned over det let viltrø og grånende hår - og se sig temmelig bebrejdede omkring i stuen, hvis man støjede med borddækning, stoleflytning eller samtale af almindelig styrke.

Da de mere moderne radiotyper kom frem, udvidedes Helges mulighed for at aflytte stationer til at omfatte næsten hele Europa - og dér gik han på opdagelse iblandt de mange nye muligheder - støttet af omhyggelige læsning af og indstregninger i avisernes trykte radioprogrammer - og i specialblade. Den danske radios tordagskoncerter hørte til hans faste repertoire, men dertil føjedes det brede spekter af koncerter med klassisk musik, som dengang indtog en langt mere fremtrædende plads i radioprogrammerne fra hele Europa - end nu!

Helge besad i det hele taget en vældig trang til at leve meget aktivt med i alt godt, både teknik og kultur, men han spillede ikke selv noget instrument. Derimod holdt han af at synge, og jeg husker, hvorledes han, sammen med flere af sine brødre begejstret foretog "Gluntarna" i hjemmet på Hovmarksvej.

Han ville altid gerne selv kunne eksperimentere med videnskab og teknik. Derfor - og måske påskyndet af, at han ikke kunne få disse interesser tilgodeset i sit daglige arbejde - blev det en af hans store glæder at anskaffe og besidde et rigt udvalg af præcisions-måleinstrumenter, fotografiapparater og -materiel og førsteklasses værktøj, gerne i passende udvalg - med alle dets iboende muligheder. Denne glæde kan måske bedst sammenlignes med den, som mange andre kan føle ved at købe og eje smukke malerier eller en lødigt bogsamling i smukke indbindinger - begge dele noget, som Helge iøvrigt også gerne samlede på.

Helge var i det hele taget en udpræget samlernatur, og efterhånden op-hobedes der ude i hans 3-værelses lejlighed på Gunløgsgade på Amager en mang-foldighed af instrumenter eller dele heraf, værktøj, bøger, faglige tidsskrifter og aviser med særligt interessante artikler. Alt sammen sager, som han vistnok glædede sig til at bruge ved påkommende tilfælde - og som han vel også i nogen grad fik brugt ved mindre eksperimenter og arbejder.

Mangfoldigheden i hans interesse-spekter gjorde det imidlertid umuligt for ham at følge alle sine hensigter og idéer op, og dette forhold medvirkede nok til, at der efterhånden kom en vis planløshed i indkøbene, således at samlersindet med hans tiltagende alder desværre gled over i, hvad i hvert fald udenforstående måtte betegne som en samlermani, der heller ikke tillod ham at bortkaste nogen ting, som havde blot den fjerneste mulighed for senere anvendelse. Således endte det med, at han gemte endog gammel papiremballage, uspecificerede metaldele og meget andet, og ofte omhyggeligt indpakket.

Resultatet blev, at han for lutter samlede sager ikke syntes, at han kunne være bekendt at antage lidt hushjælp til rengøring m.v., endsige modtage besøg af slægten. Han kunne knapt nok finde dét, som han stod og netop nu syntes han havde brug for (og måske bl.a. derfor købte han også mange dubletter - han efterlod sig f.eks. flere dusin hamre, skruenøgler etc. og en mængde kolber, reagensglas, pipetter m.m.m.). I de senere år kunne han kun færdes ad bestemte "gange" i sine førhen så hyggelige stuer, og af hensyn til den brandfare, som op-stablede aviser og andet på alle sider af kakkellovnene frembød, turde han i de senere år knapt nok fyre op i dem!

Da han ydermere i sine sidste leveår led under svære skinnebessår og tiltag-ende svagt syn, og da han, som ovenfor antydet, ikke ville lade andre komme op i lejligheden for at hjælpe og hygge lidt om ham, førte han i denne periode en tilværelse, som det smertede hans søskende (og disses ægtefæller) ikke at kunne få lov til at ændre eller blot lindre. Det hændte dog, at mor (Stefanie) fik lov til, med lange mellemrum, at komme derud, og sådanne gange gjorde hun lidt rent og tog undertøj og strømper med hjem for at vaske og stoppe det. Og da han et par gange havde været indlagt på hospitalet, bl.a. for skinnebessårene, lykkedes det også hans søsterdatter, Ingrid, at få lov til nu og da at komme på besøg og hjælpe og pleje ham lidt, og det skal hun også have en varm tak for.

Det er mit indtryk, at de arbejdsopgaver, som Helge fik betroet af de firma-er, hvor han virkede (i hvert fald efterhånden) slet ikke stod i et rimeligt forhold til hans uddannelse og evner, men snarere udnyttede hans beskedenhed, omhu og tålmod. Han fandt sig tilrette dermed og vidste med sig selv, at også det simpleste arbejde er et vigtigt og nødvendigt led i enhver produktion.

Helge vandt sig vistnok ikke ret mange venner i tilknytning til sit arbejde, og desto mere havde han med sit familiekære sind derfor behov for i fritiden at have nær kontakt til slægten.

I mange år var det således en fast regel, at Helge hver tredie uge tilbragte søndagen i Hillerød, først hos sin moster Agnes og hendes mand, arkitekt Ludvig Petersson, og senere hos disses yngste søn, lektor Vagn Petersson og dennes hustru Gertrud f. Tidemand (søster til min mor).

De øvrige søndage tilbragte Helge hos sin bror Hjalmar og dennes hustru Andrea i det gæstfri, rummelige og hyggelige hjem på Hovmarksvej i Ordrup, hvor han også ofte mødte andre af slægten.

På disse søndage nød han den hjemlige og ordnede hygge såvel som den gode varme middagsmad, eftermiddagskaffen og det rundelige aftenbord, som han måtte undvære i den øvrige del af ugen.

Han nød også meget at kunne deltage i de rejser, som Hjalmar og Andrea næsten hvert år foretog til det sydlige Europa, omkring Alperne.

På sådanne rejser benyttede han også lejligheden til at fotografere, og her fik han f.eks. brug for sit fikse lille barometer i lommeurs-format, der tillod en rimelig nøjagtig bestemmelse af højdeforskellene i bjergterræn - og som jeg nu fra tid til anden kan tage frem fra skuffen og derved påny mindes ham, som da han var i live og ofte glad viste mig et eller andet interessant, som han havde i sin taske eller lomme.

Det er blevet mig fortalt, at Helge E. godt kunne blive noget hidsig, men det har jeg aldrig selv oplevet. Jeg husker ham som en stille, men i grunden glad farbror, der gerne ville snakke og fortælle om næsten alting og aller oftest med et lunt glimt i øjenkrogen og en hjertelig latter. Overfor os drenge var han altid ligevægtig og kærlig, betænksom og tålmodig, og meget glad, hvis vi kunne leve lidt med i hans interesser og idéer - men han kunne nok alligevel for os føles lidt vanskelig at komme rigtig ind på livet af. Som et eksempel på, hvor meget familien betød for ham og på, hvor gerne han ville glæde andre, vil jeg nævne, at han, mens Geb og jeg studerede ved Landbohøjskolen, uden særlig ydre anledning forærede os hver et meget fint, professionelt mikroskop, som vi senere har haft megen glæde af.

Helge E. var åben for alt godt, gammelt og nyt, men forblev, som det vil fremgå, alligevel ret ensom på den ejendommelige måde, som hans natur vel har betinget. Han manglede nok også den ydre robusthed, som ville have bragt ham større fremgang indenfor hans arbejdsfelt, hvor han altså aldrig blev betroet de lederhverv, som hans uddannelse ellers skulle berettige ham til. Han lod dog ikke eventuel skuffelse herover blive til (synlig) bitterhed, men fandt lykken i at udføre sit arbejde med trofast omhu - og iøvrigt glædes ved i fritiden at leve med i videnskabens fremskridt, allehånde alménmenneskelige, kulturelle og kunstneriske værdier og de glæder (og sorger), som han oplevede i den store families skød.

Okt. 1993 Kr. Elmquist

HJALMAR ELMQUIST

1881-1966

Hjalmar Elmquist blev født 25. februar 1881 i præstegården på Endelave, hvor også hans ældre bror Helge var født. Familien flyttede samme år til Åle præstegård (V for Horsens), hvorfra Hjalmar må have haft sine første barndoms-minder. Da han var 6 år gammel flyttede de påny, denne gang til Skjoldborg sogn (S. for Thisted), hvor præstegården ligger ude i det åbne terræn, ca. 1 km N for kirken). 5 år senere flyttede de til Sanderum (tæt S for Odense).

De første års skoleundervisning fik Hjalmar i hjemmet, hvor der efter tidens skik var ansat en privatlærerinde. Han blev student fra Odense Latinske i 1898 og blev cand.theol. i 1904, men fortsatte studierne ved det juridiske fakultet. Sideløbende med disse studier fik han i 1908-16 arbejde som sekretær i Dansk Arbejsgiver- og Mesterforening, og kunne derfor i 1909 stifte eget hjem.

I 1917 blev Hjalmar direktør i Dansk Kautionsforsikrings-Aktieselskab og blev i 1919 derefter direktør i Sammenslutningen af Havne- og Købmands-organisationerne i Danmark samt sekretær i Foreningen af Arbejdsgivere ved Kbhvn.'s Havn og Kbhv.'ske Grossisters Arbejdsgiverforening.

I 1921 blev han kontorchef i Industrifagene, hvor han i 1938 blev betroet posten som direktør, som han bestred, indtil han i 1951 fyldte 70 år.

I 1918 modtog han A.S.Ørsteds prismedalje i Guld for sin afhandling om "Den kollektive Arbejdsoverenskomst som retligt Problem", og han var fra da og indtil 1955 medlem af den faste voldgiftsret.

Hjalmar var ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd.

(Data med støtte fra Kraks blå bog 1964.)

Hjalmar giftede sig d. 8.juli 1909 med

ANDREA GÆDEKEN

1883-1966

Andrea var adoptivdatter af professor, dr.med. Carl Gædeken og hustru Clara Weis, der var uddannet som sygeplejerske. Hjalmar's mor, Laura, og Andreas mor var ungdomsveninder fra Århus, hvor den kunstnerisk begavede Clara var datter i det Weis'ke hjem i den gamle Århus vandmølle.

Andrea videreførte nu i sit eget hjem i vid grad den udstrakte gæstfrihed overfor familie og venner, den dertil nødvendige husmoderlige handlekraft og den sans for det kunstneriske, som hun var vokset op med i patricerhjemmet v. Lyngby sø.

Hjalmar og Andrea fik deres første hjem på Nyvej (nr. 19²) på Frederiksberg - hvorfra de i 1921 flyttede til Hovmarksvej.

" **Hjalmar Vilhelm Elmquist**

cand. theol. & jur. - stod der uden på brevene til min far. Som barn betragtede jeg denne akademiske dobbelttitulatur som den selvfølgeligste ting af verden. Hjalmar V. Elmquist var nu engang *cand.theol. & jur.*, og mere var der ikke at sige om den ting. Først langt senere gik det op for mig, at disse to så forskellige embedseksaminer rummede et ubesvaret spørgsmål: Hvorfor var præstesønnen fra Endelave, Åle, Skjoldborg, og Sanderum ikke blevet præst, når han dog havde taget teologisk embedseksamen, vistnok endda med en meget fin karakter? Ja, hvad véd sønner i grunden om deres fædre?

Et svar på spørgsmålet fik jeg så sent som i august 1964, da "Kristeligt Dagblad" indledte en artikelserie om "Teologiske kandidater, der blev noget andet end præst" med et interview med far (1.8.1964). På grundlag af samtalen skriver bladets medarbejder bl.a.:

"Hjalmar Elmquist valgte teologien, fordi den interesserede og engagerede ham. Han tænkte egentlig ikke på at blive præst - måske gjorde han det i drengsårene - ikke senere.... Det teologiske studium gav ham meget, erklærer han, men han bryder sig ikke om at formulere en "livsanskuelse". Dog fortæller han, at han i studieårene fjernede sig ikke så lidt fra ortodokse standpunkter."

Senere i interviewet står der:

"Hjalmar Elmquists far var præst - hvad sagde han til, at hans søn, teologisk kandidat, ikke ønskede at træde i hans fodspor?" og her er svaret: "- Han sagde ikke noget. Far var grundtvigianer af den ireniske retning; jeg satte ham højt. Det kunne aldrig falde ham ind at prøve at påvirke mig til at gå præstevejen. Hvad han har tænkt i sit stille sind, er noget andet - det véd jeg intet om..."

---- Nej, hvad véd sønner i grunden om deres fædre?

Hvis far skulle tage stilling til den aktuelle diskussion: om gudstjenesten mest bør opfattes som prædiketjeneste eller som nadvertjeneste, ville han utvivlsomt holde på prædiketjenesten. Jeg har ofte været i kirke sammen med ham, men mindes aldrig at have set ham gå til alters, hvad der formentlig hænger sammen med den afstandtagen fra de ortodokse standpunkter, som han nævnte i interviewet. Det teologiske studium fortsatte han imidlertid con amore indtil sin høje alderdom, og sin interesse for fremmede sprog nærrede han bl.a. ved at arbejde sig igennem Det nye Testamente på hollandsk, italiensk, tjekkisk, ungarsk osv.

Fars juridiske løbebane ser i korte træk sådan ud: sekretær i Dansk Arbejdsgiverforening; direktør for Havne- og Købmandsorganisationerne i Danmark; kontorchef, senere direktør i Industrifagene. Dertil kommer så - som et parentetisk indskud - et par år som direktør for Dansk Kautionsforsikring, et arbejde der næppe fængslede ham på samme måde som beskæftigelsen med arbejdsgiverproblemer.

Om disse sidste handlede den prisopgave, der belønnedes med Anders Sandøe Ørsteds mindemedalje i Guld.

I sin fritid hengav far sig til samværet med familien, eller han dyrkede sine forskellige interesser, læsning først og fremmest, men i høj grad også kortere eller længere ture på den kære cykel (det var ham en oprigtig sorg, da han på grund af alder måtte tage afsked med cyklen) og endelig - med særlig lidenskab - planlægning af sommerferierejserne, der helst skulle gå til det sydlige udland.

Det faldt naturligt, at villaen på Hovmarksvej blev et samlingssted for familien, ikke mindst fordi farmor og farfar boede på 1. sal, fra farfar blev emeritus og til deres død; det var som om de havde taget noget af atmosfæren fra Sanderum præstegård med sig. Der var plads til de mange i de store stuer, og mors og fars gæstfrihed var på det nærmeste ubegrænset. Mor opøvede en sjælden evne til at improvisere et veldækket kaffe- og aftensbord, når uventede gæster strømmede ind om søndagen. Foruden familiekredsen så de meget gerne fars gamle regenskammerater hos sig - og blandt dem må jeg nævne skolebestyrer Erik Valeur som den bedste og mest trofaste ven.

I de senere år har alderdommen kastet en vemodig skygge over fars og mors liv, med svækkelse af de fysiske og åndelige kræfter. Sorger er de ikke blevet forskånet for, men de synes dog begge, at glæderne - ikke mindst glæden over børnebørnene - rigeligt opvejer modgangen.

1964 Carl Johan Elmquist. " [55 32 2]

Carl Johan har - som en fortsættelse af erindringerne fra Sanderum præstegård - skrevet nærmere om sit barndomshjem på Hovmarksvej. Der henvises derfor herom til særligt blad under [55 3].

JOHANNES ELMQUIST 1882-1961

Johannes Elmquist blev født d. 10-11-1882 i Aale præstegård (V for Horsens) som søn af pastor Alfred E. og Laura f. Walther.

"Præliminæreksamen 1900. Afgang fra Teknisk Skole i Odense 1903. Tømrersvend 1904.

Sekondløjtnant ved Ingeniørregimentet 1907. Indkaldt under 1. verdenskrig 3 gange.

Afgang fra Kunstakademiet 1918. Forskellige Tegnepladser: Prof. Wenck (D.S.B.) - Ark. Ingwersen (K.T.A.S.).

Ansæt som arkitekt v. Frederiksberg kommune 1909 - fastansat 1918, driftsarkitekt samme sted 1939. Fratrådt m. pension 1948. Udnævnt til vurderingsmand v. Frederiksberg Sparekasse 1948. (Forskellige legater og studie-rejser).

Gift 3-12-1909 med

ANNA ELISABETH HANSEN
1879-1961

Datter af skolelærer Hans Hansen, Sanderum, (f. 18-11-1830, d. 7-12-1913)
og hustru Marie Madsen, (f. 19-8-1842, d. 28-7-1913).
Seminarieuddannelse i Odense. Privatlærerinde."

--- Så præcist og spartansk beskrev Johannes i sin tid sit og Annas levnedsløb, da vi første gang (ca. 1950) indsamlede data. Det ville vistnok også senere have været vanskeligt at få ham til at skrive "bredere" om sig selv. Men vi kommer dem begge lidt nærmere ind på livet igennem, hvad deres ældste søn, Walther, i 1962 skrev derom på opfordring fra slægtssamfundet:

"I Frederiksberg Kommunes tjeneste var far en meget samvittighedsfuld embedsmand, ubestikkelig og redelig. Han havde et udmærket forhold til de mange mennesker, han mødte på de kommunale institutioner, først og fremmest skoler, hospital og alderdomshjem, som han førte tilsyn med, og han holdt af sine medarbejdere ved kommunens arkitektafdeling. Hans vedligeholdelsesarbejde gav måske ikke anledning til større kunstnerisk udvikling, hvad han af og til kunne være lidt ked af.

Kunstnerisk set var far nok ret konservativ og forsigtig; hans arbejde havde givet ham stort kendskab til materialer, og han mødte nyskabelser med en sund skepsis; han holdt af det gammelkendte, gennemprøvede, var præget af sin uddannelse som tømrersvend. Hans tegninger og skrivelser var udarbejdet med den største omhu og var meget nydelige.

Det offentlige liv lokkede ikke far; han foretrak en stille tilværelse i det private, havde stor kærlighed til naturen og livet i landlig fred blandt jævne, uopstyltede mennesker, mens al affekterthed og ubeskednen brovten var ham en pestilens.

Han følte sig stærkt knyttet til sit barndomshjem og sine søskende og var disse en kærlig og uhyre hjælpsom broder.

Karakteristisk for far var en udpræget mangel på interesse for sladder.

En overgang var arbejdsbyrden ham lovlig stor, og han prægedes i en årrække noget af nervøsitet, men da han som 65-årig forlod kommunens tjeneste, slog en sans for humor meget stærkt igennem. Han var til det sidste fuld af mod på livet, glad ved ture med sin bil, især når gode venner var med som passagerer, og optaget af planer om rejser.

Med stor kærlighed hjalp han sin hustru og var en omsorgsfuld fader og bedstefar, der med iver fulgte de næste generationers færden.

Far holdt af livet, af alt, hvad det kunne rumme af skønhed og stille godhed; han havde, især som gammel, en særlig evne til at finde dets positive værdier og nærrede stor tillid til de unge.

Far var ligesom mor en flittig kirkegænger i Flintholm kirke, hvis opførelse han havde fulgt med stor interesse; sognepræsten, Carsten Holmers ærlige forkyndelse betød meget for ham.

Mor mindede i flere henseender om far; hun var i sit forhold til andre altid den hjælpsomme og næsten selvudslettende uegoistisk. Udgifter til hende selv var hende meget imod, mens hun kunne ofre alt på andre, ikke mindst børn og børnebørn.

Små kår i ægteskabets første tid havde lært mor betydningen af gennemført sparsommelighed, og dette blev ved at præge hende livet igennem. Altid var mor flittig med sine hænder; hun holdt af at sy og brodere og syede, da vi var børn, selv alt vor tøj. Sine blomster elskede hun.

Mors helbred var fortrinligt; hun syntes det var meningsløst, hvis hun blev i sengen; kun høj feber kunne holde hende fra at virke i huset. Hun holdt sig længe forbløffende ung.

I sin yngre dage var hun en glad natur, der elskede at være blandt mennesker i muntert lag, i nogen grad i modsætning til far, der holdt mere af samvær i den ganske lille kreds. Ikke blot slægt og venner ville mor gerne være en trofast hjælper; overalt, hvor der trængtes til hjælp, var mor parat.

Ligesom får følte hun sig meget stærkt knyttet til sin slægt; hun talte tit om sin barndom på Fyn, om sine forældre og søskende - og om fars familie, der - som hun ofte sagde det - havde taget så hjerteligt imod hende.

Sine børn var hun en enestående kærlig mor."

Walther

55 33 1

Det er nærliggende at antage, at Johannes havde arvet sit kunstneriske talent fra sin morfar, kgl. bygningsinspektør Vilhelm Walther (se 553), fra hvis hånd der også er bevaret såvel arkitektoniske detailskitser og landskabelige stemningskitser fra rejserne i Syden. Johannes arvede iøvrigt sin morfars fine bestik, tegnelineal og trekant - og lod dem gå videre i arv til Geb og mig.

Nedenstående sort-hvide aftryk viser en akvarel-tegning af Sanderum kirke og præstegårdens udlænger; Johannes udførte denne tegning i 1916 og forærede den sin bror Gudmund, der værdsatte den meget og efter hvem jeg har arvet den.

Johannes dyrkede iøvrigt, ligesom Helge og Gudmund, også fotografiet, og fra hans hånd foreligger adskillige familie billeder fra tiden omkring 1915-25.

Marta 1994 Kr. Elmqvist

ca. 1965

WALTHER ELMQUIST 1913-1992

Harald Walther Elmquist blev født d. 19-7-1913 på Frederiksberg som ældste barn af arkitekt Johannes Elmquist, København, og Anna f. Hansen (Lærerdatter fra Sanderum).

Walther blev i 1931 student fra Frederiksberg Gymnasium og tog 1937-38 skoleembedseksamen (tysk og dansk). Fra 1933-38 var han lærer ved Krebs's skole i København, 1938-43 lærer ved skolen på Godthåbsvej, Frederiksberg, 1943-45 ved Sønderjyllandsskolen smstds. og fra 1941-45 tillige lærer ved Frederiksberg kommunes fortsættelseskursus med fast ansættelse fra 1943.

I 1945 blev Walther ansat ved Østersøgades Gymnasium i København (det senere Kildegårds Gymnasium), fra 1948 som adjunkt og fra 1954 som lektor.

Walther var medstifter af, og siden 1957 formand for Dansk-Schweizisk Selskab. Han holdt adskillige foredrag i Berlingske Tidendes foredragssal om Schweiz og Italien.

Walther døde 21. dec.1992.

Walther havde en stor omgangskreds, i vid udstrækning bestående af tidligere elever, kolleger og venner fra den politiske verden m.fl. Han kom nogle gange på besøg om sommeren i mit barndomshjem i Svendborg, hvor han meget gerne ville diskutere politik med min far.

Senere fortsatte han med jævnligt at besøge mig og min familie i henholdsvis Nørresundby, Vestbjerg og ikke mindst i vores sommerhus i Rødhus ved Vesterhavet.

Det ville være forkert at sige, at Walther gled ind i familiens rytme. For eksempel holdt han af at stå meget tidlig op om morgenen, og han foretrak at bade alene og bagefter løbe en lang tur på stranden. Og når vi andre gerne ville ligge og nyde solen, hvis den da endelig en dag skinnede fra en skyfri himmel, ville han hellere køre Vendsyssel tynd i en bagende hed bil. Han var altid interesseret i at opleve noget, men kom han til at foretage mange af sine udflugter på egen hånd.

Han satte stor pris på familiens unge og nød at diskutere med dem, hvilket affødte et livslangt venskab med min yngste søn Bo Neergaard Jacobsen, da denne flyttede til København.

Walther var en dygtig fotograf og tog en masse billeder på sine mange rejser, og med dem som baggrund var han ofte foredragsholder i Berlingske Tidendes foredragssal. Af mange af hans manuskripter fremgår det, at han lagde et meget stort forarbejde i at videregive sin store kulturelle og historiske viden.

Walther var et muntert og festligt menneske; men der var også noget myndigt over hans fremtoning, og han kunne bedst lide, at tingene foregik på hans præmisser. Han forblev ugift.

Han havde et fritidshus i Virsryd (ca. 70 km V for Kalmar) i Sverige, og der elskede han at komme og hygge sig sammen med venner og med lokalbefolkningen.

Ulykkeligvis blev Walther omkring nytår 1986/87 ramt af en hjerneblødning, blev delvis lam og mistede talens brug, men forstod, hvad man fortalte og talte med ham om.

De første år derefter blev han i sit hjem og klarede sig med hjemmepleje; men de sidste år var han på Ryvangscentret i Hellerup.

Mange af vennerne faldt fra efterhånden, som han blev dårligere og næsten umulig at kommunikere med. Det var først og fremmest hans kusine Ingrid Müller (55 38 2), der tog sig af ham i de sidste seks år. Det var ham en kærlig og varm trøst i den ofte meget svære tid.

Det blev en lidt trist afslutning på et langt, udadvendt, aktivt og oplevelsesrigt liv.

November 1995

Søster Elmquist (51 37 3)

"

Walther Elmquist

- et par ord i erindring.

Det første jeg husker om Walther var den fjerne onkel (fra den anden side af stamtræet), som kom på besøg hos os i Vestbjerg, vel sagtens en gang om året fra en gang midt i tresserne. Jeg var selv ung teenager dengang.

For den unge Nordjyde fremstod han derfor som den - grænsende til boheme-københavnse, Volvo-kørende, Europa-bevandrede mand med den særlige aura, der kunne stå om datidens gymnasielærere. Det var ofte noget om hans sidste eller næste planlagte rejse, som vi hørte om; og han havde som regel en stribe lysbilleder eller smalfilm med. Min egen far var også meget foto-interesseret, så der blev diskuteret meget om det sidste skrig inden for fotoapparater og fremvisere. Jeg husker fra et af besøgene sidst i 60'erne, at han havde en smalfilm med (vist fra munkeklosteret på Atos i Grækenland) som var synkroniseret med hans egen indspillede tale på båndoptager krydret med lidt lokal musik. Det var bare så moderne, og der kunne min far ikke være med.

En anden pudsig lille episode fra et af besøgene var noget med en tomatsuppe. Min moder spurgte høfligt, om Walther brød sig om tomatsuppe, da hun havde tænkt sig at lave det til forret. "Ja-ah, hvis det er lavet på rigtige tomater", hvorefter han fortalte om de herlige supper han havde fået sydpå i modsætning til disse posesupper, man kunne få herhjemme. Det var naturligvis sidstnævnte kategori - velsagtens Knorr's den bedste - som mor havde på repertoire. Dommen faldt prompte under middagen: "Ja, det *er* jo ikke rigtige tomater". Utroligt hvad datidens husmødre måtte finde sig i !

Walther var indbegrebet af "at rejse er at leve". Han havde et lidenskabeligt forhold til denne oplevelsesform, som han udfoldede så ofte som muligt.

I sommerferierne fyldte han ofte bilen med (udvalgte) elever, og så gik det syd-over med udsigt til ægte "kultur-ferie". Jeg ved fra nogle af eleverne - som jeg har kendt som studiekammerater eller kolleger - at det for dem var en utroligt givende og modnende oplevelse. Det var forlænget sprog- og historieundervisning; der var ingen slingen i geledderne for at gennemføre det vel-planlagte program med besøg og detaljeret gennemgang af mange kulturelle seværdigheder.

Trods adskillige opfordringer og invitationer var jeg ikke selv med på nogen af disse Syd-Europa rejser; for Jane og mig blev det kun til en tur til Virsryd i Sverige. En meget vellykket tur, men jeg tror ikke, vi ville have haft den tilstrækkelige "disciplin" til et par uger sydpå.

Udover museums-disciplinen har jeg dog det klare indtryk fra Walthers egne - og samstemmende med andre rejsefællers beretninger - at han forstod at rejse på værtslandets præmisser. Han fik mange store oplevelser i de små samfund,

for han rejste, vel ca. 20-30 år før så mange andre, rundt til dengang ukendte afkroge i Spaniens, Italiens og Grækenlands indre.

Jeg husker hans fortællinger om mødet med den fattige landbefolkning i det indre af Spanien langt uden for lands lov og ret, hvor han ved at byde på chokolade og bolsjer selv blev budt på vin og en "snak", eller hvad man nu skal kalde kommunikation på tegnsprog og fagter.

På et tidspunkt begyndte Walther at bruge mig som sin teknisk sagkyndige - det var og blev humaniora, der var hans stærke side. De store temaer var et "Mull-toa" (et alternativt kompost lokum til Sverige), biler af ældre fabrikat til ombygning som auto-camper og småting ved huset i Søborg.

I et køkken var Walther heller ikke den store ekvilibrist, men han havde en sød tand og en sikker smag for indkøb af konditorkager af god kvalitet.

Efter at Jane og jeg var flyttet til København i 1977 deltog vi flere gange i et efterhånden traditions-rigt arrangement på Sønderengen hen under adventstide. Ude fra set ville det nok minde om et årsmøde i "de berejstes klub". Vi var som regel en 8-10 stykker - et kollega-ægtepar og nogle tidligere elever, som han stadig havde kontakt med.

Under det indledende glas sherry havde vi en meddelelses-runde, hvor hver især gjorde rede for sine væsentlige oplevelser inden for det sidste år - i særdeleshed hvilke ekstra-ordinære rejseoplevelser man havde haft. Som regel var det så aftalt at én havde en lysbilledserie med fra en af årets rejser. Det var altid ganske spændende - vores fællesnævner var lidenskab for gode rejseoplevelser.

Efterfølgende bevægede selskabet sig ned i gildestuen i kælderen - et af de mange rum med de festlige malerier direkte på væggen. Menuen lå også fast: lækkert pålæg (inkl. lun leverpostej) på solidt flûtes eller landbrød, brieost og som den årlige overraskelse - linser (den store model fra den gode bager).

Traditionen tro var der altid hundekoldt i kælderen, og Walther blev hvert år lige overrasket over, at den lille elvarmer, der havde stået tændt i et par timer, ikke havde varmet op til alm. rumtemperatur.

Mærkeligt nok kom vi senere til at se mere til Walther efter hans hjerneblødning og lammelse - tidligere var det kun en gang eller to om året. Det var jo et utroligt handicap, at vi herefter ikke kunne tale sammen - men kommunikere en del kunne vi jo godt alligevel. Det blev nogle år med ofte en konstant dårlig samvittighed over kun at se til ham en gang om måneden eller hver anden, men heldigvis var Nynne's familie og især Ingrid Müller mere trofaste i det daglige.

Jeg husker en episode, hvor jeg fik ham moslet ned i min bil henne på plejehjemmet. Det var en smuk sommeraften, og vi kørte ned til Furesøen, så solnedgangen og nød et glas medbragt portvin og - en linse. Da viste glimtet i hans øje, at det var han godt tilfreds med.

Walther bevarede - om ikke helt til det sidste - filurens væsen og elskede begivenheder, som lå lidt udoover det strengt tilladelige og etiketten. For Jane og mig, var det nok denne kombination af lektorens "latin-skole myndighed" koblet med skoledrengens uskyldige spilop-mageri, der gjorde ham til en herlig person.

November 1995

Bo Elmquist Neergaard Jacobsen (51-37-32)"

Walther førte en omfattende brevveksling med familien og vennerne. Her følger uddrag af den - for første gang - som "fællesbrev" skrevne julehilsen, som han, 73 år gammel, udsendte i december 1986, altså få uger før han ramtes af hjerneblødning. Derved får man et godt førstehånds-indtryk af Walthers utroligt alsidige sind, flid og virke.

» Da min højre hånd ikke er særlig glad for at skrive - vi bliver jo næsten alle mere eller mindre nedslidte med alderen - må jeg nok fra nu af i det store og hele gå over til at sende "fællesbreve"... Til gengæld får i så lidt mere at vide om, hvad jeg har foretaget mig i det forløbne år....

Det forløbne år kan inddeles i afsnit med hver sit særlige indhold... tiden jeg tilbringer i mit gamle smålandske hus i Virsryd, det stilfærdige liv i Søborg på Sønderengen 86 og rejserne ud i verden.

I Småland tilbringer jeg efterhånden ca. en trediedel af året. Jeg befinder mig godt derovre, bliver mødt med venlighed af mine naboer, både fastboende svenskere og ferierende danskere; slemme til at forkæle mig er bl.a. min tidligere kollega, E.L., der har lejet et kønt hus under gården "Kolshult", som tilhører min rejsefælle på flere sommerrejser, S.W... .

Oftentimes lever jeg dog meget stille, hvad jeg ikke har noget imod; så er der nemlig tid til at passe blomsterhaven foran huset og køkkenhaven nede ved brønden og diget langs skovbrynet. Om foråret opsøger jeg flere gange om dagen spændt køkkenhaven for at se, hvor meget længere spirerne er blevet siden sidst. Om efteråret er jeg om morgenen næsten lige så spændt på, om en stor, tyk hare og besøgende hjorte har fundet det rimeligt, at også jeg skulle have lov til at smage salat, kål og ærter.

Mere velkomne er uægtelig de venner, der i sommerens løb kommer på besøg hos mig. Så bliver der livligt... vi hygger os på pladsen mellem stuehus og udhus, hvis fluer og myg da tillader det, går ture i omegnen og opsøger pr. bil lidt fjernere steder.

Ikke mindst Øland er et område, jeg meget gerne viser mine gæster. Bliver man af og til lidt tungsindig i de mørke nåleskove, er det befriende at opleve øens åbne landskab med de vide udsyn...

Når jeg er i Virsryd, bliver mit hus i København tilset og min post eftersendt af mine elskelige naboer, ægteparret B. De tager altid så venligt imod mig, når jeg vender hjem ... og blot trænger til en lille nabosnak. Så kommer der ofte "et lille glas" og lidt "sødt" på bordet. Af og til må jeg over fra Virsryd for at passe have. Det skaber naturligvis problemer at have to haver, oven i købet i hvert sit land...

I "vintersæsonen" omgås jeg venner i København, bl.a. en del gamle elever. Jeg læser ikke så lidt, ser TV, gerne udsendelser om fremmede lande og kulturer - jeg vil altid gerne lære noget, selv om jeg desværre glemmer meget hurtigt igen; - Glad er jeg for udsendelser med børn; de minder mig om de mange elever, jeg har stået overfor i mine 45 år som lærer. Mærkeligt er det da heller ikke, at jeg ofte drømmer, at jeg underviser i en klasse eller er på rejse i fremmede lande med en flok unge. Jeg hører mange foredrag og diskussioner i dansk og svensk radio ... for at følge med i, hvad der sker omkring mig.

Og så er der rejserne!

De begyndte i år i februar, hvor jeg for tredje gang holdt ferie i den lille, stille bjergby Estellencs ved Mallorcas nord-vestkyst. På den tid af året blomstrer i tusindvis af mandeltræer, der er modne appelsiner i haverne, og i løbet af en halv time er man ad en snoet, til tider stejl sti nede ved havet. Der er ikke eet nyt, grimt hus i byen, der ikke er præget af den masseturisme, der har hærget sydkysten. Jeg har fået ny bekendte i byen og dens omegn. Hos den svenske familie S. kan jeg slå mig ned blandt gustavianske møbler, og et ungt dansk-ungarsk par, U.-K., har budt mig ind i deres morsomme lille borgerhus over for kirken. Også blandt hotelgæsterne, jyder, englændere, wallisere og tyskere har jeg truffet meget venlige mennesker. Jeg går lange ture langs kysten og i bjergene og opsøger fjernere steder i lejet bil.

Omkring Storebededag var jeg på rejse i Jylland. Først besøgte jeg i Herning venner fra Mallorca, ægteparret S. De sørgede for, at jeg ikke blot blev forkælet med forplejning, men også kom til at se noget af den moderne kunst, Herning er så kendt for.

Bagefter var jeg nogle dage rigtig ude på landet, i udkanten af Vindum skov, hvor min fætter, A.G. og hans kone E. har fået lov til at bruge en tidligere skovfogedbolig, der ligger højt mellem gamle ege, som pensionistbolig. Vi er her i en rigtig Blicher-egn, mellem Hald Sø og Bjerringbro.

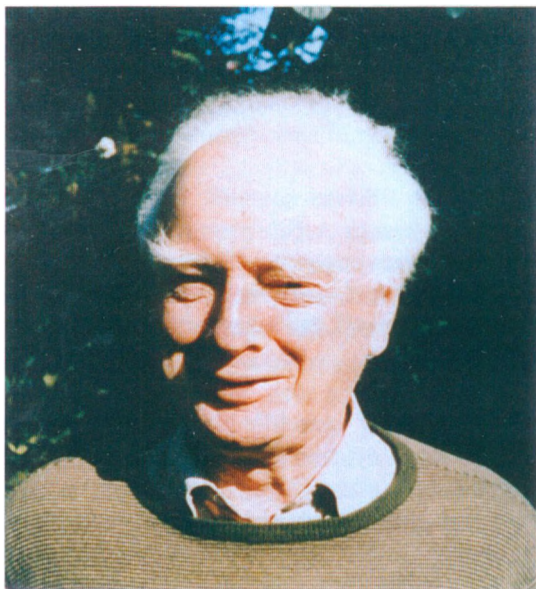
Jeg kunne også mindes Blichers noveller, da jeg en dag var inviteret over til Fussingø for at besøge A.G.'s yngre bror, K., der modsat ham stadig er i tjeneste som stats-skovrider. Han og hans kone, M., bor i et smukt palæ ved siden af slottet, der efter krigen står tomt. Vi gik en tur i den tidligere slotspark, hvor K. har taget initiativ til at skabe en hel lille sø i en lavning.

I slutningen af juni kørte jeg i min lille Mazda til Planegg ved München for at besøge en 93-årig dame, som jeg har kendt, siden jeg som student boede hos hende og hendes mand. Hun betragter mig som en slags plejesøn. Jeg boede et par nætter på plejehjemmet og lærte hendes bekendte der en smule at kende. Imponeret blev jeg af den elegance og det livsmod, hvormed en af hendes bordfæller, en rank hamburgerinde, tog den skæbne at miste begge ben.

Undervejs til Bayern nåede jeg i Næstved at deltage i mine gamle venner, M.' guldbryllup, og efter besøget i Planegg var jeg 10 dage i et fortræffeligt lille hotel øverst i den fredfyldte Funes-dal, der fører op mod de stejle Dolomiter. I dem gik jeg hver dag lange ture. Engene var fulde af blomster!...

23. august var jeg - på udflugt fra Virsryd - til bryllup i landsbyen Bara nær Malmø. Her bor min kusine, K.O.' ældste datter L. med familie; det var hendes lillesøster T., der skulle giftes med Parissvenskeren H.B. Vielsen fandt sted i landsbyens kirke, og bagefter spiste vi i et stort telt. Der var sang af studenterkvartet fra Lund og siden spillemandsmusik.

Et par dage efter kørte jeg med min efterhånden vante ledsager på sommerrejser, den altid tilfredse og utrolig energiske S.W. til Norge, som vi kom til at opleve i øsende regn og i solskin. Vi begyndte i Sørlandet, fulgte siden Setesdalen nordpå, kom over højfjeldet ned til Hardangerfjorden, hvor vi boede et par nætter, omgivet af får, på øen Stord. Via Bergen og Voss nåede vi, efter at have krydset Sognefjorden, først Jostedal med den store bræ og bagefter Jotunheimen, der først var sløret af kolde regntåger, men dagen efter viste os flere af sine snedækte toppe i blændende sol. Hjem til Småland gik rejsen gennem Gudbrandsdalen, Dalarna og Värmland.

... Hvis I har fulgt med så længe .. vil I have set, hvad I måske også selv har erfaret, at det slet ikke er så værst at leve en pensionists liv. Man skønner måske i særlig grad på tilværelsen, når man ved, at tiden for nye erfaringer er begrænset.

Rigtig glædelig jul!

«

NINNA ELMQUIST 1888-1975

Georgine Christine "Ninna" Elmquist fødtes i Skjoldborg præstegård (S. for Thisted) d. 21. august 1888 som datter af sognepræst A.G.Elmquist og hustru Laura f. Walther.

"Moster Ninna blev født som den første pige efter fire drenge.

Allerede som barn måtte hun have det ene øje fjernet og erstattet med et glasøje. Den manglende accept af dette kom på mange måder til at præge hendes liv. Øjet blev et tabuemne. Hendes forældre var bange for, at hun skulle komme noget til, som kunne ødelægge hendes raske øje, og de forbød hende derfor at deltage i "vilde" lege, hvad hun gerne ville sammen med de ældre brødre. Hun reagerede imod (over)beskyttelsen. Tidligt markerede hun også sin selvstændighed ved ikke at ville bære sin farmors navn "Georgine" og valgte navnet Ninna.

Ninna gennemgik Femmers kvindeseminarium og virkede siden en årrække som lærerinde i Århus.

I 1932 giftede hun sig med

FERDINAND CARL OLSEN

"Ole"

* 10-4-1889 † 4-4-1951

Hun holdt meget af Ole og følte sig forstået og accepteret af ham, ligesom hun trofast stod ved hans side til det sidste.

Ole var i en periode tobakshandler på Christianshavn, hvilket førte Ninna ind i et miljø, som var såre forskelligt fra Sanderum Præstegårds miljø. Men som de andre søskende var Ninna ikke bange for at søge udfordringer.

I de senere år var Ole ostehandler i nærheden af Jyderup, og de trivedes begge med at leve i de rolige landlige omgivelser. Efter Oles død flyttede hun til Birkerød.

Moster Ninna og min mor Agnes holdt nær forbindelse, navnlig gennem breve, men også ved gensidige besøg. Og efter Oles død kom moster Ninna i en årrække på besøg i fars og mors hjem i Brørup en månedstid hvert efterår. Så hyggede vi os sammen ved l'hombrespil om aftenen.

Bag den robuste facade var moster Ninna et kærligt menneske, men også et meget følsomt menneske, som let kunne blive stødt. Hun kunne have visse træk fælles med æselet i "Peter Plys". Hun var gavmild og ville gerne gøre det godt for - ikke mindst sine søskendes børn. Jeg mindes engang, da jeg besøgte hende i Birkerød, hvor hun havde serveret en god middag for mig - og underholdt mig ved at synge "Skillingsviser", som hun kunne udenad - at jeg roste en eller anden ting, som hun havde fra Sanderum. Moster Ninna sagde straks: "Den skal du have, når jeg er død - vil du for resten ikke have den med nu?" Da jeg gav udtryk for, at jeg ikke syntes, at jeg ville have den med nu, sagde hun: "Nej, du bryder dig vel ikke om den!" Ordvekslingen viser både Ninnas spontane gavmildhed, og hvor let man kunne komme til at såre hende.

Som hun i barndommen valgte sit fornavn fra, genantog hun sit eget efternavn Elmqvist. Og det er vel nok et udtryk for, at hun vedkendte sig arven fra og samhørigheden med hjemmet i Sanderum og sine søskende og søskendebørn."

Marts 1995 Hans Olav Okkels (55 36 1)

"Af min fars syv søskende var Ninna den, det var vanskeligst at komme rigtigt i kontakt med, og det skyldtes utvivlsomt en ulykke, de havde ramt hende som barn og hvorved hun havde mistet det ene øje. Hun fik indsat et glasøje, som desværre ikke lignede det levende øje, og det pinte hende, at ingen kunne undgå at bemærke forskellen mellem de to øjne. Min mormor, som følte sig nær knyttet til Sanderum-familien, tilbød hende i den bedste hensigt at betale et ny og bedre glasøje, men det tog Ninna hende meget unådigt op.

Dertil kom endnu en omstændighed, som en mindre nærtagende natur næppe ville have tillagt nogen betydning: Ninna kunne ikke døje de to fornavne, hun havde fået i dåben: Georgine Christine. Hun valgte at hedde "Ninna", og vi børn kendte hende kun som "Faster Ninna". Vi holdt af hende, men på en lidt distant måde, mens de andre fastre stod os meget nær.

Ninna blev lærerinde ved en privatskole i Århus og var vistnok meget afholdt af sine elever.

I 1932 forlod hun lærergemingen og giftede sig til alles overraskelse med Ferdinand Carl Olsen, kaldet "Ole". Han drev i nogle år en lille blad-, tobaks- og ølkiosk på Christianshavn.

Ægteskabet var meget lykkeligt, ja, det var som om der skete en forvandling med Ninna, en frigørelse fra de hængninger, der havde plaget hende i så mange år.

"Ole" var en stor og flot fyr med en ligefrem, spontan og robust fremtræden (som vistnok forekom enkelte i familien ikke at være "kultiveret" nok til Ninna), men de to holdt af hinanden, og Ninna blomstrede op.

"Ole" var musikalsk og rådede over en baryton, der kunne have væltet Jerikos mure. En tid havde han et job som inspektør i Forum, og dér oplevede

han i al beskedenhed en slags gennembrud. Benjamino Gigli skulle give koncert i Forum, og dagen før koncerten, som skulle transmitteres i radioen, kom den navnkundige kammersanger Emil Holm ind i Forum for at undersøge om akustikken var så god, som den kunne blive. Han spurgte om der var nogen der kunne synge, og "Ole" bød sig straks til og udfoldede sin stemmepragt i "Aida" til kammersangerens fulde tilfredshed.

Ninna overlevede sin mand i 24 år, som hun tilbragte i en lille lejlighed i Birkerød."

Nov. 1994 Carl Johan (55 32 2)

1897

AGNES ELMQUIST
1890-1981

Agnes Emmy Helene Elmquist blev født d. 6. februar 1890 i Skjoldborg præstegård (Thy) som datter af pastor Alfred Elmquist og hustru Laura, født Walther.

Da Agnes var to år gammel flyttede familien til Sanderum ved Odense. Ligesom sine søskende blev hun de første år undervist af præstegårdens privatlærerinde, og af sine forældre fik hun undervisning i tysk og engelsk; men mens de fleste af hendes søskende, når de blev lidt ældre, blev sendt i realskole i Odense og siden tog studentereksamen og videregående uddannelse, har Agnes praktisk taget ikke gået i anden skole end præstegårdens "skolestue".

Søskendeflokken prægedes dog også gennem højt læsningerne om vinteren, og øvedes i optræden, når de i hjemmet opførte enkelte af Hostrups komedier og små tableauer, som deres far selv skrev.

Som sine søstre søgte Agnes - min Mor - at supplere denne præstegårdsuddannelse ved at søge udfordringer i tilværelsen udenfor.

Under den tyske inflation var hun hos sin søster Helene i Güstrow (i Mecklenburg).

Mor valgte siden at tage til England, hvor hun fik plads i forskellige huse og på Skandinavisk Sømandshjem. Hun lod sig også engagere i det kristeligt-socialt arbejde, der udgik fra den danske og norske sømandskirke, og om sine oplevelser derovre i London kunne hun berette meget levende; hun var i det hele taget en god fortæller.

Dette kom også frem, da Mor i Fyns regionalradio som 90-årig fortalte, hvordan hun sammen med Walther og Helene i Sanderum-tiden var oppe at flyve over Odense, dengang sådant var nyt. Hun fortalte, hvordan de tre var taget ind for at se på flyvningen og så fik lyst til at prøve. De overvejede, om de burde tage op hver for sig, men Walther mente, at de lige så godt kunne prøve på én gang. De fik piloten til at flyve ud over Sanderum. Dér sad deres Mor ude i haven sammen med en nabo-præstekone, som spurgte hende: "Ville De tillade Deres døtre at tage op at flyve?" og hertil svarede vor Mormor: "Jeg tror såmænd ikke, de ville spørge mig". Da de tre søskende kom hjem, sagde Morfar, at de slet ikke havde behøvet at tage til Odense for at se på flyvemaskinerne - "for én af dem var kommet lige hen over os, så vi tydeligt kunne se den." Hertil svarede de: "Kunne I så også se, hvem der var oppe i maskinen? - For det var os!"

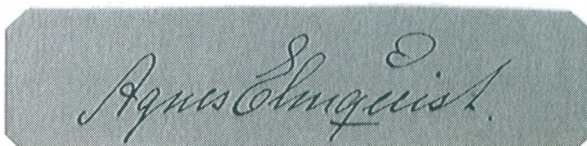
Efter at Mormor døde i 1926, passede Mor sin far igennem hans sidste leveår (dvs. frem til 1930).

Da Mor i 1932 giftede sig med Far, kom hun omsider tilbage til den præstegårdstilværelse, som hun var opvokset i, og som hun befandt sig så godt med. Det var nok gavnligt både for Mor og os andre, at hun længe havde været selvstændig og vant til at klare sig selv, inden hun blev præstekone og mor.

Da jeg blev født, var Mor 45 år, og hun regnede dengang ikke med, at nå at se mig som voksen. Hun led næsten hele sit liv af sygdom (især dårlig mave), men bevarede altid en ukuelig livsvilje.

Mor støttede Far i det kirkelige arbejde i sognet og ville også gerne selv samle unge piger til højtlesning i præstegården og se til de ensomme gamle.

Da jeg under besættelsen lå to måneder på Kolding Sygehus, besøgte Mor mig hver dag. Hun skulle rejse med tog mellem Brørup og Kolding. En dag gik det galt. Mor havde set, at toget til Padborg lige var gået. Hun gik så ind i det næste tog, som skulle være Esbjerg-toget. Det irriterede hende nu, at nogle tyske soldater sad og røg i en ikke-rygerkupé og fortsatte uanfægtet, efter at Mor havde påtalt det. Da konduktøren kom, fik Mor at vide, at hun var kommet med et tysk troppetransporttog, som egentlig først skulle standse i Flensborg. Dog blev der et kort ophold i Vojens, hvorfra Mor så kom hjem med en rutebil med fodboldspillere.

Agnes Elmquist

Sommetider kunne Mor være noget melankolsk, men i alvorlige situationer kom livsmodet og viljestyrken for dagen. Typisk herfor er følgende:

Mor lagde altid vægt på at være lovlydig; men da hun engang fik mulighed for at sende lidt fødevarer ned til sin søster Helene i Hamborg i den strenge tid i vinteren 1945-46, prioriterede hun pligten til at hjælpe sin søster mod sult højere end diverse restriktioner. Da den lokale politibetjent kom for at forelægge hende en bøde, erklærede Mor med bestemthed, at hun hellere ville gå i fængsel end betale bøden, da der for hende ikke var noget forkert i at sende madvarer til en søster, der sultede. Politiet lod hende heller ikke høre mere herom.

Kort før Mor blev 70 år, købte hun for egne opsparede penge et sommerhus ved Hejlsminde, og både hun og vi andre havde megen glæde deraf i nogle år. Og efter Fars død (1967) foretog Mor også et par udenlandsrejser, hvad hun tidligere selv ville have anset for uforsvarligt af helbredsgrunde. Senere tog hun også flere gange med til Småland på ferie hos mine svigerforældre.

Da jeg var blevet præst, glædede det hende meget påny at kunne føle sig hjemme i en præstegård, når hun var på besøg hos os. Og ikke mindre glad var hun for at opleve sine tre børnebørn; den ældste af dem nåede at blive konfirmeret kort før Mor døde i en alder af 91½ år.

Mor giftede sig d. 1. nov. 1932 med

ANSGAR OKKELS
1882-1967

Min Far var søn af overlærer Lars Martinus Okkels og hustru Else Marie Jensen.

Efter at have fået teologisk embedsexamen, blev Far realskolebestyrer sammen med en bror i Åbybro private realskole. I 1911 blev han kaldskapellan i Humble på Langeland, 1914 sognepræst i Østrup (NØ-Fyn) og endelig sognepræst i Brørup 1922-48.

Far var vokset op i et grundtvigsk lærerhjem. Hans forældre stammede fra henholdsvis Herningegnen og Jelling - og de havde iøvrigt lært Thorvald Elmquist at kende, da de en tid gjorde tjeneste i samme sogn (Gl. Rye).

Far var retlinet og gav udtryk for sin mening uden menneskefrygt. Han forenede en grundtvigsk holdning med et positivt forhold til Indre Mission. Dette forhold forstærkedes nok efter ægteskabet med Mor. Begge fik de inspiration fra Oxfordbevægelsen, inden den udartede til Moralsk Oprustning.

Far var noget kritisk overfor det offentlige skolevæsen. Mine halvsøstre kom ikke i kommunal skole, men Mor holdt på, at jeg skulle i folkeskolen.

Mor og Far supplerede hinanden godt, og der var aldrig et ondt ord imellem dem. Begge var frie for snobberi og uimponerede af rigdom; men der blev heller ikke snobbet nedad.

Hans Olav Okkels (55 36 1)

(Ovennævnte interview fra Fyns regionalradio findes bevaret på bånd hos Kirsten Ollén (55 37 1) og K.E. har bevaret en båndoptagelse af en tidligere samtale, mellem Agnes og K.E. Derudover findes en båndoptagelse fra Hans Olav og Margarethas bryllup - hvor flere af slægtens medlemmers stemmer er bevarede.)

Nov. 1964 E. Elmquist

1898
WALTHER ELMQUIST
1892-1971

Vilhelm Theodor Walther Elmquist blev født d. 23 november 1892 i Sanderum præstegård (tæt S for Odense) som yngste søn af pastor Alfred Elmquist og Laura, f. Walther.

Walther blev født ca. 10 minutter før tvilling-søsteren Helene. Dermed var søskendeflokken vokset til 8, og den ældste, Helge, var da 13½ år gammel.

Når man slår efter i KRAK's blå bog (1964) finder man følgende:

Elmquist Walther direktør, R¹.p.p.; f. 23-11-1892 i Sanderum ved Odense; søn af sognepræst A G Elmquist (død 1930) og hustru Laura f. Walther (død 1926), gift (3-6-1922) m. Birgith E.; f. 13-11-1898, datter af købmand Andreas Erbe (død 1902) og hustru Kirstine f. Bjerregaard Nielsen (død 1915).

Student (Odense katedralskole) 1911; cand jur. 1917; sekretær i Dansk Arbejdsgiverforening s.å.; fuldmægtig smstds. 1924, kontorchef 1938, direktør 1942-60; sekretariatsleder i fælleskontoret for skovbrugets arbejdsgiverforening fra 1960.

Udenl. orden: Fi.Fr.4. Adresse: Strandboulevard 111, Kbhvn Ø.
Sommerbolig: La Bagatelle, Nørrevænget 9, Snekkersten.

Walther E. har i sept. 1942 fortalt nedenstående:

Levnedsberetning for Vilhelm Theodor Walther Elmquist

Født den 23/11 1892 i Sanderum, Odense herred. Jeg er Søn af afdøde Sognepræst Alfred Georg Elmquist og Hustru Laura Alfrede Walther. Jeg er født i Præstegaarden i Sanderum, og min Tvillingsøster og jeg var de yngste af en børneflokk paa 8. Ved Leg med Naboernes Børn blev vi godt kendt med Forholdene paa Bøndergaardene paa den Tid.

I de første Skoleaar blev jeg undervist sammen med de yngste af mine Søskende af privat Lærerinde; men i 1904 kom jeg i Skole i Odense, først 3 Aar i privat Realskole (Vesterdals Skole) og siden 4 Aar i katedralskolen. Vesterdals Skole lededes af Skolebestyrer Vesterdal, der var en fremragende Pædagog, der forstod uden Anvendelse af Spanskrør at skabe Orden i og Respekt for Skolen. Blandt Lærerne der vil jeg nævne Skoleinspektør og Museumsinspektør Chr. N.K. Petersen, der underviste i Matematik og gav mig et fortrinligt Grundlag for Undervisningen i Geometri og Aritmetik, saaledes at jeg senere havde overordentlig let ved at følge med i Undervisningen i disse Fag paa Katedralskolen. Jeg nævner endvidere Marine-maler Lütken, der gjorde Undervisningen i geografi interessant.

I 1907 gennemgik jeg en svær Sygdom, der begyndte med Blindtarmsbetændelse og gik over til Bughindebetændelse og senere Lungehindebetændelse, hvad der i et halvt år hindrede mig i at gaa i Skole. Jeg blev under Sygdommen tilset af Overlæge Lollesgaard, der var Overlæge paa Epidemisygehuset i Odense, og som vi havde lært at kende i 1903, da tre af mine Søskende og jeg havde ligget paa Epidemisygehuset af Tyfus. Overlæge Lollesgaard passede mig med stor Omhu, og jeg stiftede den Gang et Venskab, som varede lige til hans Død for nogle Aar siden.

Efter Sommerferien 1907 kom jeg til Katedralskolen, hvor jeg gennemgik 4. Mellemkoleklasse og de tre Gymnasieklasser. I 1911 kom jeg som Student til København og tog fat paa de juridiske Studier, hvortil jeg havde haft Lyst allerede som Barn.

Som Eksempel paa, hvordan en Præstefamilie uden nogen Formue kunde ofre paa Uddannelsen af deres Børn kan jeg nævne, at min ældste Broder har gennemgaaet Polytekniske Læreanstalt, min næstældste Broder gennemførte det teologiske Studium, min tredieældste Broder gik paa Akademiet, min fjerde Broder paa Musikonservatoriet, og en Søster gennemgik Femmers Kvindeseminarium.

Fra Undervisningen på Universitetet vil jeg særlig nævne den interessante Undervisning i Filosofi hos Professor Høffding og Professor Julius Larsens Forelæsninger i Obligationsret.

I Januar 1917 fuldendte jeg det juridiske Studium med 1. Karakter og kom derefter straks ind i Dansk Arbejdsgiverforening, hvor jeg har gennemgået de forskellige Grader: Sekretær 1917, Fuldmægtig Januar 1924, Kontorchef 1938, Direktør Januar 1942.

I disse Aar har jeg arbejdet under 5 Formænd, Direktør Hauberg, Bogtrykker Langkjær, Ingeniør Julius Madsen, Oldermænd Eising og Civilingeniør T.K. Thomsen, hver for sig Mænd med betydelig Erfaring og en trænet Forhandlingsevne. I Arbejdet indenfor Arbejdsgiverforeningen har jeg ganske specielt haft med Forhandlinger indenfor Landbruget, Forhandlinger med Funktionærorganisationerne og Overenskomstkomplekset

vedrørende kvindelige Arbejdere at gøre, paa de fleste Omraader i nært Samarbejde med Direktør Agerholm.

Fra 1921 overtog jeg Førelsen af praktisk talt alle Arbejdsgiverforeningens Sager ved Den faste Voldgiftsret. Jeg har der procederet overfor alle dem, der har beklædt Formandsædet i denne Ret, og blandt dem, der har betydet mest for mig, skal jeg nævne først og fremmest Doktor Tybjerg, senere Retspræsident Haack, Vicepræsident i Sø- og Handelsretten Ipsen, Landsdommer Scharling, Professor Krabbe og Højesteretsdommer Drachmann Bentzon. Jeg har deltaget i Behandlingen af ca. 2000 Sager for denne Ret, og det har for mig været en meget interessant Opgave, der bragte mig i Berøring med mange ledende Mænd indenfor Erhvervslivet. Ved Gennemførelsen af Lov om Arbejdsforhold af 14. September 1940 blev jeg udpeget som Medlem af "Fællesudvalget", hvor jeg har deltaget i Behandlingen af et meget betydeligt Antal Sager.

Hermed har jeg i korte Træk skildret mit Levnedsløb til Dato. I Januar 1942 blev jeg udnævnt til Direktør i Arbejdsgiverforeningen, og jeg haaber, at det maa lykkes mig at varetage denne betydningsfulde Stilling paa en saadan Maade, at det kan virke til Gavn for Arbejdsforholdene her i Landet.

København, i September 1942.

-- Ved Walther E.'s død skrev Berlingske Tidende bl.a. følgende:

Topembedsmanden bag efterkrigstidens fornyelse af Dansk Arbejdsgiverforening er død. — Direktør Elmquist havde banebrydende forståelse for foreningens nye servicefunktioner over for medlemmerne og overfor offentligheden. Han blev derfor en stor drivkraft bag oprettelsen af kursus-, uddannelses-, og PR-virksomhederne.-- Han nød stor anseelse også blandt fagbevægelsens ledere både for sin store indsigt - og for sit vindende væsen.

Hans datter Kirsten har i 1994 skrevet følgende:

"Hvad véd man egentlig om sin far?" - skrev min fætter Carl Johan, da han skulle nedfælde sine indtryk af sin far - min fars næstældste bror, Hjalmar.

Jeg kan blot indstemme: "Hvad véd man om sine forældre?" Når man tænker på de mærkelige beskrivelser, ens egne børn kommer med, når de skal forsøge at beskrive en selv, så kan man virkelig frygte, at man kommer til at voldføre sig på sin far og mor, hvis man alligevel forsøger at fortælle lidt om dem.

Min far var sammen med tvillingesøsteren Helene yngst i børneflokken i Sanderum præstegård. Af gode grunde kan jeg ikke fortælle meget om ham som barn. Alt, hvad jeg véd derom, har jeg fra søstre Helene og den to år ældre Agnes. Gennem dem fik jeg indtryk af en kærlig og god dreng. Men hvad kan man vente af elskende søstre, der desuden i mellemtiden var blevet så gamle, at tiden utvivlsomt havde lagt et forsonende skær over eventuelle sammenstød.

Selv gjorde jeg min entré i min fars liv, da han var 32 år gammel. Han var på det tidspunkt blevet cand jur og fuldmægtig i Arbejdsgiverforeningen - og han kom til at blive en stærk autoritet i mit liv.

Det siges, at han på dagen for min fødsel (12-12-1924) overfor sine kollegaer gav udtryk for en vis skuffelse. Han sagde: "Det blev kun en pige". Men han fejrede begivenheden med at give snaps til alle, hvilket var et obligatorium.

Hvis han virkelig havde ønsket sig en "rask dreng", så må jeg unægtelig have givet næring til stor skuffelse. Ængstelig for alt nyt og uvant - grædende af længsel efter min far og mor, så snart de var udenfor synshold - var jeg ikke ligefrem nogen helt. Måske troede min far derfor, at han gjorde mig en tjeneste ved at omsorgsfuldt afholde sig fra alt kæleri. Ingen kys eller kærtegn - højst et lille klap på håret. Eller var dette snarere udtryk for en stor blufærdighed? Hvad det end var, så har jeg et tydeligt minde af en dag, da jeg kom og slog armene om ham, da han sad i en stol - og kysede ham. Han puffede mig væk og sagde foragtsfuldt: "Lad være med det kæleri!".

Men kvik og munter var han - og god til at fortælle historier, som han selv lavede. Alle mine første skoleår fulgte min far mig hver dag, trækkende sin cykel, til han havde afleveret mig. Vi gik fra Strandboulevarden nr. 111 ad Løgstørgade, videre ad Randersgade og Ndr. Frihavsgade til Ingrid Jespersens skole ved Trianglen. Hele vejen fortalte vi historier - hver anden dag min far - og hver anden jeg. Mine var dog sædvanligvis mest et opkog på den, min far havde digtet dagen inden.

Ved skolen tog vi normalt afsked - men ve og ak - sommetider bestemte min far sig for at gå med ind til morgensangen, der var for hele skolen i gymnastiksalen. Forældre kunne være med oppe på balkonen. Hvis han bare havde holdt sig stille og diskret som de andre forældre, så havde det kunnet være, hvad det ville. Men nej - min far kunne alle salmerne udenad - og han sang med af fuld hals. Strengt taget havde han en ren og smuk stemme - men jeg *skammede* mig, når mine kammerater småfnisede. Og jeg var som den værste Petrus, når det gjaldt at fornægte ham.

Min far kunne også lave kortkunster. Og på mine børnefødselsdage diverterede han mine kammerater med sine færdigheder. Det morede mine kammerater - men ikke mig. Jeg sydede af jalousi over den opmærksomhed, der fra min fars og mors side vistes mod mine kammerater, som jeg ønskede hen, hvor peberet gror. Jeg glædede mig kun til de skulle gå, så vi tre igen kunne falde til ro i den evighed, der var vores!

Hver onsdag - når den unge pige havde fri, holdt vi "hyggelig onsdag". Det bestod i, at der om dagen var blevet indkøbt tre chokoladestænger á kr. 0,25. Og når middagen og opvasken var overstået, så spillede vi kort og mæskede os med de lækre chokolader. Jeg husker ikke, om jeg fik lov at være lidt længere oppe - kun stemningen af nærhed, harmoni og glæde! Verden udenfor vores lej-lighed - udenfor kakkellovnshygen - kunne uden videre være brændt op, uden at det ville have rørt mig. VERDEN var hos os - var os!

Jeg var heller ikke spor interesseret i at gå på fødselsdage hos andre. Sandt at sige gik jeg sådanne dage og græd i smug bag portiererne hos dem, jeg var hos. Og ingen var lykkeligere end jeg, når vi skulle hentes.

Min far lagde kabaler - og røg dertil cigarer. Jeg ser ham ved skrivebordet i herreværelset med de (for mig) alt for svære kabaler, som jeg nu selv lægger med stor iver. Så kunne han pludselig samle kortene sammen, rive dem i små, små stykker (antagelig når han syntes de begyndte at blive gamle og ulækre). Han tog da stumperne i den ene hånd, mens han med den anden hånd strøede dem til højre og venstre gennem herreværelse, dagligstue og spisestue, syngende: "En sædemand gik ud at så.." Åh, hvor vi lo, min kusine Ulla og jeg. Jeg tvivler dog på, at min mor lo. Og hvem der samlede al denne konfetti op - husker jeg ikke !

Min far elskede fester. Han havde en teori om, at man aldrig skulle snyde familie og venner for en god fest. Det gjorde, at der ikke var en fødselsdag, konfirmation eller et jubilæum, der ikke blev fejret med fest, musik og middag i kjole og hvidt. Skydebanen, Ingeniørforeningen, Hellerup Parkhotel var nogle af de adresser, der dannede rammerne om begivenhederne. "De nærmeste" var mange, for min mor havde 6 søskende og min far 7. Så bare de, med mænd, koner og børn over konfirmationsalderen var ikke få. Når dertil kommer, at der fandtes en fasttømret "Femkant" - bestående af min far og hans 4 nærmeste venner fra skole- og studentertiden - og deres koner, så var det et anseeligt antal gæster. Vi blev naturligvis kun flere og flere i mange år - indtil nogle begyndte at rejse sig - og forlade bordet for stedse - som i Thornton Wilders "Den lange julemiddag".

Min far elskede sin have i Snekkersten. I en "Mine Venner"-bog svarede han på spørgsmålet om hans kæreste fritidsforhold således: "at grave i haven". Men han ville helst have publikum på, til det som han lavede. Vi kendte alle den tilsyneladende blide opfordring: "Du ville måske gerne komme ud og se, hvad jeg har lavet! " Min - i den henseende elskelige - mor slap altid, hvad hun havde i hænderne for at gå ud og beundre. Mens vi, børn og børnebørn, var noget mere koldsindige. Vi gad ikke uden videre lette os fra den stol eller seng, vi havde indtaget.

Min far kunne også være FAR. Det var, da jeg var i teenage-årene og begyndte at gå ud med drenge. Da var der ingen pardon, hvis tiderne ikke blev overholdt. Der hjalp ingen kære mor, hvis jeg ikke var hjemme helt på slaget "det-der-var-sagt". (Og det var naturligvis i mine øjne helt urimeligt tidligt). Så stod der en tordnende fader - og der blev erklæret udgangsforbud den nærmeste tid. Selvfølgelig syntes jeg - i lighed med hvad unge altid har syntes - at det var dybt uretfærdigt.

Men jeg lærte i hvert fald at passe tider. "At komme for sent til en aftale er mangel på respekt for andre menneskers tid" - fik jeg at lære. Og denne udmærkede regel har jeg, så godt jeg har kunnet, forsøgt at lære videre til mine eg-

ne børn. Fremfor alt har det for livet gjort mig præcis. Og jeg kan rose mig af, at der aldrig er nogen, der nogensinde behøver at vente på mig ud over den aftalte tid.

Min far haft - og har - en utrolig stor indflydelse på mig. Med tiden er han kommet mig stadig nærmere, ikke mindst efter sin død for 23 år siden. I hans nærhed har jeg, både i og udenfor mig selv, fundet hele den tumlende glade Sanderum-familie med dens særheder - på godt og ondt for mine omgivelser.

Far giftede sig den 3/6-1922 med

1898

BIRGITH ERBE
1898-1992

Birgitte Erbe - eller "Kylle", som hun kaldtes - fødtes som yngste barn i en søskendeflok på 9. To tvillingdrengene døde dog kort efter fødslen. Tilbage var 2 sønner og 5 døtre.

Min mor var kun tre år, da hendes far, Andreas Erbe, i 1902 døde, 52 år gammel, af et hjerteslag i sin seng i Roskilde, morgenen efter en tur til København. Han var købmand i Roskilde, hvor han havde en børneekviperingsforretning i Algade. Min mormor førte forretningen videre, indtil den næstældste søn, Poul, kunne overtage den. Det var strengt for den unge enke, der var 16

år yngre end sin mand, at sørge for den store familie. Der var ikke råd til at nogen tog studentereksamen. Så den ældste søn, Victor, kom direkte ind i en plads i Sparekassen, hvor han som direktør endte sit liv i 1945, 59 år gammel.

Denne ældste bror og hans kone, Misser, der til deres store sorg forblev barnløse, kom til at betyde meget for min mor. For da hun 16 år gammel mistede sin mor - der led af en ondartet sukkersyge - blev det disse to, der tog min mor til sig som deres barn. Det var også dem, der 1922 i Roskilde Dom-kerke "gav bruden bort" til min far.

Min mor voksede altså op i et varmt og kærligt miljø - i den uskyld man kun finder, hvor omgivelserne slår hegn om børn. Rene og fine var de små piger - min mor og hendes hedt elskede, halvandet år ældre søster, Margrethe. Min mors hengivne kærlighed til denne søster varede livet ud.

Egentlig var de meget forskellige. Margrethe var den artige skolepige, der altid kunne sine lektier og aldrig forstyrrede i timerne.

Min mor, derimod, stod ofte uden for døren - og som voksen påstod hun, at det var i trækken dér, hun havde fået den gift, der periodevis plagede hende senere i livet. Og hun fik *ikke* gode karakterer. "Se til din søster Margrethe!", sagde lærerne. Det var min mor, der krøb ud af vinduet og købte slik til kammeraterne, når de andre ikke turde p.g.a. forbud. Somme tider fik min mor også sin 11 år ældre søster til at skrive under i den karakterbog, man én gang om ugen ifølge skolens regler skulle hjembære til underskrift. En gang gemte hun klassens protokol i et skab, så lærerinden ikke kunne komme til at indskrive karaktererne - for min mor skulle til en fest, som hun vidste hun ikke ville få lov til at gå på, hvis hendes mor så karaktererne.

Min mor elskede også sin mor, selvom det blev lidt mere på "afstand". For en ung enke, der har syv små og store at forsørge, kan jo ikke have megen tid til privat samvær eller kæleri med den enkelte. Men kærligheden og trofastheden til sin mor beholdt min mor livet ud, og den har præget mig så stærkt, at jeg synes jeg har kendt min mormor. Hendes fødselsdag, d. 19. februar, og dødsdag, d. 11. juli, højtideligholdt min mor med blomster på graven og ved billedet hjemme. Og med samtaler med mig om mormor. For mig vil hyacinter med deres duft altid minde mig om min mormor, for min mor sagde, at det duftede der altid af, når hun som barn denne dag kom hjem fra skole.

Som det unuancerede naturbarn min mor var - ude af stand til at gøre nogen røverkule af sit hjerte, så har min mor aldrig lagt skjul på, at hun ikke brød sig om sin far! Hun var jo også kun tre år, når han døde. Og det har ikke hjulpet det mindste, at de ældre søstre fortalte hende, hvor glad faderen var for de små piger - og hvor ofte han satte sig ved deres legebord for at tale med dem. Der har aldrig været noget fotografi af ham i vores hjem - og jeg har ikke en anelse om hans fødsels- og dødsdag.

Når jeg forsøgte at gå hende på klingen om årsagen hertil, så var det eneste argument, at "det var hensynsløst af ham at lade min mormor føde så mange

børn. Og at min mor selv var den første til at være blevet offer for restriktioner af fødselsmæssig art - det har aldrig haft nogen effekt som argument!

Min mor havde en hurtig opfattelsesevne og var iøvrigt meget lærenem. Hun kunne sikkert have udviklet mange andre evner - men nu blev det, at hun blev en dygtig sekretær. Hun kom ind i Dansk Arbejdsgiverforening, hvor hun mødte den unge jurist, der med tiden skulle blive min far.

Min mor var yderst livlig og munter, og det var nok takket være min fars store kærlighed og overbærenhed med hende, at ægteskabet blev så harmonisk, som det trods alt blev. Min mor var så impulsiv og blev let lidt for overstadig i lystigt lag. Herreerne flokkedes om hende, og hun var ikke let at drive hjem fra festerne. Gunnar - min mand - sagde en gang så træffende, at min far havde en evne til at bygge en stor vid tumleplads for min mor - men hele tiden med et beskyttende hegn omkring. Som et elsket lille føf fik hun lov til at tumle sig.

Jeg elskede min mor af hele mit barnehjerte. Ingen var så smuk og dejlig som hun. Jeg stod ved hendes side ved spejlet, når hun gjorde sig klar til at gå ud, og så sagde hun: "Din tid kommer også en gang". Men min tid kom aldrig - ikke på dén måde. Aldrig så farvestrålende, aldrig så fuld af eventyr som de drømme, jeg dengang stod med inden afskeden. Og min far stod ved siden af og duftede så godt - han pudrede sin mørke skægstub med talkumpudder. Når de kom hjem, kom de altid inde til min seng, og så jeg fik et knus. Og somme tider havde de stukket lidt godt fra et overflødighedshorn til sig for at give det til mig. Aldrig smagte et stykke chokolade så himmelsk som midt om natten. For det smagte af den tryghed, det var at vide, at nu var de hjemme igen.

Begge min forældre ville nok gerne, at jeg skulle blive lidt mindre afhængig af dem. Derfor sagde de engang på mine vegne ja til et weekend-ophold hos en skolekammerat i Holbæk. Det blev et uforglemmeligt minde. Jeg græd mig i søvn hver aften de uger, som gik forud. Min mor købte en fin bog til mig, som jeg skulle læse i i toget. Og hvis der ikke var tårepletter i den, når jeg kom hjem, så skulle jeg få en ny dukkekjole til Liselotte. Jeg lykkedes at græde ved siden af bogen hele vejen. Men *hvor* jeg græd. Familien i Holbæk var fantastisk sød imod mig - men ingenting hjalp.

Men selv om min mor var glad for fester og samvær med sine søstre, så skal jeg love for, at der var orden i vores hverdag. Både min far og mor var yderst pertentlige i deres sans for orden, så *alt* i mit hjem var på dets rette plads. Og tider var ikke omtrentlige. Morgenmad kl. 7.30, frokost 12 og middag 17.30. Og det var ikke fem minutter før eller efter! Og som min mor formåede at hygge om os. Der var altid blomster og levende lys overalt. Orden og hygge i hver en krog - altid! Og når vi var på rejse og kom til fremmede hotelværelser, så havde min mor ikke været der et kvarter, før værelset var et hjem. *Vores hjem!*

Jeg tænker mig, at det er en af de sider hos min mor, som min far havde god brug for. For jeg forstår nu, at min far må have haft et ret stresset arbejdsliv. For eksempel må de lange overenskomstforhandlinger, der ofte kunne vare

måneder og kræve både dag og nat, må have slidt sådan, at det må have være dejligt nu og da at søge hvile i et hjem, der hele tiden var det samme og bød en kontinuitet, som må have været som et Shangri La.

A propos min far og forhandlingerne. Så husker jeg tydeligt den første gang jeg fik fornemmelsen af, hvad han syslede med i sit arbejde, og hvor stolt jeg var over ham desårsag. Det var da han fyldte 50. Normalt holdtes receptionerne i Arbejdsgiverforeningen - men af en eller anden anledning, så var det denne gang hjemme på Strandboulevarden, at formanden for LO stod og talte så varmt for min far. Trods sikkert mange dystre i arbejdsretslig henseende, virkede det, som om han virkelig holdt af og respekterede min far. Selv om jeg dengang var meget naiv (endnu mere end i dag) og ikke havde megen idé om hans arbejde, mindes jeg endnu den varme og stolthed jeg følte på hans vegne ved disse ord!

Måske blev allerede dengang grunden lagt til den store respekt, jeg siden altid har haft for ægte menneskers forskellige meninger og idealer! Bidragende hertil er også mindet om en gang, da jeg havde sagt noget nedsættende eller overlegent om min fars modpart ved forhandlingsbordene. Jeg har sikkert sagt det for at indsmigre mig lidt hos min far - og jeg husker ikke, hvad det drejede sig om. Men jeg husker hans vrede. Slet ikke hvad han sagde - men at det handlede om, at jeg lille forkælede unge, der ikke havde nogen anelse om, hvordan der så ud på livets skyggeside - jeg skulle i hvert fald ikke sidde og udtale mig om noget, jeg ikke havde forstand på.

Men hvad havde min far og jeg været uden min mor? Hun var det varme, varme hjerte i vor midte. Og jeg kan aldrig være taknemmelig nok for alt, hvad hun - bare ved at være som hun var - lærte mig om trofasthed mod levende og døde. Og at hun ikke kun betød noget for os derhjemme - derom vidnede den strøm af blomster og breve, som hun hvert år fik på også helt almindelige fødselsdage.

Jeg føler, at jeg har været endog *meget* heldig, da der skulle uddeles forældre til mig!

Nov. 1994 Kirsten Ollén. 55 37 1

- i glad venten, sommeren 1924 (på Hovmarksvvej).

Nov. 1994 Kirsten Ollén

HELENE ELMQUIST
1892-1977

Helene blev født 23. november 1892 i Sanderum præstegård som yngste tvilling - og blev dermed det yngste barn i en søskendeflok på 8.

Den første skoleundervisning fik hun i hjemmet. Som ung fik hun ansættelse på frøfirmaet "Dæhnfeldt"s kontor i Odense - indtil hun i 1923 giftede sig med

ERNST MÜLLER
1888-1973

der var tysk og dengang 1. styrmand, senere kaptajn i "HAPAG", og Helene flyttede til Tyskland.

Da 2. verdenskrig kom, befandt Helenes mand sig ombord på sit skib i Sydamerika og blev interneret, og hun måtte således alene og hjemme i Hamborg klare krigens fem lange år med hungersnød og bombardementer - og søge at værne bedst muligt om deres to piger.

På sine gamle dage blev Helene flere gange opfordret til at skrive om sit liv,

"- men hvor skal jeg ende og hvor skal jeg begynde i en redegørelse af mit livs historie? - det mangler ikke på oplevelser i børnenes og mit liv dernede i Hamborg! - begge pigerne var, som du spørger om, i Hitler Jugend, og begge blev tvunget ind i "Führerin-Nachwuchs" -- men begge kom, hver til sin tid hjem og meddelte, at nu var de »smidt ud« som »uegnede« -- jeg havde naturligvis (overfor lederen) kritiseret og vist min indstilling -" (citater fra et brev 1950 til Harald E. [55 15]).

Efter krigen måtte ægteskabet i 1947 ophæves, og Helene flyttede da, sammen med sine to piger, tilbage til Danmark, hvor det efter nogen tid lykkedes hende at få et kontorarbejde og en lille lejlighed i København.

I marts 1963 ophørte hun med arbejdet som følge af alder og svigtende helbred. På sine gamle dage led hun iøvrigt også under en tiltagende rysten på hænderne - "som vist snart alle vi Sanderumbørn lider meget under" (smst.), det gjaldt i hvert fald også Johannes, Gudmund og Agnes og var nok en arv fra deres mor - og nu kunne hun helt leve med og for sine to piger og deres børn.

Bag disse meget knappe fakta anes en omtumlet tilværelse og et usædvanligt menneske, der kun må have kunnet klare al modgangen ved at stille meget store krav til sig selv. Så vidt jeg kan skønne, må Helene have ejet en meget stærk livskraft og vilje, samt et ønske om - og evne til - midt i livets mangfoldige tilskikkelser at bevare et godt humør og overfor sig selv og andre at fremhæve tilværelsens lyse sider. Dertil må hun have besiddet en hurtig og klar dømmekraft og den ligefremme retliniethed, der selv kræver, og giver andre plads for, den enkeltes handlefrihed under personligt ansvar. Men bag dette skjulte sig stor personlig beskedenhed - og en stille, men intens tanke-omsorg og hjertevarm medleven for hver enkelt i familien og hendes vistnok store vennekreds.

Helene talte mere om andres oplevelser, glæder og sorger end om sine egne: - "jeg synes aldrig vi kommer til ro med vores mange problemer, men jeg må dog ikke klage, da vi alle 3 har så mange, mange og gode venner overalt". (citater fra samme brev.)

K.E.

Hendes brorsøn, Carl Johan, der idag er den, der har kendt Helene i længst tid og i de perioder, hvor hun boede på Hovmarksvej, har levet ret tæt på hende, har tegnet følgende billede af hende:

"Min farfar, Alfred Georg E., var efter tur sognepræst på Endelave, i Aale, i Skjoldborg og i Sanderum. Hvert af disse fire steder skænkede hans hustru, Laura, ham to børn, altså otte ialt. De to Sanderum-børn var

tvillingerne Walther og Helene, og det kunne være fristende at sige, at de i deres egenskab af tvillinger var nøjagtig lige gamle, men Walther holdt strengt på at han - med ti minutters forspring - var den ældste af dem, og Helene fandt sig smukt i rollen som rosinen i pølseenden.

Hun var også fynboen blandt de otte børn og holdt af at tale syngende fynsk, når hun gengav de pudsige replikker, hun havde opfanget. En tid var hun lærerinde i en underskole i Odense, og da hun fortalte historien om Noahs ark, var der en lille dreng, som rakte fingeren i vejret og spurgte: "Mon den vipped'?" Det blev et bevinget ord i familien.

Helene var ligesom de fleste af hendes søskende musikalsk og fungerede som organist på harmoniet, når hendes far havde tjeneste i annekssognet Ravnebjerg vest for Sanderum.

Kort efter at Sanderum-æraen var afsluttet (1921) og vores farfar var blevet pastor emeritus, giftede Helene sig i 1923 med Ernst Müller, som var 1. styrmand - senere kaptajn - ved Hamburg-Amerika linjen (HAPAG). De blev viet af farfar i Ordrup kirke og var i begyndelsen så lykkelige, som det fremgår af bryllupsbilledet fra havetrappen på Hovmarksvej (se biografi-blad nr. 55 3: Hovmarksvej 20). Men ægteskabet blev ikke en dans på roser.

Helene slog sig ned i Güstrow i Mecklenburg, hvor hendes svigermors mand af andet ægteskab residerede som postmester. Her fødte hun sit første barn, Ruth, og sit andet barn, Ingrid, fødte hun i Hamburg, hvortil hun var flyttet for at kunne være mere sammen med sin mand i de korte perioder, hvor han var hjemme på orlov.

Som tysk husmor oplevede hun i tyverne efterkrigstidens inflation, da de daglige indkøb løb op i milliarder af mark, og det gjaldt om hurtigst muligt at skaffe sig af med sine pengesedler, inden de mistede deres købekraft.

Så fulgte Hitlers diktatur og 2. verdenskrig med dens varemangel og med bombardementer af Hamburg ved nat og dag.

Imens opholdt Ernst sig som krigsfange i Sydamerika og gjorde sit bedste for at holde humøret oppe hos sig selv og sin besætning ved at arrangere fodboldkampe og andre former for idrætsudøvelse, mens de ventede på tilladelse til at vende hjem til Hamburg. Da den omsider kom, forstod både han og Helene, at de efter den årelange adskillelse var kommet til at stå hinanden så fjernt, at ægteskabet ikke lod sig genoprette.

Helene ønskede kun at vende tilbage til Danmark med sine to døtre, men det var ikke så let for hende som tysk statsborger at få tilladelse til at skifte nationalitet og blive danske. Det lykkedes kun takket være en energisk indsats fra vor slægtning, justitsminister Aage Ludvig Holberg Elmquist. Hun fik også arbejde og klarede sig fint som sekretær på et offentligt kontor, indtil hun nåede pensionsalderen.

På sine gamle dage kom hun ud for en selvforskyldt ulykke, idet hun blev påkørt af en bil, da hun skræede over en gade uden at se sig for. Hun kom på hospitalet med alvorlige kvæstelse, og her fik hun lejlighed til at vise, at hun trods al modgang i livet havde bevaret sit gode humør. Læger og sygeplejersker sværmede om hendes seng for at more sig over de vittigheder hun rev af sig; hun var utvivlsomt hospitalets mest populære patient.

I en skrivebordskuffe opbevarer jeg et langt og kærligt brev, som Helene sendte mig i anledning af min dåb midt i maj 1912, et rørende vidnesbyrd om, at vi allerede dengang var gode venner. Det var et venskab, som holdt sig med uformindsket styrke i alle årene indtil hendes død, ja udover dødens tærskel."

Juni 1995.

Carl Johan Elmquist (55 32 2)

1961

1962

HENRIK ELMQUIST

1902-1993

Henrik Nyberg Elmquist blev født d. 6. juli 1902 og døbt i Glæsborg d. 28 s.m. 1920 tog han studentereksamen fra Sorø Akademi og blev 1932 cand.mag. fra Københavns Universitet (historie og dansk). Fra 1933 var han knyttet til "Den Danske historiske Forening"s bibliografiske virksomhed, og fra 1934 var han beskæftiget med at ordne og registrere forskellige intellektuelle og industrielle organisationers arkiver. Fra 1959 var han ansat som arkivar ved Rigsarkivet, hvorfra han trak sig tilbage i 1970.

Henrik var meget interesseret i Elmquist-familiens ve og vel og anså det nok for en selvfølge, at han skulle tage vare på det materiale, som hans far havde indsamlet igennem de mange år; derimod var Henrik nok for beskednen og usikker til at turde give sig i kast med at videreføre arbejdet med stamtavlen.

Henrik deltog gerne i slægtens sammenkomster, men afslog på det bestemteste at lade sig vælge til bestyrelsen og at deltage i indsamlingen og udformningen af det biografiske materiale, endskønt han utvivlsomt havde såvel en mængde konkret viden derom som en god evne til at formulere sig skriftligt.

Når man nu mindes ham i slægten, omtales han altid som et meget blidt og venligt menneske, hvis spontane fremtræden dog syntes præget af en vis vemodig eftertænksomhed; det kunne virke, som om han gerne selv dvælede i en fortid, der havde efterladt et uafhjælpeligt savn.

Henriks far døde efter et års tung sygdomsperiode af kræft, da Henrik var 23 år. Dermed var det uigenkaldeligt forbi med det glade barndoms- og ungdomsliv på Nord-Djursland, hvor Henrik havde så gode minder om kammeratskab med børnene fra den Benzon'ske familie på det nuværende Sostrup slot.

(Da Elmquist-samfundet senere holdt sammenkomster på Sostrup slot, som i mellemtiden var overtaget af cistersienserordenen, ville Henrik, trods sit ønske om at være sammen med familien, ikke deltage, da han ønskede at bevare sine ungdomsminder uforstyrret.)

Under de ved faderens død brat ændrede økonomiske forhold måtte han sammen med sin mor og søskende flytte til København - og påtage sig et slidsomt og i de første år sikkert beskedent lønnet arbejde dér. Men i en desto stærkere glans fremstod vel nu de årlige sommerferier i Småland.

Henrik var næsten blottet for den selvhævdelse, det praktiske håndelag og det gåpå-mod, som vi ellers mener er almindeligt i slægten. Jeg tror, at det var sjældent, at han "gav sig selv" i forholdet til andre, og at han måske derfor også kun havde få virkeligt fortrolige venner. Det er i hvert fald idag vanskeligt at finde nulevende slægtninge, der tør forsøge at tegne et billede af ham.

K.E.

Her følger dog et sådant forsøg, optegnet af hans 22 år yngre kusine:

"Henrik, som var den næstældste (og jeg den yngste) i fætter-kusine-flokken efter Thorvald Elmquist, dukkede først op i min bevidsthedsverden midt i 1930-erne, og da forekom Henrik mig på alder med farbrødre og fastre. Det var han selvfølgelig ikke, men han havde vel allerede på den tid haft arbejde i flere år - hans data herom kender jeg ikke.

Henrik havde et typisk Elmquist-udseende, men hans væsen var a-typisk.

Så vidt jeg véd, boede han (efter studentereksamen fra Sorø Akademi og de første studieår i København) sammen med moderen Louise og søsteren Wivi. De boede først i Livjærgade på Østerbro, men senere delte Henrik, Wivi og deres moder et hus med min faster, Marie Bogstad, i Utterslev - Harespringet ved vejen.

Midt under 2. verdenskrig, antagelig i 1942, flyttede Henrik, Wivi og tante

Louise igen til Østerbro til en lejlighed i stueetagen i Holsteinsgade 24. Her boede Henrik til sin død i 1993. I 1960 døde tante Louise, og i 1979 døde Wivi, hvorefter Henrik for første gang i livet skulle klare sig alene.

Det gik nu langt bedre, end vi havde forestillet os, men det var nok takket være en meget hjælpsom beboer i opgangen, fru Gerda Harlev Hansen.

Jeg kendte mest Henrik fra Småland i Sverige, hvor han og hans familie i sommermånederne boede i deres lejlighed på gården "Solbacken" (tante Louises hjem i Långaryd sogn), og vi i vort lille hus i Viken.

Var vejret godt, kom Henrik gående ned til søen for at bade, altid iført stråhat og hvid lærredsjakke og med en lille bylt med badetøj. Samme fine mundering kom han i, hvis vi mødtes langt ude i skoven til kaffekogning eller snobrødsbagning. Henrik kunne ikke lide at få smudsige fingre, så bærplukning og opvask var ikke noget, han yndede og derfor helst undgik.

Det var utroligt, hvad Henrik vidste om svensk bondekultur; men spurgte man ham direkte om noget, fik man et henholdende svar. Et par uger efter kunne man så få et meget langt brev, hvori han redegjorde for, hvad han vidste om emnet. Inden brevet kom, havde man selv glemte alt om spørgsmålet.

Henrik var gode venner med utrolig mange fastboende svenskere omkring Solbacken, og de sidste år, hvor han var der helt alene om sommeren, var de utrolig hjælpsomme overfor ham. Efter Wivis død havde vi alle bekymringer for ham, når han var i Sverige i Solbacke-lejligheden, for den var simpelthen umulig for et ældre menneske - der var slet ingen bekvemmeligheder af nogen slags, og en væmmelig stejl trappe førte op til første sal. Henrik havde modsat sig enhver form for ændring eller forbedring af lejligheden - alt skulle stå og være, som det altid havde været siden 1925 ?? I skuffer og skabe ligger bunker af gamle regninger, fotografier, breve; ja alt muligt skriftligt er lagt til side år efter år; og her sad Henrik hver sommer og studerede disse gamle bilag, der nok var samlet fra ca. år 1900.

I Danmark mødte jeg sjældent Henrik; det var næsten kun ved vore sammenkomster i Hvedstrup ved adventstid, og det var dér, jeg mødte ham sidste gang december 1992."

Okt. 1994 Marianne 55 15 3

1962

WIVI ELMQUIST 1904-1979

"Wivi", hvis egentlige navn var: Wendela Sofie Helene Nyberg Elmquist, blev født d. 30. marts 1904 i Glæsborg, Djursland, som næstældste barn af læge Alfred Elmquist og Louise, f. Nyberg.

Der foreligger ingen selvbiografiske oplysninger - udover at hun i 1921 tog præliminæreksamen fra Trustrup Realskole og derefter valgte at videreudanne sig som svømme-, gymnastik- og danselærerinde på Ellen Poul Petersens Institut på Frederiksberg (den tids førende institut indenfor bevægelseslæren), hvorfra hun dimitterede 1928.

Hendes kusine, Marianne, har i 1994 skrevet følgende:

"Wivi var mit Idol; hun var en dejlig kusine.

Mine første indtryk af Wivi stammer fra vort fælles sommerferieland, Småland, hvor hun var sammen med sin familie på "Solbacken" og vor familie i "Viken". Hun var rask og sportstrænet gennem sin uddannelse og sit arbejde - så når hun kom ned til søen for at bade, svømmede hun uden betænkning ud til de nærmeste øer.

Med en sådan uddannelse som hendes er det praktisk både at have øre for musik og godt kendskab til rytmer m.m. Det har nok været derfor, at Wivi en overgang var ansat som hushjælp hos en ubiologisk tante i min mors familie, Dagmar Borup, som var et musiksk fænomen med venskaber og forbindelser til den tids store sangere og komponister som Vilhelm Herold, Einar Nørby, Leif Kayser og mange flere. Pladsforholdene var trange hos tante Dagmar, så Wivi boede under flyglet, mens hun var der, fortalte Wivi selv.

Efter uddannelsen gik Wivi som hjælper i andre institutter, muligvis også på skoler, indtil hun 1942 startede sit eget gymnastikinstitut. Det blev ingen guldgrube, når hun skulle leje sig ind i sale rundt om i København og skulle have en pianist til alle timer, og selv måtte hun styrte København rundt på cykel for at passe disse gymnastikhold.

Når hun så havde fået dét til at fungere, skulle resten af døgnets timer bruges til først og fremmest at hjælpe moderen, Louise Elmquist, der blev mere og mere gigtplaget og havde større og større behov for hjælp, men også hjælpe broderen Henrik - de boede sammen alle tre. Wivi måtte derfor efterhånden overtage næsten al husholdningsarbejdet med madlavning og meget mere.

Hvor havde Wivi al den kraft fra? Jeg begriber ikke, at hun magtede det.

I undervisningstimerne var hun inspirerende og glad og venlig mod alle. Gymnasterne elskede hende, og hun fik en fast og stor skare, der kom år efter år til hendes institut. Flere sæsoner var jeg selv med nogle af hendes hold og oplevede hendes dygtighed. Men jeg forstod også, at hendes hverdag var umådelig slidsom.

Hver sæson (mens jeg var med) sluttede med en stor opvisning, og i 1945 var der afslutning d. 4. maj sidst på eftermiddagen i Odd Fellowpalæet i København. Da vi kom ud derfra for at nå hjem før spærretid, indløb meddelelse om tyskernes kapitulation - så vi må alle have haft en uforglemmelig hjemtur gennem København - jeg tror, jeg aldrig vil glemme den.

I sommertiden havde Wivi også travlt, for så underviste hun i svømning på badeanstalten Amager Helgoland, og på en idrætsplads styrtede hendes elever rundt for at tage idrætsmærker.

Hvornår mon Wivi slappede af? Jeg ved det ikke. Men efter moderens død i 1960 må hverdagene vel være blevet lettere; selvfølgelig måtte hun stadig holde hus for Henrik, men han krævede jo ikke pleje.

Hvornår Wivi ophørte med sit institut eller undervisning, véd jeg ikke, men det vil ikke undre mig, om hun holdt ud til pensionsalderen.

De sidste leveår var hun plaget af sygdom, men da jeg selv den sidste halvdel af 1970'erne var bundet af opgaver i Kolding, fulgte jeg for lidt med i min families trængsler. Wivi døde 13. juli 1979.

Med taknemmelighed og glæde tænker jeg tilbage på den tid, jeg havde god kontakt med Wivi."

23/10-1994 Marianne 55 15 3

5
1979

Maj 1991 Kr. Elmquist.

Birgitte August Jørgensen
f. 15-5-1937 d. 2-6-1986

Gift 10-4-1963 med

Anders von Buchwald
f. 31-1-1938

Akademi-ingeniør, H.D.

S. af lrsf. Frants Buchwald, Kbhvn.
og hustru Annemarie f. Larsen.

55 11 31

Børn:

Frants August v. Buchwald f. 2-3-1966

Kemi-ingeiør. Gift 7-8-1993 med

Tina Hastrup Svendsen f. 7-8-1969

cand theol.

Børn:

Josefine Hastrup v.B. f. 31-10-1994

Mikkel August v. B. f. 31-10-1994

Ida v. Buchwald f. 17-1-1970

Optikerelev. Gift 14-5-1994 med

Kristian Juncker Erksen f. 26-5-1970

civilingeniør.

Ib August Jørgensen

f. 12-4-1940

Tømrer og fritidspædagog

Gift 5-1-1980 med

Kirstine Vangsgaard Nielsen 55 11 32

f. 24-3-1947

Børn:

Steen J.

f. 14-5-1987

Susanne Hermann

f. 16-1-1939

Cand. mag. (fransk, engelsk)

Gift 5-3-1960 med
Ægteskabet opløst.

Børn:

Anne Katrine Asmussen f. 15-4-1966

Bevægelses-instruktør. gift 4-7-1992 med

Henrik Gundorff f. 7-8-1965

Receptionist

1 barn: **Nicolai** f. 1-2-1992

Ulrik Asmussen f. 23-12-1968

R.Steiner-pædagog

Ole Asmussen

f. 11-4-1937

Cand. oecon. Departementschef i In-
denrigsmin. S. af direktionssekr. Kr.
A., Palsgård og hustru Elsebeth f.
Korsgaard.

55 15 11

Liselotte Hermann

f. 9-7-1941

Skuespillerinde

Gift 17-6-1966 med
Ægteskabet ophævet

Neil Anderson

f. 8-7-1936 i Illinois

Maler.

55 15 12

Niels Lynge Petersen

f. 13-8-1943

stud. theol. S. af lærer v. tekn. skole
Erik P. og sygehjælper Grethe Lynge.

Børn:

Jacob Hermann f. 16-12-1964

studerer

Anna Kristina Hermann f. 12-4-1966

studere

1 barn: **August** f. 11-8-1992

Henriette Lynge Hermann f. 10-11-1968

studerer. Samlever med

Jan Olesen f. 2-7-1966

2 børn: **Katrine** f. 2-11-1991

Mikkel f. 27-10-1996

fortsættes næste side

Nov. 1994 Kr. 12444

1929
TUK ELMQUIST
1903-1986

"Tuk". hvis egentlige navn var: Thorvald Jørgen Adolf Elmquist, blev født d. 20-3-1903 i Vordingborg som ældste barn af tandlæge Kristian Elmquist og Ingeborg, f. Balslev.

Tuk tog præliminæreksamen fra Vordingborg og blev i 1920 student fra Høng Gymnasium. Efter bestået handelseksamen fik han en stilling i Kgl. Brand i København, hvorfra han ved pensionsalderen trak sig tilbage som kontorchef.

Tuk blev d. 15-5-1930 gift med

GERDA BACHE

der var født d. 22-1-1903 i Kalvehave. Ægteskabet blev opløst i 1939, og der var ingen børn i ægteskabet.

Tuk døde d. 17-9-1986.

Tuks søstersøn, Jens Kristian Elmquist Gravesen, har skrevet følgende om Tuk:

"Det er svært at fortælle noget om Tuks barndom i Vordingborg, da aldersforskellen mellem Tuk og Nøtter, min eneste "kilde", er så stor, at de to søskende ikke oplevede barndommen samtidig. Han var for hende den store-bror, der dukkede op i Vordingborg, når han havde ferie fra sit arbejde i København - eller som man besøgte, når der var udflugt til hovedstaden.

Efter studentereksamen søgte Tuk ind på Tandlægehøjskolen, vist ikke på grund af stor lyst til faget, men nok snarere fordi hans far så gerne ville se et af sine børn som kompagnon. Det lykkedes ikke at blive optaget, og planerne måtte opgives.

Tuk gennemgik derefter en handelsuddannelse og fik en stilling i forsikrings-selskabet "Kgl. Brand" i København.

Han var meget samvittighedsfuld og ansvarsbevidst og avancerede gennem årene til en ledende stilling, selv om arbejdet i forsikringsbranchen ikke havde hans store interesse.

Tuks helt store interesser var kunst, teater og musik, som havde en stor plads i hans tilværelse. Han havde den store glæde, at han på sit arbejde blev brugt som vurderingsmand af private malerisamlinger med forsikring for øje.

Som fotograf udviste Tuk helt specielle evner. Der kunne bruges lang tid på at finde motiverne, der så til gengæld også var helt utrolige i mange henseender. Ud over de billeder, der blev exponeret på hans mange rejser, var søskendebørn tilbagevendende motiver, til stor glæde for familien.

Og rejserne. "At rejse er at leve!" Det kunne være Tuk, og ikke H.C. Andersen, der har skrevet disse ord.

Mange ferier blev tilbragt på vandreture i Norden og i bjergene i Sydeuropa, altid med rygsæk på og ad vandrestier i Dolomitterne og i områder, der var storslåede, og hvor fotografen Tuk kunne finde sine motiver og roen langt væk fra storbyen.

De senere år blev det ofte til ophold i Italien på San Cataldo og andre steder, hvor der kunne skabes kontakter til mennesker med de samme interesser for natur og rolige omgivelser.

Herhjemme blev en del af fritiden brugt på at cykle rundt til venner og familie. Selv i en høj alder var Tuk glad for sin cykel og brugte den flittigt.

Tuks omsorg og interesse for sine søskendebørn var altid stor og varm. Han gjorde meget for at knytte familien til sig, både ved besøg og med tilbagevendende invitationer til hjemmet på Tagensvej, hvor han boede det meste af sin tid i København."

Sommeren 1995

Jens Kristian Elmquist Gravesen (55 12 42)

Elmquist 1962

Ole 1900 K. Elmquist

GERDA ELMQUIST
1905-1986

Gerda Balslev Elmquist blev født d. 28-10-1905 i Vordingborg som næstældste barn af tandlæge Kristian Elmquist og Ingeborg, f. Balslev.

Gerda uddannede sig som lægeautoriseret fysioterapeut (1930) - og giftede sig d. 6. sept. samme år med

HJALMAR ERIK LUND-ANDERSEN
1900-1974

der var født 22-6-1900 som søn af dommer Erik Lund-Andersen og Christiane, f. Eggertsen. Hjalmar blev cand.jur. i 1924, landsretssagfører 1930 og højesteretssagfører i 1943. Han havde kontor i København. Han døde d. 29-7-1974.

Gerdas søster, Nøtter, har i 1995 skrevet følgende om sin søster:

"Det er 9 år siden, at Gerda døde, og jeg savner hende meget.

Jeg vil så gerne give en god og dækkende beskrivelse af Gerda og har så meget at fortælle om vores lange liv sammen, men det er svært.

Da Gerda var 10 år ældre end mig, har vi ikke fælles barndomsoplevelser. I mange år var Gerda for mig den smukke og velbegavede søster, der kunne alt: hun var charmerende, slagfærdig og omsværmet, og hun fyldte huset med musik, når hun satte sig til klaveret. Jeg kan takke hende for al den gode musik, som jeg hørte dengang, og som fryder mig og minder mig om hende.

Endvidere var Gerda den spændende søster, der først var i pension i Harzen og senere i huset i England, og i 1925 fløj hun fra London til Paris - det var noget at prale af!

Der kom år, hvor vi ikke så meget til hinanden; Gerda læste til fysioterapeut i København, og jeg var stadig barn hjemme i Vordingborg.

Gerda blev efter eksamen gift, og jeg havde den store glæde i perioder at bo hos Gerda og Hjalmar. Aldersforskellen var nu stærkt formindsket, og der opbyggedes et nært og varigt venskab og fortrolighedsforhold.

Noget, der fik afgørende betydning for Mor og mig, var at Gerda og Hjalmar efter Fars død i 1935 købte et rækkehus i Lyngby og indrettede en lejlighed på 1. sal, hvor Mor og jeg boede i 2½ år. Gerda havde sit arbejde, som hun var levende optaget af, Hjalmar passede sin advokatvirksomhed og jeg læste. Mor var det samlende midtpunkt, hun betød meget for os alle og var uden tvivl en stor støtte for Gerda, da de i 1938 mistede deres første barn, der kun blev fire måneder.

En stor glæde var det, da Gerda i 1941 og 1945 fik to drenge, Kristian og Henrik.

Arbejdet som fysioterapeut kunne Gerda ikke undvære, og arbejdspresset var til tider stort, ikke mindst i Hjalmars langvarige sygdomsperioder.

Gerda var samvittighedsfuld i alt, hvad hun beskæftigede sig med, og hendes valg af arbejde viste, at hun ikke gik efter det nemmeste klientel: psykiatriske patienter og senile gamle behandlede hun i mange år, ja, langt ud over den alder, hvor de fleste lægger det fra sig. -

Gerda havde mange venner, der elskede hende for hendes trofasthed og hjælpsomhed. Hendes nære forhold også til næste generation må også med hendes særlige og meget smittende humor funklede, når hun var sammen med dem, og hun levede med i deres medgang og modgang og sendte dem små og store gaver som bevis på sin kærlighed.

Gerda var tit med Poul og mig på ferie i Småland eller ved Vesterhavet, hvor det var dejligt at se hende nyde dagene.

Gerda sidste år var præget af sygdom, og trætheden kunne være lammende. En stor glæde oplevede hun i løbet af de sidste fem år af sit liv, idet hun fik to børnebørn, Casper og Jacob, sønner af Henrik.

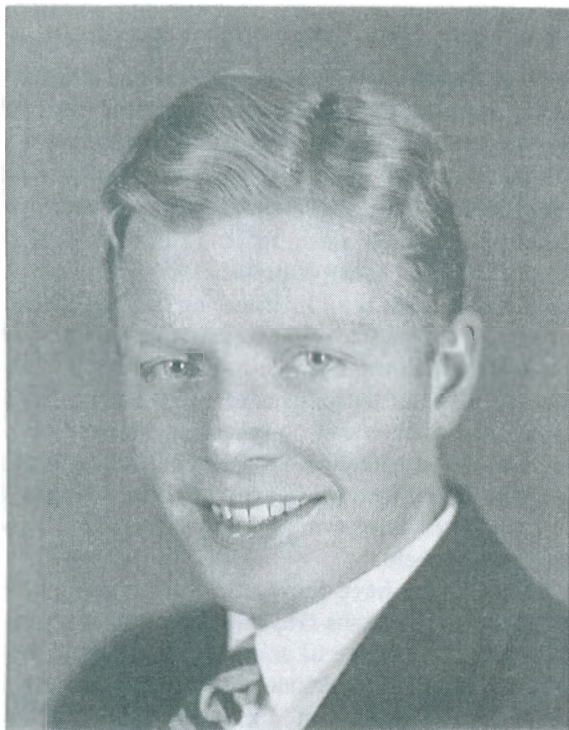
Under den sidste indlæggelse var det tydeligt, at Gerdas vilje til at leve var brugt op, og hun døde d. 12. januar 1986 - et stort tab for os alle."

Sommeren 1995.

Nøtter Gravesen (55 12 4)

Sigurdine 1997

VIGGO ELMQUIST
1907-1967

Viggo Balslev Elmquist blev født d. 10-2-1905 i Vordingborg som tredieældste barn af tandlæge Kristian Elmquist og Ingeborg, f. Balslev.

Viggo valgte at uddanne sig teknisk og tog maskinmester-eksamen og var en længere årrække ansat i Statsbanerne som maskinmester på forskellige færger. Sine sidste år tilbragte han i Småland. Han døde d. 5-1-1967 i København.

Viggos søstersøn, Finn, har skrevet følgende om ham:

"Viggo forblev ungkarl hele sit liv - ikke fordi det skortede på muligheder og tilbud, men fordi han ønskede det sådan.

Han var et usædvanligt menneske - charmerende, musikalsk og varm.

Han bevarede sin ungdommelige nysgerrighed og interesse for livet og dets mangfoldighed, og hans hengivenhed for og optagethed af naturen fyldte hans liv.

Allerhelst tog han sine ture ud i den uspolerede svenske natur sammen med venner eller familie, som han kunne dele sine oplevelser med, fortælle om det hele, lave eksperimenter sammen med, være uartig sammen med og grine sammen med. Det kom os børn til uvurderlig gavn i de heldigvis mange år, hvor det var os, der tog med. Vi skylder Viggo meget af vores glæde ved Sverige og den svenske natur, og der går aldrig ret lang tid, efter vi er kommet til Viken, før vi taler om Viggo og hans påhit.

Viggo levede det allerreste af sit liv alene, og han udviklede sig med årene til ikke så lidt af en eneboer med de særheder, som let forbindes hermed. Bortset fra den meget korte tid, han og Mormor havde sammen på Tuborgvej, boede han alene i skiftende værelser og lejligheder - så i Sverige, så i Danmark. I mange år boede han på Fr. Beyersvej og spiste hos Mormor på Tagensvej 223.

Det var vistnok en meget lykkelig tid for dem begge, og de måtte derfor tro, at det ville være helt ideelt, hvis de flyttede sammen i et hus, hvor Mormor kunne have sine stuer og en lille have, og Viggo kunne have sit værktøj i kælderen og iøvrigt passe det hele.

Man burde måske kunne have forudset det, men det gik slet ikke. Om Viggo følte sig for bundet eller hans skepsis over for huset tog overhånd - eller der var helt andre grunde - er ikke til at afgøre nu. Ialtfald brød han igen op og flyttede til Hyltebruk, hvor han kunne være nær sin elskede svenske natur. Han følte vistnok, at han svigtede, men Mormor fik nogle gode år på Tuborgvej sammen med sine lejere.

Derimod er jeg ikke sikker på, at Viggo nogensinde blev rigtig glad for sin beslutning. Når man kom derop og boede i Lillestugan, mødte man altid den gamle Viggo, som kom med nøddekager og måske sin trompet, så vi kunne gå ned til søen og spille. Men der var og blev et skær af skuffelse og bitterhed over den sidste del af hans liv - en følelse af magtesløshed, som til sidst gjorde livet ubærligt for ham.

Viggo spiller en rolle i vores liv, som er svær at vurdere. På mange måder var vi hans børn, som han opdrog og viste livet, som var vi hans egne. Uafledeligt dukker han op - når vi går i Tivoli og tænker på vores fælles ture i koncertsalen, når vi går tur i Småland og tænker på fugleekskursioner med Viggo, når vi vender sten i naturen, når vi hører musik, når vi spiller, når vi juledagene går tur og tænker på barndommens ture med Viggo til amatørboksekamp juledag, når vi spiser italiensk salat og tænker på Viggos tre rundtenomrer ved julefrokosten.....

Viggo havde i den sidste halve snes år en grøn folkevogn, som han fragtede Mormor og sig selv rundt i, når han var i landet. En sen nat gennem Gribskov

var vi nogle flere med i bilen, da Viggo i god fart - jeg havde nær sagt selvfølgelig - slukkede alt lys og frejdigt erklærede, at det gik jo fint. Vi andre gøs og frygtede det værste, og Mormor sagde stille og kærligt: "Nej, Viggo, det synes jeg er en rigtig skidt idé!" Jeg tror det siger lige meget om dem begge.

Viggo var ikke bare en fra den ældre generation, som kom på besøg en gang imellem. Han overskred nogle grænser, prægede os børn med sin livsappetit og lever videre som en uvurderlig del af vores forudsætninger.

Sommeren 1995 Finn Elmquist Gravesen 55 12 43

Hovmarksvej 20

I 1921 blev min farfar - Alfred Georg E. - pastor emeritus, og Sanderum Præstegård tilhørte fra da af en svunden tid, lykkeligt bevaret i erindringen.

Jeg kender ikke de forhandlinger der i den anledning blev ført mellem min far og hans far, men resultatet blev at de i fællesskab købte en stor villa i Charlottenlund - adresse: Hovmarksvej 20 - og at Farmor og Farfar overtog førstesalen som lejere eller medejere, som sagt: jeg kender ikke enkelthederne.

Til villæen hørte en stor have med æble- og pæretræer, ribs- og stikkelsbærbuske, kartoffelrækker og to dejlige kirsebærtræer.

Det var som om lidt af atmosfæren fra Sanderum var flyttet med til Charlottenlund, ikke mindst takket være min mor, som udfoldede en umådelig gæstfrihed.

Om søndagen strømmede slægt og venner fra fjern og nær til Hovmarksvej 20, og de behøvede ikke at melde deres ankomst på forhånd, for min mor var forberedt på tilstrømningen og var parat med hjemmebagte kager til eftermiddagskaffen og mange slags pålæg samt øl og snaps til aftenbordet.

Spisestuen var meget lang, og spisebordet med "hollandsk udtræk" syntes at have plads til et regiment soldater, hvis det skulle være. Om hverdagen var der sjældent gæster, man samlede kræfter til søndagen.

Det var et fast ritual, at min far sov til middag en halv times tid, hvorpå han rejste sig og sagde: "Skal vi gå ovenpå". Så gik vi op og hyggede os med samtale og eventuelt en l'hombre, indtil tiden var inde til aftenandagt og godnat.

Farmor var som altid elskeligheden selv, og med farfar var der sket en lykkelig forvandling. I Sanderum havde man indtryk af, at hans døtre skælvede af angst for at noget skulle forstyrre ham, mens han skrev prædiken, selv om de meget godt vidste, at der sammen med prædiken blev lagt fasankabale, som han skyndte sig at skjule under sit skriveunderlag, hvis nogen nærmede sig hans kammer. Men som emeritus var han munter og glad, så at ingen behøvede at skælve af angst.

Når han gik sine små ture på villavejene faldt han i snak med dem, han mødte, både børn og voksne, og de kunne ikke undgå at holde af den venlige gamle mand. Disse bekendtskaber var ham en trøst, efter at han i 1926 mistede sin kære Laura. Om en anden trøst har han selv fortalt. En dag mødte han en bekendt, som også for nylig var blevet enkemand, og som havde det svært ved at overvinde sorgen og savnet. Ham gav farfar det velmente råd: "De skulle gå

i biografen og se Fyrtårnet og Bivognen; så kommer man i godt humør". Om den anden fulgte rådet ved jeg ikke, men Farfar gjorde det i alt fald; han kunne le hjerteligt af de to komikere, og han kappedes med os - sine børnebørn - om at referere filmens handling så snart vi kom hjem fra biografen.

Villaen på Hovmarksvej var den ideelle ramme om familiefester såsom barnedåb, konfirmation, bryllup, runde fødselsdage etc. Jeg mindes især festmiddagen, da Kirsten (nu Ollén [55 37 1]) var blevet døbt. Ved desserten blev hun båret ind og derpå rakt fra hånd til hånd bordet rundt. "Det arme barn!" tænkte jeg, men hun tog det pænt og gav ikke et kny fra sig.

Efterhånden tyndede det ud i de ældres rækker, og på et vist tidspunkt, da mine forældre blev alene tilbage, føltes det tydeligt, at villæen var blevet dem for stor, og at pasningen af haven var blevet uoverkommelig. Der var derfor ikke andet at gøre, end at sælge villaen og købe et beskedent rækkehus i "Syrénvænget" i Sorgenfri, ikke langt fra det rækkehus, hvor min kone og jeg og vore børn boede.

Hovmarksvej 20 havde som postadresse Charlottenlund. Kommunalt hørte vi til Gentofte, vores telefonnummer var Ordrup 802, i kirkelig henseende hørte vi først til Ordrup sogn, senere til Jægersborg, og på min vielsesattest blev jeg udnævnt til "Magister af Bernstorff". Det var lidt indviklet at finde ud af, hvor vi egentlig boede i de mange år på Hovmarksvej.

April 1994

Carl Johan Elmquist

[55 32 2]

Billeder:

S.1: *Villaen set fra S.*

S.2: *Eftermiddagskaffe i haven.*

(Rundt bordet fra venstre: Stefan, Kristian, Farfar, Stefanie, Helene, Andrea, Hjalmar, Agnes, Geb, Ninna (?), Carl Johan)

S.3: *Helene ~ Ernst' bryllup.*

(øverst: Andrea, Birgit, Anna, ? ; derunder: Stefanie, Hjalmar, ? ;

3. række: Johannes, Farfar, Agnes, ? , Walther; så: Ninna, Helene, Ernst;

nederst: Jørgen, Carl Johan)

Maj 1994 Kr. Skulpter

Østgavlen af stuehuset med en tæt bevoksning af vedbend.
Man skimter Hjalmar med sin lange pibe og sine to sønner.

Sanderum Præstegaard

Fra jeg var spæd og indtil mit ellefte år var der aldrig den mindste tvivl om, hvor vi skulle tilbringe sommerferien: Sanderum Præstegård, naturligvis! For os børn fandtes der ikke noget dejligere sted i hele den vide verden. Allerede i toget tværs over Sjælland kunne man få oplevelser, som stadig huskes. Dengang fandtes der endnu storke på Sjælland, nærmere bestemt mellem Sorø og Slagelse, og synet af et storkepar, der spankulerede adstadigt rundt og talte ægyptisk, var noget helt andet end udsigten fra en andensal på Nyvej nær ved Gammel Kongevej. Vi nærmede os det jordiske paradys.

På pladsen foran Odense banegård holdt en vogn parat til at modtage os: to heste og en kusk, der som oftest hed Anton, og så gik det i rask trav ud af byen i retning af Dalum og til sidst ud ad Grisegyden (sådan hed den), indtil vi drejede ind på præstegårdens gårdsplads.

Der stod farmor og farfar og hvem der var hjemme af fastre og farbrødre for at tage imod os og byde os velkommen, og så gik turen op til de værelser, der var reserveret til os. Hvad jeg dengang ikke skænkede en tanke, men siden ofte har tænkt på, var det arbejde Farmor har haft med at fordele gæsteværelserne og regulere tilstrømningen af børn, svigerbørn og børnebørn fra København, men Farmor lod sig aldrig mærke med at det havde kostet hovedbrud. Dertil kom arbejdet med at modtage rationeringsmærker svarende til længden af hver enkelt ferieophold og at afveje f.eks. sukker i små poser med navn på.

I præstegården rådede den ubrydelige lov, at Farmor og Farfar og de tre fastre: Ninna, Agnes og Helene hver dag sov til middag i ca. halvanden time, og da måtte vi børn naturligvis være musestille. Den tid benyttede jeg ofte til at gå en tur ud ad markstien (mod Nord - ud mod "Tørrehaven"), som forekom mig umådelig lang. Jeg medbragte gerne en legevogn til transport af de små buketter af markblomster, som jeg plukkede langs stien.

Markstien med Sanderum kirke i baggrunden.
Den hvidklædte pige er præstefamiliens wienerbarn, Resi.

Ofte fik jeg følgeskab af verdens formentlig grimme hund, et chokoladefarvet gadekryds der lød navnet Bello. Havde jeg dengang vidst, at "bello" betyder "smuk", ville jeg have fundet det helt i sin orden at den hed sådan, for i mine øjne var den virkelig en skønhedsåbenbaring med sit joviale grin om munden. Dertil kom at den var en stor børveven.

Efter siestaen var tiden inde til eftermiddagskaffen med hjemmebag, der som oftest blev indtaget i haven. Som bekendt var ens barndoms somre altid idel solskin, men jeg kan dog huske at der nu og da brød et uventet regnvejr løs, med eller uden torden. Så skete det at alle som på tælling rejste sig, greb hvad der var nærmest: et par kopper, et kagefad eller en kaffekande - og satte i galop op ad havetrappen og ind i læ.

Eftermiddagskaffe i haven. Mellem præsteparret og Hjalmar og Andrea sidder Stefan.
De øvrige børn er Anders Gebhardt, Jørgen og Kristian.

Foruden prydhaven var der en køkkenhave med jordbær, ribs og stikkelsbær, og det var tilladt at smage på herlighederne, især hvis man samtidig gjorde nytte ved at plukke i skåle til middagens efterret. I et hjørne af gårdspladsen stod et kirsebærtræ, som for mig at se voksede helt ind i himlen. Det var farbror Helges domæne. Med dødsforagt klatrede han op ad en stige og plukkede en kurv fuld af de dejlige bær, som vi alle i fællesskab nød om aftenen, lifligt akkompagneret af Beethovens violinsonater fremført af farbror Gudmund (violin) og tante Stefanie (klaver). Det var dagens clou!

På regnvejrskage kunne man sagtens få tiden til at gå ved at lege i stald og vognskur: to heste, tre køer, en charabanc og en lukket vogn kaldet Virringvognen efter min oldefars præstekald.

Hvis jeg idag vendte tilbage til Sanderum præstegård ville jeg utvivlsomt sige med St. St. Blicher: "Åk, hvor forandret!" Men jeg kunne også nynne med Liva Weel: "Minderne har man da lov at ha".

Okt. 1993 Carl Johan Elmquist.

Farmor og farfar i præstegårdshaven.

^{a. 172}
STEFAN ELMQUIST
1915 - 1983

Stefan Iver Gudmund Elmquist blev født d. 23-4-1915 som ældste søn af organist Gudmund Elmquist, Frederiksberg og Stefanie, f. Tidemand.

Stefan fik to brødre: Anders Gebhardt, f. 1918 og Kristian, f. 1920.

Efter at have taget realeksamen kom Stefan i lære hos A/S Tuxham (maskinlærling) hvorefter han arbejdede som svend flere steder og begyndte uddannelse som konstruktør. Efter i 1937 at have giftet sig med Jytte, opgav han dog dette og supplerede med en uddannelse som værkstedsfunktionær. Han opnåede flere gode stillinger, hvoraf især een gav ham arbejdsglæde, fordi han dér fik ingeniør-betonede opgaver.

Da han i mellemtiden var blevet stærkt optaget af Rudolf Steiners antroposofi, besluttede han sig i foråret 1957 til, sammen med sin kone og deres tre drenge, at rejse til Scotland for dér at tilslutte sig en Steiner' pleje- og skolevirksomhed for handicappede børn.

De nye forhold, herunder sprogproblemer og skolens krav til lærernes familieliv var dog så specielle, at hans kone rejste tilbage til Danmark og ægteskabet opløstes i 1960.

Stefan og de tre halvvoxne drenge blev i Scotland, hvor han 1964 påny giftede sig, nu med en kollega, Sonja, og han fortsatte sit arbejde for skolen, selv om denne - på grund af hans personlige synspunkter - ikke ville give ham egentlige læreropgaver, men kun benyttede ham som en slags pedel.

Tilslidst fandt Stefan så arbejde hos en stedlig elektriker, men boede fortsat på skolen. I 1982 lejede de en bungalow, som de istandsatte, men ikke nåede at flytte ind i, før Stefan, efter kort tids sygeleje, døde d. 4. aug. 1983 (kræft).

Til denne ordknappe og "ydre" beskrivelse af Stefans liv er det naturligt at føje nedenstående, der er skrevet af hans brødre:

" STEFAN (opkaldt efter mors yngste storebror, Stefan Iver, der døde 3 år gl., samme år som hun blev født) blev født i hjemmet, Kochsvej 9 A på 4' sal, hvor far og mor havde fundet en solrig 3-værelses lejlighed med udsigt mod S ned over haver mellem Kochsvej og Henrik Ibsensvej, og mod V over et villakvarter og det grønne område ved Frederiksberg Bakke. Dér skabte de et kærligt hjem for os tre drenge - og de blev iøvrigt boende dér indtil mors død 1967.

Når der skal fortælles om Stefan, bør det især fremhæves, hvor nær han, hele livet igennem, var knyttet til dette hjem og til sine nærmeste.

Han forstod at lege meget intenst og fantasifuldt. Et lille træk kan belyse dette. Til og med 1921 tilbragtes sommerferierne i Sanderum præstegård (se 55.3), hvor Stefan kunne løbe rundt på havens gange og "køre" med sin imaginære, dejlige bil. Hænderne holdt han foran sig, på "rattet". En dag så faster Helene (5538) ham dog gå søgende og grædende rundt. "Hvad er der dog i vejen, lille Guttelut?" (hans kælenavn). "Jo, jeg var ved at reparere bilen, og så tabte jeg en skrue, som jeg ikke kan finde". Faster Helene gav sig straks til at lede med. "Dér er den jo, vær's'go", sagde hun. Og glad blev den lille dreng, fik sat skruen i - og så gik det igen henad havegangen; blrblrlr...

Stefan skulle i en *god* skole og blev derfor sendt til Krebs' skole (ude på Østerbro) - hvor mors brødre også havde gået. Stefan fik sporvognskort til linie 15 i fint farvet snor om halsen og madpakke i sort voksdug i rygsækken. - Men dengang var læsning absolut ikke noget for ham, og hans lærere formåede åbenbart ikke at inspirere ham. Den gang blev der, hver gang man blev hørt, givet en karakter, der blev noteret i karakterbogen, som udleveredes om lørdagen - til forelæggelse hjemme. Men på Krebs' skole var karakterprotokollen forinden blevet gennemset af skolebestyreren, og hvis en elevs præstationer syntes ham for ringe, måtte eleven op i privaten til formaning. Det var en hård omgang for Stefan, som hjemmefra ikke var vant til så kraftig stemme-føring. Stefan har fortalt om, hvordan små spytstænk ledsagede formaningerne, hvis alvor blev øget ved, at protokollen blev knaldet ned i hovedet på synderen.

For Stefan blev skolegangen således ikke en indtryksfuld og glad periode - ej heller efter at han kom i mellemkole og realklasse på Frederiksberg gymnasium. Tværtimod var den ham fortsat en plage, hvilket vel også bundede i, at han ikke så nogen nytte med de fleste af fagene - med undtagelse af fysik, hvor læreren tillige fandt vej til strenge i Stefans sind.

Da Stefan ej heller fik nære venner blandt kammeraterne, blev det i alle disse år så udpræget *hjemmets* hygge og glæder med traditioner omkring jul, påske og pinse samt ferieoplevelserne, der kastede lysglimt over hans barndom.

I påske- og efterårsferier blev vi drenge inviteret op til moster Gertrud og hendes mand, Vagn Petersson (fars fætter på mødrene side og lektor på Frederiksberg statsskole), hvis hjem havde samme karakter og karat som vort.

For far og mor var det vigtigt, at sommerferien skulle give os sol, sundhed og naturglæde, og efter at farfar og farmor i efteråret 1921 var flyttet fra Sanderum, rejste far og mor hver sommer med os tre drenge ud til skiftende landbo-familier på Fyn, på Langeland, i Sydsjælland og på Bornholm.

Turene til stranden med badning, i skoven, ad markstier og til kirke har givet Stefan oplevelser, som tegnede dybe spor i hans sind. Cykleturene forenede hos ham glæden ved brugen af cyklens mekanik og dens elegante fart-evne med den nære kontakt med naturens liv.

Også cykleturene ud omkring Damhussøen (dengang næsten ude på landet) - eller til den endnu landligere omegn af Brøndbyøster og -vester - lavede op i en for Stefan ellers noget grå hverdag. Han ville senere også gerne have os med på cykelture ud til Østerport for at se på lokomotiver eller (senere) til Kastrup lufthavn (der da lå omgivet af marker og gartnerier).

Efter realeksamen blev Stefan maskinlærling på skibsmotorfabriken TUXHAM i Valby. Selv om dette også på flere måder var en streng tid - med en arbejdsuge på 6 dage à 8 timer + aftenundervisning på teknisk skole og kun 14 dages sommerferie - gav det nok Stefan en bedre tilværelse end skolegangen.

Biler: Fra den imaginære bil i Sanderum præstegårdshave går linien over Stefans leg med den, af far forfærdigede, "bil" bestående af en bøjet messingplade og to gamruller som hjulpar, og Stefans selvbyggede, elegant styrbare "Mekano"-konstruktioner (legetøjs-byggesæt) - til en køretur bag rattet på en rigtig bil en børnehjælpsdag op og ned ad Frederiksberg allé.

Da far fik kørekort, lejede vi en gang imellem en vogn uden fører, og på ture ud på Sjælland lærte vi mange steder at kende. Vi drenge skiftedes til at sidde foran. Stefan fik lov at få sidste trediedel og altså at "gemme det bedste til sidst". Igen en forening af teknisk glæde og naturoplevelse. En gang fik han sit fødselsdagsønske med en sådan forårstur til "Jæger-hytten" ved Furesøen.

Efter læretiden fortsatte Stefan som svend forskellige steder og begyndte på en videreuddannelse til konstruktør, men opgav dette i forbindelse med at han

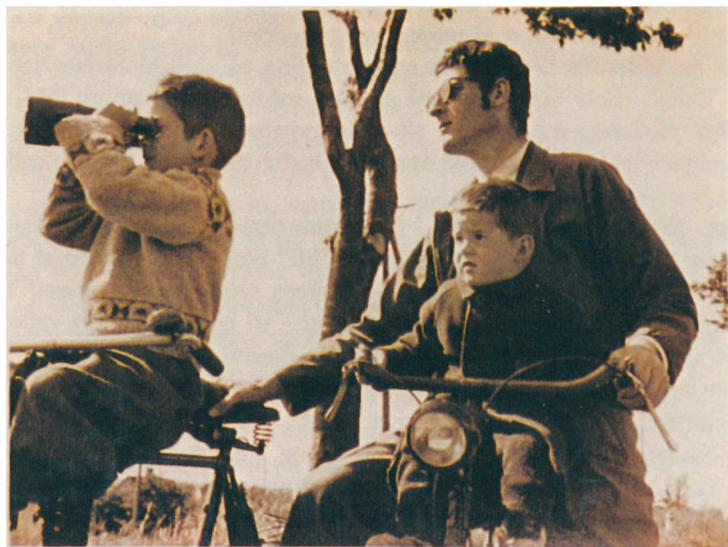
blev forlovet. I stedet supplerede han med uddannelsen til værkstedsfunktionær, hvorved han kom til at virke som bindeled mellem tegnestue og "gulvet".

Den 24-10-1937 giftede Stefan sig med **JYTTE DEGNER ERIKSEN**, der var adoptivdatter af isenkræmmer Karl Eriksen og hustru, Tingsted, lidt N for Nykøbing F. Jytte, der er født 25-11-1917, havde været "ung pige" i vort hjem. Betegnende for, hvad en ung mand den gang bød sig selv, er, at Stefan som forlovet efter ugens arbejde (vistnok incl. lørdag) cyklede derned efter arbejdstid og hjem igen søndag. En streng mundfuld. Vi husker hans store taknemmelighed, da far og mor hjalp ham med en togbillet i stedet.

Stefan og Jytte fik en hyggelig lejlighed i Brønshøj - men flyttede senere til en ledigbleven lejlighed i samme opgang som far og mor.

Det er karakteristisk for Stefan, at alt, hvad der anskaffedes, skulle være prima kvalitet. Spare sammen og så købe, hvad der kunne skabe varig glæde. Smukt og gedigent. Dette gjaldt også, hvad han frembragte med egne hænder, både den gang og senere. Hvad han lavede tog tid - men det var vigtigere for ham, at det blev første klasses.

Familien forøgedes med tre drenge: i 1938 **Torben**, 1942 **Knud Asger** og i 1949 **Palle**. Det lå altid Stefan stærkt på sinde at gøre det bedst mulige for drengene og at dele sin glæde med dem, både over naturens skønhed og ved god teknik.

Gennem en kollega - og efterhånden god ven (Holger Brønnum) - på arbejdsstedet havde Stefan imidlertid fået kontakt til kredse med interesse for Rudolf Steiners tanker ("Antroposofi"), der i Danmark bl.a. havde ført til oprettelse af skoler, der lægger stor vægt på at udvikle børnenes kreativitet, f.eks. ved deltagelse i dramatik og rytmik. To af Stefans drenge kom i Rudolf Steiner-skole, og hele familien deltog i bl.a. "Krybbespil" og "Hellig-Tre-Kongers spil".

Det førte for Stefan frem til beslutningen om at omskifte livsstillingen som teknisk ingeniør med undervisning og opdragelse af handicappede børn, og det resulterede i, at hele familien i foråret 1957 drog til "Camphill - Rudolf Steiner Schools" ved Aberdeen i Skotland.

Dèt blev naturligt nok - i hvert fald betragtet udefra - et vendepunkt i Stefans liv. Hans livsgerning og dagligdag blev nu en helt anden.

Det var meningen, at den praktiske erfaring og uddannelse, som han skulle tilegne sig på skolen, skulle føre til en egl. lærergerning dér, men dette indfriedes desværre ikke af skolen, hvis ledelse (bortset fra nogle få åndssmidge lærere, som Stefan kom til at sætte overmåde stor pris på!) ikke kunne acceptere hans selvstændige stillingtagen til bevægelsens dogmatisk prægede anskuelser og regler. I stedet blev han derfor sat til at varetage mange praktiske job, bl.a. med bustransport af børn til og fra skolegang, reparationer og opsyn - opgaver, som han trods skuffelsen løste med stor omhu og også kunne finde en dybere mening med og stille glæde ved.

Den vidtgående integration i skolearbejdet, som Stefan og Jytte vel på forhånd var belavet på at tilpasse sig, blev i længden også meget belastende: Plejen af de i medarbejdernes hjem indkvarterede, svært handicappede børn - de mange aftenmøder med amatør-dramatik og rytmiske øvelser og optrin - andre og lange medarbejdermøder (hvor tidligere møjsommeligt truffne beslutninger ideligt omgjordes) - uviljen overfor brug af fjernsyn og i nogen grad også radio - og den af skolen foreskrevne fælles økonomi med sparsomme lommepege - alt dette vanskeliggjorde det hjemmeliv, der netop betød så meget for Stefan og Jytte.

For hende, der følte, at man ikke havde brug for hende, blev det, sammen med sprogvanskeligheder, så belastende, at hun rejste tilbage til Danmark, og ægteskabet opløstes.

Stefan (og de tre drenge) valgte at blive; dog rejste Torben snart også tilbage til Danmark for at uddanne sig og søge andet beslægtet arbejde.

I mellemtiden havde hele Stefans interesseområde undergået *en overraskende stor ændring og udvikling*. Nu kastede han sig nemlig - på både engelsk og tysk - over emner som engelsk arkæologi (Stonehenge) og folkløse (Kong Arthur), ægyptisk historie (Tutankhamon), astronomi og kosmologi, mineralogi og krystallogi - foruden nøje studier af evangelierne i forskellig udgave. Som udgangspunkt søgte han megen støtte i Rudolf Steiners tanker biodynamisk have- dyrkning, Goethes farvelære og om opdragelse. Men i stadigt højere grad skete det ud fra en meget selvstændig indlevelse og personlig stillingtagen.

Stefan kom iøvrigt til at holde særdeles meget af Skotland og dets natur, og han fik gode venner blandt skotterne, bl.a. en skibsbygger, hvis arbejde han fulgte med stadig øget indsigt. Han fik vist nok aldrig selv bil, men havde adgang til brug af skolens, så han kunne glæde sig ved smukke ture i landskabet, og det var ham en meget stor glæde ved fars og mors besøg i 1964 derovre at kunne vise dem de steder, han holdt særlig meget af.

Uanset Stefans oprigtige kærlighed til Skotland, følte han dog til sin død en særlig dyb tilknytning til alt det bedste i Danmarks natur og kultur, hvilket klart fremgik af hans regelmæssige, lange breve til familie og venner. Derfor fastholdt Stefan også sin ret til at høre radio, gennem hvilken han fik hilsner fra Danmark (domkirkens morgenandagter og søndagens gudstjenester) og det gav ham også baggrund for at skrive til enkelte præster og organister. På hans væg og bord var billeder fra Danmark, og de mange gode minder var ham kære.

På skolen lærte Stefan en anden af medarbejderne, SONJA OLL, at kende. Hun var født 30-11-1933 i Hannover som datter af Otto Oll og hustru Auguste, f. Stenberg. Hun og Stefan blev gift i 1964, og Stefan tog sig meget kærligt af og adopterede hendes dreng, "RUDI", f.23-12-1962.

I pagt med skolesamfundets idé og praksis sørgede dette for bolig til medarbejderne; men det betød rigtignok også, at de blev flyttet efter skolens behov og afgørelse. Hvert nyt sted gik Stefan ufortrødent i gang med at rydde et oftest forsømt stykke jord til have med frugtbuske og hindbær - efter alle kunstens regler - for så nogle få år senere at måtte begynde forfra. Og da Stefan var indstillet på, at Sonja skulle have gode betingelser for sine interesser, nøjedes han også hver gang selv med et af boligens mest beskedne rum.

Den økonomiske fællesadministration gav mulighed for en rejse til "fastlandet" ca. hvert 3' år. Sonja tog da til sine forældre i Tyskland, mens Stefan og Rudi tog til Danmark, hvor de boede hos far og mor i deres sommerhus i Sydsjælland eller hos os på Fussingø og Vester Palsgård. Det var til *stor oplevelse* for ham; hans ansigt strålede da af glæde, og han nød helt øjensynligt at indsøge det danske landskabs stemninger.

Stefan holdt meget af at sejle i vor kragejolle med sprydstag-rig; ganske vist havde han helst set den forsynet også med en motor, men dér talte han for døve øren, og efterhånden følte han sig så tryk ved bådens reaktioner på skiftende vindstyrker, at han til sidst selv sejlede den, også uden os ombord. Vi tror, at dette medvirkede til, at han senere i Skotland begyndte på at bygge egen båd.

Som årene gik, fandt Stefan skolesamfundets bånd mere og mere snærende, og tilsidst søgte og fik han arbejde hos en elektriker i Aberdeen, hvor han faldt godt til og var vellidt af mester, kolleger og kunder. Også Sonja blev efterhånden mere kritisk over for en del i skolesamfundet, men bevarede sit arbejde.

De vedblev derfor også at bo i et af skolens huse, og Stefan havde dermed også visse opsynsopgaver, hvor han ved afteninspektionerne var meget omhyggelig og agtpågivende over for brandfare o.l.

Et års tid før Stefan døde, havde han og Sonja besluttet at leje en bungalow af en landmand uden for Aberdeen, og de glædede sig ved at gøre den klar til indflytning. Som foran fortalt arbejdede Stefan sideløbende på at bygge en båd, hvilket med hans grundighed også var tidskrævende, og for at beskytte båden mod vejrliget, havde han kort forinden til den lavet et tag af asbestplader.

En dag sidst i juli 1983 ringede han så til Geb. "Geb, jeg vil bare sige til dig, at jeg ikke er rask." Stor træthed og langvarig, dyb hoste plagede ham. Nogle dage efter kom han på sygehuset i Aberdeen, men blev hjemsendt til pleje på Camphill School's sygeafdeling. Vi fik at vide, at det var alvorligt, og at hans søn, Knud Asger var rejst til ham fra USA. Geb fik hastigt sørget for flybillet til Aberdeen, men da Torben, og han stod af flyet i Aberdeen, blev de mødt af Knud Asger, der fortalte, at Stefan var død et par timer forinden. En uhelbredelig kræftsvulst (der taltes om "asbestose") var formodentlig bristet og sygdommen havde bredt sig med en hastig afslutning på livet til følge.

Ved hans begravelse fra skolens kirkesal vidnede de mange fremmødte om, at Stefan i Skotland havde fået gode venner og nød agtelse. På hans gravsten blev indhugget billedet af en båd, symboliserende livsløbet fra fødsel til død - med den vind, som Gud lader blæse.

Det skal endnu nævnes, at Stefan var særdeles musikalsk. At synge var ham en stor glæde, han satte spontant 2' stemme til melodier, fløjtede virtuost passager fra orkestersatzes og komponerede nogle få, meget følsomme småstykker.

Han kunne også more sig kosteligt over en god historie eller pudsigt situation.

Som det vil forstås var der både markant lighed og forskel på Stefans barndom og voksenliv. Lighederne var hans stærke bundethed og store kærlighed til hans nære - og dertil hans fortsatte interesse og evner for teknisk snilde. Forskellen, som måske rettere bør kaldes udvikling, fandt udtryk i, at hans tidligere aversion mod boglig læsning og humanistiske fag forvandlede sig til dyb interesse og alsidig aktivitet. I sine lange breve, der var prentet med største omhu, udviklede han tillige en evne til - efter ønske på engelsk eller dansk - at formulere nøje overvejede personlige tanker, der har præget sig dybt i vore sind. Vi er taknemmelige for de gode minder, han har givet os! "

Eksempel på Stefans tanker og formulering (fra brev til "min kære og trofaste far", og skrevet i 1971, 4 år efter mors død. forkortet v. Kr.)

"Mens i haven i Scotland på hug jeg sad
 mellem gulerodsækker og luged og tynded,
 mine tanker gik til haver i Danemarks vange,
 hvor hos husmand og fisker flittige hænder
 opelsker jordens vækster - da et Under indtraf:

→

thi ord til toner sig bandt, velkendte fra barndommens dage,
 når min far havde kærligt mig løftet op på sin højre arm
 (- mens mor lod klaverets toner klinge ud gennem åbne vindue)
 - og han sang, alt mens i stuen omkring vi gik:

- "Verden er så stor, så stor, Lasse, Lasse lille,
 meget større end du tror, Lasse, Lasse lille.
 Hvor er der så bedst på jord, Lasse, Lasse lille:
 - Hjemme hos din Far og Mor, Lasse, Lasse lille. -

- og nu påny: "Jeg så min Far, jeg tænkte på Mor og på alt,
 I ville os lære om livets mangfoldighed her på jord,
 om Guds Visdom og Almagt og KRISTI KÆRLIGHED Bud;
 - nu udløstes Underet; nu søgte det ord: -

- "Verden er så stor, så stor, kære Far og kære Mor;
 Større dog Guds kærlighed, kære Far og kære Mor.
 Hvor er "HJEMME" så på Jord, kære Far og kære Mor? :
 I *dén Tro, som Gud os gav !* - med kære Far og kære Mor !"

Mars 1918

Stefan

Om. 1918 K. Elmquist

Valdemar Adolph Thisted
(1815-1887)

Alfred Hjalmar E's farmor, Mette Marie Thisted, havde en bror, hvis søn hed Jørgen T. (1795-1855). Han giftede sig med A.H.'s faster, Marie E., og de fik sønnen Valdemar, som altså var dobbeltfætter med A.H.!

Efter Maries tidlige død (1829) optoges den meget særprægede Valdemar som 14-årig i det Elmquist^{'ske} hjem i Mejlgade.

Valdemar og A.H. blev således allerede i barndommen, men også i ungdommen under studierne i København, og senere lære- og præste-kolleger meget tæt knyttede til hinanden.

Nedenfor er brugt citater fra A.H.'s "Tilbageblik" "(cit. 55)" og fra Georg Chr. Elmquist's omfattende - og stedvis ret karske erindringer "(cit. 556)"

Jørgen, Valdemars far, var i flere henseender usædvanlig. Allerede i skolen viste han sig som "et godt, men uroligt og udisciplineret hoved", og endnu før sin konfirmation oprådte han i litteraturen.

Allerede som student giftede han sig med Marie Elmquist .. "og som Kateket ved Trinitatis Kirke gjorde han stor Lykke og blev Modepræst, skjøndt hans Forkyndelse var uden virkelig Alvor. Uden liv var den ikke; thi han hylede og græd efter bedste Mønstre og talte med en overordentlig hjertegribende Svulst og falsk Pathos. - Men da han ikke kunne dy sig for at gøre Nar ad en theologisk Professor, blev han .. anbragt i det gode Embede i Gyrstinge, hvorfra han sendte en hel Del Bidrag til Elmquist's "Læsefrugter" og en del vittige Artikler til forskjellige jyske Blade." (cit. 556).

I slægten fortælles det iøvrigt, -" at da hans Kone var død, holdt han en Husholderske, som han morede sig med at forskrække og gøre Nar ad paa Grund af hendes Enfoldighed. En Gang, mens Valdemar var Student i Kjøbenhavn, skrev han et Brev til hende med Sønnens Haandskrift. I Brevet fortalte V., at han i en Duel med en anden Student havde haft det Uheld at dræbe denne og nu maatte flygte ud af Landet. Paa en bestemt Nat, Klokken mellem 12 og 1, ville han komme om ad Præstegaarden, men ingen maatte se ham. Hun skulde sætte Mad og Drikke ind i et Gjæsteværelse og lade Vinduet staa aabent, saa han kunde komme ind. Den gamle Præst gik og morede sig i Stilhed over Husholderskens Bedrøvelse og Hemmelighedsfuldhed. Da den i Brevet bestemte Nat kom, løste han i Stilhed Lænkehunden og lod den fortære det hele og gottede sig over hende, der var overbevist om, at det havde været Sønnen." (cit. 556).

Valdemar selv var ret excentrisk og fantasifuld men tillige meget følelsesfuld, romantisk og især som voksen reflektiv:

Mens han gik i ældste klasse i latinskolen forelskede han sig heftigt i sin kusine Louise (stamtavle 53), der dog ikke gengældte hans følelser.

"V., der forresten alle sine Dage vedblev at være propfuld af Følelser og Sværmeri, blev så fortvivlet herover, at han besluttede at ville sulte sig ihjel. - Bedstemor E. fandt dog paa Raad for den Sygdom; hun lod ham indfange af de andre Drengene og indespærre i et lille Værelse, hvor der kun var ét, meget smalt Vindue ind imod Nabogaarden - sammen med et vældigt Fad lækkert Smørrebrød og en Flaske godt Øl.

Da hun kom nogle Timer efter for at se til sin Fange, var der ikke en Krumme tilbage paa Fadet og ikke en Draabe i Flasken. Men han skammede sig saadan ved at have givet efter for sin kjødelige natur, at han havde knebet sig ud igjennem det snævre Vindue og var stukket af. Han var dog kureret for den Gang" (cit. 556).

Efter at Valdemar i 1833 var blevet student, var han, inden han tog fat på de teologiske studier, en tid lang huslærer på en herregård. Efter bestået eksamen i 1840 oprettede han samme efterår en drengeskole i Skanderborg, hvor A.H. også, straks efter sin eksamen i 1843, blev lærer.

Samme år fik V. (under pseudonymet: "Emanuel St. Hermidad") udgivet sin første roman: "En Vandring i Syden", hvor han - alene med baggrund i tidligere rejsekildringer og sin overmåde rige fantasi - indgående skildrer de schweiziske landskaber, endnu *inden* V. selv (i 1844) foretog sin første udenlandsrejse (Tyskland og Schweiz). I 1849 foretog han med statsstøtte en rejse til Italien.

I 1846 oprettede han først selv en realskole i Skanderborg, men blev senere og indtil 1853 adjunkt ved den realskole i Århus, hvor A.H. også var lærer. Der-efter var Valdemar Thisted en tid lang uden fast arbejde - indtil han i 1855 blev sognepræst "for Højrup menighed i det Tørninglehnske" (V for Haderslev).

I 1862 forflyttedes han til Tømmerup ved Kalundborg, "men hjem søgtes her efter nogle Års Forløb af en Nervesvaghed, og efter et Fald måtte han bruge Krykker og ude lade sig køre i Sygevogn, så han 1870 måtte søge sin Afsked og flytte til København (Frederiksberg). Hans Helbredstilstand tillod ham ikke at fortsætte sin forfattervirksomhed, endog det at skrive et lille brev faldt ham besværligt, og i hans sidste år faldt også læsning ham anstrengende, .. hans Trøstebog og daglige læsning var fornemmelig Davids Psalmer" (cit. 55). V. døde 14/10-1887 og A.H. talte ved hans grav.

V. skrev - under skiftende pseudonymer: Emm.Hermidad, Kessing, Herodion og Præsten i Hvilsted - flere romaner, der oftest foregår i Syden ("Havfruen" (1846), "Tabt og Vunden" (1849), "Episoder fra et Reiseliv" (1850), "Romerske Mosaiker" (1851) og "Familieskatten" (1856) m.fl. I årene 1852-54 kom i 6 bind oversættelse af en tysk, stærkt bearbejdet udgave af "Tusind og Een Nat" samt i 1859 det af Kierkegaard påvirkede tobinds-værk: "Præstekald, Breve fra Herodion". Desuden en del æventyr og fortællinger og en mængde digte.

V.s hovedværk anses oftest at være det i 1866 udgivne: M. Rowell: "Breve fra Helvede", der udkom i flere oplag og oversattes til tysk og engelsk, (senere kaldt "tidens mærkeligste succésroman").

Romanen, hvis idé andre forfattere tidligere havde anvendt - her i landet f.eks. af Heiberg ("En Sjæl efter Døden", 1840) og Ingemann ("Tankebreve", 1855) - veksler mellem intenst beskrevne scener fra helvedet og forklarende moralske tilbageblik på de til grund liggende tildragelser i det jordiske liv.

V. var først gift med Henriette Hansen, en søster til maleren Constatin H.; senere med Elisa Rasmussen (en søster til overkirurg R. på kommunehospitalet). Elisa blev efterhånden aldeles værkbruden - "gennem 30 år lå hun med en (hysterisk ?) lammelse uden at kunne bevæge andet end øjenlågene" (cit. 556).

ALFRED HJALMAR ELMQUIST
1819 - 1892

Alfred Hjalmar Elmquist blev født i Århus d. 24-12-1819. Han var nr. 5 i en søskendeflok på ialt 8 - hvoraf to: Thorvald (f. 1821) og Camilla (f. 1825) dog begge døde meget tidligt (1826).

Ældst i søskendeflokken var Edvard (f. 1812), fulgt af de to søstre, Thora (f. 1814, gift Krabbe) og Louise (1816, ugift).

Demæst kom Harald (f. 1818, gift med Karen Weinschenck);

".. han var ikke fuldt 2 år ældre end jeg, og vi fulgtes da ad som Jevnaldrende gennem alle Barndomsaarene og delte alt med hinanden i al Broderlighed, omend Enigheden af og til paa sædvanlig Drengveis afbrødes af Slagsmaal, ved hvilken Styrken var lige stor på begge Sider".

Dette citat - og de i det efterfølgende med *kursiv* anførte - er hentet fra A.H.'s selvbiografi: "Tilbageblik", der foreligger i en ca. 95 sider maskinskrevet og duplikeret udgave (ca. 1910) og er delvis optrykt i Aarhus Stift Historiske Aarbog, bind 53, 1960.

Supplerende er - med lidt mindre skift - medtaget en del citater fra A.H.'s yngste søn, lægen Georg's (556) udførlige og psykologisk-diagnostiske erindringer, nedskrevne ca. 1915-20.

Dermed er det forsøgt at forene de snævert biografiske oplysninger med et mere almindeligt billede af livsvilkårene i 1800-tallet.

A.H. "voxede op i et godt Hjem hos en driftig og noget kolerisk og forfængelig Fader - og en meget kærlig og blødhjertet Moder, der var noget bange for sin Mand, med hvem hun ellers levede lykkeligt sammen, og overfor hvis Hidsighed hun undertiden maatte dække Børnene. - Det var et godt og velhavende Hjem, med megen interesse for Poesi, Theater og Musik, og hvor man helst dvælede ved det æstetisk skønne; man kunne tillade sig at følge en Tilbøjelighed til at glide let hen over det ubehagelige, over den raa Virkelighed, hvilket desværre sjældent lader sig gjøre længere hen i livet. -"

Dette stemmer godt overens med, hvad A.H. selv skriver:

"-ved siden af træk af drengagtig Raskhed og Skjelmerie frembød min Barn-dom også mangt et Vidnedsbyrd om frygtagtig Undseelse -- som jeg senere ikke har kunnet frigøre mig fra, og som har forhindret mig fra at gjøre mig saa meget gældende, som mine Evner ellers vilde have berettiget mig til".

Når man læser A.H.'s erindringer, får man det indtryk, at han hele livet igennem har haft et meget rigt facetteret og reflekterende sind, og at den "frygtagtige Undseelse" måske derfor mere har været følt af ham selv end af omgivelserne, og har været et resultat af en indre strid mellem - på den ene side trangen til at opleve, og til overfor omverdenen at vise kvikhed og handlekraft, altså "Raskheden og Skjelmeriet" - og på den anden side ønsket om at kunne vise den stille omtanke og hensyntagen, der senere i livet blev så fremtrædende hos ham, ikke mindst i hans kærlighed til og omsorg for sine nærmeste.

Raskheden og Skjelmeriet blev det mest fremtrædende af disse træk hele ungdommen igennem. Men efter at han havde mistet sin ungdoms højt elskede og første hustru, da hun, 33 år gammel, havde født Georg, trængtes disse egenskaber efterhånden meget i baggrunden, og gav - med præsteembedets vanskeligheder og hans anden hustrus tiltagende sindssyge - da yderligere plads for en vis stille vemod, der udad til kunne opfattes som indesluttethed.

Hvad angår raskhed og skælnsstreger, så nævner A.H. selv, hvordan han i 5-års alderen i leg med genboens børn ved et ærinde på retiraden ville ..
"vise mine Armkræfter ved, idet jeg stak Benene ned i Hullet paa Sædet, at holde mig oppe ved Hjælp af Armene. Da jeg saa begyndte at blive træet, ville jeg trække Benene op af Hullet, men trods al Anstrengelse lykkedes dette mig ikke, saa jeg tilsidst maatte slippe og sank ned i Dybet under mig. Hvem det var, der ved mit Raab om Hjælp, kom til og fik mig trukket op, mindes jeg ikke; derimod staaer det tydeligt for mig, hvorledes jeg blev anbragt paa en stor Sten midt i Gaarden, hvor gamle Pige Stine, som var bleven tilkaldt, fik det skidne Tøj trukket af mig og ombyttet med rent, idet hun ledsagede denne Rensningsproces med en Skyld-regn af Skænd og Skjældsord. Jeg skammede mig som en Hund."

Som lidt ældre deltog A. H., sammen med sin bror Harald og gode kammerater, bl.a. sognepræstens 2 sønner(!), i skolealderen også i adskillige gale streger i kvarteret - som f.eks. at binde gadedøre fast - *"som dertil egnede sig, så Folkene indefra ej kunne faae dem op; der ringedes da paa Klokken, hvorefter vi, skjulte i en eller anden Port gottede os ved at iagttage Vedkommendes Rusken i Døren og deres Forbitrelse, naar de ikke kunde faa den op, og naar dette endelig lykkedes, deres Forundring over Ingen at finde udenfor"*.

A.H. fik tidligt gode indblik i de forskellige samfundsklassers vilkår.

I hans barndomshjem var der jævnligt besøg af fremtrædende personligheder, såvel prinsesse Caroline Charlotte, prins Christians (d. 8.) fraskilte gemalinde, adskillige højtstående embedsmænd og flere af samtidens betydende digtere og kunstnere, hvis nærvær og optræden med deklamation, sang og musik alle må have gjort indtryk på A.H.' følsomme sind. Der blev også jævnligt holdt større selskaber, altid om aftenen.

"Nutidens flotte Middagsselskaber kjendtes dengang næppe, men Gemytligheden og Munterheden florerede desto mere, og jævnligt vankede der ogsaa en eller anden varm Ret til Aften. Ved slige Lejligheder benyttedes dengang endnu af og til Visebøgerne fra den Rahbekske Periode - og Sangene istemtes af hele Selskabet med Puncheglassene foran sig paa det lange Spisebord. Fader, der ikke selv røg Tobak, havde anskaffet en Deel Kridtpiber til Brug for dem af Gæsterne, som ikke selv havde Piber med; Cigarer brugtes dengang næsten ikke".

Om de jævne samfundsklassers vilkår fortæller A.H. blandt andet:

"I de Tider var det endnu Skik i mine Forældres Hus, at Trykkeriets Typografer spiste til Middag ved Familiens Bord".

"Det var ogsaa Skik i Hjemmet, at adskillige Fattiglemmer havde Lov til at indfinde sig hver Søndag og faae et Par Skilling og hvad der ellers kunde falde af til dem af Madvarer eller destlige".

Ude på gårdspladsen levede i nogle år en abe, "som havde sit Hus med tilhørende Stang ved siden af et Kjælderskur, hvor den kunde komme ned og tage Plads efter Behag. En af Fattiglemmerne, en forhenværende Hattemager Pippel, en lille Mand med et stort, tykt og busket Haar, havde for vane, naar han kom igjennem Gaarden, at begive sig hen til Aben (Jocko) og række sit Hoved frem til Løskning, og det var øjensynligt at Jocko aldrig søgte dér forgjæves, men fik sig et efter dens Smag lækkert og rigeligt Maaltid."

Fra sine første skoleår fortæller A.H. bl.a. træk, der også bringer os den tids forhold tæt ind på livet. Disciplinen var hård og der var ikke tale om frikvarterer.

"Kun naar Læreren i et Sideværelse indtog sin Frokost, havde Eleverne ogsaa Lov til at fortære deres medbragte Mellemmad, men uden at røre sig fra deres Plads. Enkeltvis kunde man faae Lov til at gaae nogle Minutter ned i Gaarden. Jeg mindes, hvordan jeg gerne benyttede slige Friheds-Øjeblikke deels til at iagttage de mange Rotter, som spadserede frem og tilbage nedenfor Sædet i Retiraden, deels ved at stille mig op i et Hjørne af Gaarden, hvorfra man kunde see Uhrskiven paa Domkirketaarnet, for at tælle det Antal Minuter, jeg turde indrømme mig selv, inden jeg maatte vende tilbage til den kedsommelige Skolestue".

"Undervisningen dreves paa rigtig gammeldags Maneer, idet han gik hen saa til den ene, saa til den anden af Eleverne og lod dem opramse deres Lektie udenad, uden nogen som helst Gjennemgaaen eller Forklaring; og kunde man ej sin Lektie, udeblev ikke Revselsen, der, naar den var mildest, bestod i at blive banket med en Pibespids i Hovedet, ellers i at blive nappet i Ørene, saa stundom Blodet flød, eller i at blive slaaget med Spanskrøret i den indvendige Haandflade".

A.H. kom ved 10-års alderen i latinskolen, der havde 4 to-årige klasser; undervisningen var fra kl. 8-12 og 2-5, dertil sangtime 2 gang ugentlig og om sommeren 2 gange gymnastik. De vigtigste fag var dansk, latin og græsk. En smule naturhistorie lærtes alene i nederste klasse, og regning og tegning sluttede allerede i 2. klasse, hvorimod religionsundervisningen fortsattes gennem alle årene.

I sit "Tilbageblik" fortæller A.H. naturligvis en del historier om besynderlige lærere, om drengenes iver for at opnå "Maanedsløv", som benyttedes til udflugter ud til Riis skov, hvor der på de stejle strandskrænter udkæmpedes kampe mellem "Røvere og Soldater" - og om hvordan han og hans bror Harald opret-

tede et "Regiment" på en snes drenge, der, foruden at affholde øvelser i "Kjøbmand Raaes Tømmergaard", nu og da drog uden for byen og f.eks. kom i klammeri med en stor flok Vejlbysdrenge, der kastede stene efter dem. Kampen afgjordes til regimentets fordel ved at *"en stor Dreng, vi havde med fra Faders Trykkeri ("Jochum Tørvetriller") udfordrede den største af Forfølgerne til Tvekamp, i hvilken han kastede sin Modstander til Jorden."*

Selve "examen artium" (studentereksamen) skulle bestås ved universitetet i København og med examination ved dets professorer. Overfarten fra Århus til København foretoges på en lille Jagt (én-mastet båd m.gaffelsejl samt 1 råsejl). *"Det stormede stærkt og hele natten tilbragtes paa Dækket, der hvert Øjeblik blev overskyldet af Bølgerne. Først næste Dags Aften naaede vi Hovedstaden --."*

Efter vel overstået prøve fulgte så "rusåret" med efterfølgende immatrikulation, og derefter forestod ferierejsen hjem. Den foregik, sammen med to kammerater, i (lukket) extravogn til Kalundborg - men så var pengene også sluppet op, så de måtte låne til sejlturen. Ferien trak på grund af den usædvanligt strenge vinter 1837/38 ud til hen på foråret og *"i al den tid tænkte vi ej paa Studeringer, men kun paa at more os"*.

"At jeg, efter at være blevet Student i en tidlig Alder (mellem 16 og 17 Aar), kom til at studere Theologi, skete ikke fordi jeg just dertil følte noget bestemt og særligt Kald; maaske snarere fordi alle mine Kammerater fra Skolen paa en enkelt nær slog ind paa denne Vej.-- Dog maa jeg deri se en Forsynsstyrelse, for hvilken jeg ikke kan være taknemmelig nok."

Nu fulgte så studieårene med forelæsninger og et studentertiliv, der netop i disse år (1839-43) satte de unge sind i voldsomt røre. På Universitetet forelæste Mårtensen over den nyere filosofi, *"..og mange ungdommelige gemytter bleve saa betagne, at de indbildte sig i den Hegelske Visdom at finde Løsningen af alle Tilværelsens Gaader, og der fremkom iblandt dem et Utal af »Philosophii udi egen Indbildning«"*. Efter kong Frederik 6.'s død i dec. 1839 oprettedes det såkaldte "Studentersamfund", i hvis møder A.H. deltog og *"..hvor glimrende Taler holdtes, navnlig af Lehmann og Monrad ... og H.Egede Schack, der senere skrev »Phantasterne«"*. Samfundet maatte imidlertid snart opløse sig.

"Men ved siden af den gamle Studenterforening var der fremstaaet en anden under Navn af »Akademisk Læseforening«; -- her gik det meget livligt til; der diskuteredes, politiseredes og filosoferedes over en lav sko; stundom arrangeredes dramatiske Forestillinger, hvor Plougs saakaldte "Atellaner" og Hostrups første Komedier kom til Opførelse. Hvad mig angaar, da kom jeg jævnlig i denne Forening, men indtog der, overensstemmende med mit Naturel, en meget beskednen, tilbagetrukket Stilling".

Nu og da var A.H. gæst hos sin ældste brors svigermor, fru Schwartzsen, der som ung havde været sangerinde ved det kgl. teater, og hvis søn og to døtre sang meget smukt. Her fik han lejlighed til at høre "baade Opera- og Romancesang af bedste Slags".

Hos den gamle skuespiller, C.N. Rosenkilde (der allerede som ung kantor i Århus - og siden som kgl. skuespiller havde været gæst i Mejlgade) kom A.H. også enkelte gange, især når A.H.'s forældre gæstede hovedstaden, og tillige enkelte gange hos andre, men ellers *"..kjendte jeg kun lidet til »selskabelig omgang«, - hvilken ellers er saa ønskelig for unge Studerende"*.

A.H.'s kontubernal (dvs. stuekammerat) på Regensen var først Valdemar Thisted, der blev cand. theol. i 1840; derefter Carl Heilmann. Med disse to tilbragte han flere juleferier i Gyrstinge præstegård (V. for Ringsted), hvor Valdemars far, pastor Jørgen Thisted residerede. Jørgen Thistedes far var bror til A.H.'s farmor, og selv gift med A.H.'s faster Marie, der dog døde allerede 1829. A.H. og Valdemar var således ret tæt beslægtede.

(Om Valdemar Thisted, se nærmere: blad 61.)

"Mine Sommerferier vare i Reglen utilbørlig lange, og Overrejsen til Aarhus tog stundom megen Tid. Saaledes tilbragte jeg engang 9 Døgn ombord paa en lille Jagt, hvor en Oberstløjtnant med Kone og 2 Døtre havde optaget den lille Kahyt, mens vi tre andre maatte nøjes med Dækket og Lasten. Tre Gange vovede vi os fra Helsingørs Rhed ud af Sundet, men maatte vende tilbage igjen paa Grund af Storm og Modvind."

"Under disse Forsøg maatte mine Kamerater og jeg ned i Lastrummet, hvor Lugerne lukkedes over os, saa vi befandt os i Bælg-mærke, mens en Masse Jernplader raslede om os med en Lyd som af Torden og truede med at ramle ned over os. Endelig blev Vejret saadant, at vi kunde komme videre, men saa maatte vi flere Gange lægge bi for Vindstille."

"-- Ogsaa tillands kunde Rejserne være drøje med de daværende Befordringsmidler. Saaledes kjørte jeg engang, efter at være naaet med Smakke fra Aarhus til Kallundborg, en heel Nat med »Agepost« igjennem Sjælland. Paa Vognen var ingen Andre end Postføreren og Jeg. Vi sade sammen paa eet Sæde, og en Skylregn strømmede ned over os hele Natten. Mens min Rejsefælle expederede Post i Holbæk og Roskilde, blev jeg siddende paa Vognen under aaben Himmel: Jeg sad som i Sædebad, thi Agestolen var fuld af Vand."

"Da jeg omsider, gennemvaad, naaede til mit Logis i Kjøbenhavn, var jeg saa medtagen, at jeg strax maatte til Sengs. Efterhånden løsnedes en stor Deel af Huden, navnlig paa Ansigt og Hænder og skallede af som efter en Skarlagensfeber. --"

"Hvor herligt var det da ikke, da en regelmæssig Dampskibsfart mellem Kjøbenhavn og Aarhus kom i Gang!. I April 1842 var jeg med ombord paa Dampskibet "Caroline Amalie", da det foretog sin første Tur paa den nævnte Route."

"Tilmed var Anledningen til min rejse i høj grad glædelig, og Vejret var under den natlige Overfart fortrinligt. For første Gang skulde jeg over at besøge min Forlovede."

Om baggrunden herfor skriver A.H., hvorledes der i hans barndom om vinteren gaves mange børnebatter -

".. og ofte traf jeg dér sammen med den nydelige lille Georgine Nielsen, som snart blandt alle pigebørnene vandt den fornemste Plads i mit Hjerte. Naar vi Drengestundom morede os med at forfatte Karakterlister over de Pigebørn, vi kjendte, var hun paa min Liste altid N^o: 1, med Karakteren »UG med Kryds og Slange«."

"Tilbøjeligheden, vidste jeg, var gjensidig; men den taabelige Undseelse, som jeg har omtalt, gjorde, at jeg var meget bange for at Andre, navnlig da Voxne, skulde komme med Bemærkninger derom. Saaledes blev jeg en Dag meget flov, da jeg hørte min Fader sig til Georgines's Fader: »Naa, hvordan har min lille Svigerdatter det?«, hvortil der svaredes: »Tak, hun har det godt!«, og så lo de begge to. Ja, det gik endog saa vidt med mig, at da jeg engang, gjennem en betroet Veninde, havde faaet en Lok af Georgines Haar, turde jeg, af Angst for mulige Drillerier, hvis det opdagedes, ikke beholde den, men kastede den i Havet, som dengang stødte umiddelbart op til mine Forældres Have. -"

"Nu havde jeg, indtil i Aaret forud i lange Tider ikke seet noget til min Barndoms-inklination; omend ingensinde glemt, var hendes Billede dog blevet trængt i Baggrunden hos mig. Jeg havde da sværmet snart for En snart for en Anden, men heldigvis havde denne Sværmen ikke draget alvorlige Følger efter sig."

"I Sommerferien 1841 traf jeg sammen med hende ved en af de Folkefester, som Digteren Steen Blicher havde kaldt til Live. Hun var nu vokset op til en yndig Ungmø - en gammel Dame, som jeg for nogen Tid siden traf sammen med her i Aarhus, sagde om hende: » Hun var den yndigste unge Pige, jeg nogen Sinde har kendt!« - og de fordums Følelser for hende blussede op hos mig i forøget Styrke. .. og da jeg efter Ferien drog tilbage til Hovedstaden, var det med det Forsæt at ville frie efter endt Embedsexamen."

"Men i Løbet af Vinteren modtog jeg hjemmefra Beretninger om, at hun omsværmedes saaledes af Tilbedere, at jeg ikke turde bie længere. Jeg skrev til hende den 16. februar 1842, og modtog allerede den 19de hendes Ja."

GEORGINE CHRISTINE NIELSEN
1822 -1856

født d.13-11-1822 i Århus som datter af byens byfoged, **Jørgen Nielsen** og hustru **Anna**, f.**Mørch**. (Om Jørgen Nielsen, se nærmere 55 side 26.)

A.H. blev teologisk kandidat i foråret 1843. Som det vistnok dengang var almindeligt, måtte man, inden man kunne opnå et præsteembede, i adskillige år (for A.H.'s vedkommende i næsten 16 år !) slå sig igennem som lærer ved private skoler og/eller latinskoler.

Dette skolearbejde indledte A.H. med en kort tid som lærer i sin fætters, Valdemar Thistedes, skole i Skanderborg, men siden som lærer ved pigeskoler i Århus - samt snart efter som lærer ved latinskolen i fransk, senere tillige i dansk og latin, og senere tillige som adjunkt i den såkaldte videnskabelige Realskole - "*hvor jeg i Førstningen blev nødsaget til blandt Andet at overtage Regning i nogle Klasser, hvilket var mig en meget ubehagelig Overtaskelse, eftersom jeg altid havde været en Stympet i dette Fag*".

A.H.' og Georgines forlovelsestid varede i 4½ år, og "en ikke liden del" heraf, således hele vinteren 1844/45, tilbragte Georgine på Bornholm hos A.H.'s søster, amtmandinde Thora Krabbe, hvis helbred da helt var ved at svigte og som døde i maj 45.

"I Efteraaret 1846 skulde vort Bryllup staae. Vel var jeg da endnu ikke bleven Adjunkt, dog mente vi nok at kunne slaae os igjennem, idet min Fader havde lovet os fri Bolig, og en Mødrenearv paa 800 Rdl., som var tillagt min Kjæreste, kunde hæves hos min Svigerfader, efterhaanden som vi maatte trænge dertil. --- Den 21de nov. bleve vi saa ægteviede i Frue Kirke, - det var en Lørdag, der valgtes dertil, for at jeg kunde have Dagen derefter fri; om Mandagen tog jeg atter fat paa mine sædvanlige Forretninger."

"Lige overfor mine Forældres Hjem ejede min Fader 3 Gaarde ved siden af hverandre. I den nordligst beliggende af disse fik vi vor første Bolig - men efterhaanden, som Familiens Tilvæxt gjorde større Husrum fornødent, kom vi til at bebo Førstesalslejligheden i de andre to" -. Mindst en Gang ugentlig tilbragte vi Aftenen hos mine Forældre og en anden hos mine Svigerforældre.-"

"Den 17de Oktober 1847 kom vor førstefødte Søn til Verden - (døbt Thorvald (551)) - og samme Aften sang jeg ved en Koncert, ved hvilken jeg havde lovet at medvirke."

"Saa oprandt Aaret 1848 - med Tronskiftet, der efterfulgtes af Slesvigholsternes Oprør og Mobiliseringen. Da det i Aarhus garnisonerede 3. Dragonregiment forlod Byen for at drage Syd paa mod Fjenden, havde talrige Skarer samlet sig uden for Frederiksport for at byde de bortdragende Farvel. De fleste af Officererne saa alvorlige ud; men min Svoger, Løjtnant Freiesleben (57), hilste Mængden med et saa fornøjet Ansigt, at der fra flere Sider hørtes Udråb som: "Se, det er en rask Fyr, ham der!" Han var også Den, der sendte Aarhus Stiftstidende den første Beretning om Sejren ved Bou."

Det år "slap Aarhus med et 2 dages Besøg af Fjenden under Anførsel af Major Zastro. To (danske) Orlogs-fartøjer, som laae ude paa Rheden, voldte Tyskerne en heel Deel Uro. Omme på Skolebakken glødede de deres Kugler for dermed at beskyde Skibene, men Kuglerne kunde ikke naae dem. Fra Dampskibet "Hekla" sendtes der kun en enkelt Granat henover Hovederne paa en afdeling Soldater. Af Hensyn til Byen lod man det herved beroe."

".. der hidskaffedes en hel Deel Geværer, og Landser dannedes ved Hjælp af Leer og lignende. Et Korps af frivillige blev oprettet og øvedes dagligt under en

forhenværende Løjtnants Kommando. Efter nogen Tids Forløb afgik Korpset til Hæren; men det viste sig nok snart, at dette, ligesom de andetstedsfra sendte frivillige Korpser, vare som saadanne kun lidet brugelige, hvorfor deres Medlemmer bleve fordelte og stukne ind i de forskellige regulære Troppesafdelinger."

"Ogsaa til Aarhus kom .. Rygterne om, at Slaverne fra Rendsborg vare slupne løs og skændte og brændte rundt omkring; dog afstedkom disse Rygter ikke nær saa megen Forstyrrelse som paa mange andre Steder, saasom i Viborg og Aalborg. Underligt nok, at jo længere nord-paa, jo værre blev Forstyrrelsen."

Langt værre blev det under Tyskernes besættelse af - og indkvartering i - byen maj - juli 1849 - under hvilken periode A.H. skrev en udførlig dagbog, der er bevaret i slægten, og som lå til grund for nogle avisartikler, hvor han bl.a. opponerede "over en altfor overdreven Roes, der var bleven udtalt over de fjendtlige Troppers Opsørsel; jeg ansførte da Adskilligt, som i det Enkelte kunne tjene til at modificere denne Lovtale, skjønt jeg maa indrømme, at de fjendtlige Tropper i det Hele taget opførte sig godt."

Aften.

Kl. 11. Det har - som man kunde vente sig - været en skrækkelig Eftermiddag - ikke et øjeblik Ro! - Her i Stuerne seer ud som i et Pulterkammer. Vi har maattet rydde ud og gjøre Plads for 15 Mand, hvoraf den ene er en frivillig Underofficer, som skulde have eget Værelse med Seng. Gud skee Lov, at det dog lader til at være ret skikkelige mennesker (Dette være sagt i en god Tid)! En af dem seer mig meget svinepolisk ud; man maa passe paa ham. ..

Faksimile (1/1) fra A.H.'s krigsdagbog

Onsd. d. 27 Juni 1849

"Aften.

Kl.11. Det har - som man kunde vente sig - været en skrækkelig Eftermiddag - ikke et øjeblik Ro!. Her i Stuerne seer ud som i et Pulterkammer. Vi har maattet rydde ud og gjøre Plads for 15 Mand, hvoraf den ene er en frivillig Underofficer, som skulde have eget Værelse med Seng. Gud skee Lov, at det dog lader til at være ret skikkelige mennesker (Dette være sagt i en god Tid)! En af dem seer mig meget svinepolisk ud; man maa passe paa ham." ..

I august 1849 fødte Georgine en datter, Marie, (552) der dog døde efter få dages forløb - "*..maaske som Følge af den Ængstelse og Bekymring, som Okkupationen havde ført med sig.*"

Georgine og A.H. med Alfred og Thorvald

"I Aaret 1850 (3/9) fødtes os en Søn, som blev opkaldt efter begge sine Forældre: Alfred Georg (553) og i 1852 (8/12) en datter, som kom til at bære min Moders Navn: Helene Ambrosia (554)".

I april 1854 fødtes Harald Fridleif Regnar (555), der dog døde allerede juni 1855 under en mæslinge-epidemi - mens A.H. var på rekreation i København.

Et års tid senere fik Thorvald hoftebetændelse, der søgtes behandlet med Blyvands-omslag (bly-acetat), men ved en fejl havde apoteket udleveret "Skedevand" (Salpetersyre)! så - "den arme dreng græd og jamrede sig, skjøndt han fik Skænd derfor", og under omslaget blev huden frygtelig medtaget - "men inden længe var Sygdommen ganske hævet".

"I Februar 1853 blev jeg kaldet til Præst som residerende Kapellan Ved Aarhus Frue Kirke, samt Sognepræst for Aaby Menighed."

"Hen paa Sommeren hjemsøgte Aarhus af en voldsom Choleraepidemi, der krævede talrige Ofre. Det var en saare uhyggelig Tid; jævnlig hørte man de tunge, taktfaste Skridt af Portører, der bare Cholerasyge til Hospitalerne; daglig var der adskillige Lig at begrave. Af vore Nærmeste blev dog Gudskelov Ingen an-grebne. I flere henseende var det for mig som begyndende Præst en anstren-gende Tid."

"Ved Siden af min Præstegjerning maatte jeg jo passe mine Undervisnings-timer paa Realskolen saavel som i de private Skoler, saa jeg havde fuldtop at tage vare. Udarbejdelsen af Prædikener og Taler faldt mig svær; meget ofte maatte jeg kassere, hvad jeg havde skrevet og begynde forfra."

Georgine som lidt ældre (ca. 1855)

"Saa kom Aaret 1856, i hvilket jeg fristede den tunge sorg at miste min inderligt elskede Hustru ved Døden i hendes Alders 33 Aar .. efter at hun den 20 Juni var lykkelig nedkommen med en Søn, Georg (556), og hun i de første 14 Dage derefter syntes at befinde sig vel. Men en Søndag eftermiddag, da jeg kom hjem fra Gudstjeneste i Aaby .. havde hun faaet Feber og begyndt at fantasere. Fra nu af tog Febereren til fra Dag til Dag, kun afbrudt af enkelte lyse Øjeblikke. Den sidste Nat var hun falden i en dyb Slummer, som vakte Haab hos mig; men efterhaanden blev Aandedrættet langsommere, og endelig standsede det ganske .."

Det var et frygteligt slag for A.H.

A.H.' barnebarn, Alfred (55 11) har i sin stamtavle skrevet flg.:

"Igenennem hendes efterladte Breve og egne Optegnelser har han (A.H.) søgt at overgive hendes Billede til Børnene og Efterslægten. Da hun døde som ung, er det da heller ikke som Moder, at hun erindres; som den tabte Ungdomsbrud, yndig og elskelig i Mindets Skær, saaledes kendes hun af de efterlevende. Tabet af hende forvandt han sikkert aldrig.."

Efter begravelsen tilbragte A.H., sammen med sin dreng Thorvald (da 8 år), *"henved 14 Dage i landlig Fred og Ro hos Valdemar Thisted og hans elskelige Hustru .. og ved min hjemkomst fandt jeg Alt ordnet til at kunne drage ind i min nye Bolig i mine Forældres Gaard, mens min Broder Harald .. var flyttet over i min tidligere Bolig. Saaledes kunde nu min Moder og min Søster have stadigt Tilsyn med Børnene og mit Husvæsen .. Senere kom min Søsterdatter Thora Krabbe i Huset hos mig, indtil hun blev gift med Skibskaptajn Arboe".*

I 1859 overtog

Johanne Rebekka Jensen

1829 - 1896

".. Pladsen hos mig som Husbestyrerinde og vandt snart Børnenes Hengivenhed."

Johanne (f. 12.3.1829), i det daglige kaldet "Hanne", var ældste datter af pastor Joh. Chr. Jensen i Houlbjerg og hustru Hanne Worm.

A.H. antog hende *"paa anbefaling af min Svigerinde Emma, som kjendte hende fra Randers" .. og efter henved 5 Aars Enkemandstand stod mit Bryllup i Houlbjerg Kirke - 12. Marts 1861 - med min hidtilværende Husbestyrerinde, Hanne Jensen - og vi flyttede ind i en Gaard paa Rosensgade - ogsaa her boede jeg frit paa min Faders Bekostning".*

Ægteskabet forblev barnløst.

"Kong Frederiks d. 7. Død i November 1863 gav Signalet til 2. slesvigske Krigs Udbrud. Den bedrøvelige Efterretning om Tilbagetoget fra Dannevirke .. naaede mig, mens jeg sad ved mit Skrivebord, fordybet i Udarbejdelsen af en Prædiken til næste Dag".

"Men .. midt under de sørgelige Begivenheder, som derefter paafulgte, modtog jeg min Udnævnelse til Sognepræst for Virring og Essenbæk Menigheder".

"Kort Tid derefter rejste min Hustru og jeg derud for at see vort tilkommende Opholdssted. Da vi vare komne igjennem Voldum forekom Alt os, især ved Ammelhede, saa bart og øde, som om vi befandt os midt ude paa Alheden".

"Ej heller Præstegaarden med dens gamle Bygninger, især det daarlige Bindingsværks Stuehus, forekom os synderlig indbydende, og oppe paa Kirkegaarden fløj os - da det var en stærk Blæst - Sandet om Ørterne og ind i Øjnene".

A.H. blev endnu en tid i Århus, hvor han bl.a. oplevede ny tysk besættelse med indkvartering - og en dag at finde sin ældste broder, Edvard (51), der var blevet byfoged i Randers, i en fangetransport af "miessliebige" personer fra Randers og omegn. Fangerne blev næste dag ført videre mod Syd, men dog ikke længere end til Kolding, hvorfra de blev sendt tilbage til Randers og dér holdt i arrest, indtil fjenden forlod byen.

Da A.H. og Hanne endelig i slutningen af oktober 1864 kunne flytte ind i den dårlige præstegård, måtte de efterlade Thorvald og Alfred (17 og 14 år) i Århus, hvor de gik i Latinskolen og måtte indkvarteres hos hans forældre i Mejl-gade, mens kun de to yngste, Helene og Georg, 12 og 8 år, kunne følge med til det nye hjem.

"Vore nærmeste Omgangsvener i de første Aar, vi tilbragte i Virring vare familierne Ring og .. De to yngste af vore Børn gik i Skole hos Ring, som var en meget dygtig Lærer; .. Rings og vore Børn sluttede sig inderligt til hinanden; ja dette Forhold førte endog faa Aar derefter - efter at Thorvald var bleven Student - til en Forlovelse mellem ham og Rings ældste Datter Sofie, som siden blev ham en fortræffelig Hustru".

Selv blev A.H. - en allerede 45-årig bybo - nu stillet overfor helt nye og følsomme, udadvendte opgaver i de 2 ret fattige sogne, tilsammen ca. 5 x 10 km store og med ca. 1600 beboere - og præstegården liggende i det sydøstligste hjørne.

Som eksempel på disse opgaver kan nævnes, at der i 1867:

".. blandt Sognebeboerne, og med Flertallet i Sognerådets Medlemmer i Spidsen, dannedes en formelig Sammensværgelse mod 4 af Pastoratets 5 Lærere."

"Anledningen dertil var vel nærmest vedkommende læreres grundtvigianske Anskuelser, om hvis Beskaffenhed Modstanderne kun havde meget ringe Begreb, men som de forestillede sig som et meget farligt Kjættereri; navnlig klagedes der over, at Skolebørnene ikke læste Lektier nok udenad som Fædrene havde gjort i Ramseriets Tider."

".. I Sogneraadet stod jeg alene som Lærernes Forsvarer. .. Man morede sig med at give de fire Lærere Øgenavne, saasom "Vindnies" (Skjævnvæse), "Sult-Hans", "Hænge-R.v" og "Svotskæg" (Sortskæg). .. Man havde aabenbart ventet, at jeg ville stille mig paa Angribernes Side, eftersom man vidste, at jeg ikke var Grundtvigianer".

Sagen førtes helt op til bispevisitats i skolen, men visitatsen faldt ud til fordel for den særligt kritiserede og kun konstituerede Lærer (der også havde holdt kristelige opbyggelsesmøder i sin skole), og ..

"de Sammensvorne indså nu, at deres Sag var tabt, og efterhaanden kom der atter nogenlunde Ro i Forholdene; ja, jeg opnaaede endog omsider at forskaffe Johansen fast Ansættelse og dermed Pensionsret."

Senere blev A.H. selv, men på anden måde, målet for en del af beboernes modvilje. I den gamle stamtavle anføres det ganske vist, at A.H. nødtigt trådte offentlig frem, men han havde dog strax ved sin ankomst - og frem til 1873 - påtaget sig hvervet som sognerådsformand.

A.H. påtog sig dette hverv mere af pligtfølelse end af interesse for at mærkere sig politisk, men det kunne ikke undgås, at han med sine klart udtalte standpunkter også derved nu og da "kom i skudlinien". A.H. skriver bl.a. således:

"Tidligere havde Politikken aldeles ingen Rolle spillet i Pastoratet .. men i Begyndelsen af Halvfjerdserne fik »det forenede Venstre« med dets med Grundloven stridende Paastande om Folketingets Parlamentarisme m.m. mere og mere Indgang hos Befolkningen; at holde Venstreblade blev stedse mere almindeligt .. og Flertallet af Beboerne sluttede sig med Begejstring til det forenede Venstres Anskuelser".

*".. Da Godsejer Estrup, dengang ikke Minister, stillede sig til Valg i Højre-
redsen, faldt han igjennem for en Skolelærer Poulsen. .. Mit Standpunkt var alle Beboere vel bekjendt, men af Hensyn til min Embedsstilling ansaa jeg det for rettest at afholde mig fra politisk Agitation."*

".. Da Ministeriet Estrup senere (1877) saa sig nødsaget til at udstede den første provisoriske Finanslov, fandt jeg mig dog - under Indtryk af den alm. politiske Ophidselse - foranlediget til at afholde et Par Møder for at retfærdiggjøre Regeringens Fremgangsmaade."

"En af Lærerne forsøgte da ved et Brev indtrængende at anmode mig om at afstaa derfra idet han fremsatte den Formening, at jeg ved den paatænkte Optræden vilde skade mig selv og forspilde Beboernes Agtelse og Velvilje. Imidlertid lod jeg mig ikke afskrække, og de profeterede Følger udeblev."

Den gamle Essenbæk kirke lå, i forhold til præstegården, diametralt modsat i sognet og meget afsides for sogneboerne, på en tidligere holm, men dog nu landfast, ude i engene ved Randers fjord. Den var oprindeligt en del af et, omkring 1180 oprettet Benediktiner-kloster, der var nedlagt efter reformationen.

"Murene havde i Tidens Løb slået store Revner og Mange foregav, at de ikke turde komme i Kirken af Frygt for, at den skulle styrte sammen over dem. Senere hørtes derimod jevnlig den Yttring: at den gamle Kirke kunde saamænd have staaet i mange Aar endnu." - Alligevel besluttedes det at bygge en ny.

"Den nye Kirke (indviet i november 1869) blev placeret ved Sognets største By (Assentoft, 1 Mil fra Randers ad Grenaa-landevejen) og med bekvem Kirkevej for Sognets øvrige Beboere, og der mentes, at Kirkebesøget derved vilde faae et betydeligt Opsving, hvilket dog ej blev Tilfældet. Det viste sig her - som det havde vist sig mange andre Steder - at det ingenlunde er Kirkevejens Længde, der er det Afgjørende. .. I Virring Sogn var Kirkebesøget betydeligt bedre."

".. Kirkejeeren, Grev Scheel paa Gml. Estrup, var ikke mødt, og overlod til Præsten (A.H.) at gjøre Festmaaltidet efter Gudstjenesten. Flere af de til Indvielsen Indbudte havde gjort Regning paa, at Greven i al Fald vilde have arrangeret en Frokost i Assentoft, men de maatte nøjes med, at Degnen, Lærer Holm, paa egen Bekostning trakterede med Chocolate."

"Et par år senere, i foråret 1872 toges den nye Præstegaard, som jeg havde ladet bygge, i Brug: dvs. Stuehuset - (medens den nordre Længe - Staldbygningen m.m. - var under Opførelse). Det nye Stuehus, der blev almindelig beundret, var opført paa en Terrasse bagved (V for) det gamle, hvis Plads tilligemed den nærmeste Deel af Gaardspladsen blev omdannet til et Haveanlæg."

Det nye Stuehus, som A.H. altså havde bekostet - vel for en stor del muliggjort ved arven efter hans forældre - og som endnu i 1997 er i brug, ligger (ligesom kirken) lige ovenfor den ret stejle nordlige skrænt af et Ø-V-vendt dalstrøg; på skrænten og V for huset lod A.H. anlægge en stor, parkagtig have, som han på sine ældre dage nød meget at spadserere i - og som i store træk er bevaret endnu 100 år senere, endog med gravsten for et par af A.H.' hunde; disse gravsten blev forevist A.H.' oldebarn, Kristian E., da han omkring 1980, tjenstligt besigtigede den nu skovprægede del af haven).

Akteparret Ring (?)

556

55

55^f

553(?)

Gruppebillede foran det nye stuehus

A.H. stillede store krav til sig selv og var grundig med alt, hvad han ydede. Han var flittig ved skrivebordet, og der er bevaret flere kollegie-bøger fyldt med dagbogsnotater, indsamlede citater ("Lesefrugter") fra litteraturen, en del af hans egne (og andres) taler ved slægts og venners begravelser, samt flere numre af hans originale rundskrivelses-breve ("Jydske Rundsjou") til familien, og hvori han - der i de senere år nok på flere måder følte sig afskåret fra sådant selskabeligt samvær, som han var vokset op med - med en blanding af alvor og skæmt fortalte om livet i sognet og præstegården - og om nogle af sine egne tanker.

A.G.J.Elmquist (5511) skrev 1911 (stamtavlen 1913) følgende om sin farfar:

"Hans Hjertens Godhed - bag hans majestætiske og ærefrygtindgydende Skikkelse - og hans aabne Haand overfor trængende, var søgt af mange, som ikke altid lønnede hans Godhed efter Fortjeneste, mens hans store Fredsommelighed og aandelige Blufærdighed, ja næsten Undseelse, forhindrede ham i at gaa strengt til Værks mod dem, tvertimod, han gav igen næste Gang. Hans Formue satte ham ogsaa i Stand dertil - og endvidere at ombygge Præstegården og udvide og forskønne Haven, saa den gjorde et næsten herskabeligt Indtryk."

Jydske Rundsjou

1866

„Oj blot lig Lyet!“

Natten imellem sidste Fredag og Lørdag, mens vi
 var i det sidste Sønd. med Hr. Rasmussen her,
 steg ind i Søndagskøben og mødte med heftig be-
 gyndelse, støjende Røst: „Der er Allé i Juletid under Allé-
 fjænt, med alle de unge Sønd. og Lørdag alle med
 uignet på Grund af en kvædet Reg. her havde de
 holdt sig sammen, hvorefter de de havde allerede
 Røstet, Forpagteren og denne Karb. Komfæret måtte
 tage bort og Juletid begynde op, hvorefter den sidste
 lange uventede Allé fik Luft og begyndte at begynde
 at i Lørd. den dag havde blev stillet.

Hans blynd for om sådanne Ansigtspræget
 i Lørdag stier Tid, som dette Sønd. i. i. indled endelig
 lig Juletidens, som heldt om var med til Jule-
 Lørdag, Oplyst; — alle: „Et hellig Tid, som har tynd
 til Værk, Stjøring og al Stjøring, som for Platte, som
 Transkriberet i. i. i. Oplyst; — Et det dog i, en
 stier Tid, som er en Søndag, som stier Tid
 egnet i al Stjøring og Stier, med i Lørdag som det
 stier Tid, som er en Søndag, som stier Tid.

Sammenklip fra "Jydske Rundsjou" (målestok ca. 0,6)

"Han var overordentlig samvittighedsfuld i Udførelse af sin Gerning i det vidt-
 løftige Pastorat med Sygebesøg, Bibellæsninger og Skoletilsyn. Ved mange Lej-
 ligheder mødte han ogsaa smukke Vidnesbyrd om den Hengivenhed og Agtelse,
 hvormed han blev betragtet af Pastoratets Beboere, ikke mindst af Skolelærerne."

"A.H. var en from og oprigtig Herrens Tjener af den gamle Skole, for hvem
 senere Rørelser, som f.ex. Grundtvigianismen, var lidt fremmede, men han be-

sad en Aandens Bøjelighed og Tolerance, saa han efterhaanden deri fandt de Guldkorn, han kunde bruge og tilegne sig, ligesom han aldrig lagde Baand paa sine Børns aandelige Frihed, men forsøgte at forstaa og respektere dem."

"A.H. havde gode og klare tanker og et ypperligt Organ, men han måtte anvende megen Tid paa at udarbejde og memorere sine Prædikener. Han omtaler selv, at det at holde Taler ikke laa for ham; selv det at holde en Bordtale kunde ofte genere ham."

"Allerhelst vilde A.H. være sammen med sin nærmeste Familie, ogsaa paa Spadsereture og Udflugter".

"I sit Ægteskab med Johanne Jensen viste han sig gennem 31 Aar som en ridderlig og kærlig Støtte for hende og en trofast Ægtefælle. .. Hans Ridderlighed og Godhed til hende viste sig endnu mere i der senere Aar, da hendes Forstand mer og mer forvirredes og omtaagedes, og han hjalp hende og dækkede derover saa meget som muligt. Hun var, selv som yngre, i flere Retninger ret ejendommelig i sine Meninger, hvad der vel ikke undlod at sætte sine Spor i Hjemmet, men selv om et og andet kunde falde uheldigt ud, sikkert er det, at hendes Hensigt var altid den bedste."

"Hun blev til sidst ganske sløv, særlig efter at de var flyttede til Aarhus - nærmest sindsforvirret, og efter hans ret pludselige Død d. 12. Novb. 1892 (Blodprop i Lungen), havnede hun paa Aarhus Sindssygeanstalt, hvor hun døde."

Som supplement til og sammenligning med det ovenstående tjener følgende uddrag af Georg's (554) omfattende erindringer om hjemmet i Virring:

Efter Mors (Georgines) Død blev Far "aldrig mere den glade sanguinske unge Mand, han havde været, selv om han nok kunde være livlig og munter".

" Hvorledes det gik til, at "Mor Hanne" kom som Husbestyrerinde til Far .. står mig ikke klart .. Jeg véd kun af andres Fortælling, at hendes Mor gjerne vilde, at hun skulde gjøre et godt Parti .. og at den kvindelige Del af Fars Familie efter at have lært hende at kjende, skubbede til ham og mente, at hun vilde blive en god Sted-moder."

Giftermålet "var et Fornuftsparti fra hans Side.. De passede saa daarligt som muligt til hinanden. Hun var en lille, usikker og uselvstændig Person; han meget naiv og upraktisk. Men det, der gjorde Udslaget var for Fars Vedkommende sikkert .. at hun spillede godt og akkompagnerede fra Bladet; thi Far elskede Musik over alt og var en født Musiker og højt begavet Sanger."

Virring kirke

- en af Danmarks 4 ældste kirker - opført ca. 1170 - og med Nordens ældste glas-mosaikrude.

I 1869 fandt man, at tærskelstenen i våbenhuset bar en runeindskrift (fra ca. 950 e.Kr.), på hvis rand der står:

»Thor viede disse kumlere«. Kun tre af de ca. 400 bevarede danske runesten har sådan påkaldelse.

"Mor var en lille buttet og lys Person uden særligt mærkelige eller smukke Ansigtstræk - ganske net, men med et stort askeblondt Haar. Hun gik ind i Ægteskabet med en ærlig Vilje til at gjøre sin Pligt og fuld af Bekymring for, at hun ikke skulde »overkomme« det. Og den Bekymring fulgte hende alle Dage, til den til sidst gjorde det af med hver aandelig Evne i hende."

"Jeg mindes ikke andet, end at jeg har sagt »Mor« til hende Altid, og jeg husker, hvorledes hun sad med mig paa Skjødets som lille Dreng og kjælede kjærligt for mig .. og fortalte mig Æventyr."

"Og naar jeg mindes det, kan I vel forstaa, at jeg er tilbøjelig til at se mildt og kjærligt på hende og maaske undskylde hende mere end nogen anden vilde - end nu mere efter at jeg som Læge og voksen har forstaaet, hvordan hendes Sygelighed udviklede sig. Ethvert Menneske har jo, sige nogle, en fri Villie .. men vi ere langt mere, end man skulde tro, Produkter af Arvelighed, Opdragelse og ydre Omgivelser."

"Alle mine 3 Søkende sluttede sig ubetinget til Far, der stadigt rugede over Mindet om sin afdøde Kone, som altid blev fremstillet som en Helgen. .. Fars Familie sparede heller ikke paa Ros over den afdøde, i den anden Kones Paahør. .. lige fra første Begyndelse havde jeg en tydelig Fornemmelse af, at min Stedmor maatte være jaloux paa Fars første Kone og ældre Børn, føle sig ene og trænge til Kjærlighed."

"I de første Aar i Virring havde Far det meget smaat, skjøndt han var meget ordentlig med sine Pengesager og overordentlig nøjsom og tarvelig i sine Vaner. Det var tit noget skrækeligt Mad, Moder satte for ham, men han spiste det uden Vrøvl og klagede ikke. Kun vilde han have dygtigt med Sukker og Ejdammerost paa sin Frokostmad.

".. Bedre blev det, da han arvede sin fader og senere sin Søster. .. Han ansaa da for en rig Mand paa Egnen og blev plaget om Laan af mange; Laan som han ikke kunde og vilde sige nej til, og som meget tidt ikke blev tilbagebetalt."

"Far var som alle Husfædre den Gang saadan, at Husmoren maatte hale og klemme hver Skilling til Husholdningen ud af ham og maatte føle sig som en Forbryder.. og skjøndt han altid tilsidst med gnavne Ord gav, hvad der forlangtes, var jeg dog som Barn meget forpint over disse ubehagelige Scener."

"Far havde ingen Interesse for Landboforhold - og Mor kunde ikke med sin bedste Vilje forstaa at læmpe sig efter dem; dertil manglede hun altfør megen sund Sands, om hun end ligesom han var nøjsom og sparsommelig".

"Far var Bymenneske og aldeles ukjendt med Bønders Tænkemaade og Levesæt, og det blev ham aldrig nogen Tilfredsstillelse at tale med og omgaas Bønderne. .. Aldrig har jeg set Far løbende eller echaufferet; aldrig har jeg set ham bruge Øxe, Skovl, Spade eller Sav. Naar han vilde have Motion, spadserede han roligt afsted, som det sømmede sig en gejstlig Mand".

"Sin Pligt som Præst opfyldte Far til det yderste. Uden Frygt gik kan i Koleraaaret 53 til de syge, og i Assentoft til Patienter med de saa stærkt frygtede sorte Kopper. Selv om det var nok så uvejsomt med Snestorm og Uvejr arbejdede han sig frem til Kirken og prækede, hvor faa de saa var i Kirken. - Frygt tror jeg ikke, han kjendte til, men hans Mod var passivt." ..Valdemar Thisted fortalte mig, at Faderes Bibellæsninger var noget af det ypperste i sit Slags".

" Naar han trods sin betydelige Begavelse og sine store Kundskaber og Dannelse ikke opnaaede at gjøre sig mere bemærket som Præst og Theolog, saa ligger det efter min Mening i hans manglende Energi og hans Mangel paa Selvillid, hvilken sidste Egenskab er fælles for næsten alle Elmquister af den Generation."

"Mor var saa let at rende om Hjørner med ..(hun talte altid om, hvor vigtigt det var at have »Menneskekundskab«, men var der nogen der ikke havde det, var det især hende)..., men det bidrog også til at gjøre hende afholdt af sit Tyende .. endskjønt hun havde aldeles ingen evne til at opmuntre sine omgivelser; derimod kunde hun tit gjøre dem helt eller halvt fortvilede ved sin Vankelmodighed og Uklarhed i alle sine Dispositioner. Det varede også længe, før hun forstod de indfødtes Sprog. .."

"Sogneraadsarbejdet gav Far meget Ekstraarbejde, saa han i Almindelighed kun kom ind i Stuerne ved Maaltiderne og om Aftenen.. Efter The læste han højt eller indøvede nye Sange. Han læste meget smukt, udtryksfuldt og kraftigt, og til stor Glæde for os Børn."

".. Efter endt Oplæsning klæde Mor sig gjerne med Strikkepinden bag Øret og indledte en forvirret og enfoldig Diskussion om det læste, og som i høj Grad ærgrede Far og kjedede os Børn. .. Nogle af sangene forargede Mor; hun syntes ikke, at det var passende for en Præst at synge: .. »Nu afsted med Fart!, ellers gaar det galt - med den slemme Mavepine. Dette Maadehold - gjør jo Maven kold, - blir den atter varm, - gjør den strax Alarm«!"

"Præstegaarden i Virring var, da vi kom dertil, gammel og brøstfældig, opført af Bindingsværk. Vinduerne i Spisestuen sad saa højt, oppe, at vi Børn maatte staa op paa en Stol for at se ud af dem - og de var ganske smaa. Salen (Storstue og Havestue) var et vældigt Rum næsten ikke til at opvarme om Vinteren. Udenfor Havedøren i Gavlen stod 5 mægtige gamle Pyramidepopler, hvoraf den største en Gang i en Storm væltede ind gennem Vinduet i Fars Værelse; han var dog heldigvis ikke derinde".

"Naar man saa ud ad Vinduerne, saa det ud som om Kirken stod paa Møningen af Ladens Tag. Snestorme af Nordøst stod undertiden saadan paa, at alle Døre i hele Huset røg op, og Sneen fæg ind gennem det. En Aften, da vi sad stille og hyggeligt om Lampen, begyndte det at mudre i Skorstenen og Kakkellovnen, og pludselig sprang Kakkellovnslaagen op, og ud styrtede sammen med Gløder og Aske en hel Rotterede med 4 skallede Unger".

Den gamle præstegårds avlsbygninger

først nedrevne ca. 1973! - "Kirken stod paa Møningen af Ladens Tag" - Laden er nu på Frilandsmuseet.

I det nye Stuehus var Møbleringen ".. meget tarvelig; en Lænestol fandtes ikke, derimod var der en gammel Gyngestol af Træ, som dog gerne stod i Kabinettet, hvor ingen kom. Prydelserne i Lejligheden var et ypperligt taffelformet Nødde-træspiano i Dagligstuen og et Orgelharmonium i Spisestuen, hvorover der sad et stort og smukt Apollohoved i Gibs. Malerier var der ikke Spor af. Men Bøger i Massevis og en Mængde Noder."

"Vor Familie udmærkede sig ved Sans for Fredelighed, Hygge og Gemytlighed, Skjønhedssans og Sang. .. hvilket dog ikke hindrede, at mine to Brødre sloges, som jeg aldrig har set Brødre slaas - med ligefremt Raseri. Hvem skulde tro, at to saa ædderspændte Slagsbrødre skulde ende som fredelige og sagtomme Præstemænd."

".. Elegance havde ingen af os Anlæg for; tværtimod vare vi temmelig ligegyldige med Klædedragten, mere end godt var. Saa naar jeg taler om Smag, mener jeg æsthetisk Smag. Renlighed stod den Gang i de bedre Familier langt tilbage for det, man nu kræver af dannede Mennesker. Haar og Neglepleje var meget forsømt, Tandbørste knap nok kjendt."

"Kjærtegn og Kjæleord var noget vi ikke kendte til; vi generede os for at vise vore Følelser. Jeg mindes aldrig, at Fader har kysset eller kjærtegnet mig, ja ikke en Gang saa meget som klappet mig paa Kinden. Mor kyskede mig kun ved meget højtidelige Lejligheder. .. Prygl eller Slag har jeg heller aldrig faaet af Far;

men nok af og til en lille kejtet Lussing af Mor. Derimod kunde hun skænde og klynke og præke i det uendelige".

".. Vi holdt alligevel meget af hinanden og beundrede hinanden gjensidigt. Dog maa jeg sige, at jeg tror ikke nogen beundrede mig - og det var der saamænd heller ikke Grund til."

".. Fader var - som ung - livlig, vel begavet, passede Skolen og sine Studeringer eksemplarisk .. han nød med Begejstring vor Guldalderlitteratur .. var en ivrig Sanger og ivrig og munter Balkavaler."

"Alle skildrer..(min biologiske)..Mor som en stor Skjønhed og meget elskværdig. Elskværdigheden tror jeg paa; hun har vist ogsaa set sød og god ud; men efter Billederne at dømme har hun dog neppe været nogen egentlig Skjønhed. Familien Elmquist, ialfald den ældre Generation, havde altid Tilbøjelighed til Overdrivelse og forherlige alt, hvad deres var - noget som andre Familier forresten ogsaa have. .. En daarlig Holdning havde hun i ialfald; den havde hun arvet efter sin Mor og den efterlod hun til sine Børn. Jeg maatte allerede i 6-aarsalderen gaa med et Bæst af en Rygskinne."

"Da vi Børn kom hjemmefra .. blev Hjemmet vistnok meget trist for Fader; thi Moder blev mere og mere aandeligt svækket og vrøvlagtig og hendes Klaverspil mere og mere umuligt. Fader havde jo sine Piber, sine Bøger og sine Vandringer i Haven, men Mor gik alene hele Dagen og tossede rundt i Stuerne."

"Ved 70-aarsalderen tog han sin Afsked. Der blev holdt Afskedsfest for ham og skænket ham 2 grimme Sølvvinkander. .. Ridder blev han mærkeligt nok ikke, hvad han vel havde fortjent mere end de fleste".

Georgines bror, Harald (Nielsen) og Alfred Hjalmar.

"Som emeritus tilbragte Fader saa 2 Aar i sin Fødeby Aarhus, hvor han havde megen Glæde af Omgangen med Onkel Harald Nielsen (se s. 28) og Etatsrådinde Walther" (svigermoder til A.H.' søn, Alfred - se 553).

".. Moder var nu blevet komplet forvirret og langt mere sindssyg ved Flytningen og var ham til langt mere Forstyrrelse og Besvær end før, da hans Værelse kun var skilt fra Dagligstuen ved en Portiere. Men han tog hende med største Taalmodighed og Ro og gik hver Dag Tur med hende, hvad der var meget besværligt, da hun maatte spekulere meget over, hvad for et Ben hun nu skulde sætte frem først".

".. Da Far havde fyldt 72, fik han en let Gammelmands-lungebetændelse .. men kom sig, fik igen appetit og skulde til at staa op. Han var i godt Humør og ved at forelæse et af Runebergs Digte for sin Læge og sin Svoger.. da han pludselig fik stærk Aandenød og sagde: Det kommer jeg ikke over! - og et Kvarter efter var han død, 12. nov. 1892, ligesom sin Moder af en Blodprop i Lungearterien."

"Mor ..kom siden ud til os i Malling, ..hvor vi maatte passe paa hende hele Dagen..indtil jeg endelig blev enig med mig selv om, at hun maatte paa Sindsygeanstalt ..hvor hun efter et Par Aars Forløb fik en let Lungebetændelse, der tog hende sidste Kræfter..og hun gled uden Smerter ind i Døden."

-oo-

A.H. m. Thorvald, Georg og Alfred ca. 1861

Miner Skrivelse, betit.
Pundsjøe Nr. 3) rigtig kan
— Her i Herring "all
! (Når kom Emdelaviterne?)

Eder
A.H. Elmquist

og Underskrift 1880

Mart 1897 Kr. Thøgers.

Jørgen Nielsen

1789 -1853

Jørgen Nielsen var far til Alfred Hjalmar E.'s første hustru: Georgine Christine, og da han var en for sin tid meget markant type, bør han nævnes her, ".. da fra ham maaske nogen Energi og praktisk Dygtighed, som modvægt mod »Æstethiken«, kan være nedarvet til hans Datters Efterkommere". (5511)

Jørgen Nielsen var født i 1789 og var yngste søn af husmand Niels Rasmussen i Egtved sogn på Koldingegnen, kom efter konfirmationen i lære på herredskontoret i Kolding, tog juridisk embedseksamen og blev i 1815 Herredsfuldmægtig i Hads og Ning herreder, indtil han 1820 nedsatte sig som prokurator i Århus (og administrerede da bl.a. Gyllingnæs for dets engelske ejer, samt Marselisborg og andre gårde S for Århus), fra 1825 tillige politiassistent - og fra 1845 byfoged og politimester smstds. Samme år blev han borgmesterens medarbejder og stedfortræder.

Af betjente havde han 3, senere 4, foruden 7 vægtere, 1 vægtervagtmester og 1 tårnvægter. Han havde ansvaret for byens tranlamper (i 1837 64 stk, der i 1852 var blevet til 80, indtil han i 1853 (ca. 8500 indbyggere) fik indført gasbelysning. Gadebrolægningen (Mejlgade blev brolagt i 1848) og brandvæsenet hørte ligeledes under ham; 400 mand af byens borgere ml. 19 og 50 år + 10 officerer blev årligt udtagne til brandtjeneste ved session på Rådhuset, og der fandtes flere sprøjtehus, og byens brandvæsen ansås som usædvanlig godt fungerende.

J.N. var nogle år formand i administrationen af prins Ferdinands tekniske skole; han var den drivende kraft i arbejdet for ophævelsen af bymarkens fællesskab og med til at stifte Århus Spare- og Lånkasse. 1844 valgtes han til stænder-deputeret for Århus købstad, og i 1853 deltog han i forhandlingerne om jernbaneanlæg i Jylland, hvor det først var planen, at jernbanen ikke skulle føres ind til Århus.

Krigsårene 1848-50 var naturligvis meget krævende for J.N.; især den tyske besættelse i maj-juli 1848 sled hårdt på hans kræfter. Og så kom kolera-epidemien i 1853. "Ved disse to Lejligheder var han saaledes overlæst med Arbejde og Besværligheder, at han var nærved at segne derunder - og den sidste prøve: Koleraen, var den værste. Han selv havde aldrig været syg; kun to Gange i sit Liv havde han maattet holde Sengen i flere Dage" .. og det var efter et rideuheld og et uheld ved en ildebrand.

Af person var han undersætsig og kraftig bygget, med et stort busket og kraftigt hår og et ansigt lysende af intelligens, jovialitet og skælmeri ivrig jæger og dristig rytter - skønt ikke altid lige heldig.

Hans hovedinteresse var naturvidenskab og al teknik og han havde et meget vidtspændende bibliotek.

Alle vegne var J.N. en velkommen gæst, og han vandt sig stadig nye venner. Han kendte så godt som alle Århusianere personligt, og nød i høj grad befolkningens tillid. Mangfoldige sager ordnede han underhånden i al stilhed, og det var yderst sjældent at en forbrydelse forblev uopklaret. Han kunne vel optræde noget brysk og selvrådig (Politimester og dommer), men formulerede sig klart og ligetil, og han var hjælpsom og med et mildt hjerte bag den hårde skal.

J.N. døde d. 9. dec. 1853, kort efter at Kolera-epidemien var overstået, vistnok som følge af en årebetændelse med tilstødende blodprop i lungearterien.

Anna Mørch (?)

J.N.' første kone, Anna f. Mørch, går i familien for at have været af et noget trist temperament, måske fordi hun i lang tid led af brystkræft uden at turde betro sig derom til nogen. Hun døde i 18 ???. Med hende, om hvem iøvrigt kun lidet vides, fik J.N. de to børn: Harald Regnar og Georgine.

Harald blev teolog, men valgte lærerarbejdet og bosatte sig i Århus; han var friluftsmenneske, elskede især lange gåture - og han blev aldrig gift. "
.. han var vor kjæreste Feriegæst i Virring. Fader

glædede sig over at have en god Ven og et dannet Menneske at tale med; Mor havde en taalmodig Tilhører.. og for mig var han en anden Fader; .. han var en ret streng lærer.. men meget tolerant overfor anderledes Tænkende .. og med Sans for sund Fornuft. .." (Stikord fra Georg E. (556)'s udførlige og varme erindringer (ca. 25 sider) om "Onkel Harald".)

Efter at have været enkemand nogle år, giftede J.N sig påny, nu med en lærerinde, jomfru Nicollne Øllegaard, der var en meget intelligent, dygtig og dannet dame, livlig og elskværdig, og som gjorde ham meget lykkelig. De fik sammen børnene: Rasmus, Christian og Anna.

Rasmus blev kgl. fuldmægtig og udgav to meget velskrevne og fornøjelige bøger, der stadig er meget læseværdige: "Aarhus i Fyrrene" og "Fra det gamle Aarhus" - der sammen med Georg's erindringer (556) har ligget til grund for ovenstående, se evt. også S.Skov's omtale af J.N. i "Århus Stift Årbøger", bind 53, 1960.

Jørgen Nielsen og Anna f. Mørch

Mart. 1897. K. Elmquist.

GEERT HARDIUS LARSENIUS ELMQUIST
1793 - 1873

Geert Hardius Larsenius Elmquist blev født i København d. 13. april 1793 som tredje barn af den fra Sverige omkring 1755 indvandrede skomager Gudmann Elmquist og dennes tredje hustru Mette Marie Sørensdatter (Thiested), men var *sin fars syvende barn*.

Geert Hardius blev døbt i Sct. Nicolai kirke d. 28 april 1793 med følgende agtværdige borgere som faddere: Brygger Bech i Nørregade, Bymand (hvilket ifl. "Ordbog over det danske Sprog" bind III 1921 er en forældet betegnelse for købstadsboer eller borger) Thomsen i Laxegaden, Peter Rold, Madam Mette Marie Kircksteen, Kaptainsenke i Nørregade, og Frøken Kragenskjold.

Hverken om drengens opvækst i det alt andet end velstående hjem eller om hans skoleuddannelse foreligger der egentlige oplysninger, men traditionen vil melde, at Geert Hardius efter endt skolegang først sættes i købmandslære. Da hans forældre imidlertid (ifl. traditionen i denne gren af familien) ved Københavns bombardement i 1807 mistede alt, hvad den ejede og således kom i (endnu større) fattigdom, måtte lærepladsen opgives, og han blev sat i skomagerlære.

Af skomagerlavets mesterprotokol fremgår det, at Geert Hardius gjorde mesterstykke d. 5. april 1811, og den 8. april samme år fik "Gerhard Larsenius Ellenqvist" borgerskab i København som skomagermester.

I Raadstuens Borgerskabsprotokol er for ham anført: "Staar ved det borgerlige Infanteri".

Det må antages, at Geert Hardius herefter har ernæret sig som skomagermester i København indtil 1818, da han flyttede til Århus, sandsynligvis på tilskyndelse af broderen Adolph Friederich, som på dette tidspunkt allerede havde erhvervet sig en position i denne by.

D. 24 November 1818 fik Geert Hardius meddelt tilladelse til at have udsalg af skomagerarbejde i Aarhus, og sit borgerskab i København opsagde han året efter, d. 23. april 1819, hvorpå attest blev ham meddelt - og forud herfor havde han d. 6. april samme år fået borgerskab som skomagermester i Aarhus.

Det følgende år d. 20 April 1820 indgik Geert Hardius ægteskab med

ANE MARIE FOLANDT 1800 - 1830

Om Ane Marie, der blev født d. 13-1-1800, véd vi ikke meget andet end, at hun var en, ni aar yngre, søster til Geert Hardius' svigerinde, Adolph Friederich's hustru: Helene Ambrosia - og altså datter af Muremester Folandt i København - se nærmere herom under (5). (I vielsesattesten er navnene skrevet som henh. Elmqvist og Foland.) Der findes, så vidt vides, ingen bevarede billeder af Ane Marie.

Ane Marie fødte

den	4/1 1821	Christiane, og
og engang i	1822	Theodor;
begge disse børn døde i okt. 1824; -- men allerede i samme måned fødte		
hun den	20/10 1824	Clara Helene Frederikke - og
den	2/5 1826	Ottilla
samt engang i	1828	Adolf, der dog døde allerede året efter, i

1829.

Vi véd ikke hvornår - men antager at det var i 1829 - at Geert Hardius med sin familie flyttede til Aalborg, hvor han nedsatte sig som skomagermester.

Forretningen i Aalborg synes at have gået godt. Vi véd blot, at Geert Hardius tjente så meget, at han i en "forholdsvis ung alder" (?) kunne opgive forretningen og købe sig en ret stor ejendom i byen, hvor han levede resten af sin tid som particulier. Han opgav gerne skomagerprofessionen, som han i sin tidlige ungdom ikke havde valgt af lyst, men af nød.

Ane Marie fødte i Aalborg endnu et barn:

den 27/7 1830 Jens Herskind E. -- men hun døde selv allerede 2 uger senere, d. 10. aug. 1830.

Geert Hardius levede derefter som enkemand i Ålborg, men havde dog en lang årrække, vel indtil 1869, sin lillesøster, Ane Kirstine (8) Herskind, boende i samme by, og han havde også jævnlig kontakt med sin storebroder og dennes familie i Århus.

Thorvald E. (551) har i sine erindringer om Mejlgade-hjemmet fortalt følgende lille træk herom:

" Jævnligt kom der besøg fra Aalborg.

Her boede min Bedstefaders Søster Ane, først gift med Kaperkaptajn Vogelsang, der forsvandt under Krigen med England; senere gift med Købmand, Jens Schibbye Herskind. Også Bedstefaders Broder Geert, tidligere Skomager og nu Enkemand boede i Aalborg.

Familien (på Mejlgade) gjorde også tit Besøg i Aalborg; naturligvis agende de 14-15 Mil i Vogn. Paa en af disse Ture blev det uhjælpeligt Regnvejr, dobbelt uheldigt da Vognen var aaben, og Familien i Sommer-toiletter. Da man holdt sit indtog i Aalborg havde regnen opløst min Bedstemoders runde Straahat således, at den hang i Etager over hendes Ansigt, saa at Familien halvkvælte af Latter rullede op for Onkel Herskinds Dør."

I familien findes iøvrigt intet bevaret om Geerts tilværelse eller karakter.

Geert Hardius døde d. 28. dec. 1873 i en alder af 80 år. Han blev begravet på den gamle kirkegård i Aalborg.

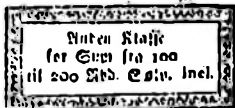
- efter A.G.J.E.'s stamtavle og manuskript v/ Svend E. (7623) K.E.

No. 2.

Sax. Rigsbankstiftning Solv.

Betales med 2 Deel merce

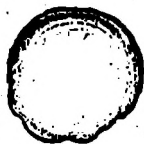
1820.

Ebbesø

47866

Anno 1820 d. 19de April
 Givet af Georgijens Riksbank
 Copulerede af Geert Elmquist,
 Skrivnings-Mester, og af Marie
 Holten. — (Alle) Samfund
 Jernværdstuen Regulator og Protocollens
 Ligeinde.

Gjebankens d. 24de April 1820.

Hartmann
 Ponts Plads

JENS HERSKIND ELMQUIST 1830-1915

Jens Herskind Elmquist blev født d. 27. juli 1830 i Ålborg, hvortil hans forældre, skomagermester Gert Hardius Elmquist og Ane Marie, født Folandt, med deres to små døtre året forud var flyttet fra Århus.

Jens' moder, Ane Marie, døde to uger efter hans fødsel, hvorfor hans opdragelse blev varetaget af hans fader, af fasteren, Ane Kirstine Herskind (8), som var gift 2. gang med Ålborg-købmanden, konsul Jens Schibbye Herskind - samt af hans 6 år ældre søster Clara Helene.

Efter endt skolegang blev den fjorten-årige Jens i 1844 sat i købmandslære, muligvis først hos J.S.Herskind, senere (antagelig) i Korsør.

Blandt Jens' efterladenskaber findes et portræt af kammerråd Mathias Bang. Bag på billedet står skrevet: "Mathias Bang. Min elskelige plejefader og velgjører fra mit 16de til mit 26de år, da han døde. J.H.E." Om denne Mathias Bang har det hidtil ikke været mig muligt at finde frem til andre oplysninger,

end at han ved sin død, den 31. aug. 1856, 59 år gammel, var toldforvalter i Næstved. Dødsfaldet er bekendtgjort i "Aarhus Stiftstidende" d. 3. sep. 1856 og er underskrevet "hans dybt-sørgende Søkende".

Det vil være rimeligt at formode, at Mathias Bang har været en nær ven af familien og måske, at han har medvirket til at Jens, som nærrede ønske om at komme til søs og at blive uddannet som sømand, fik sin faders samtykke hertil.

Efter i de følgende år at være blevet praktisk oplært til sølivet, blandt andet som matros på Postvæsenets skibe på ruterne Korsør - Nyborg og Korsør-Århus, kom han på navigationsskole for at gennemgå uddannelse til styrmand.

I 1852 bestod han den afsluttende eksamen ved navigationsskolen og blev kort efter i Korsør forlovet - og den 15. nov. 1856 gift med

WILHELMINE CHRISTENSEN DYRHAUGE
1835 - 1858

Wilhelmine, der var født d. 15. maj 1835, var plejedatter af opsynsmand ved post- og færgetransporten, **Jørgen Thorø Dyrhaug**.

Jørgen Thorø Dyrhaug. Han var født 1799 i Nyborg som søn af Bælt-postfører Lauritz Petersen Dyrhaug og blev i 1820, efter sin læretid til søs, Postmatros, for derefter i 1823 at blive udnævnt til Poststyrmand og bestyrer af istransporterne over Storebælt. I 1828 indgik han ægteskab med Rasmine Wedel, datter af murermester Wedel, blev i 1829 forfremmet til Bæltpostfører og fører af det første dampskib, hjuldamperen "Mercurius", der af postvæsenet i 1828 var blevet indkøbt i England til overfarten mellem Korsør og Nyborg.

Da ægteskabet i 1836 var forblevet barnløst, tog Dyrhauges d. 15. maj 1835 til sig det af en norsk tjenestepige i Forlev fødte pigebarn, hvis fader var en derværende snedker Christensen. Det skete på grundlag af et af barnets moder udstedt overdragelses-dokument, ifølge hvilket moderen, Olivia Pedersdatter af Stange præstegæld på Hedemarken i Norge, overlod sit barn til Hr. Bæltpostfører J. Dyrhaug af Korsør "uden videre Kaar fra min eller Barnets Faders Side, men til hans og Kones Omsorg og Raadighed uden fra min Side i Tiden derpaa at gjøre Fordring eller Tilbagekaldelse. Liselund ved Slagelse, d. 26. Sep. 1836."

Barnet, der i Vemmelev kirke var blevet døbt Wilhelmine, blev snart plejeforældrenes eet og alt og voksede op til at blive en smuk og fin ung pige, der senere viste sig også at være en personlighed.

Kun sytten år gammel blev Wilhelmine så i 1852 forlovet med Jens Herskind Elmquist, der året efter fik ansættelse i postvæsenets tjeneste som styrmand. Herved kom han til at virke i nært samarbejde med sin tilkommende svigerfader, **Jørgen Dyrhaug**, og efter alt at dømmen var både denne og hans hustru godt tilfredse med at betro deres elskede plejedatter til den dygtige og samvittighedsfulde styrmand, som af ydre var en velvoksen og køn ung mand.

Brylluppet blev holdt den 15. nov. 1856, og det unge par flyttede ind i ejendommen Algade nr. 56, som Dyrhaug i sin tid havde købt, da han selv blev gift, og hvor han, hans hustru og plejedatteren Wilhelmine, der ikke var blevet adopteret af Dyrhauges, indtil da havde boet. (Som fremtidig bolig for sig selv og sin kone købte Dyrhaug, der i årenes løb var blevet en velstående mand, kort før Wilhelmines giftermål, en større ejendom med tilhørende landbrug i Slottensgade, hvortil det ældre ægtepar nu flyttede.)

I foråret 1858 ventede Wilhelmine sin nedkomst, og hun må have haft en forudfølelse af, at hun ikke ville overleve den. Den 26. marts skrev hun nemlig til sin mand et brev af følgende indhold:

Min dyrebare elskede Jens !

Disse Linier ere nedskrevne i den Tanke, at den gode Gud mueligen kunde bortkalde mig ved min nær forestaaende Nedkomst, og da jeg gerne vilde give mine Nærmeste en lille Erindring om mig, saa opretter jeg herved mit Testamente over de Smaating, som alene tilhører mig.

Du selv min elskede Jens tager de 2 Ringe, som sidde paa min højre Hånd. Mit Gulduhr og Kjæde gives, (hvis Voreherre vil lade vort elskede Barn leve) paa Confirmationsdagen til dette. Min kjære Fader skal have min Stambog, samt den lille Skilpaddeæske, som staar i Bogskabet, og hvori befinder sig 1 Sølvrigsbankdaler, som han engang har givet mig som Lykkeskilling. Min kjære Moder skal have min Bryllupsbrosche og Ørenringen. Jomfru Bencke skal have mit Armbaand. Niels Kruise skal have ringen med den lille blaa Steen, som jeg paa min Confirmationsdag modtog af kjære afdøde Bedstemoder. Din Søster Clara gives min Haarring med Ankeret paa, som er flettet af Dit Haar. Tante Fischer gives min lille Slangering og Hanne Fischer min ring med den røde Steen.

Dernæst beder jeg Dig min elskede Jens, at brænde Alle vore Breve uden Hensyn, saavel Dine som mine, da jeg ej ønsker, at det, som Kjærligheden haver tilsagt os at skrive til hinanden, skal tjene til Moorskab for Fremmede.

Slutteligen tager jeg nu herved den kjærligste Afsked med Eder Alle, da mine sidste Øjeblikke maaske ikke blive saaledes, at jeg da kan gjøre det. Tusind Tak Du min elskede Mand og I mine kjære Forældre for al Eders Kjærlighed imod mig her i Livet. Gud lønne Eder derfor, derom vil jeg bede, naar jeg bliver stedet for den Almægtiges Throne.

Dersom den kjærlige Gud vil være Dig saa god, at lade vort Barn leve, da beder jeg Dig min elskede Jens, saavidt det staar til Dig, at opdrage det til Gudsfrygt og Dyd, betro ej Barnet til enhvers Omsorg, men søg at give det en fornøftig og omhyggelig Opdragerinde.

Til Slutning min elskede Mand beder jeg Dig, naar vort Barn haver saa megen Forstand, da undertiden at føre det til min Grav, og tale til det om dets Moder, samt om vort lykkelige, men desværre altfor korte Samliv, og er det mueligt, at vore Sjæle kunde forlade det Himmelske, da vil jeg sikkert omsværme Eder begge.

Nu farvel ! farvel min elskede dyrebare Jens. Vær ei trøstesløs ved min Bortgang, men tænk paa vort Barn og lev og virk efter bedste Evne for dette. I Tankerne omfavnes Du kjærligst af Din Dig i Døden trofast elskende

Wilhelmine.

"

I marginen er tilføjet:

"Trine, som haver tient mig tro og flink bedes Du at give min
Brystnaal med Portraittet i til en Erindring om mig."

Brevet, der var blandt de familie-papirer, som Wilhelmines søn, Vilhelm Dyrhauge Elmquist, efterlod sig ved sin død i 1952, har Wilhelmine forseglet med lak og forsynet med udskriften:

"Til min elskede Mand Jens Herskind Elmquist.

Maa ei aabnes før efter Wilhelmine Elmquist's Død."

Det ventede barn, som i dåben fik navnet Vilhelm Thor Dyrhauge Elmquist, blev født d. 10. april 1858, og kun 10 dage senere, d. 20. april, døde Wilhelmine af barselsefeber.

Wilhelmine
(Udsnit fra gruppebillede)

Jens Herskind, som var dybt nedbøjet over tabet af sin elskede hustru, var nu vanskeligt stillet.

Som styrmand på damperen "Hermod" måtte han udføre tjeneste, der med korte mellemrum medførte hans fravær fra byen og hjemmet, og foruden af sorgen over tabet af sin unge, kun 23-årige hustru følte han sig knuget af ansvaret for det spæde barn, som han ikke havde nogen til at pleje.

Ægteparret Dyrhauge var helt nedbrudt af sorg over tabet af den elskede plejedatter, - men alligevel er det sandsynligt, at en løsning af de foreliggende problemers praktiske side blev hidført ved deres medvirken:

Postskibsfører **Jeremias Pontoppidan**, f. 8. dec. 1798 som søn af kordegn, senere købmand i Stubbekøbing, **Ludvig Frederik Pontoppidan**, var jævnaldrende med **Jørgen Dyrhauge** og havde gennen en række år nært samarbejde med ham.

Jeremias Pontoppidan blev i 1829 gift med **Ane Margrethe Dyrhauge**, en slægtning af **Jørgen Dyrhauge**. Hun blev moder til 3 børn, **Anders** f. 1830, **Jensine Kirstine** f. 1832 og **Ludvigmine Petrine** f. 1835.

Ane Margrethe Pontoppidan døde i 1836, og **Jerimias** indgik (formentlig i 1839) nyt ægteskab med **Thrine Jansen**, datter af provst **Jansen** i **Torkildstrup** på **Falster**.

I dette ægteskab blev der født to børn: **Carl Frederik** i 1840 og **Hans Peter Jansen** i 1843 - men allerede i 1845 døde **Jeremias Pontoppidan** i en alder af kun 47 år.

I 1858, da katastrofen hændte for **Jens Herskind E.**, havde **Madam Thrine Pontoppidan**, f. **Jansen**, således været enke i tretten år - og **Jeremias' børn** var vokset til.

De tre børn af **Jeremias's første ægteskab** var voksne, og **Thrines egne to børn** var 15 og 18 år gamle.

Det lykkedes at formå **Madam Pontoppidan** og hendes ældste stedatter **Jensine Kirstine** til at påtage sig plejen af den spæde **Vilhelm**, og den 25-årige **Jensine** - der altså var næsten jævnaldrende med den afdøde **Wilhelmine** - gik med sit varme og kærlige sind helt og fuldt ind for denne opgave.

Dette medførte, at forholdet mellem de to unge mennesker snart blev mere intimt end forudset, og efter løsning af Kongebrev blev de viet i **Frederiksberg kirke** d. 6. aug. 1859.

JENSINE KRISTINE PONTOPPIDAN
1832 - 1923

Jensine Pontoppidan var født d. 24/8-1832 og, som nævnt, datter af postskibsfører Jeremias Pontoppidan (f. 8/12-1798) og dennes hustru i første ægteskab, Ane Margrethe Dyrhaug, en slægtning af Jørgen Dyrhaug.

Den 30. okt. 1859 fødte Jensine en søn, der i dåben fik navnet **Frits Andreas Marius Emil**, og knapt tre år senere, d. 27. sept. 1862 kom ægte-parrets anden søn, **Gert Hardius Larsenius**, til verden.

Jensine, Marius, Jens og Gert

Jens Herskind var i mellemtiden blevet overflyttet til tjeneste som styrmand ved ruten Korsør - Kiel, - d. 19. feb. 1861 havde han fået borgerbrev som Skipper i Korsør og d. 23 s.m. modtaget skipper-certifikat.

Pr. 1. okt. 1863 blev han så forfremmet til fører af post-dampskibet "Vildanden", der besøgede overfarten mellem Vordingborg og Gåbense/Stubbekøbing, hvorfor familien flyttede til Masnedsund, der dengang var en lille, åben bebyggelse syd for Vordingborg.

Det var indenfor de ti år (1864-74) i hvilket ægteparret boede her, at sønnen **Hans Peter Jansen Elmquist** (opkaldt efter ovennævnte Hans Peter Jansen Pontoppidan, der i 1861 var død som handelskommis i Stubbekøbing) blev født, d. 9. febr. 1865 - mens den yngste søn, **Jens Herskind Elmquist** kom til verden d. 29. jan 1869.

I 1874 blev Jens Herskind (sen) forflyttet tilbage til Korsør og førte i de følgende år forskellige af postvæsenets skibe, blandt andre "Ejderen" og skrue-dampskibet "Fyen". Dette sidstnævnte skib var i 1867 bygget hos firmaet Burmeister & Wain med isbrydning for øje, idet hjulskibenes skovlhjul var dømt til let at komme i vanskeligheder i isen, hvilket det da også ofte gjorde.

I 1874 fratrådte Dyrhaug som leder af istransporterne, som han havde forestået igennem 50 år, og overlod dette ansvarsfulde hverv til sin svigersøn, Jens Herskind, der først havde kommandoen på Fyensiden, senere på Sjællandssiden.

I perioden 1. jan. 1876 - 31. maj 1883 var Jens Herskind medlem af Korsør byråd.

Ved Statsbanernes overtagelse af bæltfarten i 1883 blev de to første færger til overførsel af jernbanevogne, H/F "Korsør" og H/F "Nyborg" sat i drift, og Jens Herskind blev udnævnt til fører af den sidstnævnte, men vedblev at forestå vinterens istransporter.

I 1886 blev han udnævnt til skibsinspektør, med bolig i København - men fremdeles med ansvaret for istransporter, når sådanne måtte iværksættes.

Om Jens Herskind Elmquist's stilling i etatsens ledelse i tiden frem til hans afsked i 1900 har hans mangeårige kollega og gode ven, kaptajn, senere søfartschef Vilhelm Heise, skrevet følgende i sine erindringer:

" I 1892 var Søfartschef Bardenfleth gaaet af, hvad der betød et Tab for Statsbanernes Søfartsvæsen, idet Bardenfleth vel var en streng og myndig Mand nedefter, men tillige meget kraftigt værnede sit Personale mod angreb udefra; Søfartsafdelingen havde derfor den Gang Anseelse.

Captajn Elmquist var den Gang Skibsinspektør i København; han havde flere Gange fungeret for Bardenfleth og var en dygtig Mand, men Generaldirektør Tegner vilde ikke have ham til Søfartschef, men valgte Captajn Jespersen, der var Skibsinspektør for Jylland/Fyn.

Der var den Gang to Skibsinspektører, og de havde samme anciennitet, men Jespersen var 5 Aar yngre end Elmquist. Tegner's Plan hermed var sikkert at berede Vejen for sin unge søn, der blev aspirant i 1896. Han var i 1892 Kadet.

Beregningen var da følgende: Når den yngste i Alder af Skibsinspektørerne bliver Søfartschef, saa lever han efter Naturlov længst, og naar den ældre da, der er vedbleven at være Skibsinspektør, altsaa dør eller gaar af først, saa kan min Søn, der til den Tid er Søofficer, blive Afløser som Skibsinspektør, og naar saa Søfartschefen nogle Aar efter senere dør eller gaar af, ja saa er min Søn selvskreven til at blive Søfartschef.

Beregningerne var saavidt altsaa gode nok, men han havde glemt, at han ikke regerede over Liv og Død. Skæbnen vilde saa, at den yngre i Alder, altsaa Søfartschef Jespersen d. 28. Juli 1899 døde.

Der laa hele Bygningen, thi et Forsøg paa at faa den gamle Elmquist til at overtage Søfartschef-stillingen, saaledes at den unge Tegner kunde blive Skibsinspektør mislykkedes ganske, da Elmquist, der med Rette ansaa sig som forbi-gaaet i 1892, nu nægtede at tage den større Stilling.

Et Forsøg paa at gøre den unge Tegner til Søfartschef blev kvalt i Fødslen af den Opposition, der kom frem i Pressen, han var den Gang kun 25 Aar. At han var en dygtig og intelligent ung Mand, der ved langsomt Avancement kunde være blevet en repræsentativ og dygtig Søfatschef, er jeg ikke blind for, men han havde fra sin Ansættelse i 1896 optraadt paa en saadan Maade, vel nok paa Grund af Ungdom og Uerfarenhed, og paa Grund af Faderens Stilling, at han havde faaet hele det gamle, veltjente Personale imod sig.

Resultatet blev saa, at Kommandør Hammer fra Marinen blev Søfartschef, idet man ikke ansaa nogen af Statsbanernes daværende Skibsførere for egnede. Denne Udnævnelse kom 14/10 1899 og blev hilst med Glæde af Personalet.

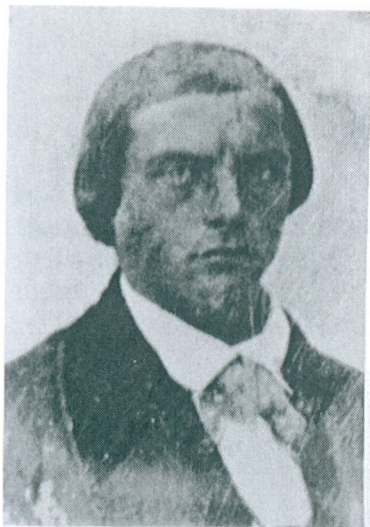
Det gjaldt nu om at faa unge Tegner videre, medens Faderen var Generaldirektør, og Elmquist blev saa dels lokket, dels truet til at søge sin Afsked 30/1 1900, men saa helt glat gik det ikke at faa unge Tegner til Skibsinspektør. Det lykkedes dog 1/4-1900. Da jeg et Par Dage før læste Udnævnelsen i "Korsør Avis", smed jeg Avisen hen ad Bordet og sagde: "- saa, nu er det umuligt for mig at naa en Gang i Fremtiden at blive Skibsinspektør", for denne Mulighed vil jeg indrømme, at jeg havde regnet med - og saa blev netop den Udnævnelse til Gavn for mig."

Ved Jens Herskind Elmquist's død d. 20. jan. 1915 skrev den samme ven igennem mange år, Søfartschef Vilhelm Heise i en nekrolog:

"Statsbanerne havde i Elmquist en samvittighedsfuld og nidkær Embedsmand, og Personalet en human og rettænkende Foresat, der havde fuld Forstaaelse af Søfartspersonalets Gerning; dette havde til Gengæld Tillid til ham og følte, at det altid trygt kunde henvende sig til ham. En stor Sorg var det ham, at han den 1. April 1900 maatte trække sig tilbage fra den Gerning, som han saa stærkt interesserede sig for. Han var R. af Dbg., Dbmd. og dekoreret med Fortjenstmedaljen i Guld. "

1975 Svend Elmquist (76 23)

Udsendt 1. gang med adventsbrevet 1975 - her let redigeret v/ K.E.

-- ung og ældre --

Jensine

Herr Skibsinspektør
Fens Terskind Elmqvist,
Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd.

Med Deres Tilbagetræden
som Skibsinspektør ønske vi efter
Deres næsten 50aarige trofaste og
ihærdige Arbejde i de forskellige
Stillinger, der have været betroet
Dem i Statens Tjeneste, at udtale
vor hjertelige Tak for godt Sam-
arbejde, ved hvilket De har vundet

Den med hæders-adressen fulgte sølvpokal, set forfra.

Samme sølvpokal set fra siden: Neptun stævner frem.

vor Bøjagtelse og Tængivenhed, og idet vi bede Dem modtage medfølgende Mindegave, ønske vi Dem efter Afslutningen af Deres betydningsfulde Livsvirksomhed al Fred og hjemlig Lykke paa Deres Livs Aften.

Kjøbenhavn, 31te Marts 1900.

F. Fr. Hummel, Søfartschef. *J. A. Peters,* Maskininspektør. *P. M. Sjørring,* Lieutenant, Aspirant.

F. Thomsen, Bestmester, Disponent. *G. J. Børglum,* Expeditor i Kjøb.

H. P. Niels, Oplysningsmand paa Sprøge. *J. R. Hørlind,* Kontorist.

Dampskibet „Danneskjold“

V. Ulrik Hesse, Asserisfører. *Emil Christensen,* Overfyrbøder. *A. Andersen,* Maskinist Nr. 8. *H. Hansen,* Fyrbøder Nr. 10.

Dampskibet „Freja“

J. Nyholm, Kaptein i Marinen, Søer. *J. H. Schütt,* Maskinmester. *E. E. Jørgensen,* Maskinassistent. *C. H. Holst,* Styrmand. *A. H. Werge,* Overfyrbøder. *C. P. Schmidt,* Bedstemand. *L. S. Rasmussen,* Overfyrbøder.

— fortsættes på fire efterfølgende sider med yderligere 174 underskrifter fra personalet ved Statabanernes andre dampskibe og overfarter.

F.A. MARIUS E. ELMQUIST
1859 - 1943

I Korsør boede i året 1859 styrmand på postskibet mellem Korsør og Kiel, Jens Herskind Elmquist (76), som nyligt var blevet gift med Jensine Pontoppidan. De fik den 30-10-1859 en søn, der ved sin døb i Korsør kirke den 9-5-1860 fik navnene Frits Andreas Marius Emil Elmquist. Marius blev det navn, der blev anvendt i dagligdagen.

Familien flyttede i 1863 til Masnedsund ved Vordingborg, fordi faderen blev udnævnt til skibsfører på ruten Vordingborg - Gaabense - Stubbekøbing. Marius kom i skole i Vordingborg Realskole i 1868 og bestod "Afgangseksamen af højere Grad for Realdisciple" i juli 1874 som nr. 1 i sin klasse.

Forinden var han den 12. april blevet konfirmeret. Han og hans bror tilbragte denne festlige aften for sig selv i et mørkt lokale, medens der blev holdt afskedsfest for hans fader, der var blevet forflyttet til overfarten over Storebælt og derfor ville tilbage til Korsør.

Efter faderens udtrykkelige ønske søgte Marius ind til marinen som frivillig lærling og var - skønt kun en lille spinkel dreng - med på fregatten "Jylland"s vintertogt fra 27-10-1874 til 31-3-1875. Togtet gik bl.a. til de dansk vestindiske øer og er beskrevet i pjecen "Rejsebeskrivelse", udgivet af Den Selvejende Institution Fregatten Jylland, og fortalt af Lars Olsen, født den 6-3-1852 i Nækehoved.

I den sidste del af 1875 sejlede Marius med korvetten "Heimdal" 18-5 til 16-8 og med "Panserbatteriet Gorm" 24-8 til 6-10. I den følgende vinter var han bl.a. på gymnastikkursus hos en gymnastiklærer ved 13. bataljon og bestod i april 1876 adgangsprøven til Søofficersskolen som nr. 3 af 21 ansøgere.

Men allerede samme efterår søgte han bort fra skolen, idet skolen og han blev enige om, at han "savne de anlæg for sølivet", således som det er udtrykt i den anbefaling, som skolen gav ham.

Han kom nu - som han gerne ville - i købmandslære, først i Korsør, senere hos et agentur- og kommissionsfirma i København, hvor han kom til at interessere sig særligt for handel med råtbak, hvorfor han rejste til Bremen for at lære mere herom.

Uanset sin tid som lærling i marinen blev hans værnepligt ikke anset for af-tjent, og efter et par udsættelser blev han indkaldt og ansøgte da om at komme

til Forplejningskorpset, ved hvis skole (på Wildersgades kaserne i København) han mødte den 27-10-1884 og senere blev hjemsendt som underofficer af Forstærkningen.

Da dette var overstået, blev han ansat i firmaet Schmidt & Laumann i Bremen som deres rejsende repræsentant i Danmark. Han boede som privat logerende i København, hos hvem er ikke oplyst. Under sit arbejde knyttede han hurtigt så gode forbindelser indenfor den danske tobaksindustri, at han få år senere etablerede en selvstændig agentur- og kommissionsforretning i råtabak. Han løste grossererborgerskab i maj 1889 og nedsatte sig i København under firmanavn: M. Elmquist.

Hos den familie, som han boede hos, kom to unge søstre fra Fyn på besøg, døtre af godsforvalter Christian Møller på Østrupgård nær Kerteminde. Marius forelskede sig i den ene. Hun, der var født d. 25-9-1870, hed Jacobe.

JACOBE CAROLINE MØLLER
1870 - 1955

De blev gift den 10. maj 1892 i Østrup kirke.

Deres første bopæl blev Frederiksborggade nr. 39¹. Her blev Kai født i 1893, og kort efter flyttede familien til Ny Vestergade nr. 21, hvor Poul blev født i 1896. Men også her blev pladsen for trang, og familien flyttede til Vester Boulevard (i dag H.C.Andersens Boulevard) nr. 47, hvor Svend blev født i 1902.

Her havde Marius en tid kontor sammen med boligen, idet det såkaldte "herreværelse" samtidigt var kontor, men senere blev kontoret som følge af virksomhedens vækst flyttet til en stuelejlighed i Rysenstengade nr. 6. I 1903 havde firmaet opnået repræsentation for en række førende rå tobakshuse i Bremen og Holland, og Marius udvidede firmaet ved at optage en mangeårig medarbejder, Frantz Kragh, som kompagnon, og firmanavnet blev ændret til : M. Elmquist & Co. Kragh udtrådte af firmaet igen i 1905.

Påny i 1908 flyttede familien, denne gang til en nyopført ejendom på Vester Boulevard nr. 51, hvor der var både kontor og bolig.

Om sommeren "lå familien på landet", idet Marius lejede møblerede huse på Charlottenlundegnen, i somrene 1912 til 1914 på Viggo Rothesvej nr. 29. Om disse sommerferier har far (76 22) fortalt så levende og morsomt.

I 1915 realiserede Marius og Jacobe en længe næret drøm om eget hus ved at købe en villa på Frydendalsvej nr. 29 på Frederiksberg, medens et kontor blev oprette i stueetagen i Christiansborggade nr. 2 med prøvelager i en kælder overfor, senere i nr. 2.

Firmaet voksede stadig, ikke mindst under første verdenskrig, og Marius følte behov for aflastning. Hans ældste søn Kai indtrådte i firmaet, fik procura 1-6-1915, borgerskab som grosserer 27-11-1919 og blev medindehaver 1-1-1920. Tillige havde Marius overtalt Poul til også at gå ind i tobaksbranchen. Han løste borgerskab som grosserer i 1925, fik prokura 1-1-1926 og blev medindehaver i 1928.

Samme år havde Marius haft et lettere slagtilfælde og valgte at trække sig tilbage fra firmaet. I 1936 opgav Marius og Jacobe huset på Frydendalsvej - sandsynligvis fordi han i en alder af 77 år ikke kunne overkomme det - og flyttede til Trunnevangen 1ⁱ i Charlottenlund, bl.a. fordi der herfra var mulighed for spadsereture i Forstbotanisk Have og Charlottenlund Skov. Her boede de kun et års tid og flyttede så til en stor herskabelig lejlighed i Kristianiagade nr. 6 på Østerbro. Dette blev hans sidste bolig.

Jacobe havde svært ved at holde på tjenestepigerne, efter at husets faktotum gennem 36 år, Anna fra Fejø, måtte give op og var kommet i privat pleje.

De gamle talte om måske at flytte til et nærliggende pensionat i Bergensgade, men hen mod jul 1943 følte Marius sig sløj og træt. Jacobe havde en fætter, dr. Møller, som drev klinik på Bakkegårds Allé på Frederiksberg, og derhen fulgte Poul sin far. Det viste sig, at han havde lungebetændelse, og han blev gradvist svagere. På årets sidste dag døde han ganske stille.

Jacobes hus 28 Februar 1913.

Marius Elmquist

Og hvordan var han så, denne Marius Elmquist ?

Af vækst var han lille, vejede kun ca 57-58 kg. Det fortælles, at en gang i stærk blæst var han gået ned ad Kristianiagade for at gå til Grønningen, men da han rundede hjørnet ved Østerbrogade, blæste vinden ham omkuld, og efter et par yderligere forsøg med tilsvarende resultat opgav han og gik hjem igen.

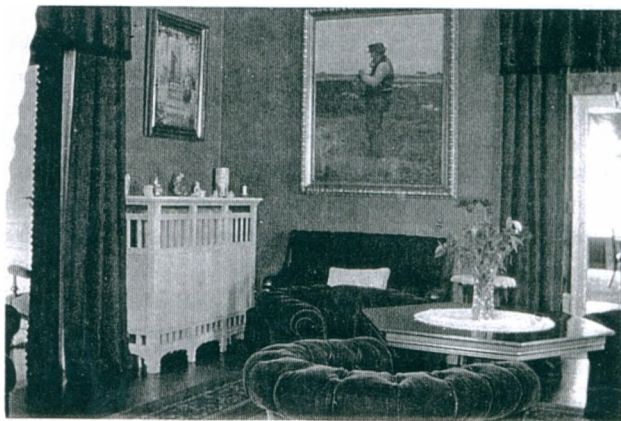
Som forretningsmand var han i besiddelse af et vågent initiativ, havde god sans for købmandsskab, var meget flittig og samvittighedsfuld, hvilket førte til, at han kunne knytte stadig flere faste forretningsforbindelser til udlandet, så hans forretning snart var én af de førende i branchen. Han nød stor tillid både blandt de udenlandske firmaer og blandt de danske aftagere af råtabakken, der kunne stole fuldt og fast på hans redelighed. Han interesserede sig ikke for politik, men indtog forskellige ledende poster inden for foreninger i branchen.

Hvordan han var som chef er kun sparsomt belyst. Men der går frasagn om en tilbagevendende hændelse i den tid, da han havde kontor i Christiansborggade og prøvekælder overfor: Når han skulle derover, foregik det som en lille procession med ham selv forrest, fulgt af én med hans taburet i hånden og hans plaid over armen og bagerst én med protokollen!

I sin fritid var det kunst, litteratur og naturoplevelser han dyrkede. Han holdt af at leve i store stuer, omgivet af smukke kunstgenstande, herunder malerier af anerkendte kunstnere. Han læste meget, både dansk og udenlandsk "klassisk" litteratur, og han og Jacobe gik flittigt i teatret og til koncerter. Han satte stor pris på at rejse sammen med Jacobe, men stillede store krav til komfort.

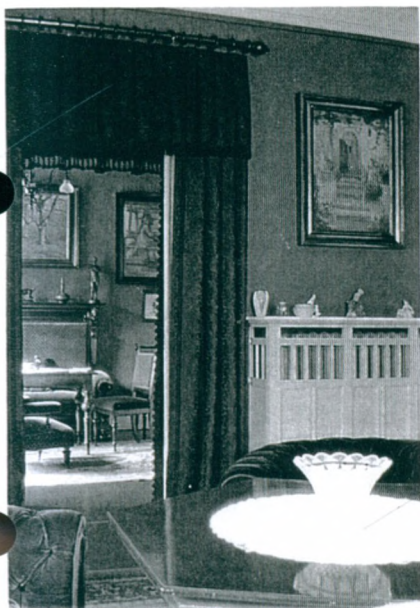
Han var forfængelig og gik altid i skræddersyet tøj.

På sine gamle dage lå hans dagligdag i meget faste rammer med en daglig spadseretur, mens Jacobe købte ind. Frokost spiste han for sig selv, hver dag med en frisk skive skinke og et spejlæg. I det hele taget levede de i nogen grad hver deres liv, sikkert bl.a. betinget af deres aldersforskel på 11 år.

Hjemmet på

fotos ca. 1930 v. Povl E. (7622)

Frydendalsvej 29

--- Foranstående beretning baserer sig på mange forskellige kilder, men lad mig slutte med følgende:

Skal jeg skrive noget om min farfar, som jeg husker ham, bliver det en beretning om en gammel mand, idet han var 69 år, da jeg blev født. Han var meget plaget af gigt, og jeg ser ham for mig siddende i en stol i færd med at læse og med en plaid om benene og muffediser om håndledene.

Jeg har fået fortalt, at han med farmor ofte var på udenlandsrejser, og da inviterede de ofte en af familiens unge med, og i toget betalte han så for fire personer, så de havde jernbanekupeen for sig selv. Men jeg husker derimod selv, at de var på ferier her på Sjælland, bl.a. på Jægerspris Slotskro, Skodsborg Badehotel og Hotel Leidersdorff i Hillerød. De havde altid en omfattende bagage med sig og boede på hvert sit værelse. Far, mor og jeg besøgte dem gerne en søndag til frokost og blev der til middag.

De ændrede forhold efter at Anna ikke længere kunne klare at tjene hos dem, og ikke mindst de vanskelige krigsår 1940 - 1943, gjorde det svært for farmor at vænne sig til husførelsen med skiftende unge piger. Farfar ville gerne gøre tilværelsen lettere for farmor, og da han selv godt kunne lide restaurationsbesøg, skete det ofte, når pigen havde fri, at han inviterede på middag i byen.

Havde de håndværkere eller hovedrengøring, flyttede de på hotel. Jeg husker selv at have besøgt dem ved sådanne lejligheder.

Farfar var ikke uden temperament. Hans skrædder har en gang fortalt mig, at han huskede farfar fra sine yngre dage som en meget ilter mand, og når han blev ophidset snurrede han rundt som en snurretop alt mens han gav udtryk for sin mening.

Farfar holdt meget af mig, men som jeg husker det, har han aldrig taget mig på skødet, og som større pige havde jeg nok en vis respekt for ham. Han var levende interesseret i, hvordan det gik mig i skolen, men egentlige samtaler husker jeg ikke, at jeg førte med ham. Sammenlignet med idag kan man vel sige, at den generations børn i følge den tids opdragelse ikke blev inddraget i de voksnes samtaler.

Jeg holdt meget af min farfar og mindes ham med glæde ved min konfirmation i april 1943, hvor han holdt en smuk og personlig tale til mig og forærede mig en poesibog, hvori han selv havde skrevet følgende forord:

Min egen kære pige
jeg vil kun dette sige:
Hold skønhed højt i ære,
prøv altid god at være,
da vil du venner vinde
og livet lettest finde.

Grethe Møller, f. Elmquist (76 22 1)

1936

CHARLOTTE ELMQUIST 1891-1968

Charlotte Elmquist blev født d. 14. april 1891 i Egedesminde i Grønland.

Hun var ældste datter af Gert Hardius Larsenius Elmquist (763) og hustru Marlane, f. Wulff.

Da Charlotte blev født, var hendes far kolonibestyrer i Grønland. Senere blev han direktør for og ejer af Aarhus Dampvaskeri.

Da de flyttede tilbage til Aarhus, boede de først i en mindre lejlighed, men flyttede lidt senere til en villa på Strandvejen.

Charlotte gik i Marselisborg skole. I sin ungdom gik hun til sang- og klaverundervisning. Hun havde en meget smuk stemme, og igennem årene glædede hun mange med sin sang, selv om hun ikke altid var lige begejstret for at skulle optræde for familie og gæster.

I 1916 traf hun Erik Elmquist (51 38). De havde fælles oldefar, nemlig Adolf Friederich Elmquist (5). De mødtes hos tante Charlottes moster "Jons" Finsen, hos hvem hun var på familiebesøg.

Efter hvad tante Charlotte har fortalt min søster, friede onkel Erik til hende efter 14 dages bekendtskab og rejste så tilbage til England, hvor han arbejdede. Hun fulgte så ret hurtigt efter, og de blev gift derovre og forblev bosiddende i England i over 40 år, inden de flyttede tilbage til Danmark og købte "Rødegaard" nær Allerød.

Tante Charlotte var meget smuk - sort hår og hendes smil var en sand perlerække.

Hun ventede et barn, men mistede det, før det var fuldbåren. Det var en meget stor sorg, som hun nok aldrig rigtigt kom over, og de fik desværre ikke flere børn.

Hun var et musisk menneske, som også elskede at dyrke et væld af blomster i den skønne have på "Rosedale", som lå i det nordlige London. Jeg kan se hende for mig gå med kurven over armen og klippe visne roser af, og på syd-muren havde hun en meget stor passionsblomst, som hun var meget stolt af, at hun kunne få til at blive ved med at vokse.

Hun var ikke særlig udadvendt; men i de yngre år tog hun ofte med onkel Erik på hans forretningsrejser rundt i England, og ofte sad hun i timevis i bilen og ventede, når han var til møder.

Uanset hvor elskelig og generøs onkel Erik var, tror jeg ikke hendes tilværelse altid var nem. Onkel Erik kunne være meget ironisk og sarkastisk, og det kunne være svært at leve med - og også svært altid at stå i skyggen, når hele familien lå i næsegrus beundring for Erik. I mange år led hun af depressioner; men på trods af problemerne tror jeg, at de holdt meget af hinanden.

Når man var på ferie derovre og prøvede at rette al sin opmærksomhed mod tante Charlotte, var det, som om hun blomstrede op og pludselig gerne ville med til alle de ting, som onkel Erik arrangerede for os - så som Wimbledonturneringer på Center Court, teater i London m.m. Så var hun en varm og hjertelig værtinde.

Bondehuset i Vindeby på Tåsinge var hendes, og hun nød at være husmor dér, plukke bær og pusle om blomsterne i haven, som væltede op af den sydfynske muld - og ikke mindst nød hun at være sig selv uden indblanding fra tjenestefolk.

De ferier, tror jeg, var en meget lykkelig tid for hende.

Når jeg tænker på tante Charlotte, ser jeg hende som en yndig fugl i et guldbur. Et bevis på, at al den velstand og luksus, som mange måske ville misunde hende, ikke behøver at være ensbetydende med den store lykke i livet.

Marts 1996. Søster Elmquist (51 37 3)

I haven på Rosedale

FREDE ELMQUIST
1898 - 1973

Frede Elmquist blev født d. 6. nov. 1898 i Århus som yngste barn af vaskerier Gert Elmquist og Mariane Wulff.

"Frede er født 2 år efter familiens hjemkomst fra Grønland (Godhavn), hvor hans to søstre, Charlotte, f. 1891 og Gunild, f. 1893, er født.

Året før, altså i 1897, havde hans far startet Århus Dampvaskeri, et industrielt storvaskeri baseret på vask og udlejning til storkunder som hoteller, militær o.l. samt husholdningsvask for private. Efter nogle få år i en lejlighed i Sct. Paulsgade flyttede de til en stor villa på Strandvejen. Et fint kvarter med havet og stranden som genboer og baghaven grænsende op til Marselisborgskovene. Et herligt sted for en rask dreng, med det var Frede ikke. Han havde en uendelig række børnesygdomme, ja sågar gigtfeber. Hele livet igennem blev han ramt af svære sporadiske sygdomstilfælde og mange operationer, som hvis han selv kunne bestemme blev lagt i forbindelse med julen, for han ville nødigt være uarbejdsdygtig.

På Strandvejen lykkedes det at få ham rask, så han kunne få glæde af omgivelserne og de andre drenge i nabolaget. I skolen gik det knap så strålende, da Frede var ordblind, og det var der ikke noget, der hed dengang, så det gav man-

ge hederlag, selv om han var meget glad for kammeraterne. Mærkeligt nok fik han en god handelsskoleeksamen, ligesom han hele livet igennem var en flittig læser og en ivrig krydsordsløser.

Vaskeriet havde udvidet med et tilkøbt farveri, der lå på Trøjborg i den nordlige del af Århus, og efter skolen valgte Frede at blive Farver. Da det var en noget snavset ung herre at få hjem om aftenen, bad hans mor ham søge et værelse ude i byen, og det bekom ham faktisk godt at kunne flytte eller flygte til den modsatte ende af byen. Som fars søn i virksomheden var han selvfølgelig genstand for en vis nysgerrighed, som han ikke brød sig om, og som han selv sagde: "- er det godt gjort, at man ikke kan slå' en på Trøjborg, uden at det giver genlyd på Frederiksberg!" - dvs. i den sydlige del af Århus, hvor vaskeriet lå.

Frede blev en god farver, og det viste sig, at hans evne til at skelne nuancer var meget stor, så han specialiserede sig som såkaldt "stykfarver", dvs. indfarvning efter en farveprøve, når stof af forskellig art skulle anvendes sammen, som f.ex. blondestof og silke.

Som udlært farversvend drog han på valsen, dvs. han rejste gennem Tyskland og besøgte andre farverier og farvefabrikker, hvis produkter han kendte fra farveriet. Han fik tilbudt arbejde som farver, men afslog; han ville til Schweiz som svend for at arbejde og for at se bjergene.

Han fik en meget lærerig tur og fik bl.a. et job med indfarvning af garner til reparation af dyre ægte tæpper. Her krævedes ikke blot at farvenuancen var præcis, men også at farven havde lysægthed, så reparationen holdt.

Dette arbejde fik ham til at søge en stilling i Tyrkiet, hvor han kunne lære Mellemøstens farveteknik, der med sin ældgamle tradition i indfarvning til tæppeproduktion udviklingsmæssigt var forud for den europæiske. Men han kom aldrig til Tyrkiet, for hans far kaldte ham hjem, fordi han hævdede, at han havde brug for ham.

Derfor bliver hans tilværelse fra hans hjemkomst og til han fratræder i 1971 nær knyttet til vaskeriet og til hans far, idet han aldrig blev frit stillet med et regulært generationsskifte. Med sin hjemkomst i 1921 gik han ind til en livslang opgave, der i vore øjne bestod i at gøre det bedst mulige for andre; for i den familie var der altid nogle, der mente, at det var hans pligt og noget, som han aldrig blev løst fra.

Da han kom hjem, boede han hos sin gamle barndomsven, guldsmed Vilhelm Hingelberg og dennes kone, Gerda, indtil han giftede sig med "Gussen" - Gudrun Henrichsen, i 1926 (se side 5).

Hans far, Gert Elmquist, var eneaktionær, direktør og bestyrelsesformand, en post, der ifl. vedtægterne ikke skulle på valg, så længe han ønskede at bevare den, og det ønskede han til sin død i 1952. Først d. 29. dec. 1936, da hans far var 75 år - 15 år efter at Frede var blevet beordret hjem - blev han udnævnt til meddirektør til sammen med formanden (også hans far) "at varetage virksomhe-

dens daglige ledelse", men til en lavere løn. Et par år senere reducerede hans far sin egen løn med 20%, men først i 1944, da han var 82 år, bestemmer han, at "de skal have samme (reducerede) gage, tantieme og evt. dyrtidstilfæg".

Helt til sin død som 90-årig i 1952 betragtede Gert vaskeriet som et enkeltmandsforetagende, hvis udbytte var hans og derfor lå bedst i hans private formue. Hans formues størrelse var konsolideringen, hvorfra han egenhændigt frigav beløb til investering.

A/S-formen gav Frede en direktørstilling, men titler bliver man ikke fed af. Udadtill har det nok givet en vis nimbus, ikke mindst fordi Frede var meget aktiv indenfor branchen i Dampvaskerierforeningen og senere i ERVA-erhvervsvaskeriernes brancheforening, og der var ingen tvivl om, at han var en dygtig fagmand, der elskede at lave tekniske forbedringer.

Han var afholdt af sit personale, hvis vé og vel han gik meget op i, ligesom han havde rede på deres familieforhold og problemer. Hans dør stod altid åben, hvis de ønskede råd og dåd.

Helt fra sin hjemkomst forestod han vaskeriets drift. Faderens indsats var, hvis han ikke var på ferie, en daglig tur på en timestid gennem virksomheden sammen med Frede. Mens Gerts ferier var et par måneder til Meran (kurbad-by i Tyrol), tillod Frede sig kun korte ferier. Omkring 50-års alderen, efter krigen, tog han på korte skiferier med vennerne til Norge.

Under krigen var han pålagt et civilt forsvars beredskabsjob, der gjorde, at han ved enhver luftalarm, der som regel kom om natten, skulle møde på vaskeriet, der lå en cykeltur på 7 km hjemmefra. Derefter 7 km tilbage, hvilket gav et voldsomt afbræk i nattesøvnen, specielt hvis det skete flere gange samme nat. Det medførte også, at han skulle forlade sin familie under luftalarmen. Derfor forlangte han, at familien skulle gå i beskyttelsesrum, noget mange ellers undlod, hvis det ikke var "lige over".

Krigsårene gav en ikke ønsket kunde, idet tyskerne stillede krav om vask. Henvendelse til danske myndigheder og modstandsbevægelsen blev besvaret med, at man af epidemihensyn ønskede, at vaskeriet skulle foretage vasken. Selv om ingen blandede sig i prisfastsættelsen, havde Frede forståelse for, at det ikke var tyskerne, der betalte, men at det reelt var den danske stat. Derfor lod han sig ikke friste til at tage nogen overpris, og selv om der efter krigen generelt blev rejst sag mod alle, der havde udført arbejde for værnemagten, blev denne sag frafaldet, og hans priser endda anvendt som grundlag i alle lignende sager om tilbagebetaling. Alligevel pinte den sag ham meget, fordi han aldrig følte, at han fik oprejsning og frifindelse med et tiltalefrafald.

Ikke blot sagen om vask for tyskerne gjorde tiden efter krigens træls, men vareknaphed og rationeringer varede næsten lige så lang tid som selve krigen., så da Gert Elmqvist døde 1952, 90 år gammel, var vaskeriet som virksomhed en samling bygninger, der - opførte i 1917 under 1. verdenskrigs sidste år - efter nok en krig var kommet i reparationsalderen. Maskinparken var forældet, og

sammen med overgangen fra jævn- til vekselstrøm stilledes krav til investeringer her og nu. De nye og større maskinenheder lod sig ikke rigtig tilpasse de gamle bygninger fra 1917 og krævede ombygninger til rulle og nyt kedelanlæg samt meget, meget mere.

Frede stod som direktør for en virksomhed, der ikke blot krævede nyinvesteringer i sig selv, men investeringer til udvidelse, idet vaskeriet måtte se sin markedsandel ikke blot reduceret med afgivelser til de stedlige nye vaskerier, men også til de nye landsdækkende vaskerier, der gik på rov efter kunderne i Århus, fordi man her, fra lavtløns-egne, kunne hente ordrer fra et snævert geografisk område.

Værst var det gået ud over linnedbeholdningerne, der var næsten totalt udslidte og derfor skulle helt oparbejdes på ny. Likviditetsmæssigt en svær opgave, fordi nedslidningen havde fundet sted før skiftet og givet indtjening, der som vaskeriets driftskapital burde være geninvesteret, men i stedet som løn blev overført til Gerts formue, for ved hans død at blive udloddet til arvingerne og tabt for vaskeriets drift. Derfor blev det en al for stor belastning at skulle klare alle disse tiltag gennem de årlige indtjening, hvilket resulterede i uholdbare lappeløsninger og besparelser.

Fredes sidste år blev således vanskelige. Han fik aldrig noget reelt generationsskifte i de 50 år, han var i branchen, og først ved Charlottes død (1968) fik han den aktiemajoritet, der blev ham lovet i 1939. Den brugte han til sin sidste handling: at skaffe Århus Dampvaskeri et kreditforeningslån til at dække kassekredit og udtage den kapital, han selv havde indskudt.

Da kræfterne de sidste år ikke slog til, bad han mig overtage ledelsen som direktør og hans post som formand. Frede fremviste god indtjening i næsten alle årene af sin 50 års karriere, også efter sin faders død, men familieaktieselskabsformen, og specielt anvendt som her, ødelagde enhver mulighed for at drive en forældet virksomhed i et ekspanderende marked, hvor der er brug for vækst med stadig kapitaltilførsel fremfor en konstant dræning. Frede lod sig misbruge, fordi han altid var rede til at hjælpe. Men hans far var nok en speciel type, der gennem en militær- og koloniperiode var vant til blindt at blive adlydt.

Allerede 3 måneder efter at han var trådt tilbage, var heldet ude med muligheden for overtagelse af størstedelen af en maskinpark fra et større lokalt vaskeri i betalingsstandsning. Maskinerne havde de leaset, og kontrakten var misligholdt, og da det hurtigt forlød, at vi havde overtaget vaskeriet, fik vi de fleste af deres store offentlige kunder med.

Det oplevede og støttede Frede, der døde året efter, d. 6-9-1973. Men han oplevede ikke, at vi red stormen af, og at 15 år senere blev vaskeriet afviklet efter salg på ekspropriationsvilkår, og at der kunne udbetales store summer til Gert Elmquist' efterkommere i henhold til hans efterladte ønske om aktiefordeling.

Frede giftede sig d. 20. nov. 1926 med

GUDRUN HENRICHSEN
1904 - 1986

Gudrun var datter af købmand i Ulstrup, senere tømmerhandler i Århus, Søren Johannes Henrichsen (f. 12-12-1873, d. 24-12-1924) og hustru Maltavia Dorthea Erichsen (f. 21-10-1873, d. 12-5-1949). (Erichsen-familien tog ca. 1900 navneforandring til Barnow).

Gudruns forfædre kommer fra møllerne i og omkring Odder og er bl.a. ret udførligt beskrevet i Østjyllands Hjemstavns skrifter og i "Familiebogen", som hendes farmor lod udgive i anl. af Gudruns tipoldefars hjemkomst d. 15. juni 1814 som krigsfange efter Napoleonskrigene.

Gudrun er født ved Ulstrup Bro i den store købmandsgård, (som siden 1936 har været "Gudenåens Ungdomsskole"), men flyttede i 1912 med sine forældre til Århus, hvor hendes far og hans svoger, Niels Barnow i 1914 i fællesskab købte Århus Tømmerhandel.

(Maltavia lod efter sin mands død sin andel blive stående i firmaet, der førtes videre af Niels Barnow; først 1954 omdannedes det til A/S).

Efter præliminæreksamen og husholdningsskole kom Gudrun på et års ophold på en pigeskole i Frankrig, et ophold, som helt givet kom til at præge hende hele livet og gav hende lyst til at tage en uddannelse. Hendes far havde et svært

sidste år, og da hendes søskende ikke var hjemme, blev det hende, der sammen med moderen passede faderen det sidste år, før han døde 51 år gammel.

Eet år efter blev hun i januar 1926 forlovet med Frede og gift sidst på året. De var fantastisk loyale overfor hinanden og hinandens venner. Fra deres ungdom havde de selvfølgelig hver deres vennekreds, ligesom de havde deres familier, og her havde Gudrun nok en ekstra støtte i tilværelsen, for hendes familie var en klan, der sommeren igennem boede tæt på i Riisskov ved stranden. Hun havde også stadig tilknytning til sine skole- og barndomskammerater i Århus. I sine yngre år spillede hun tennis og gik til bridgeturneringer.

De første år boede de på Kystvejen tæt ved Maltavia og Barnows, men flyttede senere til de nybyggede lejligheder på Bauneplads tæt ved skovene, Zoo og vaskeriet. Børnene gik i Forældreskolen, også efter at de var flyttet til Riisskov, hvor de havde en villa i Skolevangen fra 1936 til 1979. Da krigen kom, skiftede børnene til en nærliggende skole.

Huset var udvidet med en ekstra halv grund, der gav dem en dejlig stor have, som var deres store hobby, velplejet med blomster og her især et hav af roser, men også med regulære store plæner, for selvom det var kvarterets pænesteste have, var den altid åben for kvarterets børn til leg og boldspil. Gudrun var også kendt for, at nabolagets børn her kunne finde trøst, hvis verden gik dem imod, eller det knob med brækregning for ikke at tale om håndarbejde. Ind imellem læsning blev der fremstillet mange flotte håndarbejder, hvor Frede gerne gav sit besyv med, når det gjaldt farvevalg og sammensætning, ligesom Frede selv knyttede nogle tæpper.

Sammen delte de også interessen for god musik og var sikre gæster ved koncerter. Frede var medlem af Rotary, og senere tog Gudrun stor del i Innerwheel, hvor hun en overgang var præsident, og netop det arbejde gav hende en udfordring af en art, som hun fik alt for sjældent.

Krigen holdt dem hjemme i deres bedste år, så de kom altid til at fremstå som hjemmemennesker, der levede et stille hjemmeliv sammen med deres børn.

Desværre havde de begge svære sygdomsperioder med store operationer på specielt Orthopædisk hospital. For dem var sygdom en alt for naturlig ting, noget der skulle overstås. Den store grund tillod at udvide huset nedenunder, da trapperne blev for svære at klare.

Efter Fredes død i 1973 blev Gudrun boende alene i huset i 6 år, men først en brækket arm og sidst en brækket hofte, der ikke lod sig operere og derfor medførte brug af kørestol resten af livet, gjorde at hun i 1979 kom på plejehjemmet Vikærgården. Benet med den brækkede hofte blev stadig værre med hæl- og skinnedensår, så hun nærmest selv forlangte at få det sat af, så hun kunne slippe for alt det smertestillende stads. Efter operationen forlangte hun at få en protese, så hun kunne gå, hvilket hun aldrig kom til, men hun kunne støtte, så vi kunne tage hende med i bilen og køre de ture. Frede og hun kørte i deres ungdom. I hendes sidste leveår kunne Gerda sammen med min niece

Tove, der var hjemmehjælper, tage hende med på højskolen Brogården, samt lave træf med hendes søster, der 1979 var flyttet til Rungsted, dels derover, hvor de boede på hotel, dels på Nyborg Strand og sidst Hotel Skagen.

Men den største oplevelse var dog, at Gudrun fra en slags senilitet af smerter og medicin en tre måneder før hun kom til Vikærgården mentalt lavede op og valgtes til formand for plejehjemmets 68 beboere gennem 5-6 år. Gudrun gik op i det arbejde og forsømte ikke at opsøge nye beboere og byde dem velkommen. De havde en kaffeklub, som mødtes efter aftensmaden ved et bord ude på gangen, og da skulle man helst ikke aflægge besøg. De sidste år tog hun mere og mere del i gangens sociale liv. Selvom plejehjemmet naturligvis blev hendes sidste station, så oplevede hun det ret sensationelle at være der 7 år og at blive mere og mere integreret i hjemmets liv, som årene gik.

Hun oplevede ikke vaskeriets endelige likvidation efter ekspropriationen, men hun oplevede hele optakten og at aftalerne faldt på plads. Inden da var hendes aktier overdraget til børnene, for efter salget af huset og en anden betydelig disposition, der stammede helt tilbage til hendes forældre, var hun blevet en meget velhavende dame, der kunne ryge alle de cerutter hun lystede og læse alle de nye bøger, der kom frem og købe alle de kjoler, hun kunne brænde op med cerutterne.

Hun elskede stilighed og holdt en fornem 80-års dag på Gl. Åbyhøj for hele familien og venner fjern og nær. Det var Gussens sidste gæstebud, holdt sammen med og i en stil, som kun hendes generation kendte. Penge er ikke alt, men de kunne forsøde en gammel dames tilværelse og gøre hende fri og uafhængig. Hun havde aldrig manglet noget, men hun havde heller aldrig haft for meget, og opdagede hun, at nogen trængte, måtte hendes nærmeste vente lidt. I Fredes og hendes velmagtsdage fandtes der altid plads for de, der havde behov for at sted at være i kortere og længere tid, som under krigen. Eller det kunne være et barn med problemer - en ældre, der ventede på en beskyttet bolig - eller en studerende i bolignød.

År Gudrun døde d. 1-6-1986."

Henning Gudmund Jensen (76 33 1)

Henning har valgt at lægge den familiære beskrivelse ind i Mor's biografi. Da jeg nok er den af os 3 piger, der kom tættest på Far, vil jeg gerne tilføje nogle ord om hans kærlighed og om mit særlige forhold til ham.

Far, der selv i skolen havde måttet lide under at have *staveproblemer*, var tydeligt klar over, at havde samme problem.

Under et af hans mange besøg hos sin fætter, Kai (7621), kom de ind på mine *staveproblemer*, og her foreslog Kai kontakt til Ordblindeinstituttet i København. Ved denne lejlighed fik Far forklaringen på egne *staveproblemer*,

idet forstanderen fortalte ham om ordblindhed, og fortalte at vi begge var ordblinde. Da Far kom hjem og berettede om det, var det tydeligt, at det var en lettelse for ham, at han havde fået forklaring på sine egne vanskeligheder.

Kai og Nete gav mig et kærligt hjem i Gentofte i de 7 måneder, jeg derefter gik på Ordblinde-instituttet, (jeg var da 17 år), og jeg fik sideløbende en særlig tæt tilknytning til Far. Da jeg det år var hjemme på sommerferie, gik han og jeg ture nede ved stranden, hvor vi rigtig fik snakket sammen, og han fik mig også igen sat i gang med spejderarbejdet, hvori han altid støttede mig meget, ikke mindst hvad angik lederarbejdet, som udviklingsmæssigt fik stor betydning i mit senere arbejde.

Far blev glad, da jeg en dag selv spurgte, om jeg kunne få en vaskeri-uddannelse; han havde ikke villet påvirke mig dertil. På det tidspunkt sad han i bestyrelsen i Dampvaskeriforeningen, og her arbejdede man på en lærlingeuddannelse, og den blev jeg prøvekuld på.

Far sørgede for, at jeg fik så god og alsidig en uddannelse, så jeg efter 1½ måned som volontør på Dehn' Dampvaskeri i København blev tilbudt et lederjob her. 4 år senere tog jeg tilbage til Aarhus som arbejdsleder, hvor Far ved siden heraf gav mig den praktiske regnskabsmæssige uddannelse.

Allerede da jeg var 5 år gammel, havde Far sagt til os: "Når I kommer på vaskeriet, skal I huske at være høflige over for personalet; vi er jo afhængige af dem, og de skal behandles godt". Det mærkede jeg også tydeligt i arbejdet; jeg blev ikke behandlet som "direktørens datter", tværtimod. Ja, det var personalet, der forlangte, at jeg skulle have mere i løn.

Far og jeg har gennem årene gået mange dejlige ture ved stranden, og jeg tror, at naturen havde en ganske særlig betydning for vort forhold til hinanden. Men samtalen gik lige så ofte ind på hans kærlige følelser for både Gerda og Kirsten samt deres familier, som også lå ham meget på sinde. På disse ture åbnede han sig rigtig for mig - og han støttede mig meget lige til sin død."

Agnete Elmquist (76 33 2)

A a r h u s , den 20. November 1926.

Agnete Elmquist

Eudrun Henriksen

Faksimile af underskrifter ved brylluppet (2/3 stør.)

Nov. 1996 Kr. Blomstedt